

Kommunikasjon og kultur 3

Fagstoff til eksamen

Innhold på ndla.no er nå tilgjengelig i PDF- eller ePub-format som hjelpeMidler til eksamen. Disse filene kan lagres på egen datamaskin og leses i digitalt format, eller de kan skrives ut og tas med til eksamen. Dette er automatisk genererte filer som ikke er manuelt bearbeidet.

Dette dokumentet er en tekstuutgave av det digitale læreverket for faget slik det forelå på ndla.no april 2015. For å se det komplette læreverket, slik det er sammensatt av ulike medietyper og interaktive elementer, gå til <http://ndla.no>.

Ved eksamen vil man ikke ha adgang til Internett, og dermed vil i hovedsak kun tekst og bilder være tilgjengelig. Animasjoner, simuleringer, lydfiler og video er interaktive ressurser som krever tilkobling til nett.

Sentralt gitt skriftlig eksamen i Kunnskapsløftet følger to hovedmodeller for hjelpeMidler. I modell 1 er alle hjelpeMidler tillatt. Unntak er Internett og andre verktøy som tillater kommunikasjon. For norsk og fremmedspråkene er heller ikke oversettelsesprogrammer tillatt.

Modell 2 er en todelt eksamen. Der er det i del 1 tillatt med skrivesaker, passer, linjal og vinkelmåler. I del 2 er alle hjelpeMidler tillatt med unntak av Internett eller andre verktøy som tillater kommunikasjon.

Disse fagene følger modell 2 for hjelpeMiddelbruk uten forberedelsesdel; matematikk i grunnskolen, matematikk i grunnskoleopplæringen for voksne, matematikk, fysikk, kjemi og biologi i videregående opplæring.

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
Kommunikasjon og kultur 3	8
Forslag til årsplan i KK3	8
Kommunikasjon og kultur - innledning	15
Kommunikasjon og kultur – innledning / fagstoff	16
Noen nyttige begreper	17
Det nasjonale og det globale	21
Det nasjonale og det globale - innledning	21
Globalisering, et ord med mange meninger	24
Teknologisk globalisering	28
Økonomisk globalisering	33
Politisk globalisering	37
Kulturell globalisering	41
Globaliseringens kjennetegn	45
Det globale og det lokale – glokalisering	49
Globaliseringens mange ansikter	51
Det flerkulturelle Norge	54
Innvandring er ikke noe nytt	56
Norge som nasjon	58
Etniske grupper	61
Norge – renhet, kreol eller hybrid?	65
Kulturell identitet	68
Kulturell identitet - innledning	68
Hvordan blir vi den vi er?	70
Beskrivende kulturell identitet	75
Dynamisk kulturell identitet	77
Utvikling av identitet	87
Dimensjoner i konstruksjonen av identitet	89
Andre identitetsmarkører	93
Å leve i ulike verdener	95
Identifikasjon	101
Splittet eller hel personlighet?	104
Skylappjenta - en historie om identitet	109
Skylappjenta – en historie om identitet / fagstoff	109
«Third Culture Kids»	112

Om føtter og røtter	117
Religiøs identitet	120
«Vi» og «de andre»	123
Hvor går grensene?	124
Identitet, makt og diskriminering	125
Kommunikasjon i et flerkulturelt samfunn	128
kommunikasjon i et flerkulturelt samfunn - innledning	128
U-kurven	130
Flytteprosessen	134
Foreldre, barn og unge	137
«Vi»-kulturer og «jeg»-kulturer	140
Ulike tilpasningsformer	143
Makt og avmakt	149
Makt og avmakt i en kommunikasjonssituasjon	153
Språk er makt	157
Diskriminering	160
Holdninger, meninger og verdier	164
Hvorfor er det vanskelig å endre overbevisninger?	168
Diskriminering i undervisningen og i mediene	171
Rasisme	173
Likestilling – like muligheter	176
Kjønnsroller	177
Kjønnsroller og kvinneundertrykkelse / fagstoff	178
Fra husmofilm til blogg	181
Fra husmofilm til blogg / aktualitet	181
Medier	183
Medier - innledning	183
Tekst og tidligere medier	185
Skriftlige medier	189
Fra bilder til alfabeter	192
Brev – en fortrolig meddelelse	197
Boken og boktrykkerkunsten	199
Aviser og ytringsfrihet	201
Visuelle medier	204
Auditive medier	208
Telefon	210
Radio	213

Audiovisuelle medier	215
Fjernsyn	219
Digitale medier – Internett	221
Personlig datamaskin PC	224
Fra mobiltelefon til håndholdt datamaskin	228
Fra massemedier til personlige medier	229
Sosiale medier og opphavsrett	231
Lesebrett	233
Digital kompetanse	234
Blogger påvirker - oppgaver for kommunikasjon og kultur	237
Medier: Muligheter og begrensinger	239
De nye mediene – muligheter og begrensninger	243
Ulike analysemodeller	247
Ulike analysemodeller - innledning	247
Analyse av kommunikasjon og samspill	249
Prosessorienterte analysemodeller	252
Produksjon av mening og semiotisk analyse	254
Språk og mening	257
Konstruksjonistiske analysemodeller	260
Hermeneutiske analysemodeller	262
Forståelse på individnivå	263
Kulturell forforståelse	264
Kulturell selvforståelse	265
Erfaringsposisjoner	266
Forståelsessirkelen	267
Forståelse i menneskelige møter	270
Lukket og åpen kommunikasjon	271
Kulturelle fix-punkter	273
Diskurs og diskursanalyse	274
Sannhet	276
Makt	278
Diskursanalyse	279
Aktuelle diskursbegreper	281
Språk og samtaleanalyse	285
Språk og samtaleanalyse - innledning	285
Språk som kommunikasjonssystem	288
Språkets form	289

Språkets funksjon	290
Tredeling av språkets funksjoner	292
Kommunikasjonsstrategier	295
Hersketeknikker	297
Språkhandlinger	300
Samtaleanalyse	303
Transkripsjonssymboler	304
Emne	305
Replikk og respons	307
Tilbakemeldingssignaler	309
Smilet - et universelt språk?	310
Kulturelle variasjoner	312
Internasjonale hilseskikker	313
Ordvalg	316
Reparasjon	318
Språkhandlingssekvenser	320
Turtaking	322
Overlapping	325
Mellomrom/Pause	326
Høflighetsindikatorer	327
Initiativ	328
Symmetri/Asymmetri	329
Lukket og åpen samtale	330
Joharis vindu - en kommunikasjonsmodell	331
Språkfunksjoner	333
Språkhandlinger	334
Studiet av kommunikasjon og samhandling	337
Studiet av kommunikasjon og samhandling - innledning	337
Formål	339
Problemstilling	341
Avgrensning	341
Presisering	344
Gjennomførbarhet	347
Metode	349
Valg av metode	351
Intervju	353
Intervjuguide	355

Intervjuteknikk	358
Observasjon	360
Deltakende observasjon	362
Dokumentasjon	363
Drøfting og analyse	364
Analyse av politiske taler	367
Steve Jobs: "Stay Hungry - Stay Foolish" - tale til Stanford-studenter i 2005	369
Steve Jobs: "Stay Hungry – Stay Foolish" – tale til Stanford-studenter i 2005 / oppgave	370
Presentasjon	372
Etiske utfordringer	374
Personvern	375
Opphavsrett	376
Respekt og toleranse	377
Nyheter	381
Yahya Hassan – dansk poet og rebell	381
Jezidi	384
Jezidi / fagstoff	384
Hvordan forberede seg til skriftlig eksamen?	386
Den grønne sykkelen – film og oppgaver	392
Den grønne sykkelen – film og oppgaver / oppgave	393
Farukhs mynt – en novellefilm om asylsøkere og oss andre	395
Farukhs mynt – en novellefilm om asylsøkere og oss andre / oppgave	396
Oppgaver: Russiske drømmer	398
Diskursanalyse av OL-slagord	402
Julebrev, julesanger og julehistorier	404
Julebrev, julesanger og julehistorier / oppgave	406
Klær og kommunikasjon – klær som meningsytringer og mote	407
Økonomisk, kulturell og sosial kapital	409
Veiviseren (Ofelas)	413
Veiviseren (Ofelaš) / fagstoff	413
De fire store - oppgaver	415
De fire store – oppgaver / oppgave	416
De fire store – oppgaver / oppgave	416
De fire store – oppgaver / oppgave	416
De fire store – oppgaver / oppgave	416
Språkåret 2013	418
Hva er norsk kultur?	423

Ny krig i Gaza	428
Retorikk i amerikansk valgkamp	431
Retorikk i amerikansk valgkamp / aktualitet	432
Retorikk i amerikansk valgkamp / aktualitet	434
Retorikk i amerikansk valgkamp / aktualitet	435
Åpningsseremonien - de olympiske sommerlekene i London	436
Punk og politikk	438
Innocence of Muslims	441

Kommunikasjon og kultur 3

Forslag til årsplan i KK3

Forfatter: Eli M. Huseby

[Forslag til årsplan i KK3 \(137169\)](#)

Dette er et forslag til årsplan. Titlene er klikkbarer og vil føre deg direkte til tekstene og oppgavene. Vi gjør oppmerksom på at det er langt mer materiale å velge mellom. Kikk gjennom menyene for å finne alternativer.

Læreplanen for KK3 slår fast: "Hovedområdet dreier seg om hvordan kommunikasjon påvirkes av kulturelle faktorer, som nasjonal kultur, gruppelihørighet, etnisitet, kjønn og fag- og yrkesbakgrunn. Hovedområdet omfatter individualisering, gruppedannelse og globalisering. Sentralt i hovedområdet er underliggende kulturelle verdier i ulike former for kommunikasjon, og utfordringer i kommunikasjon mellom personer med ulik kulturbakgrunn. Allmenne kommunikasjonsteorier som semiotikk, pragmatikk og samtaleanalyse inngår i hovedområdet."

Om kommunikasjon sier læreplanen:"Hovedområdet dreier seg om kommunikasjonsprosesser i sosial samhandling i et bredt spekter av situasjoner, og hvordan de forholder seg til aktivitetstyper og sjangere. Videre dreier det seg om hvordan kommunikasjon skaper og opprettholder sosiale relasjoner preget av solidaritet og makt, nærhet og avstand. Ikke-verbal kommunikasjon knyttet til muntlig kommunikasjon og mediers rolle i kommunikasjon og samhandling inngår i hovedområdet."

Innenfor kompetansemålene i kommunikasjon blir det presistert at elevene skal samle inn et datamateriale fra autentiske kommunikasjonssituasjoner og presentere muntlig en analyse av det og gjennomføre en presentasjon om kulturell identitet og/eller kulturforskjeller.

Interkulturell kommunikasjon

Kulturforskjeller

Kjønnsroller

Uke	Tema/Tittel	Node
	Kommunikasjon og kultur - begreper	
33	Kommunikasjon og kultur – innledning Noen nyttige kommunikasjonsbegreper Opprette en blogg. Ved å bruke wordpress slipper man reklame. Bloggen brukes til å skrive innlegg og refleksjoner utover i skoleåret. Blogger påvirker – oppgaver for kommunikasjon og kultur Nyheter knyttet til kommunikasjon og kultur. 1 - 2 elever presenterer hver uke en nyhet fra fagområdet vårt. Eventuelt opprette Facebook-gruppe for klassen.	106047 21947 116065
	Det nasjonale og det globale	
34	Det nasjonale og det globale Globalisering, et ord med mange meninger Teknologisk globalisering	82494 78106 82570

35	<p>Økonomisk globalisering</p> <p>Se filmklipp</p> <p>Outsourced - movie trailer</p> <p>Politisk globalisering</p> <p>Kulturell globalisering</p> <p>Globaliseringens kjennetegn (gjør oppgave 1)</p>	78108 98228 78111 78139 78140	 Rasisme
36	<p>Globaliseringens mange ansikter</p> <p>Det flerkulturelle Norge</p> <p>Innvandring er ikke noe nytt</p>	78142 78441 78442	 Religiøs identitet
37	<p>Norge som nasjon</p> <p>Grunnlovsjubileet 1814–2014: Ressurser på NDLA</p> <p>Etniske grupper og nasjonalstater</p> <p>Se filmen Veiviseren (Ofelas)</p> <p>Veiviseren – oppgaver for kommunikasjon og kultur</p> <p>Samene – et urfolk i nord</p>	78443 131210 78444 125295 125650 3764	 Kulturell identitet Kroppsspråk
38	<p>Norge – renhet, kreol eller hybrid? Mulighet for å gjøre fordypningsoppgave</p> <p>Kulturell identitet og kulturforskjeller</p> <p>Kulturell identitet</p> <p>Hvordan blir vi den vi er?</p>	78445 78143 78144	 Talespråk
39/40	<p>Beskrivende kulturell identitet</p> <p>Hva er norsk kultur?</p> <p>Dynamisk kulturell identitet</p>	78145 113909 78162	 Ytringsfrihet
41	Høstferie		
	Dimensjoner i konstruksjonen av identitet		
42	<p>Utvikling av identitet – Erik H. Eriksons utviklingsmodell</p> <p>Dimensjoner i konstruksjonen av identitet</p> <p>Andre identitetsmarkører</p>	118094 78163 78164	 Samtale

43	<p>Å leve i ulike verdener</p> <p>Identifikasjon</p> <p>Splittet eller hel personlighet? Se klipp fra filmen "East is East"</p>	82690 78166	 <p>Klær og kommunikasjon</p>
44	<p>Se Iram Haqs kortfilm og gjør oppgaver</p> <p>Skylappjenta – en historie om identitet</p> <p>«Third Culture Kids»</p> <p>Om føtter og røtter</p>	78239 125162 78240 78241	 <p>Medier</p>
45	<p>Religiøs identitet</p> <p>Oppgave Religiøs identitet Her finnes det referanser til filmene Innocence of Muslims og Life of Pi</p> <p>Se Anja Breiens dokumentarfilm om den religiøse minoriteten i Irak</p> <p>Jezidi</p>	78242 74949 137113	 <p>Elev som blogger</p> <p>12 Years a Slave</p>
46	<p>Arbeid med fordypningsoppgave</p> <p>Læreplanmål: .."gjennomføre en presentasjon om kulturell identitet og/eller kulturforskjeller"</p> <p>Bruk fagstoff presentert i de foregående ukene som innfallsvinkel og se på:</p> <p>Studiet av kommunikasjon og samhandling Ut fra denne artikkelen finnes det underartikler om problemstilling, drøfting, metode osv. Artiklene gir samlet en oversikt over vitenskapelige forskningsmetoder</p> <p>Se også på Kildehenvisninger</p>	134723 58349	 <p>Mediesensur</p> <p>Den grønne sykkelen</p>
47	Arbeid med fordypningsoppgave og presentasjon		
48	Arbeid med fordypningsoppgave og presentasjon		
	Kommunikasjon i et flerkulturelt samfunn evt. også heldagsprøve med utgangspunkt i tidligere eksamensoppgaver		
49	<p>Bruk tidligere eksamensoppgaver (Utdanningsdirektoratet) basert på gjennomgått stoff (for eksempel eksamensoppgave for våren 2010)</p> <p>Det er viktig å kunne skrive en drøftende oppgave og å bruke fagbegreper. Se Tips til skriftlig eksamen</p> <p>Kommunikasjon i et flerkulturelt samfunn</p> <p>Flytteprosessen</p>	132520 78246 78248	 <p>Reklame</p> <p>Facebook</p> <p>Jens Stoltenberg taler</p>
50/51	Foreldre, barn og unge	78249	

	Familie, barn og unge Kollektivistiske kulturer - «Vi»-kulturer	78352
	Ulike tilpasningsformer- assimilering, segregering og integrering	78353
	Julebrev, julesanger og julehistorier	69086
1	Makt og avmakt i en kommunikasjonssituasjon	78355
2	Språk er makt Hersketeknikker Diskriminering Diskriminering i undervisning og i mediene	78356 108281 78357 78358
3	Rasisme Hvor kommer fordommer fra? Om fordommer i ungdomsfilmer og ungdomsprat Oppgaver: Hvor kommer fordommer fra?	78359 123223 123687
4	Holdninger, meninger og verdier Hvorfor er det vanskelig å endre overbevisninger? Knytt fagstoffet til filmen 12 Years a Slave	122106 132041 134367
5	Kjønnsroller og kvinneundertrykkelse Se filmen og gjør oppgaver Den grønne sykkelen – film og oppgaver Fra husmofilm til blogg Kjønn i mediene	78361 132244 115859 110011
	Ulike analysemodeller	
6	Ulike analysemodeller Prosessorienterte analysemodeller Språk og mening Produksjon av mening og semiotisk analyse	82742 82743 82746 82751
7		

Hersketeknikker

Grunnloven 1814 (utsnitt)

Samtaleanalyse

	Konstruksjonistiske analysemodeller	82752
	Hermeneutiske analysemodeller	82754
	Forståelsessirkelen	82759
	Forståelse i menneskelige møter	82761
8	Analyse av kommunikasjon og samspill Lukket og åpen kommunikasjon Hør på samtaler og debatter. Lag rollespill og knytt til de ulike analysemodellene.	117897 86268
9	Vinterferie	
10	Diskurs og diskursanalyse . Se også på artikler om makt, hersketeknikker og sannhet. Bli kjent med diskursbegreper og se på retoriske begreper (eventuelt repeter fra KK1) Øv på diskurs- og retorisk analyse	82768
11	ENTEN På bakgrunn av gjennomgått stoff om diskurs og diskursanalyse og analysemodeller Muntlig analyse "Elevene skal samle inn et datamateriale fra autentiske kommunikasjonssituasjoner og presentere muntlig en analyse av det" Velg en eller flere av analysemodellene som er gjennomgått ELLER Heldagsprøve basert på eksamsoppgave vår 2014 (oppgave 2 om Styrk- melkekartong), eventuelt undervisningsopplegg der man ser på kulturelle verdier og analysemodeller i forhold til sammensatte tekster.	
	Språk og samtaleanalyse	
12	Språk og samtaleanalyse Velg artikler om språkets form, funksjon, kommunikasjonsstrategier, retorikk og språkhandlinger Repeter også artikler Ungdomsspråk og Dialekter, sjargong, slang og lokalkunnskap	82776 65732 54049
13	Fortsett med språk og samtaleanalyse. Analysen autentiske kommunikasjonssituasjoner, for eksempel lydloggen til AMK da tyrkiske Döndü Tulum fikk hjertesvikt i 2010.	
41	Påske	

	<p>ENTEN</p> <p>På bakgrunn av gjennomgått stoff om språk og samtaleanalyse kan man velge muntlig analyse her (dersom man ikke la det til diskurs og diskursanalyse i uke 11)</p> <p>"Elevene skal samle inn et datamateriale fra autentiske kommunikasjonssituasjoner og presentere muntlig en analyse av det" Velg en eller flere av analysemodellene som er gjennomgått</p> <p>ELLER</p> <p>Eventuelt Heldagsprøve basert på eksamsoppgave for våren 2009 (Språkutvikling i det nye Norge)</p> <p>ELLER</p> <p>Eventuelt Heldagsprøve eller undervisningsopplegg basert på eksamsoppgaven for våren 2014 om mat og identitet (oppgave 1)</p> <p>Engelskspråklig bakgrunnsstoff om dette temaet finnes her Food. Her kan man lese romanutdrag fra Elizabeth Gilbert "Eat, Pray and Love" og eventuelt se filmen.</p>	
16	<p>Medier - muligheter og begrensninger</p> <p>Det er mange artikler å velge fra. Disse bør inngå i utvalget</p> <p>Medier: Muligheter og begrensinger</p> <p>De nye mediene – muligheter og begrensninger</p> <p>Pressens ytringsfrihet</p> <p>Eksamensstips: Ytringsfrihet</p> <p>Journalisten som ikke ville ha et jeg (om intervju av Mats Gilbert)</p>	132831 80944 80945 80893 133126 137125
17	<p>Som i uke 16. Øve på ulike analysemodeller i forhold til medier. Oppsummering av nyheter eleven har presentert innenfor kommunikasjon og kultur gjennom skoleåret</p> <p>Forslag til film: "The Social Network", "Tusen ganger godnatt", "En helt vanlig dag på jobben" eller dokumentar om "News of the World"-skandalen.</p>	
18	<p>Eksamensstrensing og repetisjon</p> <p>Hvordan forberede seg til skriftlig eksamen?</p> <p>Heldagsprøve/eksamenstrening basert på gjennomgått stoff om medier - muligheter og begrensninger. For eksempel eksamsoppgaven Våren 2013 "Fra Torg til Twitter".</p>	132520
19	<p>Eksamensstrensing og repetisjon</p> <p>Se på tidligere eksamsoppgaver</p>	
20	<p>Trenings til praktisk muntlig eksamen</p> <p>Man kan for eksempel tilpasse eksamsoppgaven Våren 2012 til en muntlig praktisk prøve</p>	

21	Trening til praktisk muntlig eksamen		
21	Avslutning		
22			
23			

Kommunikasjon og kultur - innledning

Forfatter: Eli M. Huseby, Senter for nye medier, Høgskolen i Bergen

[Kommunikasjon og kultur – innledning \(106047\)](#)

Programfaget kommunikasjon og kultur 3 er ett av to programfag som bygger videre på kommunikasjon og kultur 1. Mens kommunikasjon og kultur 2 er mer tekstorientert, går vi i dette kurset i hovedsak dypere i ulike former for kommunikasjon og hvordan kulturelle faktorer påvirker mellommenneskelige relasjoner og sosiale strukturer.

Under skal vi bli kjent med kompetansemålene i faget og jobbe med sentrale begreper.

Kompetansemålene i læreplanen for kommunikasjon og kultur 3 ([Udir.no](#)) deles inn i to hoveddeler: kultur- og kommunikasjonsteori og kommunikasjon.

For **kultur- og kommunikasjonsteori** finnes følgende kompetansemål:

- gjøre rede for ulike teorier om forholdet mellom kultur og kommunikasjon
- analysere og drøfte hvordan kommunikasjon påvirker mellommenneskelige relasjoner og sosiale strukturer
- analysere og drøfte hvordan kommunikasjon påvirkes av sosiale faktorer
- drøfte sammenhengen mellom kulturelle verdier og kommunikasjonsformer innenfor og mellom kulturer

Læreplanen presiserer at et viktig hovedområde er hvordan kulturelle faktorer påvirker kommunikasjon. Det legges også vekt på kulturelle verdier som er sentrale for ulike former for kommunikasjon, og hvilke utfordringer ulike kulturmøter representerer. Aktuelle kommunikasjonsteorier som nevnes, er samtaleanalyse, pragmatikk og semiotikk.

Oppgaver: Kommunikasjons- og kulturteori

1. Se på læreplanen her: [Kompetansemål kommunikasjon- og kultur](#)
[3.](#) Under hovedområde nevnes eksempler på kulturelle faktorer som påvirker vår kommunikasjon. Hvilke eksempler nevnes?
2. Diskuter hvordan disse kulturelle faktorene kan påvirke kommunikasjon. Har dere noen eksempler?
3. Diskuter hva kulturelle verdier er, og hvordan de påvirker vår kommunikasjon.
4. Bruk våre fagsider på NDLA eller andre oppslagsverk og finn korte beskrivelser av hva pragmatikk, semiotikk og samtaleanalyse (ofte kalt diskursanalyse) er.

2) For **kommunikasjon** er disse kompetansemålene aktuelle:

- velge ut egnede analysemetoder fra ulike kommunikasjonsteorier og bruke dem på forskjellige typer kommunikasjon
- gjøre rede for samspill mellom språklige og ikke-språklige uttrykksformer i ulike kommunikasjonsprosesser
- gi eksempler på og drøfte ulike mediers muligheter og begrensninger for ulike former for kommunikasjon
- analysere språklige mønstre og samtaleformer i kommunikative aktiviteter i ulike situasjoner
- samle inn et datamateriale fra autentiske kommunikasjonssituasjoner og presentere muntlig en analyse av det
- gjennomføre en presentasjon om kulturell identitet og/eller kulturforskjeller

Sentralt i dette hovedområdet er kommunikasjonsprosesser og sosial samhandling i ulike sammenhenger, sjangere og situasjoner. Alle former for kommunikasjon som skaper og opprettholder sosiale relasjoner, og medienes rolle skal blyses.

Oppgaver: Kommunikasjon

Alle former for
kommunikasjon

1. Diskuter hva kulturell identitet er. Har dere noen eksempler på hva opphavsmannen [Eirik Befring](#) som er viktig for kulturell identitet?
2. I forbindelse med medier, skal man i dette kurset se på "muligheter og begrensninger for ulike former for kommunikasjon". Hva tror dere man tenker på her? Har dere noen eksempler på kommunikasjonsmessige muligheter OG begrensninger for eksempel i forbindelse med sosiale medier?
3. Kommunikasjon som "skaper og opprettholder sosiale relasjoner" er et hovedområde. Hva slags kommunikasjon tror dere man tenker på her? Læreplanen gir noen eksempler under [Kompetanse mål kommunikasjon- og kultur 3](#)

Oppgaver: Sentrale begreper

I kommunikasjon og kultur 1 gjennomgikk vi noen sentrale begreper relatert til kultur. Individuelt kan dere nå ta for dere ett sentralt begrep. Finn definisjon og 1–2 eksempler på bruk av begrepet. Definisjonen kan godt siteres fra deres kilde, men husk å oppgi kilden på korrekt måte. Bruk NDLAs fagsider og andre oppslagsverk. Etter å ha presentert arbeidet deres, kan dere publisere klassens arbeid med kulturbegrepet i egen wiki, på læringsarenaen deres, klasseblogg eller eventuelt fagets Facebook-side.

- dynamisk kulturbegrep
- normativt kulturbegrep
- deskriptivt kulturbegrep
- etnoseentrisme
- kulturrelativisme
- ukultur
- finkultur
- kulturkollisjon
- kulturmøte
- kulturavstand
- interkulturell (kommunikasjon)
- intrakulturell (kommunikasjon)
- kulturfiltre
- utvidet kulturbegrep
- tverrkulturell
- flerkulturell
- subkultur

Interaktiv ordliste - sentrale begreper

Kommunikasjon og kultur – innledning / fagstoff

<http://ndla.no/nb/node/106047>

Repetisjon av begreper

Prøv denne quizen for å repetere begreper fra kurset i kommunikasjon og kultur 1.

MyTask - trykk på ikonet for å

åpne

Forfatter: [Amendor](#)

Noen nyttige begreper

Forfatter: Øyvind Dahl, Eirik Befring, Eli M. Huseby

[Noen nyttige kommunikasjonsbegreper \(21947\)](#)

Innenfor kommunikasjonsfaget bruker vi en del begreper. Noen ble du kjent med på KK1. Her får du litt repetisjon, og vi innfører noen flere begreper du bør kjenne til.

Denotasjon og konnotasjon

I et oppslagsverk kan en kanskje finne at 'katt' er et "kjøttetende dyr av katteslekten". Den leksikalske, saklige betydningen kalles en **denotasjon**. Men ordet 'katt' fremkaller kanskje andre **assosiasjoner** og følelser hos den som hører ordet. Hun tenker kanskje på det kosedyret familien har hjemme. En som er allergisk for kattehår vil kanskje få en følelse av ubehag.

En slik assosiasjon kalles ofte en **konnotasjon** – en medbetydning. Men konnotasjoner er ikke det samme som personlige assosiasjoner. Når vi taler om konnotasjoner, tenker vi helst på at slike assosiasjoner som er nevnt ovenfor deles av en større gruppe mennesker med samme kulturelle bakgrunn. En 'katt' vil hos mange kinesere kanskje stimulere smakskjertlene; katt er god mat. Eksemplet viser at mange konnotasjoner er kulturelt farget (Søderberg and Villemoes 1994

Underveis. Sprog, kultur og kommunikation i den erhvervssproglige medarbejders perspektiv / biblio
<http://ndla.no/nb/node/22317>

).

Betydning og mening

Begrepene **betydning** og **mening** brukes her på litt forskjellig måte. I dagligspråket sier vi ofte at et ord betyr noe: "Hva betyr 'gulasj'?" Meninger, derimot, knytter vi oftest til mennesker og deres tolkninger: "Hva mente hun med det hun sa?" Ofte ligger det også en referanse til hensikt i ordet mening: "Hva var meningen? Hva var hensikten?".

Betydning forstas oftest som en bestemt mening fast knyttet til ordene selv. I **semantikken** studerer man betydning av ord og setninger i forhold til språksystemet.

Mening er derimot noe flyktig som oppstår i kommunikasjon mellom mennesker. I **pragmatikken** studerer man meningsskapning – språket i bruk, samspillet mellom språk og **kontekst**. Også **semiotikken** er opptatt av meningsproduksjon – hvordan en 'leser' tolker tegn, som vi har sett ovenfor.

Dette skillet mellom betydning og mening gjennomføres ikke alltid – heller ikke i denne fremstillingen; betydning og mening har en tendens til å bli brukt om hverandre som **synonymer**. Det er også forvirrende når vi leser engelsk faglitteratur der ordet 'meaning' ofte dekker både det vi legger i ordet betydning og i ordet mening (selv om også de kan skille mellom significance og sense).

Innholdskommunikasjon og relasjonskommunikasjon

Innholdskommunikasjon er en kommunikasjon om et saksinnhold, et bestemt tema eller et problem. En slik kommunikasjon kan være overveiende verbal, men understøttes av **ikke-verbal kommunikasjon**.

Relasjonskommunikasjon er en kommunikasjon om partenes innbyrdes relasjoner. En slik kommunikasjon foregår ofte ikke-verbalt, f.eks. med små trekninger i ansiktet, ulike typer smil eller manglende smil, oppsøkende eller avvikende blikkkontakt og små 'ja'- og 'hm'-lyder.

Slik respons vil ganske effektivt formidle om vi er interessert i å utdype kontakten, eller om vi ønsker å "kutte ut". Relasjonsaspektet er knyttet til måten vi formidler innholdet i en kommunikasjon på, dvs. den holdning vi – verbalt og ikke-verbalt – henvender oss til andre med, f.eks. ved å vise interesse, likegyldighet, utålmodighet, vennlighet eller irritasjon.

Relasjonskommunikasjon kan selvsagt også formidles verbalt eller skriftlig ved antydninger som "Min gamle venn", "Drittsekk", "Kjærlig klem" eller "Vi ses snart" eller ved såkalte 'smileys' J, ;-. De innbyrdes relasjonene, som gjerne også omfatter mer følelsesmessige relasjoner mellom kommunikasjonspartnerne, er utrolig viktige for vår måte både å sende og motta tegn og signaler på.

Metakommunikasjon og metaperspektiv

Kommunikasjon er ikke bare ord og innhold, men summen av alt vi sier med kropp, blick og stemme. Selv om vi ikke sier noe med munnen, sender vi ut tegn – bevisst eller ubevisst – til andre om hvordan vi tenker og føler. Vi vurderes fortløpende, ofte ubevisst, av dem vi møter eller samtaler med. Omgivelsene tolker våre ansiktsuttrykk, kroppsholdning og bevegelse.

Vi kan ikke ikke-kommunisere (Watzlawick, Bavelas, and Jackson 1967

). Det totale inntrykket skaper farge og spenning, nærbet eller avstand, frykt eller glede, avhengig av omstendighetene. Vi kan si at enhver melding inneholder også en melding om hvordan den skal oppfattes.

Dette kalles **metakommunikasjon** (Bateson 2000)

Steps to an ecology of mind / biblio

<http://ndla.no/nb/node/22285>

). Det er på en måte kommunikasjon om kommunikasjonen. Når barn leker, forteller tonefall, kroppsbevegelser og glimt i øyet at det som sies skal oppfattes som lek, ikke som virkelighet. En kan også se når to hunder biter hverandre, om det er lek eller alvor. De kommuniserer det ved metakommunikasjon.

Vi kan studere en kommunikasjonssituasjon på flere plan. Dersom vi selv er en del av den, kjenner vi kanskje både denotasjoner, konnotasjoner, følelser og relasjoner.

Men vi kan også løfte oss selv ut av selve kommunikasjonssituasjonen og prøve å analysere den utenfra. Vi kan forsøke å se på avsender og mottaker fra et utenfraperspektiv. Da har vi et **metaperspektiv** på kommunikasjonen. Ved "å samtale om samtalet" kan vi se ting som vi ikke ser når vi selv er inne i den.

Barn leker

To personer i en kommunikasjonssituasjon opplever kanskje ikke kulturforskjeller som relevante, men en utenforstående observatør kan kanskje observere det. En tyrkisk-norsk jente opplever seg selv som norsk, men oppfattes kanskje ikke som norsk av en norsk jente. Fra et metaperspektiv kan en kanskje forklare situasjonen ut fra ulike kulturelle referanserammer selv om aktørene selv ikke er bevisst disse forskjellene.

Interkulturell og intrakulturell kommunikasjon

Interkulturell og intrakulturell kommunikasjon

Med **interkulturell kommunikasjon** (ordet inter- betyr "mellom") mener vi kommunikasjon mellom aktører med ulik kulturbakgrunn. Her er det snakk om en relativt stor **kulturavstand**. Studerer du kommunikasjonen mellom en nordmann og en malaysier, en trønder og en jærbu eller mellom en lege og en pasient, vil dette være studier av interkulturell kommunikasjon. Se på tegningene over. Vil du karakterisere kommunikasjonen mellom aktørene som interkulturell?

To personer som kjenner hverandre godt, som kanskje har tilbrakt mye av barndommen sammen, trenger ikke mange ordene for å forstå hverandre. Denne kommunikasjonen kan vi karakterisere som **intrakulturell kommunikasjon** (ordet intra – betyr "innenfor"), dvs. kommunikasjon innenfor en bestemt kultur. Se på tegningene over. Vil du karakterisere kommunikasjonen mellom aktørene som interkulturell eller intrakulturell?

Kommunikasjon og samspill

Vi minner om filosofen og forfatteren Søren Kierkegaards (1813 - 1855) ord: "Kommunikasjon er for samspill det som pusten er for å leve." Kommunikasjon er et samspill, en slags dans, der ord, kropp og følelser er med – utrolig fascinerende.

Oppgaver

[Oppgaver til "Noen nyttige begreper"](#)

Når du er ute og reiser, lærer du mye om interkulturell kommunikasjon og opparbeider interkulturell kompetanse. Hør på Kristins erfaringer fra sine reiser og gjør oppgaver her [Kristin på reise](#).

Det nasjonale og det globale

Det nasjonale og det globale - innledning

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil, Eli M. Huseby

[Det nasjonale og det globale \(82493\)](#)

Striden om karikaturtegningene og ytringsfriheten og dens grenser belyser det vi skal fokusere på i denne delen - nemlig forholdet mellom kultur og kommunikasjon og spenningsfeltet mellom det nasjonale og det globale.

Jyllandsposten og karikaturtegningene av profeten Muhammed

I 2005 publiserte den danske avisen Jyllandsposten 12 tegninger av profeten Muhammed. Redaktøren hadde neppe regnet med hva konsekvensene skulle bli. En av illustrasjonene viste en "morsom tegning" av en skjeggete mann med en bombe i turbanen. Sett fra dansk side den gang var det nok en uskyldig framstilling av at enkelte muslimer stod bak terroraksjoner slik som verden hadde sett i New York 11. september 2001 og i Madrid 11. mars 2004.

Da tegningene ble kjent i Midtosten, ble det en kraftig reaksjon. Det ble skrevet om **blasfemi** – som ofte forstås som gudsbespottelse. Siden karikaturene også ble trykket i norske aviser, ble både norske og danske ambassader brent i Damaskus i Syria. Danske, norske og andre vestlige flagg ble brent i Gaza og andre steder. Flere redaktører og tegnere ble drapstruet. På dette klippet ser du hvor sterke reaksjonene var i muslimske land.

Mohammeddemonstrasjoner mot Danmark / video <http://ndla.no/nb/node/72368>

Koranen har et forbud mot avbildning av guddommen. Dette omfatter ikke bare Allah, men også profeten Muhammed. Derfor har tegningene opprørt svært mange muslimer. Fra vestlig side ble det argumentert med at ytringsfriheten medfører at det går an å fleipe med de fleste ting, også religioner. I klippet ser du den norske redaktøren Vebjørn Selbekk, som valgte å trykke tegningene i sin kristne avis, i møte med en representant for Islamsk Råd og daværende Generalsekretær i Norsk Presseforbund, Per E. Kokkvold.

Kokkvold om ytringsfrihet / video

<http://ndla.no/nb/node/82407>

Episoden er en god illustrasjon på det vi drøftet i KK1 om kommunikasjon. Selv om avsenderen kanskje ikke hadde ment å være støtende, ble det av enkelte mottakere oppfattet slik. Mottakeren oppfatter på sine egne premisser, noe avsenderen ofte glemmer.

Etter karikaturtegningene har vi hatt flere store konfrontasjoner mellom en vestlig kultukrets med sin vektlegging av ytringsfrihet og en muslimsk kultukrets som selv føler seg krenket om Profeten blir det. I september 2012 ble filmen "Innocence of Muslims" utgitt anonymt. Det kom seinere fram at det var en amerikaner med egyptisk kristen bakgrunn som stod bak. Filmen vakte lignende reaksjoner som de vi så etter karikaturtegningene.

Satiremagasinet Charlie Hebdo og publisering av karikaturer

I Frankrike representerer **satire** som sjanger en lang historie og sterk tradisjon. Charlie Hebdo er et satirisk magasin som har røtter tilbake til opprøret i Paris i 1968. Under ulike navn har magasinet eksistert siden 1970-tallet, og siden da har det harselert og gjort narr av makteliten, først og fremst ved hjelp av karikaturer. Magasinet har slått i alle retninger - presidenter, paver, alle slags ekstremister, jøder og palestinere, Gud og Jesus, Buddha - og Muhammed - har fått gjennomgå.

Mange ble skremt av reaksjonene da karikaturstriden brøt ut første gang i 2005, og det var få som valgte å trykke Jyllandpostens tegninger. Charlie Hebdo var ett av unntakene. De valgte å trykke alle de tolv tegningene. Ikke nok med det - de lagde også sine egne karikaturer. På forsiden figurerte en person som kunne ha mange likhetstrekk med Muhammed. Uttrykket i ansiktet var fortvilelse og i en snakkeboble stod det: "Det er hardt å bli elsket av idioter". I tilknytning til tegningen stod det også: "Muhammed fortviler over fundamentalister". Etter dette ble magasinet anklaget for blasfemi av noen muslimske organisasjoner, og det hele endte i en rettssak i 2007. Magasinet ble frikjent, men har siden måttet leve med trusler. Den 7. januar 2015 gjorde terrorister alvor av truslene. 12 mennesker ble drept i et attentat - deriblant redaktøren og flere av bladets fremste tegnere.

Med terroranslaget mot Charlie Hebdo har karikaturstriden blusset opp igjen, og det stiller spørsmål om man var for feig forrige gang, den gang Jyllandsposten, Charlie Hebdo og en liten norsk kristen avis ble ganske alene om å trykke tegningene. Det diskuteres også hva blasfemi innebærer og om ytringsfriheten skal ha noen grenser.

Til refleksjon og diskusjon

I forbindelse med filmen "The Innocence of Muslims" har Afnan Ahmed (17) et innlegg i Si;D i Aftenposten (19. september 2012) under overskriften "Min kjære profet hånes". Her er første del av innlegget:

For hver gang de håner Muhammed (fred være med ham), blir min kjærlighet og respekt sterkere. For til og med i hans tid ble han hånet og behandlet dårlig. Hver gang dette skjer, hver gang karikaturer oppstår, så har man et ord å forsvare seg med: ytringsfrihet. Jeg begynner å lure, har friheten til å ytre seg blitt sterkere enn respekt? Har denne friheten retten til å trå over andre verdier? Er ytringsfriheten blitt sterkere enn toleranse og respekt?

1. Drøft dette i lys av Per Edgar Kokkvolds uttalelse om ytringsfrihet i klippet over.
2. Både i Afnan Ahmeds og Per Edgard Kokkvolds innlegg omtales kulturelle verdier. Hva er egentlig kulturelle verdier, og hvordan skiller de seg fra meninger og holdninger?
3. Synes du det kan se ut som den vestlige verden har gitt ytringsfriheten en overordnet verdi, mens man i Midtøsten har forbeholdt det guddommelige den plassen? Hva kan i så fall dette komme av?

4. Når føler DU deg krenket? Kan du si noe generelt om det? Har det eller har det hatt noe med kulturelle verdier å gjøre?
5. Som redaktør, ville du ha trykt tegningene i avisen din, eller lagt ut et youtube-klipp av filmen på nettsidene, dersom du visste at de hadde blasfemisk innhold? Etter terroranslaget mot Charlie Hebdo tar mange til orde for at alle bør trykke tegningene? Hva synes du?

Ressurser

Les mer om satire som sjanger [her](#)

Les mer om hva blasfemi innebærer [her](#)

Les om filmen [Innocence of Muslims](#)

Globalisering, et ord med mange meninger

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Globalisering, et ord med mange meninger \(78106\)](#)

At vi lever i en global verden høres ut som «smør på flesk». Verden er en globus – en kule i verdensrommet. Selvsagt lever vi her i verden. Når uttrykket likevel ofte brukes slik, henger det sammen med fenomenet globalisering. Globalisering er et ord som brukes med ulike betydninger som vi skal se litt nærmere på.

Globaliseringen er et uttrykk for at verden i dag henger sammen på en rekke måter som ikke var vanlig tidligere. Den nye informasjons- og kommunikasjonsteknologien og alt det den medfører, gjør at grenser ikke betyr det samme som før. Teknologiske, økonomiske, politiske og kulturelle utviklinger krysser grenser og påvirker nasjonalstaten slik at den inngår i noen større sammenhenger hevet over nasjonalstaten (Bislev 1999).

Her foreleser professor Øyvind Østerud om globalisering og nasjonalstater.

Globaliseringen og nasjonalstatene / video

<http://ndla.no/nb/node/82219>

Spørsmål

1. Professoren hevder at det ikke er noen enkel sammenheng mellom globalisering og nasjonalstat. Hvilke tre sammenhenger skisserer han?
2. På hvilken måte forklarer han at globalisering fremmer demokratisering?
3. Østerud hevder at det knapt finnes en folkegruppe som ikke ønsker seg en nasjonalstat. Hva tror du dette ønsket bunner i? Kjenner du til slike folkegrupper?

Se på figuren. Teknologiske, økonomiske, politiske og kulturelle utviklinger krysser grenser og påvirker nasjonalstaten uten at den kan ha helt kontroll over utviklingen. Nasjonalstaten må forholde seg til det internasjonale samfunnet: overnasjonale institusjoner, multinasjonale og ikke-statlige organisasjoner på alle disse områdene (Bislev 1999:56).

• Globalisering •

Nasjonalstat

• Globalisering •

Nasjonalstat

• Globalisering •

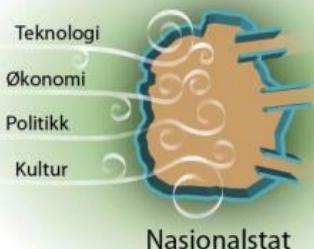
Nasjonalstat

• Globalisering •

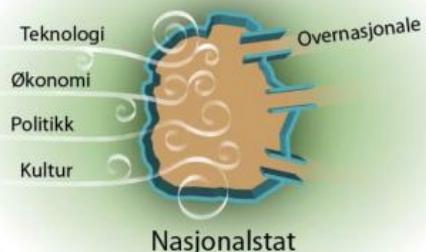

Nasjonalstat

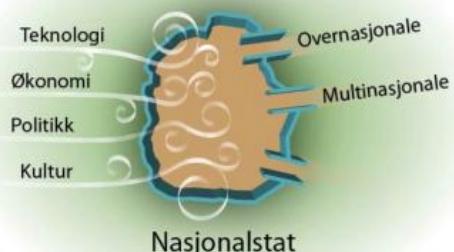
• Globalisering •

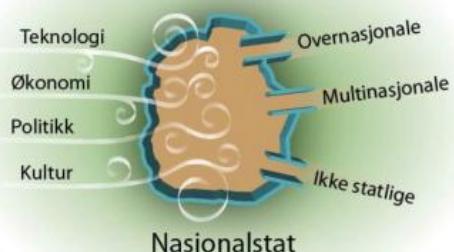
• Globalisering •

• Globalisering •

• Globalisering •

Globalisering

Eksempel

Den 15. september 2008 gikk investeringsbanken Lehman Brothers i USA konkurs, og da amerikanske myndigheter unnløt å gripe inn, ble hele verdens pengemarkeder rammet av en akutt krise. Dette innledet en finanskrisje som fikk store ringvirkninger i hele verden i 2008 og 2009. Bankene hadde lånt ut for mye penger som det ikke var dekning for.

Globaliseringen har mange forgreninger, men for å få et grep på de viktigste sidene av den, skal vi her ta for oss disse fire viktige områdene: Teknologisk, økonomisk, politisk og kulturell globalisering. Disse områdene henger også nøyne sammen, som vi skal se. Senere skal vi se på hvilke konsekvenser globaliseringen har både internasjonalt og lokalt.

Les mer

Før du går videre på artiklene om globalisering i kommunikasjon og kultur, kan du se nærmere på globalisering her [Begrepet globalisering](#)

Teknologisk globalisering

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Teknologisk globalisering \(82570\)](#)

Siden vikingene rodde og seilte skipene sine i norske fjorder og like til Island, Grønland og Vinland, har vi for lengst vent oss til speedbåter og cruiseskip. Bilene og flyene har revolusjonert passasjertransporten. Det er lettvint og billig å reise. Fjerne turmål er bare noen timer unna, uansett hvor de ligger på kloden.

Eksempel

Det tar nå like lang tid å reise fra Oslo til Fiji som det for 150 år siden tok å reise fra Oslo til Halden. Uten jetflyet ville det neppe ha vært pakistanere i Norge.

(Eriksen 1997:17).

Massemedier som fjernsyn, radio og nettsteder gjør at vi med egne ører og øyne kan oppleve begivenheter fjernt fra vår egen stue. I tillegg gir fjernsynet og PC'en det mulig for oss å oppleve disse hendelsene i det samme øyeblikk som de skjer. Posten var en stor nyvinning på 1800-tallet, men mens engstelige familier ventet i måneder på et brev fra en sønn eller datter som hadde emigrert, opplever vi i dag en samtidighet i tid som legger en ny dimensjon til globaliseringen.

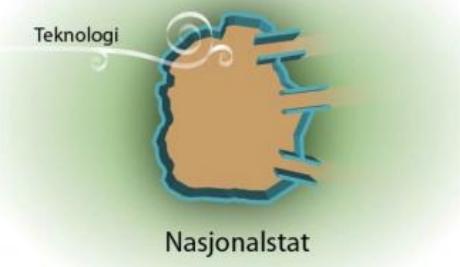

• Globalisering •

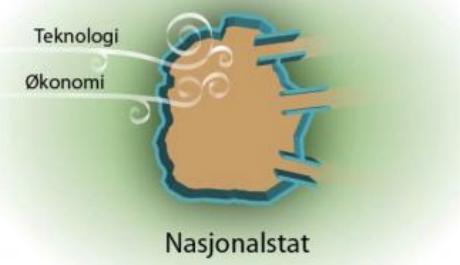

Nasjonalstat

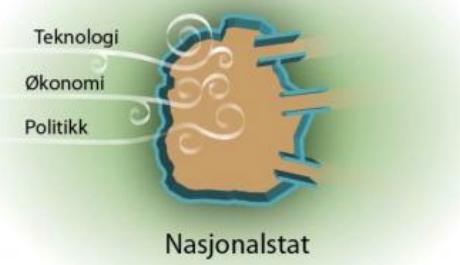
• Globalisering •

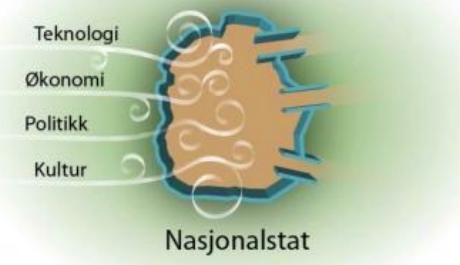
• Globalisering •

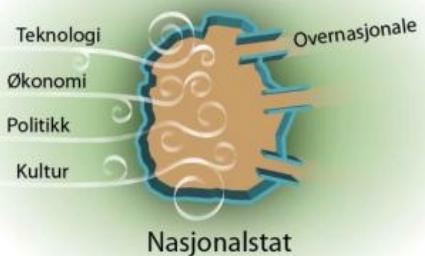
• Globalisering •

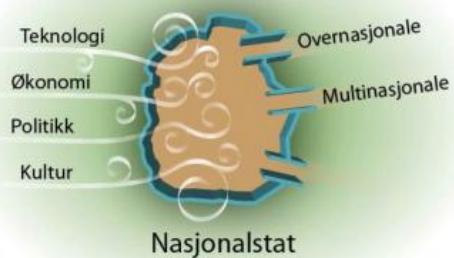
• Globalisering •

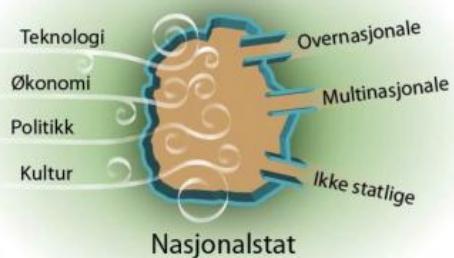
• Globalisering •

• Globalisering •

• Globalisering •

Globalisering

Spørsmål

Se TV-klippene. Drøft hvilken betydning det har at vi i Norge får umiddelbar dekning av en gruveulykke i Kina og et vulkanutbrudd på Hawaii?

Gruveulykke i Kina / video

<http://ndl.no/nb/node/72366>

Vulkanutbrudd Hawaii / video

<http://ndla.no/hb/node/72376>

Det er informasjons- og kommunikasjonsteknologien (IKT) og spesielt innføring av verdensvennen, det som blir kaller World Wide Web (www), som fremfor alt har medvirket til den globaliseringen vi er vitne til på alle områder i dag. (Se fig.) [animert]. Patentet til Tim Berners-Lee er ikke eldre enn fra 1991 (Scholte 2005:171). På denne tiden hadde vi så vidt begynt å sende e-post til hverandre. Utviklingen av bredbånd og satellittkommunikasjon har medvirket til et kvantesprang i utviklingen slik at bilde, tekst og lyd, pengetransaksjoner og informasjon av alle slag farer over hele kloden på sekunder.

Din generasjon har vokst opp med disse kommunikasjonsmidlene, og mobil - og smarttelefoner er selvagte ting. Å være on-line er nærmest et «must» og et krav fra all norsk ungdom samme hvor han eller hun reiser i verden. Dersom du bruker Global Positioning System (GPS), er du overvåket av satellitter. Du kan hele tiden vite hvor du er (lengdegrad, breddegrad og høyde). Systemet ble først tatt i bruk i 1995.

Mobiltelefonene har på få år fått en utbredelse som få kunne tenke seg. Også folkegrupper rundt omkring i verden som tidligere har levd nokså isolert, har tatt i bruk «mobilens» for å kommunisere med hverandre. Dermed blir de trukket inn i den globale sfæren.

Disse tekniske informasjonssystemene har også fått viktige ringvirkninger som viser hvordan de fire sektorene - teknologi, økonomi, politikk og kultur, som vi her har skilt fra hverandre, henger sammen.

Oppgaver

IKT

Kommunikasjonsteknologien har raskt forandret vår virkelighet, og vi snakker nå gjerne om at vi lever i informasjonsalderen.

1. Hva innebærer det at vi lever i «informasjonsalderen»?
2. Hvilke ringvirkninger har informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) på individuelt plan, lokalt plan, nasjonalt og internasjonalt? Stikkord: Økonomi, politikk, kultur.
3. Beskriv hvordan IKT har ført til den globaliseringen vi er vitne til i dagens samfunn. Kunne vi fått denne utviklingen uten IKT?

Reising

Ungdommer reiser mer og oftere på ferieturer, studieopphold og studentutveksling til utlandet sammenlignet med tidligere ungdomskull.

1. Hvorfor tror du dette er så populært?
2. Hva er det som har gjort dette mulig for større grupper enn tidligere?
3. Hvordan tenker du dette bidrar til globalisering?

Amerikabrev og Skype

Brevet er skrevet i en stil som er typisk for ungdommens brev fra 1900-tallet. Det er en informell og ekspressiv skrivemåte med mye bruk av kortspråk og forkortelser.

Mot slutten av brevet blir det flere formelle uttrykk som «Takk», «Ha en god dag» og «Vær godt». Dette viser at skribenten har tenkt over sin egen presentasjon og ønsket å gjøre seg respekterende.

Amerikabrev

Seint på 1800-tallet emigrerte tusenvis av norske ungdommer til Amerika. Mange foreldre så aldri barna sine igjen, men de sendte brev fram og tilbake. Disse brevene tok flere måneder over Atlanteren. I dag kan ungdom i utlandet snakke med foreldrene på Skype for eksempel.

1. Hva tror du emigrantungdommene kommuniserte hjem? Sammenlign med hva ungdom på utenlandsopphold vil kommunisere med foreldrene om på Skype. Lag gjerne et rollespill.
2. Hvordan tror du Amerikabrevet bidro til globalisering?

Økonomisk globalisering

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil
[Økonomisk globalisering \(78108\)](#)

Finanskrisen i 2008-2009 viste hvordan de økonomiske systemene i verden henger sammen på tvers av alle landegrenser. Pengestrømmene flyter fritt over landegrensene. Aksjespekulantene kan være på nettet kontinuerlig og kjøpe og selge på børser i Tokyo, Frankfurt eller New York døgnet rundt. Dette gjør at ikke noe land er utenfor verdensøkonomien.

Utviklingen av den Europeiske union (EU) og andre overnasjonale organer, som for eksempel samarbeidsorganisasjonene ASEAN (Sør-øst Asia), SADC (Sørlige Afrika), bidrar til at penger, varer og tjenester er mobile på en helt annen måte enn tidligere. Verdens handelsorganisasjon WTO arbeider for å redusere proteksjonismen, at den enkelte stat skal kunne hindre internasjonal fri handel ved tollbarriper og andre reguleringer.

Eksempel

En furukrakk kjøpt på IKEA er kanskje produsert i Sør Afrika, blomsterpotten i Malaysia, DAB-radioen i Kina og gardinene er sydd i India. De såkalte transnasjonale (trans-over/på den andre siden av) selskapene produserer der det er billig og selger der de får mest. De betaler skatter der det er billigst å registrere seg og skaper sitt eget nettverk i mange land slik at de ofte også kalles multinasjonale (multi = mange).

Mange flernasjonale selskaper har en økonomi som er mye sterkere enn enkelte mindre privilegerte land i verden – såkalte utviklingsland. Investeringer fra slike selskaper kan skape arbeidsplasser. Men samtidig kan de begrense det enkelte lands muligheter for å styre sin egen utvikling.

Tyngdepunktene i den økonomiske globaliseringen befinner seg i USA, EU og Japan, men de Øst-asiatiske tigrene, Kina, Taiwan, Korea og Singapore, og spesielt Kina og India ser ut til å kunne bli økonomiske stormakter i tiden som kommer. Også Brasil og Sør-Afrika kan bli økonomiske motorer. Hva disse landene gjør har store konsekvenser for verdensøkonomien.

Norske Skog i Kina / video
<http://ndla.no/nb/node/72370>

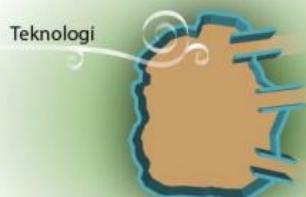

• Globalisering •

Nasjonalstat

• Globalisering •

Nasjonalstat

• Globalisering •

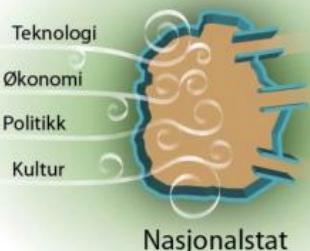
Nasjonalstat

• Globalisering •

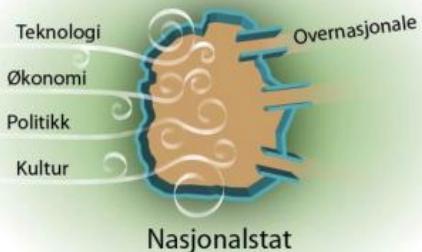

Nasjonalstat

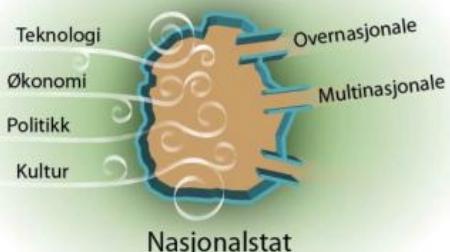
• Globalisering •

• Globalisering •

• Globalisering •

• Globalisering •

Globalisering

Bak den økonomiske globaliseringen ligger en såkalt fri markedsøkonomi, der markedet og fri konkurranser bestemmer priser og fordeling av ressurser. Prisen fastsettes av markedskrefter som tilbud og etterspørsel. Bedriftene produserer det kundene vil ha, men har også muligheter for å påvirke kundene – som blir forbrukere.

Det motsatte av markedsøkonomi er planøkonomi, der staten regulerer produksjon og priser. Etter kommunismens og Sovjet-Unionens fall, er det den globaliserte markedsøkonomien som setter premissene for internasjonal handel, men internasjonale overnasjonale organisasjoner forsøker å regulere de «frie markedskreftenes spill».

Oppgaver

I vår tid er ikke ett lands økonomi uavhengig av økonomien i andre land. Økonomi er kanskje det område der globaliseringer har skapt de største utfordringer.

1. Finn eksempler på hvordan globaliseringen påvirker landenes økonomi.
2. Finner du slike eksempler i nærmiljøet ditt?
3. Hva begrenser og hva fremmer internasjonal økonomisk virksomhet?
4. Hva er positive ringvirkninger av markedsøkonomi?
5. Hva er negative ringvirkninger av markedsøkonomi?

Les mer

Romanen *Hvit Tiger* av Aravind Adiga er en humoristisk og skarp skildring av en indisk fattiggutts klatring til økonomisk suksess.

Se film

India blir nå ofte omtalt som hele verdens call center, se komedien [Outsourced - movie trailer](#)

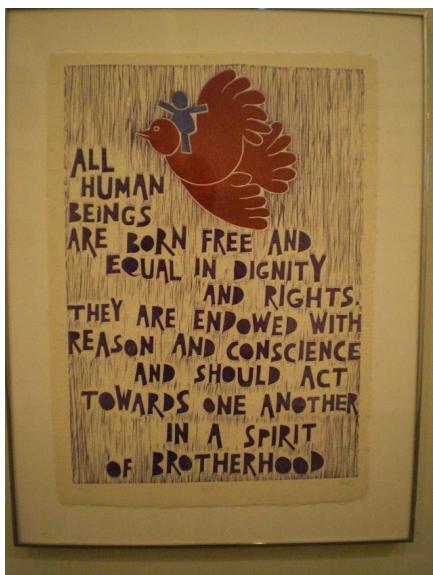
Politisk globalisering

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil
[Politisk globalisering \(78111\)](#)

Slutten på den kalde krigen mellom Øst og Vest med Berlinmurens fall i 1989 og Sovjet-samveldets oppløsning har bidratt til at verden er blitt en stor markeds plass. Men i tillegg til det frie markedet har det også blitt politisk mulig å bygge demokratier i flere stater som tidligere var diktaturer. I denne artikkelen skal vi se nærmere på hva politisk globalisering er.

Heller ikke demokratier kan unngå å gi makt til overnasjonale institusjoner og multinasjonale og ikke-statlige organisasjoner. Etter den annen verdenskrig ble Norge medlem av forsvarsunionen NATO som har en overnasjonal kommandostruktur. I 1945 ble vi også medlem av FN, som nok har en begrenset politisk makt, men som har som politisk mål å fremme menneskerettigheter og demokratiske prinsipper.

Menneskerettighetserklæringen

Prinsippet om nasjonalstaten vokste frem ved undertegningen av fredstraktaten etter tretti-års krigen i Europa ved den såkalte Westfalia-freden i 1648. To prinsipper ble slått fast: Staten var suveren innenfor sitt territorium, og utenlandske makter har ikke rett til å blande seg inn i indre affærer.

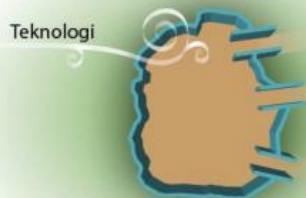

• Globalisering •

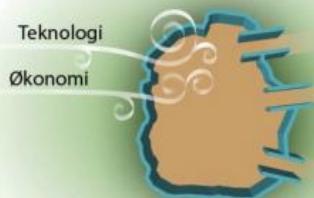
Nasjonalstat

• Globalisering •

Nasjonalstat

• Globalisering •

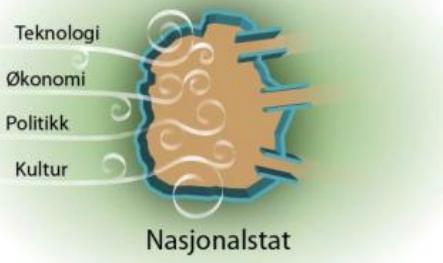
Nasjonalstat

• Globalisering •

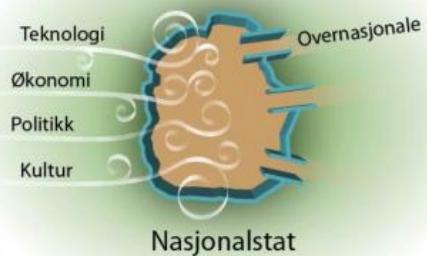

Nasjonalstat

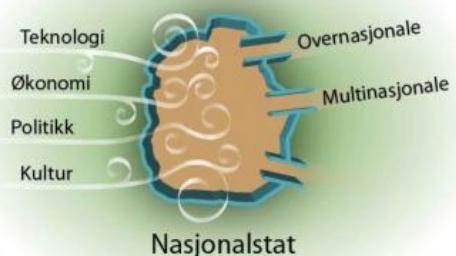
• Globalisering •

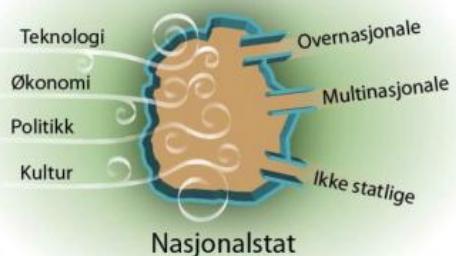
• Globalisering •

• Globalisering •

• Globalisering •

Globalisering

Globaliseringen har på mange måter slått beina under disse prinsippene. Mange mener at den suverene nasjonalstaten er blitt irrelevant ved fremveksten av den nye kommunikasjonsteknologien, økonomisk frie markeder og avståelse av statens myndighet til overnasjonale organer (Schirato og Webb 2003). Også Norge, som ikke er med i EU, er nødt til å regulere sitt lovverk etter de bestemmelser som blir tatt i EUs hovedkvarter i Brussel gjennom det såkalte EØS-samarbeidet.

Korrupte statssjefer er blitt stilt for retten av Den internasjonale straffedomstolen i Haag i Nederland. Den ble opprettet i 2002 som en permanent, internasjonal domstol for å straffeforfølge enkeltindivider for krigsforbrytelser, forbrytelser mot menneskeheten og folkemord. Domstolen er et eksempel på at overnasjonale organer kan gripe inn dersom myndighetene i landet hvor forbrytelsen er begått, selv ikke makter eller ønsker å reise sak. Her er et klipp fra åpningen i FN-kvarteret i New York.

Ny internasjonal straffedomstol / video

<http://ndla.no/nb/node/79267>

Oppgaver

Diskuter

Berlinmurens fall 10 år / video

<http://ndla.no/nb/node/72360>

1. Hva signaliserte egentlig Berlin-murens fall?
2. Hva begrenser og hva fremmer nasjonalt herredømme?
3. Er det mulig å være en stat i verden i dag uten å bry seg om overnasjonale organer? Vet du om en slik stat? Gi begrunnelser.
4. Hvorfor er det nødvendig å ha overnasjonale organer, slik som FN og den internasjonale straffedomstolen?
5. Kjenner du til personer som er blitt dømt for forbrytelser mot menneskeheten i domstolen i Haag?

Lag en digital fortelling

Det finnes mange eksempler på at nasjonalstater ikke har full kontroll innenfor sine egne landegrenser.

En klasse har elever med bakgrunn i disse landene: Tyrkia, Kina, Irak, Tsjetsjenia, Egypt, Syria og Somalia. Ta for dere ett av landene og pek på hvilken rolle nasjonalstaten spiller, gi en kort redegjørelse for konfliktområder og beskriv hvordan nasjonalstaten prøver å kontrollere det som skjer. Bygg gjerne på informasjon fra klassekamerater fra disse landene, eventuelt andre konfliktfylte områder. Sett det hele sammen til en photo story eller digital fortelling.

Les mer

[Globalisering](#)

Kulturell globalisering

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil
[Kulturell globalisering \(78139\)](#)

Coca-Cola og McDonald's er ofte tatt som eksempel på en kulturell globalisering. Du kan finne Coca-cola i Nepal og i Brasils jungel. Da jernteppet falt og de øst-europeiske landene fikk økt kontakt med Vesten, varte det ikke lenge før du kunne få BigMac med Cola i alle større byer. Truer denne globaliseringen nasjonale, regionale og lokale kulturer, eller bidrar den økte tilgjengeligheten til frihet og fellesskap?

Coca Cola 100år / video

<http://ndla.no/nb/node/72362>

Coca-Cola og McDonald's etablerte seg først og fremst på grunn av sine økonomiske interesser. At de blir tatt til inntekt for en kulturell globalisering viser hvordan alt dette henger sammen. For ungdom i øst-europeiske land og i Manilas gatebarer er det «kult» å spise på McDonald's og lytte til vestlig musikk.

Den nye teknologien har gjort det mulig å laste ned musikk, lydbøker og bilder og film på en enkel måte hvor som helst i verden. Dette har ført til at for eksempel trendy musikk lastes ned av ungdom uansett om de bor i Mexico City, i Sydney eller i Harstad.

Ung påvirker hverandres musikksmak, og nettsider som den svenske Pirate Bay viser hvor mange brukere som laster ned den samme musikken. Slik oppstår en verdensvid ungdomskultur som ikke sperres inne av nasjonale grenser.

Eksempel

Tjenestene som tilbys av nettstedet The Pirate Bay har gjort store mengder data tilgjengelig på en enkel måte ved at mange brukere laster ned samme filer. Teknologien har både lovlige og ulovlige bruksområder. Derfor har film- og musikkindustrien brukt store ressurser på å få nettsiden stengt. Bransjeorganisasjoner hevder at The Pirate Bay bedriver ulovlig piratkopiering i stor stil, mens de som driver nettstedet mener at de bare bidrar til tilgiengliggjøring. De fleste som produserer musikk og film, er rettighetsinnehavere og mener at virksomheten fratar dem levebrødet ved at de ikke får betalt for den kulturen de produserer.

The Pirate Bay

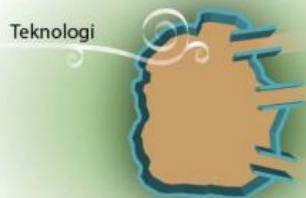

• Globalisering •

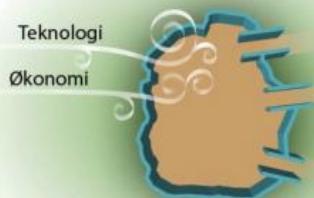
Nasjonalstat

• Globalisering •

Nasjonalstat

• Globalisering •

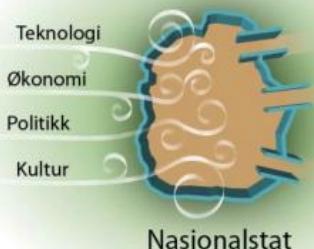
Nasjonalstat

• Globalisering •

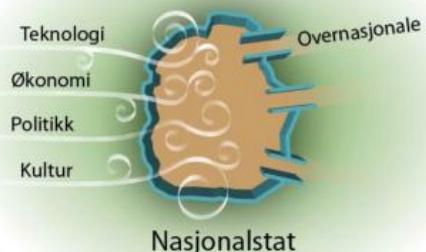

Nasjonalstat

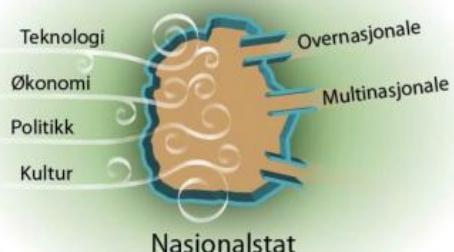
• Globalisering •

• Globalisering •

• Globalisering •

• Globalisering •

Det har ofte vært diskutert om globaliseringen fører til en slags verdenskultur, den samme over hele verden – en slags homogenisering (gr. homos, ens, lik, og genos, slekt, slag) en ensartet verdenskultur. Dette skulle føre til ødeleggelse av lokale og autentiske (gr. authenikós, ekte) kulturuttrykk. Autentisk kultur betyr her ekte og opprinnelig kultur – det motsatte av kopi og forfalskning.

Mange mener at det skjer en vestliggjøring av verdenskulturen, at det er en slags kulturell kolonisering som foregår. De som er best til å markedsføre sine produkter, leder an i den globaliserte kulturen. Dette bidrar til økt kommersialisering også av kulturen. Mote, musikk, og film er trendsetter. Ungdommen er ofte de første til å følge trendene enten det gjelder klær, musikk eller film.

Ungdomsmoter gjennom tidene / video

<http://ndla.no/nb/node/79273>

Andre mener at disse verdensvide trendene ikke fører til homogenisering fordi den globale kulturen må leveres ut lokalt. Ungdom eller andre bor et bestemt sted og har en lokal tilknytning. Derfor skjer det heller en **hybridisering** – en sammenblanding av ulike kulturimpulser. Kulturen er sammensatt av lokale komponenter og globale innspill.

Møte mellom ulike kulturimpulser – lokale og globale – kan føre til nyskapning av kulturen. Et kjent eksempel er afrikansk musikk som i USA ble til jazz som nå også dyrkes på høyt nivå i Japan og andre steder. Ungdomskulturen i Oslo er ikke den samme som ungdomskulturen i Førde eller i Karasjok, selv om en kan finne felles elementer.

Oppgaver

Drøft

1. Hvorfor er mange kritiske til en homogenisering av kulturen?
2. Hva er farene ved kommersialisering av kulturen?
3. Hvorfor er det oftest ungdom som leder an i den kulturelle globaliseringen?
4. Internett har lagt til rette for mange nye muligheter, vi kan i dag laste ned bilder, filmer og musikk direkte fra nettet. Hva er fordelene og ulempene ved fildeling og fri nedlasting av musikk, bilde og film?

Finn ut

Regjeringen la i februar 2013 fram et lovforslag om overvåking og rettslig forfølging av fildelere. Hva var bakgrunnen for lovforslaget? Hvorfor var mange kritiske?

Lag en collage eller visuell presentasjon

Det er vist til hvordan møtet mellom ulike kulturimpulser førte til framveksten av jazz. Kjenner du til andre slike nyskapninger som er et resultat av kulturmøter innenfor andre kulturformer, for eksempel mat, klær eller arkitektur? Hvor kom impulsene fra? Hvilke kulturer møtte hverandre? Hvordan ble uttrykket?

Globaliseringens kjennetegn

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil
[Globaliseringens kjennetegn \(78140\)](#)

Vi har diskutert elementer fra teknologi, økonomi, politikk og kultur i lys av globaliseringen. Vi har sett at alle disse områdene henger sammen, de påvirker hverandre og skaper hele tiden nye forutsetninger for nye globaliserte prosesser. Globaliseringen er et komplekst sett av prosesser med mange ringvirkninger på mange ulike felt. I denne artikkelen skal vi se på om det går an å finne en felles definisjon for alle de komplekse prosessene som foregår samtidig.

I artiklene om globalisering har vi brukt figuren til dansken Sven Bislev for å presentere begrepet. Han introduserer tankemodellen sin slik:

Globalisering består i at teknologiske, økonomiske, politiske og kulturelle utviklinger påvirker nasjonalstaten, slik at den inngår i noen større sammenhenger (Bislev 1999:21).

Disse «større sammenhenger» er som vi har sett karakterisert av overnasjonale, multinasjonale og ikke-stattlige institusjoner, organisasjoner og strømninger.

Scholte sier at globaliseringen er spredningen av «transplanetære» og «suprateritoriale» forbindelser mellom folk (Scholte 2005:59). Disse begrepene trenger en forklaring. «Trans» betyr «over/på den andre siden av». Dvs. globaliseringen forbinder folk på et sted av kloden med mennesker på andre steder på denne planeten i verdensrommet. Slik blir globaliseringen **transplanetær**.

Et annet kjennetegn ved globaliseringen, ifølge Scholte, er at denne forbindelsen er hevet over territoriale grenser, det være seg by, land eller nasjonalstat. Slik blir globaliseringen **suprateritoriell** (lat. supra = over, må ikke forveksles med super) dvs. hevet over territoriet. I de eksemplene vi har sett ovenfor, er teknologiske, økonomiske, politiske og kulturelle prosesser til en viss grad «hevet» over det territorielle.

Eksempel

Ungdom kan ha felles musikkultur og kle seg i de samme moteklær uansett om de bor i Australia, Brasil eller Norge. I denne forstand er ungdomskulturen suprateritoriell, hevet over territoriet, stedet der de bor. Dersom en hip-hop-trend dukker opp i Las Vegas i USA, kan den fort forplanter seg til Tokyo i Japan, eller til København i Danmark. I denne forstand er globaliseringen transplanetær.

Internasjonal hårmote

• Globalisering •

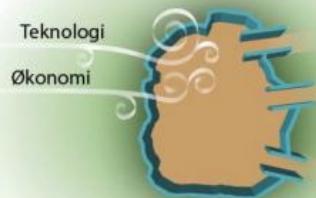
Nasjonalstat

• Globalisering •

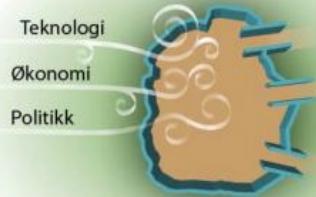
Nasjonalstat

• Globalisering •

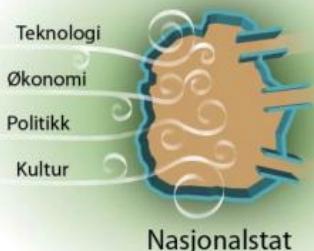
Nasjonalstat

• Globalisering •

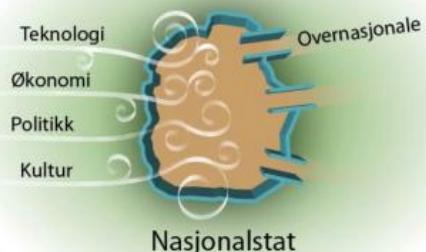

Nasjonalstat

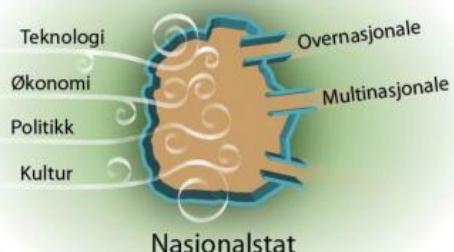
• Globalisering •

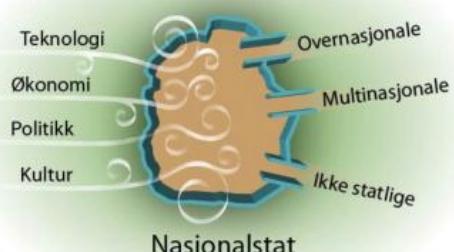
• Globalisering •

• Globalisering •

• Globalisering •

Professor i sosialantropologi Thomas Hylland Eriksen karakteriserer globaliseringens konsekvenser slik:

Globaliseringen har skapt en situasjon hvor økonomiske, politiske og kulturelle grenser hele tiden blir gjennomhullet, utfordret og relativisert. Ideer, forbruksvarer, reklamekampanjer, tv-programmer, popstjerner, firmaer, arbeidere, politiske flyktninger, bøker, politiske prosjekter, livsstiler – alt dette og mye mer flyter nå friere enn tidligere over grensene. Den norske væremåten og kulturen i Norge ville derfor ha forandret seg dramatisk i løpet av de siste tjue - tretti årene, selv uten en eneste innvandrer (Eriksen 1997: 19)

Oppgaver

1. I dette klippet hører vi Hylland Eriksen snakke om *Typisk norsk. Essays om kulturen i Norge* (fra 1993) og om typisk norsk egentlig er så norsk.

Typisk norsk / video

<http://ndla.no/nb/node/82223>

Se klippet og knytt til fagstoffet om globalisering og begrepene du har lært.

2. De globaliseringsprosessene vi opplever i dag kunne en for bare kort tid siden overhodet ikke forestille seg, og de var heller ikke mulige.
 - a. Forklar hvordan globaliseringsprosessene er transplanetære og suprateritorielle.
 - b. Hvordan skiller disse prosessene seg fra tidligere tiders teknologiske, økonomiske, politiske og kulturelle forbindelser og strømninger?
 - c. Hva er det som gjør globaliseringen mulig i dag til en grad som ikke var mulig tidligere?

Det globale og det lokale – globalisering

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Det globale og det lokale – globalisering \(78141\)](#)

Det som skjer et sted, kan ha sitt utspring et helt annet sted på kloden, og det kan få konsekvenser lokalt. Det lokale har ikke fått mindre betydning på grunn av globaliseringen. Territorier og grenser er fortsatt viktige for produksjon, marked, regjering, miljø og identitet. Også «cyberspace» som prinsipielt er uten grenser, må tilkobles fra en lokalt basert datamaskin. Vi skal her se på begrepet globalisering.

Om noen grenser forsvinner, så oppstår det også nye. Opplosningen av Jugoslavia i 1990-årene førte til dannelsen av en rekke nye stater med nye grenser mellom dem. Noen av disse landene kjenner du sikkert; for eksempel Kroatia, Serbia, Bosnia og Kosovo. Nå søker de fleste av disse nye statene om å bli medlemmer av EU der grensene får mindre betydning pga fri flyt av penger, varer og tjenester.

Vi har tidligere sett på globaliseringens effekter på kulturen og registrert hvordan globaliseringen kan bidra til **homogenisering** – ensretting, **hybridisering** – blanding, eller også nyskapning. Dette skjer lokalt.

Professor i sosialantropologi Thomas Hylland Eriksen påpeker at globaliseringen ofte følges opp av lokale motreaksjoner (Eriksen 2008). Det kan bli viktig å holde på lokale matretter, praktisere lokale skikker og mobilisere nasjonalfølelse i møte med fremmede impulser.

Roland Robertson skapte i 1992 ordet **glokalisering** for å karakterisere de prosessene som pågår. Lokal identitet blir ofte mobilisert når folk møter globaliseringen fordi folk ønsker å understreke sin særegenhets når den trues.

Eksempel

Afrikansk inspirert rap-musikk som er en global trend, plukkes opp og bearbeides av nordmenn og andre folkegrupper rundt i verden og gis lokale uttrykk – det blir en global musikkform som er helt ny. Den kan også spre seg til nye områder. I dette klippet ser du hvordan Gatas Parlament bruker rap til å framføre sin protest.

RAP / video

<http://ndla.no/nb/node/72371>

Også det globale markedet kan plukke opp lokale varianter og videreselge det på det verdensvide globale markedet. «Etnisk musikk» er et eksempel på global markedsvarer med lokalt utspring.

Det sosiale rom hvor det enkelte menneske lever og kommuniserer med sine medmennesker består både av territoriale og supriterritoriale aspekter. Både lokale, regionale, nasjonale og globale relasjoner er en del av den daglige virkeligheten. Hos det enkelte menneske henger de faktisk nøye sammen. Det globale kan ikke gjøres til en «ting» som ikke er relatert til de daglige «ting»: relasjoner til andre mennesker, arbeid, fritid, praktiske oppgaver, mat og sovn.

Oppgaver

1. Forklar hva ordet globalisering innebærer.
2. Kan du finne eksempler fra din egen skolehverdag?
3. Klippet under skildrer et kulturmøte mellom aboriginere i Australia og popgruppa Aha. Se det og relater det til lærestoffet i denne artikkelen.

Møte mellom kulturer / video

<http://ndla.no/nb/node/72369>

Globaliseringens mange ansikter

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Globaliseringens mange ansikter \(78142\)](#)

På en måte er ikke globaliseringen ny. Det gamle Romerriket representerte en «globalisering» i tiden omkring Jesu fødsel. Reising, handel, religioner og ideer har ført til kontakt mellom landene så langt vi kan huske. Koloniseringen som vestlige stormakter stod bak, var også en form for globalisering. Det som er nytt er hastigheten og omfanget globaliseringen har fått. Konsekvensene blir merkbare for nesten alle verdens land.

Det er imidlertid grunn til å merke seg ett punkt: ikke alle folk på jorden er berørt av globaliseringen. Det finnes fortsatt folkegrupper som lever så isolert at de ikke merker konsekvenser av børskrakk eller nye trender på Internett.

Indianere på jakt i jungelen

Fotograf: [Egil Eikvil](#)

Mens de rike (vi rike) har tilgang til Internett, moderne bankvesen og verdensmarkedet, lever fortsatt millioner av mennesker uten slik tilknytning. Maktforhold produserer ulik fordeling av goder, både lokalt og globalt. Mens noen mennesker får mer makt «empowered», får andre mindre makt «disempowered». Slik sett er ikke globaliseringen nøytral og upolitisk.

Sosiologen Zygmunt Bauman har pekt på at det er eliten som har makt, frihet til å reise, handle på avstand, heve seg over territoriet, mens resten av verden er uten makt, tvunget til territoriet, avskåret fra resten av verden og må betale prisen for sin isolasjon (Bauman 1998). To tredeler av verdens befolkning befinner seg i den sistnevnte underprivilegerte gruppen og kan ikke engang drømme om å ta del i globaliseringens «goder».

Bauman beskriver verdens borgere i to ekstreme typer: Vagabonden og turisten. Vagabonden tvinges av fattigdom til å söke til steder hvor det er mulig å overleve, eller tvinges på flukt av undertrykkende regimer. Vagabonden møter piggråd, visumkrav, avisning og fengsel.

Reisende på flyplass

Turisten derimot kan bevege seg fritt over landegrenser. Turisten har penger, frihet, rom og overskudd. Vagabonden er dagens asylsøker som blir en pakke i et system som kan avslå hans søknad og sende ham tilbake til elendigheten.

Globaliseringen har mange ansikter som det fremkommer i denne tabellen:

	Global sektor	Fenomener	Ringvirkninger
1	Global kommunikasjon	Internett, verdensvene (www), cyberspace, (tekst, bilde lyd), kommunikasjonssatellitter, TV, radio, mobiltelefon, GPS	Samtidighet, hurtighet, sosial menneskelig kontakt på tvers av landegrenser
2	Globale reiser	Hurtige jetfly, biler, og båter gir billig transport, arbeidsmigrasjon, forretningsreisende, turisme, flyktninger	Avstand er uten betydning, kontoret er overalt, produksjon kan desentraliseres
3	Global produksjon	Transnasjonale selskaper, produserer der det er billig, selger der det er dyrt, produksjonskjeder, utnytte billig arbeidskraft	Supraterritorial produksjon og frakt, billigere produkter
4	Globalt marked	Merkevarer, markedsføring, reklame, propaganda, salg der det er kjøpekraft	Mote, trender, massepåvirkning, noen faller utenfor
5	Globale penger	Globale valutaer \$, €, kredittkort, momentan pengetransport, digitale penger	Hurtig betaling, global spekulasjon
6	Global finans	Globale banker, børser, forsikring, markeder, verdensbanken, låneorganisasjoner, mikrofinans	Bank- og børskriser forplanter seg øyeblikkelig, global finanskrisje
7	Globale organisasjoner	Handelsorganisasjoner WTO, overnasjonale organisasjoner, FN, EU, NATO, ikke-stattlige organisasjoner (NGO), religiøse organisasjoner	Kan operere på tvers av landegrenser, gripe inn i det enkelte lands lovgivning og praksis
8	Globalt militærvesen	Interkontinentale raketter, spionsatellitter, overvåking, troppetransporter	Militær kommando langt fra operasjonene, hurtig reaksjon
9	Globalt klima og miljø	Miljøtrusler, atmosfære, forurensing over landegrenser, sur nedbør, drivhuseffekt, økt CO2-utslipps, tap av biologisk mangfold, avskoging, vannmangel	Oppvarming av kloden, introduksjon av fremmede plante- og dyrearter, sult
10	Global helse	Smittetrussel, HIV/AIDS, narkotika, global helsekampanje eks. «antirøyk»	Influensa-pandemier, epidemier og sykdom spres raskt
11	Global jus	Interpol, internasjonale overenskomster og bestemmelser, internasjonal domstol	Nasjonal suverenitet reduseres, utenlandske inngrep i nasjonal strategi
12	Global bevissthet	Globale symboler, romskipet «jorden», «global village», ett folk, ett kommunikasjonsspråk: engelsk? «universelle» menneskerettigheter	Bare en jord, solidaritet, UNESCO: verdensarv, Amnesty, etc.
13	Global kultur	TV, radio, massemedia, deling av bilder, lyd og tekst	Global ungdomskultur, kulturell mobilisering
14	Global terrorisme	Al- Qaida, og andre terrororganisasjoner opererer på tvers av landegrenser, drap, trusler, skremsel, utpressing	Vold mot uskyldig sivilbefolkning for å oppnå politiske mål

Fig. Globaliseringens mange ansikter. Listen kan suppleres, det er nesten bare fantasien som setter grenser.

Mange vil vurdere globaliseringen som positiv: økonomisk liberalisering fører til fri flyt av varer, penger og tjenester, åpnere og friere markeder uten tollbarrierer, mer effektive internasjonale organisasjoner og institusjoner, frie valg og spredning av en demokratisk styreform, og ikke minst en verdensvid åpen kommunikasjon.

Men det er ikke vanskelig å finne negative virkninger av globaliseringen: Kapitalen har en tendens til å samle seg hos noen få rike eller styrrike personer som får enorm makt. Globaliseringen har så langt heller økt kløften mellom rike og fattige land enn å bidra til å minske denne avstanden. Også forskjellen mellom rik og fattig i det enkelte land ser ut til å øke. Mange peker på at det er de rike vestlige landene som tjener mest. I midlertid har land i Asia, som Japan, Kina og India utviklet seg til å bli nye økonomiske tyngdepunkt.

Oppgaver

Francis Sejersted om globalisering / video

<http://ndla.no/nb/node/82217>

1. I dette klippet kommenterer professor i sosial og økonomiske historie Francis Sejersted forholdet mellom kapitalismens utvikling i Norge og globalisering.
 - Hva er i følge professoren premissene for at kapitalismen som modell har vært vellykket i Norge og i mange andre land?
 - Hva er det han refererer til tror du som "fordelingsmekanismer"?
 - På hvilken måte ser han globaliseringen som en trussel?
2. Se på tabellen over globaliseringens "ansikter".
 - Hva mener du er de viktigste elementene i globaliseringen?
 - Er det noe du vil føye til eller trekke fra?
 - Prioriter de du mener er de 5 viktigste.
 - Sammenlign med en medelever. Har dere de samme punktene?
3. Lag et rollespill der Baumans "turist" møter "vagabonden" på en flyplass. Drøft etterpå hvordan disse to representerer globaliseringens gode og mindre gode sider.

Det flerkulturelle Norge

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Det flerkulturelle Norge \(78441\)](#)

Det flerkulturelle Norge er på mange måter et produkt av globaliseringen. Med uttrykket **flerkulturell** tenker vi oftest på at Norge er blitt mer sammensatt ved at vi har fått nye minoriteter med ulik kulturbakgrunn til landet.

Med en vid definisjon av kultur har Norge selvsagt alltid vært flerkulturelt. Barnekultur, ungdomskultur, eldrekultur og ulike yrkeskulturer er ikke noe nytt. Mangfoldighet er kanskje et bedre uttrykk for alt dette. I denne artikkelen skal vi holde oss til konsekvenser av **innvandringen** til Norge.

Innvandring

Arbeidsinnvandring

Det er både teknologiske, økonomiske, politiske og kulturelle årsaker til innvandringen i nyere tid. Det er blitt lettere og billigere å reise, Norge har hatt og har fortsatt bruk for arbeidskraft. Det kan være lettere å få god jobb i Norge enn i det landet innvandringen kommer fra.

Innvandrere i arbeid / video

<http://ndla.no/nb/node/82220>

Oppgave

Se klippet. Diskuter: Hvorfor er arbeid viktig for integrering?

Flyktninger og asylsøkere

Politisk forfølgelse i hjemlandet kan være en grunn til flukt og innvandring i et nytt land. En del av de som kommer hit er derfor å betrakte som flyktninger. Noen er legale flyktninger gjennom FN-systemets kvoteprogram, mens andre er illegale flyktninger som søker asyl – et fristed i det nye landet.

Ekteskap og familiegjenforening

De fleste som kommer hit opprettholder kontakten med familien i hjemlandet og sender også penger hjem. Noen sender barna til hjemlandet for å finne en ektefelle fra samme etniske minoritet. Ekteskap og familiegjenforening er derfor også en kilde til immigrasjon – innvandring.

Statistikk

Ifølge Statistisk Sentralbyrå hadde Norge innvandrere med bakgrunn fra 214 land og selvstyrte regioner (tall fra 2009). De har kommet hit som flyktninger, som arbeidsinnvandrere, for å ta utdanning eller gjennom familierelasjoner til noen i Norge. I 2012 utgjorde innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 13.1 prosent av befolkningen, og det var størst innvandring fra Polen, Litauen, Sverige og Somalia (ssb.no)

Norge har fortsatt en majoritetskultur som vi kan kalte norsk, men samtidig finnes mange etniske minoritetskulturer. I følge tall fra Statistisk sentralbyrå utgjorde innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre 8.1 prosent av den norske befolkningen (visse land er ikke medregnet her) pr. 1. januar 2013.

Kulturbegrepene

Når vi snakker om det flerkulturelle Norge, tenker vi gjerne på kultur ut fra **det beskrivende kulturbegrepet** – som noe som «kan avgrenses til et folk eller en gruppe som har enkelte fellestrekks». Men, som vi senere skal se i andre artikler, er det veldig nyttig å studere det flerkulturelle Norge ved å bruke **det dynamiske kulturbegrepet**. Etter dette er kultur «vår stadige nyfortolkning av situasjonen i møte med andre».

"Flerkulturell" som begrep

Flerkulturell er på mange måter et uheldig uttrykk. Det er upresist av flere grunner:

1. Det gir forestillinger om at det finnes noe som er énkulturelt, eller monokulturelt. Men hvor finnes det énkulturelle samfunnet? Hvor finnes et samfunn der innbyggerne er kulturelt like, med samme verdier, samme verdensbilde, samme livsstil?
2. Det gir inntrykk av at det går an å trekke skarpe skillelinjer mellom nordmenn og minoriteter, som om hver av gruppene hadde sin egen avgrensete kultur. Men er nordmenn like? Er minoritetene like? Forskjellene mellom nordmenn kan være vel så dramatiske som mellom nordmenn og innvandrere.
3. Uttrykket «flerkulturell» oppfattes som det samme som «multietnisk». Men det betyr noe annet, nemlig at et samfunn består av ulike etniske grupper. Men det behøver ikke å bety at de er kulturelt forskjellige.

Oppgaver

1. I artikkelen slås det fast at det kan være mange årsaker til at man velger å innvandre til Norge. Utdyp og forklar hver av kategoriene. Kan du finne innvandergrupper du mener har innvandret i hver av kategoriene?
 - teknologisk
 - økonomisk
 - politisk
 - kulturelt
2. Hvorfor er begrepet "flerkulturell" uheldig på mange måter? Er du enig i at "mangfold" kan være et mer dekkende begrep?
3. Gå på nettsidene til ssb.no og finn aktuelle tall for innvandring til Norge.
Hvilke grupper dominerer innvandringen? Hva kan årsakene være?

Innvandring er ikke noe nytt

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Innvandring er ikke noe nytt \(78442\)](#)

Mange tenker at det er innvandringen de siste tiår som har gjort Norge til et flerkulturelt samfunn. Det er en utbredt oppfatning at Norge før denne tiden kulturelt sett var et mer homogent (ensartet) samfunn. Men ulike kulturer har bestandig vært til stede i det norske samfunnet. Dagens innvandring er ikke noe nytt i historien.

I hansatiden på 14-1500-tallet slo tyskere seg ned i Oslo, Tønsberg og Bergen som handelsmenn og håndverkere. Senere, på 1600-tallet, kom de som gruvespesialister til Røros.

I de samiske områdene i nord, var det nordmenn som var innflytterne. Finner innvandret over Finnskogene til Sør-Norge, og de dro over grensen til Finnmark der de ble kalt kvener. Da Norge ble styrt fra Danmark, var det mange i embetsverket som kom fra Danmark. Flere tyske offiserer ble rekruttert til den dansk-norske hær. Etter midten av 1800-tallet begynte jødene å komme. Fra ca 1970 kom det flere arbeidsinnvandrere fra Asia, særlig pakistanere.

Svensk innvandring i Østfold / video

<http://ndla.no/nb/node/82403>

Svensker har gjennom hundrevis av år vært en viktig innvandergruppe i Norge. I klippet ser vi at mange svensker på 1800-tallet var arbeidsinnvandrere, akkurat slik vi ser i dag.

I 2011 var det ifølge Statistisk sentralbyrå 508 000 personer bosatt i Norge som enten hadde innvandret selv eller var født i Norge med innvanderforeldre ([Statistisk sentralbyrå](#)). Til sammen utgjorde disse gruppene 10,6 prosent av befolkningen. Oslo har den største andelen av innvandrere. I 2011 utgjorde de 26 prosent av befolkningen i Oslo eller 152 000 personer.

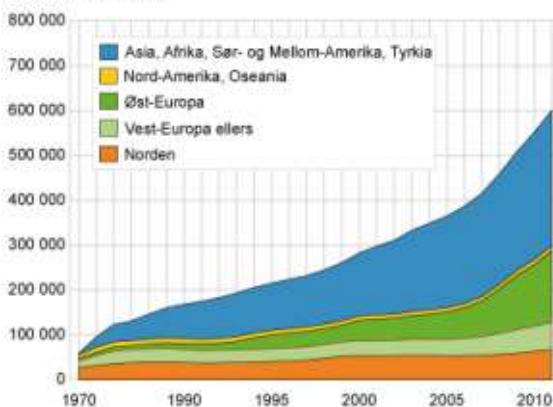
Tall fra 2011 (www.ssb.no):

47 prosent av innvanderne har bakgrunn fra Asia, Afrika og Latin-Amerika.

2 av 10 innvandrere har bodd i Norge i mer enn 20 år og 4 av 10 har bodd her i 4 år eller mindre.

57 prosent av alle norskfødte med innvanderforeldre har bakgrunn fra Asia, og 16 prosent er 20 år eller eldre.

Innvandrere og norskfødte med innvanderforeldre, etter landbakgrunn. 1970-2011

Innvanderstatistikk

Opphavsmann: [Statistisk Sentralbyrå](#)

Oppgaver

1. Finn de siste tallene for innvandring til Norge fra [Statistisk sentralbyrå](#)

- Finner du mye avvik fra 2011? Kommenter.
- Hvilken er den største innvandrergruppa til Norge?
- Hva kan grunnen være til at denne gruppa er så stor?
- Hvorfor har vi fått en relativt stor gruppe innvandrere fra Island?

I dette kippet forteller en innvandrer om sitt første møte med Norge.

Tidlig innvandring / video

<http://ndla.no/nb/node/72375>

- Hvis du ser på innvandrergruppene i statistikken, hvilke grupper tror du møter størst kulturavstand?
- Hvilke grupper møter minst kulturavstand?

Norge som nasjon

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Norge som nasjon \(78443\)](#)

*Vi ere en nasjon vi med,
vi små en alen lange,
et fedreland vi trives ved,
og vi, vi ere mange.*

*Vårt hjerte vet, vårt øye ser
hvor godt og vakkert Norge er,
vår tunge kan en sang blant flere
av Norges æres-sange*

Slik lyder første strofe av Henrik Wergelands dikt. Det ble satt melodi til diktet, og det var nasjonalsang fram til 1864. I diktet oppsummerer Wergeland mye av det som gjorde og gjør Norge til en nasjon.

Vi ere en nasjon vi med / video

<http://ndla.no/nb/node/51042>

I 2014 feirer vi at det er 200 år siden Norge fikk sin egen grunnlov. Ofte tenker vi på Norge som en nasjon som våknet opp til bevisstheten om å være en nasjon først da fellesskapet med Danmark gikk i stykker, og vi fikk vår egen grunnlov. I tiden etter blusset nasjonalromantikken opp med viktige bidrag i litteratur, musikk og malerkunst. Man gikk tilbake til historien og trakk frem vikingekonger og deres bragder og skrev nasjonal historie (P.A. Munch).

De intellektuelle i byene dro ut på landet og fant den norske folkesjelen i bondekulturen og folkeeventyrne (Asbjørnsen og Moe). Bjørnstjerne Bjørnson skrev om den frie norske bonden. Henrik Ibsen skrev om «Hærmænderne på Helgeland». Adolph Tidemand og Hans Gude malte «Brudefærdens i Hardanger» og komponistene Edvard Grieg, Halfdan Kierulf og Richard Nordraak ga melodier til norske sanger.

Nasjonalromantikken / video

<http://ndla.no/nb/node/76207>

Bevisstheten om at Norge var en særskilt nasjon vokste frem. Vi fikk eget Storting, flagg og det norske språk – landsmålet eller nynorsk fikk sin form gjennom innsatsen til Ivar Aasen. I 1905 fikk landet sin uavhengighet da unionen med Sverige gikk i oppløsning. Norge var en nasjon.

Men hva er en nasjon? Historikeren Benedict Anderson sier at nasjonen er et forestilt, politisk fellesskap.

Det er forestilt fordi medlemmene i selv de minste nasjonene bare vil kjenne et fåtall av sine medborgere. De fleste av dem vil aldri møtes, vil aldri ha hørt snakk om hverandre; likevel vil de være i stand til å forestille seg at de er medlemmer av det samme fellesskapet (Anderson 1996:19).

I følge Anderson er nasjonen en konstruksjon inne i våre hoder. Nasjonen oppfattes som et fellesskap –«et dypt, horisontalt kameratskap» (ibid s.21). Geografi, historie, språk og kultur danner grunnlaget for våre nasjonale forestillinger, men den nasjonale kulturen ligger ikke i våre gener.

Oppgaver

1. Maleriet *Riksforesamlingen*.

Riksforesamlingen på Eidsvoll 1814

Oscar Arnald Wergeland (en fjern slekning av Henrik) malte bildet i årene 1882 - 1885. Det henger i dag i hovedsalen i Stortinget. Maleriet regnes som Norges mest kjente historiemaleri. Fotografikunsten var ikke så utviklet ennå, og maleren la vekt på å dokumentere den historiske hendelsen i Eidsvollsbygningen i 1814 så nøyaktig som mulig. Mannen som står oppreist på bildet er Christian Magnus Falsen, som regnes som grunnlovens far. Presten som sees i døråpningen bak til høyre er Nicolai Wergeland, Henrik Wergelands far.

- Finn ut mer om bildet.
- Hva tror du gjør dette til Norges mest kjente historiemaleri?
- Hva har slike historiske bilder å si for nasjonsbygging?
- Gjør en bildeanalyse av maleriet. Les om bildeanalyse [her](#).

2. Grunnloven av 1814.

- Hvor viktig var grunnloven i byggingen av nasjonen Norge? Les om [Grunnlovsjubileet](#)

3. Henrik Wergeland og hans rolle som nasjonsbygger.

Hva ville Wergeland? / video

<http://ndla.no/nb/node/47668>

- Hvilken rolle spilte Henrik Wergeland for nasjonsbyggingen?
- Hvor aktuell er han for vår nasjonalfølelse i dag?

4. I innledningen ser du første strofe av *Vi ere en nasjon vi med*

- Les hele diktet. Analyser teksten.
- Drøft så hvordan Andersons definisjon av nasjon passer med det som uttrykkes i diktet.

5. Språk og nasjonsbygging.

- Hvor viktig var utviklingen av et eget språk for en ny nasjon? Les om utviklingen av nynorsk og markeringen av Ivar Aasen og Det Norske Teatret [Språkåret 2013](#)

Etniske grupper

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes
[Etniske grupper og nasjonalstater \(78444\)](#)

Vi ser ofte uttrykket **etniske** nordmenn brukt for å skille ut nordmenn som ikke er innvandrere, ettersom det i dag finnes mange ulike nasjonaliteter som har norske pass og dermed juridisk sett er nordmenn. Uttrykket bygger på tanken om at det finnes etniske grupper som er mer eller mindre rene. Men hva er en etnisk gruppe, og hva ligger til grunn for ønsket om at hver folkegruppe vil styre seg selv?

Etnisk gruppe

En etnisk gruppe betegner en gruppe mennesker som selv betrakter seg som en gruppe i forholdet til andre sosiale grupper, og som også blir identifisert som en egen folkegruppe av andre. Det er altså umulig å referere til en etnisk gruppe uten å se den i relasjon til andre grupper. Å tenke på en etnisk gruppe i isolasjon er som å tenke på hvordan det er å klappe med en hånd, sier Tomas Hylland Eriksen (Eriksen 1998).

Nasjonalitet

På samme måten er det med uttrykket **nasjon**. Nasjoner eksisterer bare i forhold til andre nasjoner. Etniske grupper og nasjoner eksisterer bare i forhold til andre etniske grupper og andre nasjoner.

Mange afrikanske nasjoner var ikke nasjoner før de ble kolonisert av europeerne som trakk opp grensene på kryss og tvers, delvis gjennom etniske grupper, og delvis slik at de omfattet et mangfold av etniske grupper. I Tanzania lever et hundretalls etniske grupper.

AFRIKA

Her viser vi tre kart:

- Først kommer et kart som viser Afrikas etniske grupper.
- Deretter et kart som viser landegrensene.
- Til slutt legges kartet med landegrensene oppå kartet med etniske grupper. Det siste kartet viser tydelig at landegrensene avviker fra inndelingen i etniske grupper.

Språk

Heller ikke språk kan bli et kriterium for hva som kan kjennetegne en nasjon. Bare i Kamerun tales det ca 250 ulike språk. Det finnes ca 6000 forskjellige språk, men mange av disse tales bare av noen få hundre mennesker. I alle land vil det være borgere med ulik etnisk bakgrunn, oftest også med forskjellige morsmål.

Målet om egen stat

Tanken om at «ethvert folk skulle få styre seg selv» ville ikke ha vært mulig å gjennomføre i dagens verden. Det finnes over ti tusen etniske grupper i verden og drøyt 170 stater.

Målet om at alle grupper skal ha sin egen stat er derfor helt urealistisk. Men stadig dukker kravet opp. Det har ført til oppløsning av det tidligere Jugoslavia, som etter krigen på 1990-tallet ble splittet opp i en rekke land: Slovenia, Serbia, Kroatia, Bosnia Herzegovina, Montenegro, Kosovo og Makedonia. I dag krever baskere (Spania) ossetere (Georgia), igboer (Nigeria), sikher (India) og andre selvstyre eller sin egen stat.

Oppgave

Se klippet om sikhenes kamp for egen stat.

Sikhenes kamp for egen stat / video

Finn ut

- Hvor ligger den indiske delen av Punjab?
- Hvor stor del av befolkningen i indisk Punjab utgjør sikhene?
- Hvor stor del utgjør andre trosgrupper?
- Hva er viktig i sikhenes religion?
- Har sikhene i indisk Punjab et felles språk?
- Er det riktig å kalle sikhene i indisk Punjab en etnisk gruppe?

Drøft med utgangspunkt i Singhs uttalelser

- Hva ligger til grunn for sikhenes ønske om en egen stat?
- Hva kjennetegner de ekstremistiske sikhene?
- Er det store skiller mellom sikhene og hinduene når det gjelder tro?
- Hvorfor blir det så stort fokus på forskjellene?
- Hvorfor var det lettere å leve side om side før?

Drøft

- Hva ligger til grunn for at så mange grupper ønsker å opprette sin egen stat eller ha selvstyre?
- Hvilke fordeler og hvilke ulemper medfører mange små nasjonalstater?

Norge – renhet, kreol eller hybrid?

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Norge – renhet, kreol eller hybrid? \(78445\)](#)

At Norge i dag skulle være en stat kun for «etniske nordmenn» ville være en umulighet. Når barn og barnebarn av innvandrere får høre at de er «annen og tredjegenerasjons innvandrere», blir det en meningsløs betegnelse. Hvordan kan man være innvandrer i et land man er født i? Foreldrene har norsk pass og statsborgerskap. Statistisk sentralbyrå betegner nå barn av innvandrere som «norskfødte med innvanderforeldre».

Enkelte drømmer om et land med bare «rene nordmenn». 22. juli 2011 ble en tragisk vekker om at det finnes mennesker med denne holdningen. Selve holdningen er rasistisk i ordets egentlige forstand, ettersom den antyder at kultur «ligger i blodet» – noe naturlig. «Jødene kan tilegne seg vår sivilisasjon, men ikke vår kultur,» sa en østerriksk nazileder i 1930-årene. Kultur skulle altså være et nasjonalt kriterium. Men vi har tidligere problematisert hva som skulle være norsk kultur. Norsk kultur er, og har alltid vært en blandingskultur. Vi kan bare minne om bunaden, som er av klesplaggene vi ser på som rotete norske. Mye tyder på at denne draktmoten oppstod i Frankrike.

Et blikk på dagens norske kart viser at nordmenn er samer, tamiler, vietnamesere, pakistanere, tyrkere, deres etterkommere og mange andre etniske grupper. Nordmenn er hvite, brune, svarte og gule og diverse blandinger av disse. De er kristne lutheranere, metodister, pinsevenner, katolikker og ortodokse, og nordmenn bekjenner seg også til ulike varianter av islam, buddhisme, hinduisme og andre religioner. Andre igjen mener at de ikke har behov for noen religion og kaller seg human-etikere eller ateister.

«*Det er trær, ikke mennesker som har røtter,*» skriver Salman Rushdie (Rushdie 1991). Globaliseringen har, mer enn noen annen verdensvid prosess, gjort dette tydelig for oss. Vi lever i en flytende og omskiftelig verden der mennesker flytter på seg mer enn noen gang.

I våre dager er vi alle mer eller mindre kulturelle kreoler: vi befinner oss midt i et mangslungent og løst sammenskrudde univers av tegn, bilder, musikk, verdier og idéer med vidt forskjellig opprinnelse. Det gjelder «norske nordmenn» like meget som innvandrere og deres barn. I en slik verden må ethvert rop om renhet og grenser bli et reaksjonært forsøk på å kalle tilbake en svunnen mytisk urtid. (Eriksen 1993).

Kreol refererte opprinnelig til et blandingsspråk som er blitt morsmål for den gruppen som bruker språket. Det finnes kreol-språk basert på engelsk, fransk, spansk og portugisisk. Også blandingsfolk og deres etterkommere er kalt kreoler. Slik Hylland Eriksen tenker, er vi alle mer eller mindre globale blandingsprodukt. Norsk bokmål kan ses som et kreol-språk basert på dansk – av historiske årsaker.

Kreolisering av kulturen og språket er en konsekvens av dagens mangfoldighet. Vi forsøker alle, både innvandrere, deres norskfødte barn og vi andre å leve opp til kryssende og av og til motstridende verdier. Her er det ikke forskjell på etnisk norske og innvandrere. Kanskje er ordet **hybrid** – at vi alle er mer eller mindre av blandingsrase – enda bedre.

Både nytt og gammelt er resultatet av møter mellom mennesker, blandingsrase og blandingspråk. Med andre ord, det finnes ingen «rene» soner – alle er hybrider, resultatet av tidligere blandinger. **Hybridisering** er en dynamisk prosess. I stedet for hybrid versus renhet er det «*hybriditet hele veien ned*» (Vásques og Marquardt 2003:59).

Studiet av norske dialekter forteller mye om ulik kulturkontakt i historisk tid. Impulser fra ungdom med ulik språkbakgrunn påvirker også norsk ungdomsspråk som vi kan se i artiklene våre om ungdomsspråk. Ett eksempel på dette kan du se i kebab-norsk eller asfalt-norsk.

Kebabnorsk / video

<http://ndla.no/nb/node/81355>

I stedet for å kategorisere mennesker i etniske kategorier er det sannsynligvis mer sakssvarende å kategorisere mennesker etter hvilke kulturelle koder de gjør gjeldende i et kulturmøte. Da beveger vi oss fra en beskrivende kulturforståelse til en dynamisk kulturforståelse.

Eksempel 1

Når jeg kjøper grønnsaker fra en pakistansk handelsmann på hjørnet, er min etniske bakgrunn helt irrelevant, jeg er kjøper og han er selger, og vi kommuniserer om kvalitet, antall, pris og vekslepenger på samme måten som ved hvilken som helst handel. Hvilken «kultur» vi gjør gjeldende bestemmes av det personlige møtet og formålet for transaksjonen.

Eksempel 2

En elev på videregående som spiller amerikanske poplåter deltar i en globalisert kultur der skillelinjene til foreldrene sannsynligvis er sterkere enn til annen elev med samme musikksmak på videregående skole i Djakarta eller i Auckland. De surfer på de samme nettsidene. Ungdomskulturen er nok mer global enn foreldre-kulturen.

Det nasjonale og det globale henger nøyne sammen og kan ikke skilles fra hverandre. Dagens kulturelle strømninger er preget av et mangfold og en hurtighet som gjør at alt henger sammen med alt, og alt er foranderlig og omskiftelig. Å finne sin plass i denne verden er en like stor utfordring for etniske nordmenn, innvandrere og deres barn.

Oppgaver

Drøft

1. Å definere en etnisk gruppe i isolasjon er blitt sammenlignet med å klappe med en hånd. Forklar hva som kan ligge til grunn for denne sammenligningen.
2. Diskuter hva det vil si «å være norsk» ut ifra det som er beskrevet i artikkelen.
3. Utdyp Salmon Rushdies utsagn om at det er trær som har røtter, ikke mennesker.
4. Bruk argumenter fra denne artikkelen for å kunne tilbakevise Anders Behring Breiviks visjon om et "rent" Norge og tanker om nordmenn som urfolk.

Fordypningsoppgave om kulturelle endringer i Norge

Formål: Reflektere over kulturelle endringer i Norge.

Problemstilling: Finn eksempler på at dagens norske kultur er en kreolisert kultur – en blandingskultur som er blitt normalen – og diskuter prosessene som fører til kulturendringene.

Drøfting: Bruk eksempler fra språk, matkultur, kleskoder og andre områder i samfunnet.

Metode: Studier av eksempler på impulser fra ulike innvandrergrupper som blir integrert i det norske samfunnet kan være nyttig. Intervjuer, Internett, faglitteratur og spørreundersøkelser kan brukes.

Litteraturliste

- Anderson, Benedict. 1996. Forestilte fellesskap: refleksjoner omkring nasjonalismens opprinnelse og spredning. Oslo: Spartacus.
- Bauman, Zygmunt. 1998. Globalization: the human consequences. Cambridge: Polity Press.
- Bislev, Sven. 1999. En ny og større verden: globaliseringens ansigter. København: Fremad.
- Eriksen, Thomas Hylland. 1993. Kulturterrorismen: et oppgjør med tanken om kulturell renhet. Oslo: Spartacus.
- Eriksen, Thomas Hylland. 1997. Flerkulturell forståelse. [Oslo]: Tano Aschehoug.
- Eriksen, Thomas Hylland. 1998. Små steder - store spørsmål: innføring i sosialantropologi. Oslo: Universitetsforl.
- Eriksen, Thomas Hylland. 2008. Globalisering: åtte nøkkelbegreper. Oslo: Universitetsforl.
- Rushdie, Salman. 1991. Imaginary homelands: essays and criticism 1981-1991. London: Granta Books.
- Schirato, Tony og Jen Webb. 2003. Understanding globalization. London: Sage Publications.
- Scholte, Jan Aart. 2005. Globalization: a critical introduction. Basingstoke: Palgrave Macmillian.
- Vásquez, Manuel A. og Marie Friedmann Marquardt. 2003 Globalizing the Sacred: Religion Across the Americas, New Brunswick: Rutgers University Press.

Kulturell identitet

Kulturell identitet - innledning

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Kulturell identitet \(78143\)](#)

Identitet er det man ser når man ser seg selv i speilet(Eriksen 1997).

Hva ser du? Gutt, jente, kviser i ansiktet? Har det med alderen å gjøre? Er alder viktig? Ser du en person som har bestemte foreldre, søsknen, naboen eller venner? Ser du en person som har bestemte meninger, som har en bestemt sosial bakgrunn, en som tilhører en bestemt religion, nasjon eller etnisk gruppe? Ser du en bestemt hudfarge? Et individ med en bestemt personlighet?

I denne delen skal vi se på ulike sider ved identitetsbegrepet for å få en dypere innsikt i grunnlaget for kommunikasjon mellom mennesker.

Hjem er jeg?

Fotograf: [Kirsty Wigglesworth](#)

Alder, kjønn, hvem vi ligner på, etnisk, religiøs og politisk tilhørighet og sosial bakgrunn - alt dette og mye mer har med identitet å gjøre. De gruppene og kategoriene vi tilhører, gjør oss til dem vi er. Alt det du er er kanskje ikke engang synlig i speilet.

Identitet er et vanskelig ord og brukes på mange måter. Selve ordet kommer fra latin. *Idem* betyr «det samme». Det refererer til sider ved en person, gruppe eller kultur som antas å være mer eller mindre uforanderlig over tid. I dagligtale brukes ordet særlig i to betydninger:

For det første snakker vi om identitet i betydningen av at det er mulig å identifisere en person for eksempel ved å sjekke legitimasjon og personnummer. Da har vi en entydig identifikasjon.

For det andre bruker vi ordet identitet som et uttrykk for det som en person eller gruppe oppfatter seg selv som, eller det andre oppfatter som konstant ved personen eller gruppen. I denne betydningen har det med tilhørighet å gjøre. Hvem identifiserer jeg meg med? Hvem er jeg? Når vi svarer på disse spørsmålene, beveger vi oss i retning av psykologien – det faget som studerer menneskers adferd – oppførsel og reaksjoner og mentale prosesser – tanker og drømmer.

Vi skal i denne delen referere litt fra diskusjonene om identitet, for så å diskutere hva identitet er i samspill med andre mennesker. Deretter skal vi se mer på forholdet mellom «vi» og «de andre», hvordan det er å leve i ulike verdener – det vi kan kalle multippel identitet eller multikulturell identitet.

Oppgaver

1. Utdyp og forklar med egne ord den latinske opprinnelsen til begrepet identitet.
2. Forklar forskjellen på de to betydningene av identitet, slik vi ser det i dagligtalen og gi egne eksempler.
3. Hvorfor er det viktig å ha innsikt i hva identitet er for å forstå grunnlaget for kommunikasjon mellom mennesker?
4. Når du ser deg selv i speilet, hva ser du? Hva av det du ser, tenker du på som din identitet? Se på [Joharis vindu – en kommunikasjonsmodell](#) Hva ville du presentere for andre (i den åpne delen)? Lag en collage i klassen med deres speilbilder, der dere plotter inn det av deres identitet som du/dere vil presentere for de andre. Når dere har laget collagen, diskuter hva identitet er. Har noen vært mer åpne enn andre, og tatt med ting som du/dere andre ville hatt i det skjulte vinduet? Drøft hvorfor dette vil variere fra person til person.

Hvordan blir vi den vi er?

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Hvordan blir vi den vi er? \(78144\)](#)

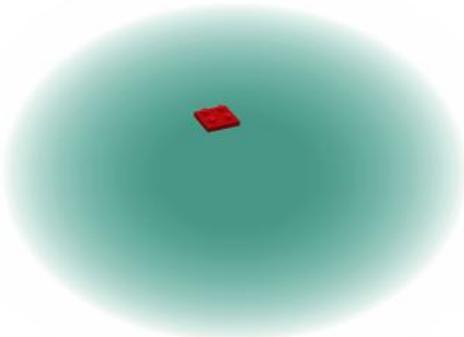

Hvordan finner vi "oss sjæl"? Hva former vår identitet? Kan vi se på identitet som noe stabilt? I denne delen skal vi se på identitetsbegrepet og knytte det til kultur.

Personlig identitet

Det er vanlig å se på ungdomstiden som en periode i livet der en skal «finne seg selv», dvs. en personlig kjerne i sin selvoppfatning. Denne kjernen finner en frem til ved å sammenligne seg selv med andre. Når man finner denne kjernen, har man funnet sin **personlige identitet**. Det antas at den er noenlunde stabil: "Jeg er den jeg er i dag, som jeg var i går og vil være i morgen."

Dette blir av og til fremstilt som konsentriske sirkler, der hver sirkel illustrerer hva som ligger utenpå kjernen – ego – seg selv. Utenfor ego finner man familie, slekt, bosted, region og nasjon, og kanskje kontinent eller menneskeheten.

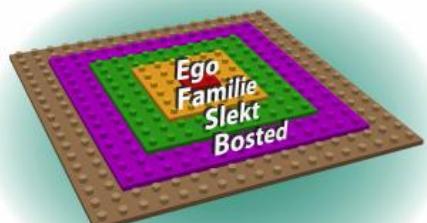

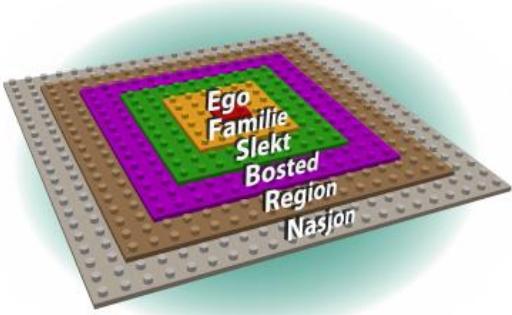
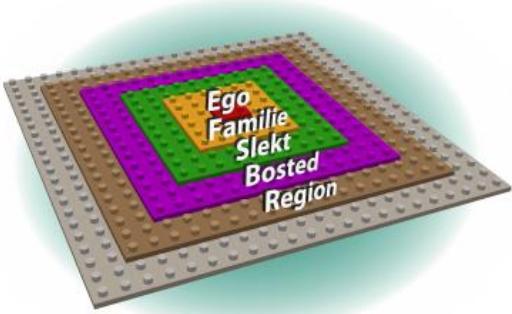
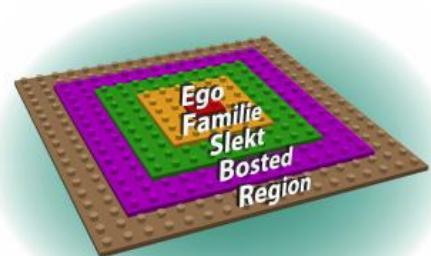
Ego

Ego
Familie

Ego
Familie

Ego
Familie

EGO

Oppgave

Plasser deg selv i sirklene.

- Var det lett eller vanskelig?
- Synes du at dette sier nok om din identitet?
- Hvis noe mangler, hva er det?
- Ville moren eller faren din ha skrevet det samme i sirklene, tror du?
- Kanwal (17) som er født i Norge av pakistanske foreldre, skal også plassere seg i sirklene. Hva ville hun skrive?

Vi kan være enige om at modellen som er presentert her virker besnærrende enkel, men at den ikke gir noe godt bilde av en persons identitet.

Grunnen er at identiteten neppe er så stabil som en vil tenke, den forandrer seg i samspill med andre mennesker. Vi aktiviserer ulike deler av vår identitet etter hvem vi er sammen med. Vi foretar en rekke valg og derigjennom konstruerer vi vår egen identitet som ofte blir som en slags livsfortelling – en fortelling som hele tiden forandrer seg. Denne forteljinga er *dynamisk*.

Sosial identitet

Vår personlige identitet er tett sammenvevd med det vi kunne kalle en **sosial identitet**. Den er ikke en fast og uforanderlig del av oss selv, men blir til når vi sammenligner oss selv med andre. Sosial identitet er vår forståelse av hvem vi er og hvem andre mennesker er, og andre menneskers forståelse av hvem vi er. Sosial identitet er altså *relasjonell*, den vokser frem av en relasjon til andre mennesker.

Oppgave

Drøft

- Hvorfor er det for snevert å snakke om identitet som noe som bare karakteriserer en enkeltperson?
- Er identiteten vår stabil, eller ikke?
- Hvorfor var det vanskelig å plassere Kanwal (17) i sirklene?
- Forfatteren sier at identiteten vår kan sees på som en livsfortelling som endrer seg hele tida. Hva mener han med det?

Beskrivende kulturell identitet

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil
[Beskrivende kulturell identitet \(78145\)](#)

Fra KK1 husker du kanskje at vi snakket om en beskrivende kulturforståelse, det vil si at kultur avgrenses til et folk eller en gruppe som har enkelte fellestrekk. Dette bygger på fortiden og endres langsomt, slik at essensielle verdier blir felles. Kan vi snakke om en folkesjel? Det skal vi se på i denne artikkelen.

I denne delen av kurset fokuserer vi på kulturell identitet. Men hittil har vi stort sett snakket om identitet som noe som karakteriserer enkelpersonen – som når du ser deg selv i speilet. Men som du har fått innsikt i, er det ingen som er seg selv bare i et speil. Vi er sosiale mennesker som skaper kultur når vi møter hverandre.

Enkelte identitetsforskere bygger på **det beskrivende kulturbegrepet** og bruker kulturell identitet som et uttrykk for en antatt folkesjel (en type felles identitet som alle i kulturen deler). Den gangen kultureliten i Norge var opptatt av nasjonsbyggingen i siste halvdel av 1800-tallet, var man på jakt etter «den norske folkesjel».

Se dette klippet fra humorshowet med Harald Heide-Steen jr. i rollen som foreleser om den norske folkesjelen:

Hva ironiseres det over, og hvorfor ler vi?

Om den norske folkesjel / video
<http://ndla.no/nb/node/82398>

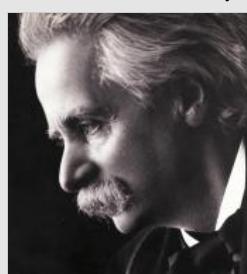
I dag hører man mange karakterisere særskilte innvandrergrupper med merkelapper, som for eksempel tyrkisk kultur og tyrkisk identitet. Ut fra en slik tankegang har tyrkere så mye felles (en essens) at det gir mening å karakterisere dem som en gruppe. Når de kommer til Norge, antas det at slike innvandrere vil være splittet mellom en tyrkisk og norsk identitet. Vi skal diskutere dette senere.

Brudeferden i Hardanger

Peter Christen Asbjørnsen samlet norske folkeeventyr

Edvard Grieg lot seg inspirere av norsk folkemusikk

Theodor Kittelsen lot seg inspirere av norsk natur og folkediktning

Ivar Aasen samlet de
norske dialektene

Henrik Wergeland bidrog
sterkt til nasjonal identitet

Oppgaver

- Hvorfor var det spesielt viktig å finne "den norske folkesjelen" i siste halvdel av 1800-tallet?
- Hvilke felt konsestrerte nasjonalromantikerne seg om? Hvorfor, tror du?
- Se på bildene til høyre. Sier de noe om felles norske verdier? Har dette relevans i dag?
- Kan vi snakke om en norsk folkesjel? I så fall, hva består den i?
- Hvilken merkelapp vil du sette på den kulturelle identiteten til en tyrker? I hvilken grad stemmer slike merkelapper?

Les mer

[Hva er norsk kultur?](#)

Dynamisk kulturell identitet

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Dynamisk kulturell identitet \(78162\)](#)

I KK1 lærte du om hvordan det dynamiske kulturbegrepet skilte seg fra det normative og beskrivende. Her skal vi knytte det til kulturell identitet.

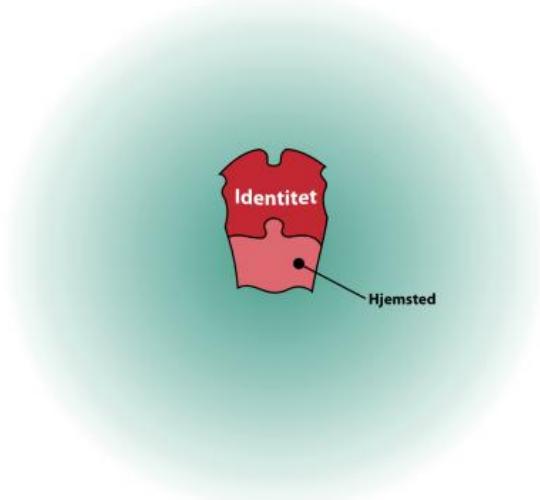
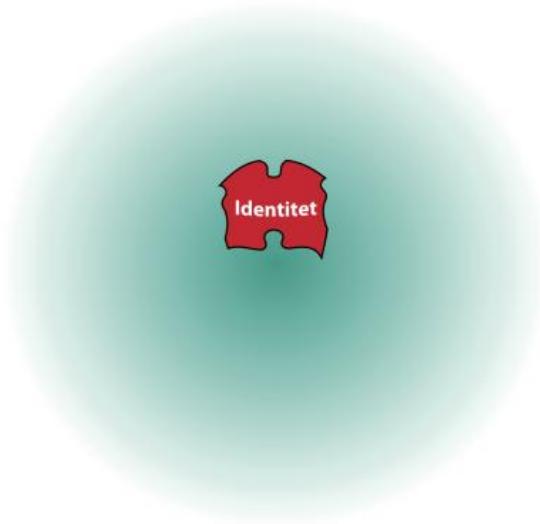
Kulturell identitet

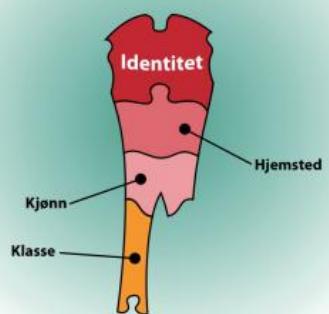
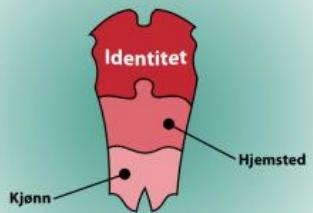
Dersom vi tar utgangspunkt i det dynamiske kulturbegrepet, blir forståelsen av kulturell identitet noe annerledes:

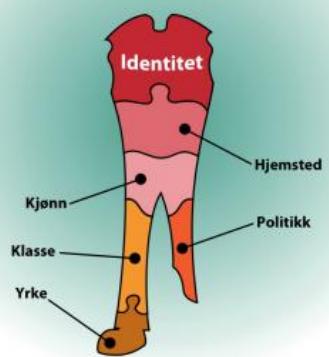
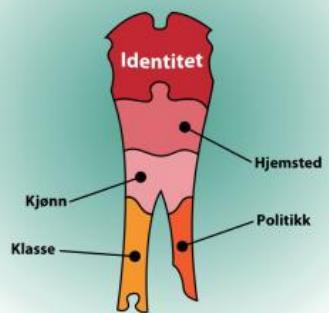
Kulturell identitet skapes mellom mennesker i bestemte situasjoner. Vi opptrer på ulike sosiale arenaer i møte med andre, og dessuten mobiliserer vi ulike deler av vår identitet i slike møter mellom mennesker. Vi kan faktisk ha flere identiteter som delvis overlapper hverandre og som skapes i møtet mellom mennesker.(Hall, Held og McGrew 1992)

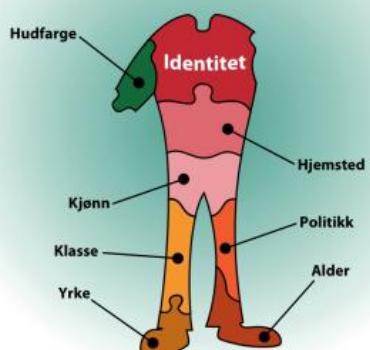
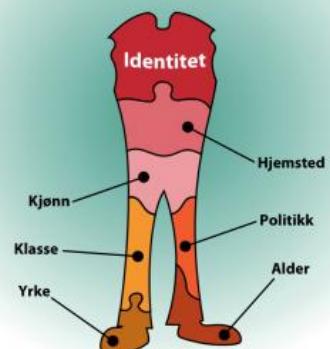
For å illustrere dette, kan vi forsøke oss med den nedenstående modellen. Den forsøker å vise at det er mange dimensjoner i det vi kaller vår identitet. Vi deltar i mange felleskap på en gang, vi etablerer relasjoner til andre mennesker der vi spiller ut vår egenart og måler oss selv i forhold til andre mennesker. Identitet blir, på samme måte som kultur, et resultat av sosial forhandling.

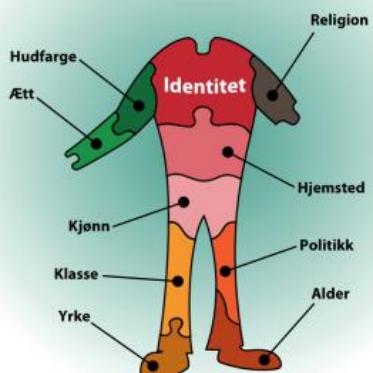
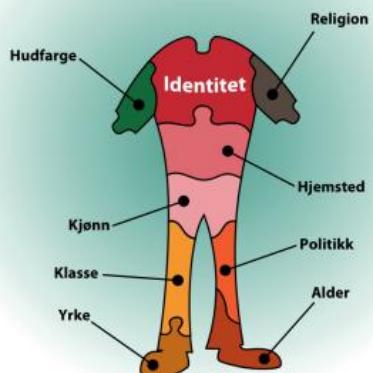

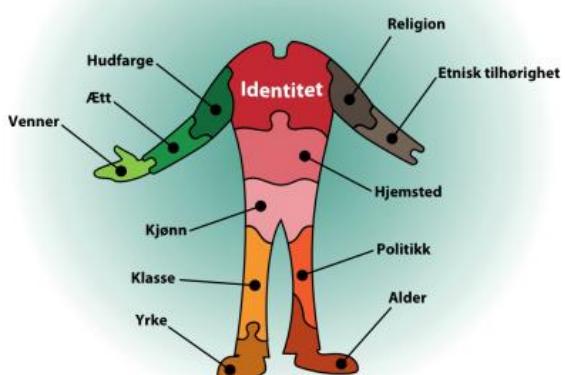
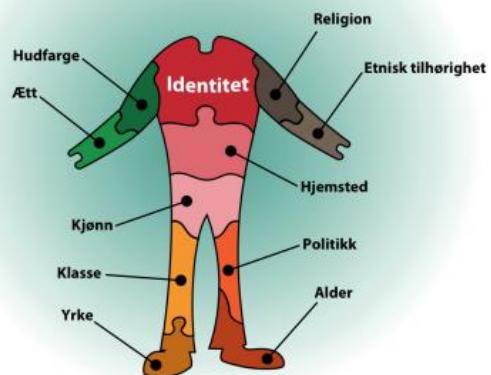

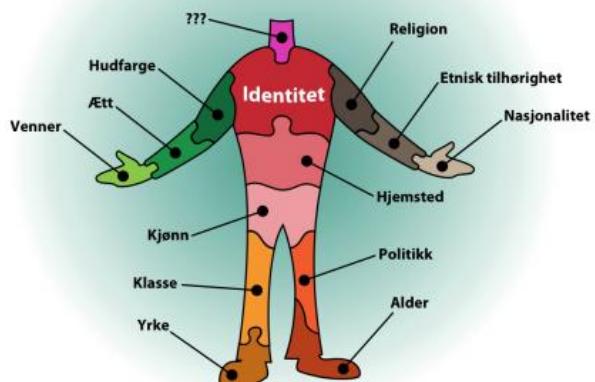
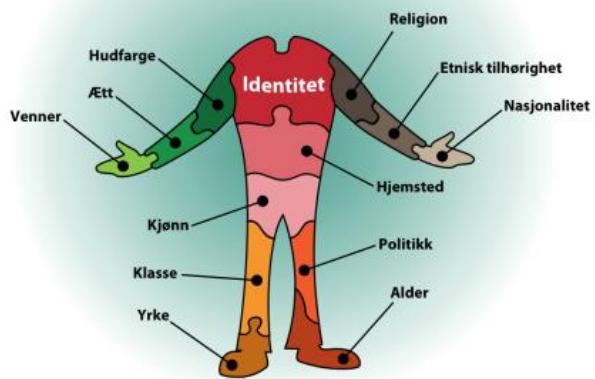

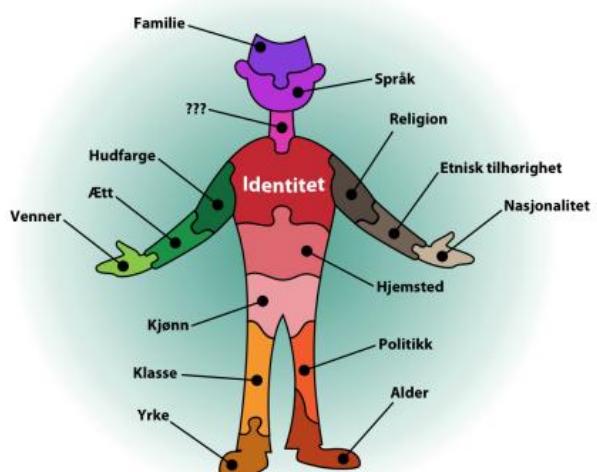
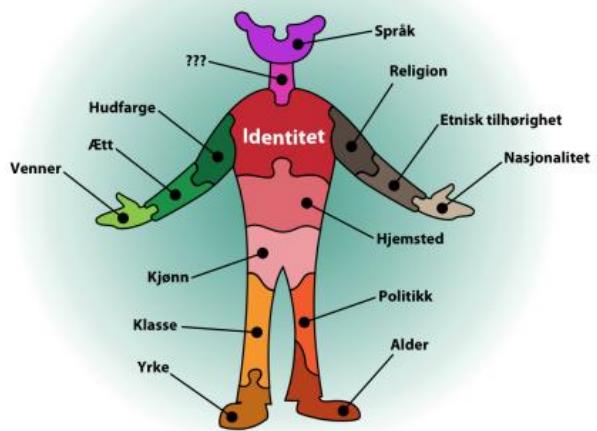

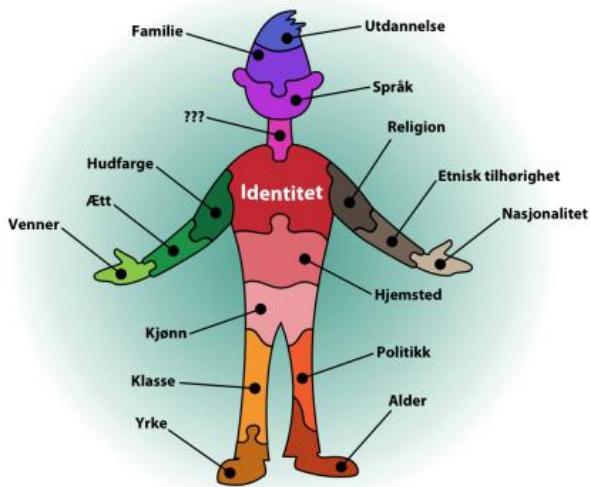

IDENTITET

Modellen viser: Hva er identitet? Hvem er jeg? I forhold til meg? I forhold til andre mennesker? Tilpasset etter Hylland Eriksen (Eriksen 1997:36).

De ulike dimensjonene eller relasjonene kan overlappes hverandre og slik bidra på ulike måter til vår dynamiske identitet. Identitet er etter denne synsmåten et *relasjonelt* begrep:

Identitet er knyttet til lokale relasjoner mellom bestemte personer. Identitet kan forståes som en fortelling skapt i møtet mellom en forteller og en tilhører, hvor fortelleren (du) forsøker å skape sammenheng mellom ulike fortellinger om seg selv (deg selv).

Kulturell identitet skapes gjennom erfaringer fra barndom, kontakt med foreldre, likesinnede, andre og utdanning. Denne skapelse slutter aldri, siden mennesker i et samfunn stadig mottar og adopterer nye impulser gjennom kommunikasjon med andre. Kulturell identitet er derfor en form for sosial identitet som er konstruert i relasjoner til andre mennesker i en gitt tidsperiode (Jensen 2003:11)

Oppgaver

[Oppgave: Identitet](#)

Utvikling av identitet

Forfatter: Eli M. Huseby, Senter for nye medier, Høgskolen i Bergen

[Utvikling av identitet \(118108\)](#)

Når vi har drøfta identitet og kva det er, snakkar vi om identitet som om det er noko stabilt og fast. Psykologen **Erik H. Erikson** lagde ein modell som viser korleis identitet blir utvikla gjennom heile menneskelivet – frå fødsel til død. Vi skal sjå på modellen hans og så drøfte korleis dette synet på identitet kan ha relevans for fagområdet vårt. Vi skal òg sjå på kva innverknad media har på danningen av identiteten vår.

Utviklingsmodellen til Erik H. Erikson

I videoen forklarer psykolog Helga Myrseth om utviklingsmodellen til Erik H. Erikson. Han var særstak i sin oppfatning av identitetsbegrepet og fokuserte på den kjenslemessige og sosiale utviklinga som går føre seg gjennom heile livsløpet. Denne utviklinga delte han inn i stadium eller trinn, og han meinte at på kvart trinn står individet overfor ein utviklingskonflikt.

Før du ser videoen, bør du sjå på lærerstoffet om identitet og tenkje igjennom kva som formar identiteten vår.

Eriksons utviklingsmodell / video

<http://ndla.no/nb/node/118087>

Oppgåver

Gruppeoppgåve

Lag poster, plakat, brosjyre eller hald ei miniforelesing.

Kvar gruppe tek for seg EITT stadium/trinn. Beskriv kva som kjenneteiknar dette trinnet, og kva konfliktar eller utfordringar individet står overfor der (gi eksempel). Korleis utviklar ein ein positiv identitet på dette trinnet, og korleis utviklar ein ein negativ identitet? Korleis kan ein relatere dette til kommunikasjon?

Drøft

1. Kvifor er det relevant å ha kunnskap om den sosiale og emosjonelle utviklinga til mennesket i studiet om kommunikasjon?
2. Kvifor er psykologi relevant i studiet om kommunikasjon?

Medium og identitetsdanning

Der individet står i sentrum - slik som i dei individualistiske samfunna våre - kan vi i stor grad setje vår eigen identitet i scene, slik vi gjer i sosiale medium. Den franske filosofen Foucault (1926 - 1984) var tidleg ute med å introdusere omgrepene "self writing", å skrive seg sjølv. Les om medium og identitetsdanning [her](#)

Her kan du høre førsteamanuensis i medium og kommunikasjon ved Universitetet i Oslo, Anders Fagerjord, snakke om medium og identitet:

Medier og identitetsdannelse: Anders Fagerjord / video

<http://ndla.no/nb/node/69475>

Oppgåve

Til skriftleg eksamen blei kandidatane bedne om å svare på denne oppgåva:

"Å presentere seg sjølv på Internett, anten i sosiale medium som Facebook, på datingsider eller på ein eigen blogg, er vanleg særleg blant unge i dag. I slike presentasjonar vel ein sjølv korleis ein vil framstille seg. Skriv ein tekst der du drøftar korleis vi framstiller oss på nett, og korleis kulturane vi er ein del av, påverkar kva vi vel å vise av oss sjølve til andre." (Utdanningsdirektoratet. Eksamens i SPR3017 Kommunikasjon og kultur 3. Hausten 2012)

- Til eksamen fekk kandidatane ei førebuingssdel med mange lenkjer, men du kan du bruke utviklingsmodellen til Erikson, lenkja til artikkelen om medium og identitet og intervjuet som bakgrunn for å skrive teksten.

Dimensjoner i konstruksjonen av identitet

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil, Eli M. Huseby
[Dimensjoner i konstruksjonen av identitet \(78163\)](#)

Konstruksjonen av identitet har mange dimensjoner. Det er spørsmål om hvor du kommer fra, om familie og foreldre, nære personer og venner. Vi skal se på en del av disse dimensjonene. I Norge skal du ikke ha snakket lenge med en person før du begynner å lure på hvor han eller hun kommer fra. Vi prøver å fange opp signaler i dialekten, stikkord som personen kommer med, og dersom vi er helt i villrede, kommer spørsmålet: – Og hvor er så du fra?

Sted

Mange innvandrere får spørsmålet nesten med en gang: – Hvor kommer du fra? Det ser ut til at vi trenger å putte folk i en bås, enten det er en nykommer, en innvandrer eller «norskfødt med innvandrforeldre», – hvilket land kommer du fra? Spørsmålet har med tilhørighet å gjøre. Stedstilhørighet er viktig for å fastslå identiteten.

Personer som er vokst opp forskjellige steder synes kanskje dette er et vanskelig spørsmål å svare på. Det kan også oppleves krenkende når «alle» spør om det samme. Hva har du med det? Min identitet er min egen, og den har du ikke noe med å «spørre og grave» om.

En tamil som har bodd på forskjellige steder på Sri Lanka, vært på flyktningmottak i Trysil, med språkkurs på Hamar, med en bror i Göttingen i Tyskland, en søster i Sundsvall i Sverige, en mor i Groruddalen i Oslo, med kjæreste fra Stranda, og jobb i Halden, har litt tilhørighet her, og litt tilhørighet der. Men hvor er hjemstedet, hvor kommer han fra? Det kan være vanskelig å svare på slike spørsmål, ofte ønsker han heller ikke å komme med hele sin livsfortelling når noen spør.

Andre er så knyttet til stedet de er vokst opp, at de ikke kan tenke seg å flytte til noe annet sted uten å miste noe av seg selv.

Familie og foreldre

Familietilknytning er selvsagt viktig for å finne ut hvem du er. Hvem er dine foreldre? Bor de sammen? Eller er det andre personer som har vært i foreldres sted, som er viktigere enn biologiske foreldre? Søsken, tanter og onkler, er de viktige for identiteten?

I Norge i dag tenker vi oftest på familie som mor, far og barn – den såkalte kjernefamilien. Slik har det ikke alltid vært. Ser vi på gamle folketellinger, oppdager vi fort at familiene omfattet flere medlemmer enn denne lille kjernen. Det var såkalte storfamilier.

Dimensjoner som skaper identitet

Stedet du er fra

Familien du kommer fra

Fotograf: [NTB scanpix](#)

Tamil? Nordmann?

Fotograf: [Curt](#)

[CarneMark](#)

Storfamilie - kjernefamilie / video

I mange andre kulturer er storfamilien fortsatt det som er viktig. Den inkluderer besteforeldre, onkler, tanter, fettere og kusiner. I mange afrikanske språk kalles også onkler og tanter for «mor» og «far», og søskenbarn kalles «bror» og «søster».

Det er heller ikke uvanlig at de bor i samme landsby, eller at en mann har flere koner og barn med forskjellige mødre. Da kan det bli mange «brødre» og «søstre». Og slike barn blir sjeldent foreldreløse. Om biologisk mor og far dør, har de nesten alltid en annen «mor» og «far», og ganske sikkert mange «brødre» og «søstre».

Storfamilielivsstilen kan være vanskelig å opprettholde for en innvandrerfamilie som kommer til Norge. Det sosiale nettverket, som var en selvfølge i hjemlandet, er plutselig borte, og det er vanskelig å opprettholde kontakten med resten av storfamilien. Dessuten forandrer levesettet seg i det nye landet – både på grunn av boforhold, nye matvaner, jobb og avstander. Likevel er det vanlig at mange slike innvandrerfamilier legger stor vekt på samholdet i familien, også etter at de nye omstendighetene er blitt annerledes.

Dette står i kontrast til det vi ser mer og mer av i vårt eget samfunn: vi ser en overgang fra den tradisjonelle kjernefamilien til «enforelder-familien». I en slik familie vil kontakten med omverdenen være viktig for å utvikle det som kalles sosial kompetanse – evnen til å omgås andre på en god måte uten å gi avkall på seg selv.

Nære personer og venner

Foreldrene har sterkt innflytelse over sine barn fra de er små. Andre vil legge vekt på nært kontakt med en bestemor, eller en person utenfor familien som har vist interesse og omsorg for familiens ve og vel.

Hvordan er du blitt den du er? Noen vil understreke betydningen av kontakt med nære venner, kontakt med en spesiell ungdomsgjeng, interessegruppe som for eksempel MC-klubb, musikkband, speider'n, religiøst fellesskap, politisk ungdomslag eller andre organisasjoner.

I mange afrikanske kulturer er det vanlig å legge vekten på relasjoner til andre mennesker og grupper. «Jeg er den jeg er fordi du er den du er» er et uttrykk som peker på hvor viktige relasjonene er i oppfatningen av egen identitet.

Mange vil legge vekt på at de er spesielle individer – jeg er noe helt for meg selv – ulik andre omkring meg – unike individer. Alle mennesker er forskjellige fra andre mennesker, til syvende og sist er jeg bare identisk med meg selv.

Alder og kjønn

Hjem du er avhenger også av hvor gammel du er. Vi forandrer oss hele tiden, vi møter nye venner og nye utfordringer. Hvilken aldersgruppe er du i? Hvilken innflytelse har andre på din alder på din personlighet?

Her er også kjønn viktig. Vi kan ikke velge hvilket kjønn vi skal ha, men vi blir født som kjønnsvesener. Dette er ikke bare et spørsmål om biologi, men like mye hvilke oppfatninger av kjønn vi får i det fellesskap vi vokser opp i. Kjønnsidentitet er viktig i alle kulturer over hele verden og bestemmer veldig mye i forhold til oppdragelse, kjønnsroller og forhold til det annet kjønn.

Alder du har

Fotograf: [Mikkel Østergaard](#)

Fellesskapet?

Religionen du har

Ett og slekt

Sleksalbum

Fotograf: [Egil Eikvil](#)

Skillet mellom familie, ætt og slekt er ikke alltid klart i dagligtalen, men det kan være viktig i noen samfunn og kulturer.

Med familie tenker vi oftest på de som lever under samme tak, det kan være kjernefamilie eller storfamilie. Alle disse har ikke samme avstamning, mann og kone kommer fra ulike familier som oftest har ulike farforeldre og formødre. De kommer fra ulike avstamningsgrupper eller ætter – det er de som har felles stammor og stamfar.

Noen steder i verden regnes slekten etter faren – patrilinearitet (pater er fra latin og betyr far) - og andre steder regnes slekten etter moren - matrilinearitet (mater er fra latin og betyr mor). Ofte er det bare menn som kan føre slekten, og av og til familienavnet, videre. Dette er vanlig i Kina og Japan der eldste sønn får rituelle oppgaver i forhold til sine foreldre ved å ta vare på fedrealteret og brenne rökelsesspinner til ære for de avdøde. Dette omtales ofte som «filial piety» - sønnlig pietet – ærefrykt for forbudrene.

Eksempel

I det gamle norske bondesamfunnet var det vanlig at barna fikk farens navn: Ole og Kari fikk etternavn etter faren, Peder sitt fornavn: Pedersen og Pedersdatter. I tillegg var det vanlig å ta med gårdsnavnet, men det var nærmest en adresse og kunne forandre seg gjennom livet når de flyttet fra gård til gård. Ole Pedersen Haugen kunne bli Ole Pedersen Vinje når han flyttet fra Haugen til Vinje.

I Norge er det vanlig å regne slekten gjennom både mor og far. Men farslinjen hadde større betydning når gården skulle arves gjennom odelsretten. Nå er odelsretten endret slik at både kvinner og menn arver på lik linje. Barn kan nå også få mors navn, mens det tidligere var vanlig at barnet fikk fars familienavn.

Religiøs identitet

For mange er religion viktig for identiteten. Å være kristen vil for mange si å høre til et kirkesamfunn, å være en del av en større helhet. Men det kan også være noe personlig – at en tror at Gud sendte sin Sønn, Jesus Kristus, for å frigjøre, ikke bare verden, men også «lille meg». Å være kristen kan være et kall til å vise Guds kjærlighet i praksis i møte med våre medmennesker. Det kan bety omsorg og nestekjærlighet – å sette sitt eget til side for noe som er større enn en selv. Det kan gi dimensjoner over livet som skaper en bevisst identitet.

Mange muslimer som kommer til Norge, var ikke særlig aktive i moskeen, eller i religionen før de kom til dette landet. Men å være fremmed i Norge kan bety at man søker fellesskap med andre fra samme land og region. Da kan religion bli viktig. Mange jenter velger å gå med sjal - «hijab» for å markere at de ser på seg selv som troende muslimer. Hijaben blir en identitetsmarkør. Du kan lese mer om religiøs identitet her [Religiøs identitet](#)

Medfødt identitet?

Hudfarge og kjønn kan vi ikke gjøre noe med, heller ikke øyefarge. Dette er medfødte egenskaper. Men på grunn av hudfarge og kjønn blir vi regnet til å høre til bestemte grupper i samfunnet – enten vi liker det eller ikke. Siden hudfargen er så synlig, har den lett for å bidra til å sette mennesker i bestemte båser.

Eksempel

En ingeniør i kommunen ble lei av alltid å måtte forklare at han var fra Somalia, andre ingeniører var bare ingeniører. For ham var hans dyktighet i faget viktigere enn at han kom fra Somalia. Han ville ha sin identitet i sitt fag og sin jobb, men han kunne ikke flykte fra at han var «mørkhudet».

Oppgaver

[Oppgave Utforming av identitet](#)

[Oppgave Hudfarge](#)

Andre identitetsmarkører

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Andre identitetsmarkører \(78164\)](#)

Tilhørighet bidrar til identitetsfølelse. Dype samfunnsmotsetninger har i mange land skapt en klasseidentitet. Motsetninger mellom jordeiere og jordløse fattigbønder, mellom borgerskap og arbeidere skaper bevissthet om sin egen klasse og stand. Norge er i mindre grad enn for eksempel England et klassesamfunn, men forskjellen mellom rik og fattig ser ut til å øke. Her skal vi se på noen slike identitetsmarkører.

Både etnisk bakgrunn, nasjonalitet, politikk, utdannelse, yrke og livsstil kan være viktige for identiteten – hvor en føler at en hører hjemme. Slike identitetsmarkører henger nøyne sammen med gruppeidentitet.

Gruppeidentitet og multiple identiteter

Som mennesker deltar vi i en rekke forskjellige gruppfellesskap. Vi har tilhørighet, ikke bare i et fellesskap, men i mange på én gang, der vi står i relasjoner til andre mennesker. Vi deltar faktisk i ganske komplekse, overlappende og foranderlige fellesskap. De ulike gruppfellesskapene gjør krav på oss på forskjellige måter, og av og til kan vi oppleve motstridende krav. Les mer om gruppeidentitet [her](#)

Oppgaver om gruppeidentitet

Hvem er du?

- Skriv en liste over hvem du snakker med eller har kontakt med i løpet av en uke.
- Hva forteller dette deg om din identitet?
- Hvem er du?
- Stemmer ditt selvbilde med det andre mennesker du omgås mener om deg?
- Hvem sier de at du er?
- Hva er medfødt og hva kan du velge når det gjelder å virkelig gjøre din identitet?
- Du har sikkert laget en profil et sted på nettet. I hvilken grad mener du at den samsvarer med din virkelige identitet?

Oppgaver til klipp:

Her ser du to klipp. Begge har hovedfokus på hovedstaden vår og noen identitetsmarkører.

Hva forteller disse klippene deg om identitetsmarkører og gruppeidentitet?

Rik og Fattig / video

<http://ndla.no/nb/node/85479>

Dette klippet er noen år gammelt, og opptaket er gjort mens vi hadde en rød-grønn regjering.

- Tror du at noe er endret med en borgerlig regjering?
- Har motsetningene mellom fattig og rik i hovedstaden økt eller minket, tror du?
- Hvor viktig er politikk i denne sammenhengen?

Blitz / video

<http://ndla.no/nb/node/85494>

- Hva var grunnene til at Blitz ble dannet?
- Hvordan tenker personene intervjuet sitt tilbake på sin tid i Blitz?
- Hvordan har denne tida blitt en del av deres identitet som voksne?
- Hvorfor få vi se innslaget med Margaret Thatcher?
- Kjenner du til lignende undergrunnsmiljøer i dag?
- Hvor viktig er gruppetilhørighet for ungdom?

Å leve i ulike verdener

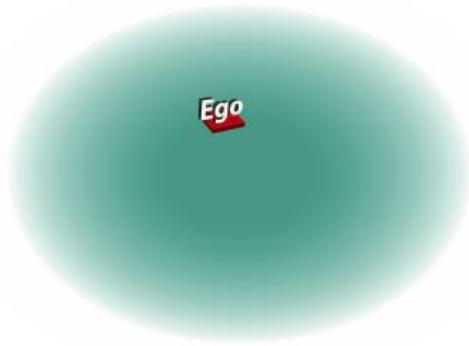
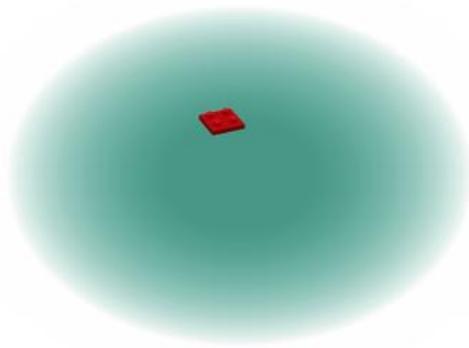
Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Å leve i ulike verdener \(82690\)](#)

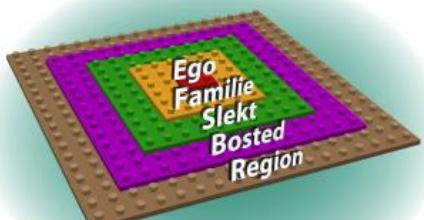
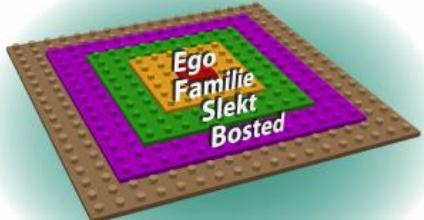

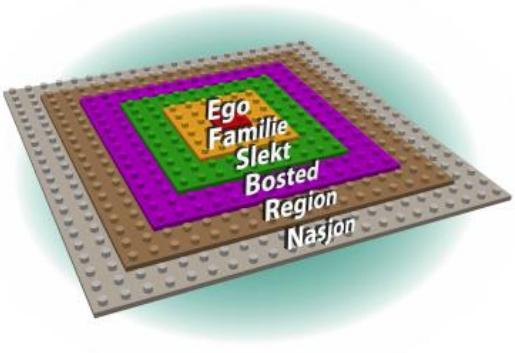
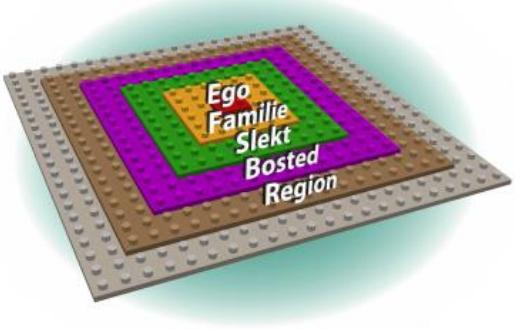
Kultur har med familie, kjønn, alder, språk, etnisitet, nasjonalitet, politikk, religion og mange andre forhold å gjøre. Vi skal se på hvordan slike forhold definerer oss.

Figuren nedenfor illustrerer tydelig at vi blir identifisert i relasjoner til andre mennesker, familie, venner, etniske grupper og nasjoner. Alle kategoriene vi har nevnt relaterer til det utvidede kulturbegrepet vi har brukt i denne fremstillingen.

EGO

Hvis vi skifter synspunktet fra å være identisk med seg selv til det å dele en identitet med andre, blir det sosiale og kulturelle aspektet enda tydeligere.

Gruppeidentitet og multiple identiteter

Fellesskap

Som mennesker deltar vi i en rekke forskjellige gruppefellesskap. Vi har tilhørighet, ikke bare i et fellesskap, men i mange på én gang, der vi står i relasjoner til andre mennesker. Vi deltar faktisk i ganske komplekse, overlappende og foranderlige fellesskap. De ulike gruppefellesskapene gjør krav på oss på forskjellige måter, og av og til kan vi oppleve motstridende krav.

Eksempelet Anne

Lærer

Anne er lektor på en videregående skole i Norge. Hun har en yrkesidentitet som lektor. Den har hun felles med andre lærere i videregående skole. Hun er derfor med i Norsk lektorlag som er en fagforening for lektorer i norsk skole og andre med embetseksamen av høyere grad eller mastergrad.

Anne har gjennom lektorlaget også samarbeid med andre lektorer i Europa gjennom Comenius-programmet som arbeider for utveksling av elever i EU-land. Slik tilhører Anne en gruppe lektorer med internasjonale forbindelser. Disse lektorene har ulike identiteter. De tilhører fellesskap som Anne ikke deltar i – religiøse, politiske, etniske og mange andre grupperinger.

Som innbygger i en bydel i Stavanger har hun felles interesser med andre som bor i den bydelen og protesterer mot bompengeringen. Som venstrevelger deler hun politiske interesser med folk over hele landet. Disse politiske interessene deler hun ikke nødvendigvis med sine naboer, dersom de stemmer Fremskrittspartiet, Arbeiderpartiet eller SV.

Som medlem av Metodistkirken har hun noe felles med metodister – ikke bare i Norge, men i hele verden. Men dette fellesskapet inkluderer ikke nødvendigvis naboene, partifellene, kollegene, eller for den saks skyld medlemmer av hennes egen familie.

Anne kan på samme tid være mor til fire barn, ektefelle til sin mann, søster til sin bror, tante til åtte barn, norsk statsborger, av tysk ætt på farsiden, norsk bondeslekt på morsiden, kristen metodist, liberal venstrevelger, vegetarianer, historiker, lektor, skribent, feminist, heteroseksuell, forkjemper for homofiles rettigheter, teaterelsker, miljøaktivist, datafrik, svømmer og elsker av jazz-musikk.

Hvilken identitet har Anne? Svaret er alle sammen. Hun har, i likhet med oss alle, mange identiteter – på fagspråket plurale identiteter eller multipel identitet. Anne må velge hva hun vil prioritere mellom alle disse tilhørighetene akkurat her og nå. Vi må alle velge hvilken betydning vi vil tillegge hver av våre relasjoner i den situasjonen vi er i. Våre valg i dag vil også ha innvirkning på våre fremtidige valg.

Stuart Hall om identitet

Det kan sies mer om kulturell identitet. Kulturteoretikeren og sosiologen Stuart Hall hevder at en person som lever i et komplekst samfunn, som for eksempel vår globaliserte verden, kan være bærer av multiple identiteter, endog motsetningsfylte identiteter.

Identitet blir et bevegelig gjestebud som blir formet og forandret kontinuerlig i forhold til måtene vi er representert eller tiltalt på i det kulturelle system som omgir oss... Inn i oss er det motsigelsesfylte identiteter som trekker oss i forskjellige retninger, slik at våre identifikasjoner stadig blir forskjøvet (Hall et al. 1992:277). [oversettelse Øyvind Dahl]

Ifølge Hall er årsaken til at vi opplever oss selv som integrerte personer, til tross for motsigelsesfylte identiteter, dette at vi stadig bærer med oss våre egne fortellinger – *narrativer* - som vi konstruerer om oss selv. Dermed skaper vi stadig nye fortellinger om oss selv der tingene henger sammen.

Multiple identiteter eller motsetningsfylte identiteter er nyttige begreper i forståelsen av interkulturell kommunikasjon. Begrepene gir oss nemlig en forklaring på hvorfor særskilte temaer aktualiserer forskjellige identiteter i oss selv alt etter hvem vi snakker med, hva vi snakker om og hva som er konteksten for kommunikasjonen.

Les mer og gjør oppgaver

[Andre identitetsmarkører](#)

Identifikasjon

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Identifikasjon \(78166\)](#)

Hylland Eriksen bruker uttrykket identifikasjon når han drøfter prosessene som skjer i kulturelle møter:
«*Identifikasjon handler med andre ord ikke så mye om hva slags forskjeller som faktisk finnes, som om hvilke forskjeller som blir sosialt relevante ved at folk handler som om de finnes.*» (Eriksen 2003: 138).

Som eksempel viser han til den norske antropologen Harald Eidheims undersøkelse blant kystsamene og norske fiskere på Finnmarkskysten i sekstiårene. Det var minimale kulturelle forskjeller mellom dem, men samer og nordmenn hadde lite uformell sosial kontakt, og de levde langt på vei segregert (atskilt), selv om en utenforstående ville ha vanskeligheter med å se forskjell på deres levesett.

Eksempel

Når kystsamene var i landhandelen, snakket de samisk med hverandre. Straks en nordmann kom inn i butikken, slo de over til norsk. Å være same var forbundet med skam – et sosialt stigma. Derfor spilte de «norske» når de var sammen med nordmenn.

Identifikasjon handler om hvilke forskjeller man gjør relevante i samhandlingen mellom gruppene. Det kan være kjennetegn som språk, hjemsted, slekt, nasjonalitet, etnisk tilhørighet, familie, alder, utdannelse, politisk syn, seksuell orientering, klasse, religion, kjønn og lignende.

Eksempel

Det har heldigvis skjedd mye innen samekulturen siden 1960-tallet som Eidheim beskrev i eksemplet ovenfor. Sametinget ble opprettet i 1988. Finnmarksloven av 2005 gir samene rettigheter til jord og vann. Med stolthet hevder samene at de er en nasjon – Sápmi – som dekker nordlige områder i Russland, Finland, Sverige og Norge. Samene har fått sitt eget flagg, og bærer nasjonaldrakten, samekoften med stolthet. Det bor like mange samer i Oslo som i Finnmark.

Samisk flagg

Oppgave
Oslosamer

Nå bor det like mange samer i Oslo som i Finnmark.

1. Hva betyr identifikasjon for samer i Oslo?
2. Ved hvilke anledninger spiller oslosamene ut sin samiske egenart i Oslo?

Identifikasjon skjer både ved at man etablerer likheter med noen (identifiserer seg med dem), og ved at man etablerer forskjeller til noen andre. Vi ser mange av de samme prosessene i det norske såkalte flerkulturelle samfunn. Hvem sier vi at de andre er? Hvem sier de andre at vi er? Kontraster er viktige for all identifikasjon. Noen kjennetegn er påtvungne (imperative), andre er situasjonelle.

Eksempel

Som nordmann kan jeg ikke velge at norsk ikke skal være mitt morsmål, men jeg kan gjennom strategiske valg forhandle om situasjonsdefinisjoner som gjør at etnisk identitet blir mer eller mindre relevant.

I globaliseringssprosessen gjør utviklingen av en global dатateknologi at enkelte identiteter blir mindre relevante, som for eksempel nasjonalitet og etnisk tilhørighet. Derimot kan andre identiteter som for eksempel alder og fortrolighet med teknologien bli mer relevante.

Vi deltar i ulike typer av gruppefellesskap. Noen er flyktige og overfladiske, som når vi er busspassasjerer, mens andre er dype og forpliktende, som i våre nære relasjoner til våre nærmeste. Lojalitet til familien vil for de fleste vare livet ut. De identitetene vi investerer mest tid og interesser i, vil være de viktigste..

Dersom vi finner meningsfeller, blir felles identitet viktig. Sammen med andre kan vi kjempe for felles interesser gjennom organisasjoner og grupper. Vi vil føle lojalitet til de som vi deler interesser med og også utelukke andre som ikke deler våre interesser. Det gir mening å tale om gruppeidentitet.

Eksempel

Ved å delta på Facebook, Twitter og andre moderne sosiale medier på Internett kan vi også være med i gruppefellesskap. Vi kan delta i diskusjonsgrupper og dele bilder og musikkfiler. Slik er vi også med i en identifikasjonsprosess.

Denne måten å tenke identitet på åpner for valgmuligheter. Hvem vi er avhenger av hva vi velger og hvem vi vil være sammen med, hvem vi identifiserer oss med, enten det gjelder ungdomsmoter, religiøse grupper, politiske partier eller grupper på Internett. En annen diskusjon er om våre valg er frie eller påtvungne av oppvekst og miljø.

Det ikke sant som det av og til blir sagt: «vi mennesker er alle like innerst inne». Det er mer sannsynlig å anta at «vi er alle forskjellige». Som mennesker har vi imidlertid alle noe felles «innerst inne» fordi vi har evnen til å tenke og føle og sette oss inn i andres verdener – empati. Men dette «innerst inne» er ikke likeens. Det er tilegnet av forskjellige personer med ulike rammebetegnelser. I kommunikasjon med andre er det mer et spørsmål om hva vi velger å legge vekt på i bestemte situasjoner.

Enkelte mennesker har vi mer felles med enn andre, derfor inngår vi stadig i grupper med ulike interessefellesskap. De som deltar i gruppefellesskapet kan dele interesser på noen felter, mens de avviker fra hverandre på andre. Men mulighetene for fellesskap gir også mulighetene for å bygge broer i en verden der konfliktene er mange.

Vi ser at det som her er sagt om identitet føyer seg inn i den tradisjonen vi presenterte i KK1 om den dynamiske forståelsen av kulturbegrepet. «*Med en dynamisk kulturforståelse er kultur ikke noe et menneske har, men noe en person gjør gjeldende i det sosiale spillet i forhold til andre mennesker.*» (Svane 2004: 97).

Kulturer er ikke «båser» vi kan putte mennesker inn i, men det vi gjør gjeldende i et møte med andre mennesker. Vi forhandler kultur når vi kommuniserer med andre, slik skaper vi og nyskaper vi «kultur». Derfor er kommunikasjon så sentralt i alle menneskelige forhold.

Oppgave Frie
valg?

I avsnittet står det: «Hvem vi er, avhenger av hva vi velger og hvem vi vil være sammen med, hvem vi identifiserer oss med, enten det gjelder ungdomsmoter, religiøse grupper, politiske partier eller grupper på Internett. En annen diskusjon er om våre valg er frie eller påtvungne av oppvekst og miljø.»

1. Ta den siste diskusjonen med de andre du er sammen med på skolen. Hvilke valg er frie, og hvilke er påtvungne av oppvekst og miljø.
2. Er det slik dere vil ha det, eller ønsker dere å ta andre valg?
3. Er du den du vil være, eller ønsker du å forandre din identitet? Hva må du i så fall endre på?

Splittet eller hel personlighet?

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Splittet eller hel personlighet? \(78239\)](#)

Det forventes ofte at mennesker «har en identitet». Med det tenker man ofte på nasjonal eller etnisk eller religiøs identitet. I Norge er dette med identitet vanskelig for mange minoritetsbarn. De vokser opp med ulike forventninger på skolen og hjemme.

Minoritetsbarn og identitet

På skolen blir minoritetsbarna kjent med andre norske barn og lærere. De blir opplært på en måte som er vanlig i Norge. De blir ført inn i en sosialdemokratisk væremåte helt fra barnehagen der forskjeller blir tonet ned, lærerne kalles ved fornavn og der kjønnsroller bagatelliseres. Barna får tidlig ta egne valg. Målet er å bli fri og selvstendig slik at man kan «stå på egne ben».

Personlige valg blir tillagt stor betydning. Barna får velge om de vil gå ut eller være inne, hvem de vil være sammen med og hva de vil ha på brødet. I fritiden forventes det at de skal være med på fotball, turn eller korps sammen med andre jevnaldrende. Ungdom skal også kunne gå på fest uten at voksne alltid «passer på».

Minoritetsbarn som vokser opp med en slik skolegang, kan oppleve en helt annen situasjon hjemme. Det tales et annet språk enn norsk, det forventes at de skal adlyde de voksne i ett og alt. Forholdet mellom kjønnene er helt annerledes enn på skolen. Familien prioriteres. Lojalitet og trygghet er viktige verdier.

Eksempel

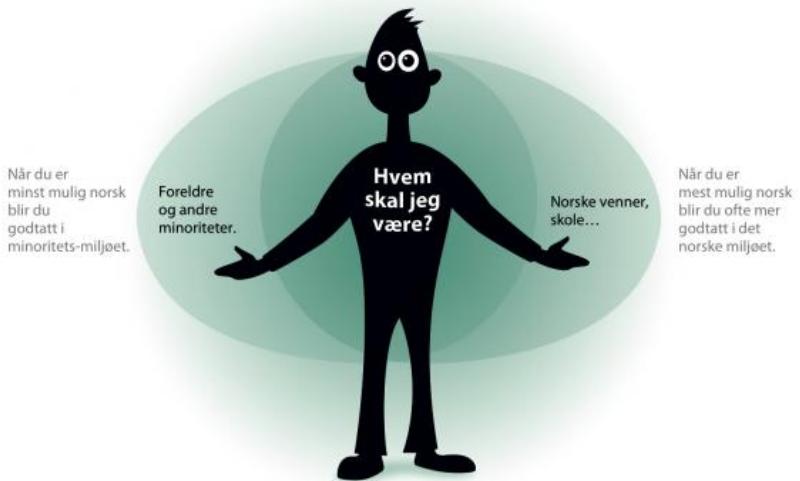
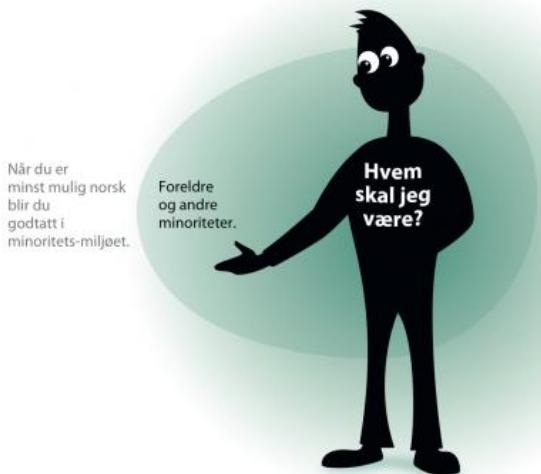
En pakistansk ungdom som er oppvokst i Norge, sier det slik: «Mitt store dilemma er at jeg opplever meg mer utenlandsk når jeg er sammen med nordmenn, og mer norsk når jeg er sammen med mine foreldre og andre utenlandske venner og bekjente. Felles for begge identitetene er opplevelsen av å være annerledes. Å la de ulike identitetsopplevelsene leve side om side uten at jeg blir forvirret er til tider vanskelig» (Nadia Ansar i Fangen, Alghasi, og Frønes 2006:78)

Hvem er jeg?

Når du er
mest mulig norsk
blir du ofte mer
godtatt i det
norske miljøet.

HVEM ER JEG?

Det er mye å ta hensyn til:

- Når du er mest mulig norsk, blir du ofte mer godtatt i det norske miljøet
- Når du er minst mulig norsk, blir du godtatt i minoritets-miljøet
- Foreldre og andre minoriteter
- Norske venner, skolen

To kulturer

Det hevdes ofte at minoritetsbarn lever i «to kulturer», og mange mener at slike barn vil ha en «splittet personlighet». Erfaring viser imidlertid at mange barn som er vokst opp på denne måten vanligvis har en stor evne til å svitsje fra den ene til den andre væremåten uten at det behøver å skape konflikter. De lærer å takle to ulike kodesett og spiller sine roller med like stor dyktighet både på hjemmearenaen og på utearenaen.

Identitet i et dynamisk perspektiv

I mange tilfeller beskrives slike situasjoner som en identitetskonflikt eller identitetskrise, fordi minoritetsidentiteten antas å kolidere med majoritetsidentiteten. Men en slik beskrivelse bygger på en identitetsforståelse der identiteten oppfattes å være konstant rundt en kjerne. Det er ikke slik vi har beskrevet identitet i modellen ovenfor.

Identiteten, slik vi har fremstilt det her, ligger i relasjoner og ikke i en fast kjerne. Det er fullt mulig å være medlem av ulike gruppeidentiteter. Det er mer et spørsmål om hva man spiller ut i den tilfeldige relasjonen en er inne i. Med den **dynamiske kulturforståelsen** er identiteten også dynamisk og foranderlig, avhengig av den relasjon man opptrer i. Men av og til oppstår situasjoner som er preget av enten-eller, som for eksempel når det kommer til inngåelse av ekteskap som i filmen omtalt nedenfor.

Eksempel

I filmen «East Is East» har faren George Khan vokst opp i Pakistan. Han er gift med sin engelske kone. De har sju barn som har vokst opp i England. Barna vil gjerne leve på samme måte som andre engelske venner. Når faren ikke er til stede, kan de spise bacon og pølser. Den ene sønnen får seg engelsk kjæreste og sniker seg ut på bar om kvelden. De bryr seg ikke om at faren vil at de skal leve på pakistansk måte. Konflikten oppstår når faren vil bestemme hvem barna skal gifte seg med.

Professor Hylland Eriksen sier dette om minoritetsbarn- og ungdommer:

Annen generasjons innvandrere, eller – mer presist – første generasjons nordmenn, blir eksponert for tradisjonelle verdier fra Midtosten og for moderne eller endog postmoderne verdier fra Skandinavia; de går kanskje på koranskole om kvelden, men ser amerikansk såpeopera på tv; mange av dem er perfekt tospråklige i norsk og for eksempel tyrkisk eller punjabi; de kan fungere egalitært på skolen og hierarkisk hjemme; alt dette kan de få til – riktignok ikke friksjonsfritt, men likevel - uten å havne i en identitetsmessig spagat Så lenge de kan ha en trygg personlig identitet, er ikke den entydige kulturelle identiteten nødvendig for at de skal overleve mentalt. (Eriksen 1997:49)

Oppgaver

Oppdragelse

Fram til hun var 12 år hadde Aicha Bouchou, som har marokkansk bakgrunn en fin barndom, men mye endret seg etter det. Se klippet.

Ung innvandrer om restriksjoner i hjemmet / video

<http://ndla.no/nb/node/76213>

- Hva belyser dette klippet om det å vokse opp med to kulturer?
- Hvorfor tror du foreldrene ble mye strengere da hun fylte 12 år?
- Hvorfor gjaldt den strenge oppdragelsen ikke for brødrene hennes?
- Hvordan ser hun på oppdragelsen hun fikk i dag?

"Pakkis"

Khalid Hussain var bare 16 år gammel da han i 1986 skrev Norges første innvandrerroman. Hovedpersonen i "Pakkis" sier: ."På skolen er jeg som alle andre norske gutter, og hjemme er jeg som alle andre pakistanske gutter pleier å være." Se klipp fra intervjuet.

Splittet eller hel personlighet / video

<http://ndla.no/nb/node/85170>

- Hva sier han om språkets betydning?
- Hva sier han om identitetskonflikt?
- Se på sitatet fra Hylland Eriksen. Hvordan harmonerer det professoren sier med det som sies i intervjuet?
- Føler forfatteren at han har en splittet eller hel personlighet?

"East Is East"

- Se filmen "East Is East". Du finner ressurser og forslag til oppgaver[her](#)
1. Etter at dere har sett filmen, diskuter de dilemmaene som oppstår i lys av det vi her har sagt om kultur og identitet.
 2. Kommenter språket i filmen og på hvilken måte det bidrar til dannning av identitet.

Skylappjenta - en historie om identitet

Forfatter: Eli M. Huseby

[Skylappjenta – en historie om identitet \(125162\)](#)

Iram Haqs kortfilm *Skylappjenta* utkom i 2009. Her skal vi se filmen og belyse noen problemstillinger som reises.

På bildet ser du, foruten Iram Haq, Anita Uberoi (skuespiller) og Khalid Hussain (forfatter og filmregissør). Alle tre har på hver sin måte vist oss hvor vanskelig jakten på identitet er for to-kulturelle ungdommer.

Iram Haq (1976) kjenner du kanskje igjen fra rollen som Fatima i Robert Stoltenbergs TV-serie *Borettslaget*. Her spiller hun datteren til en svært tradisjonsbunden pakistansk far. Iram Haq har selv pakistansk-norsk bakgrunn. Da hun var 14 år, ble forholdet til familien svært konfliktfylt, og hun brøt kontakten. I intervjuer har hun beskrevet seg som en slags Pippi Langstømpe; som en som tidlig måtte ta ansvar for sin egen oppdragelse. Hennes gamle verden raste sammen, og uten rollemodeller eller definerte forbilder måtte hun bygge opp et nytt liv, kun med utgangspunkt i seg selv. Som Fatima i *Borettslaget* og Jasmin i *Import Eksport* viser Iram Haq viktige sider ved det å være tokulturell i Norge. I hennes egne filmer *Skylappjenta* og *Jeg er din tar* hun utgangspunkt i seg selv og dikter videre. I begge filmene går hovedpersonene inn for det som virker å være en god løsning der og da, men som viser seg å være en inngangsportal til nye problemstillinger. Hovedpersonene strever med å finne sin plass i en kaotisk verden og jakter på tilhørighet og identitet. De strever med de store spørsmålene: Hva gjør oss til den vi er? Hva har vi i bagasjen, og hva har dette å si for følelser og handlinger og for hvordan vi opptrer i møte med andre?

Før du ser filmen, bør du tenke over uttrykket å *ha skylapper* og hva det innebærer.

Iærapp som man festet til bisselet på hesten for å hindre den i å se til siden. Å "ha skylapper": å være transsynt og lite smidig

Diskuter

- Se filmen og diskuter hvilke eventyrskikkelsjer dere kjenner igjen. Hva forbinder dere med disse eventyrfigurene?
- Hva tenker dere på som "typisk" norsk i filmen, og hva tenker dere på som "typisk" fremmedkulturelt?
- Hvilke stereotypier kjenner dere igjen?
- Med utgangspunkt i filmen: Hvilke utfordringer står tokulturelle overfor?
- Les i rammen over om Iram Haq. Hvordan reflekteres hennes egen bakgrunn i filmen?

Skylappjenta – en historie om identitet / fagstoff

<http://ndla.no/nb/node/125162>

Analyser filmen

1. Eventyret om Rødhette finnes i flere versjoner. De fleste kjenner Brødrene Grimms versjon. Hva går i korthet denne versjonen ut på?
2. Hva kan moralen være i Brødrene Grimms versjon?
3. På hvilken måte avviker Iram Haqs versjon av eventyret fra Brødrene Grimms? Synes du *Skylappjenta* har en moral?

Rødhette

Rødhette/Skylappjenta og metaforer

1. Er den røde hetten en metafor? Forklar eventuell betydning.
2. Hvorfor har Iram Haq valgt å gi sin heltinne en skylapplue og ikke en rød hette? Hva kan skylappluen stå for?
3. Rødhette/Skylappjenta er kvinnelige heltinner. På hvilken måte? Hva er likt, og hva er forskjellig?
4. Hva kan matpakka med brunost være en metafor for?

Askeladden

Askeladden

1. Askeladden er en mannlig helt. Hva kjennetegner denne figuren i eventyrene til Asbjørnsen og Moe?
2. Sammenlign Rødhette og Askeladden. Hva er likt, og hva er forskjellig? Kan vi knytte dette til kjønnsroller?
3. Askeladden blir ofte sett på som "typisk" norsk. Hva er det med eventyrfiguren som gjør at han oppfattes slik? Hvordan underbygger Iram Haq dette i filmen, og hvorfor gjør hun det?

Øvrige karakterer

1. Sammenlign mor og bestemor i Grimm-versjonen med Skylappjenta.
2. Hva kan ulven i Grimm-versjonen stå for? Og hva/hvem er ulven i Skylappjenta?

Avslutning

1. Hvordan avviker *Skylappjentas* avslutning fra Rødhette-versjonen?
2. Har *Skylappjenta* en lykkelig slutt? Forklar.

Filmeffekter

1. Hvordan bidrar musikken i *Skylappjenta*?
2. Hva er skildret i animasjon? Hvorfor?
3. Hvordan bidrar eventyrsjangeren til vår tolkning av *Skylappjenta*?

Droft

"Eventyrene bærer med seg spor fra kulturen den springer frem fra. De forteller om hvordan mennesker oppfatter seg selv, hvilke verdier som fremsettes og hva som blir ansett som rett og galt" (Mjør, Birkeland og Risa, 2000).

1. Drøft *Skylappjenta* i lys av denne beskrivelsen av eventyr. Hvilke verdier fremsettes? Hva er rett? Og hva er galt?
2. Ulike kulturer har ulike verdier og tradisjoner. Dette påvirker hva som legges vekt på i oppdragelsen av barnet. Hvordan kommer dette til uttrykk i *Skylappjenta*?
3. Hvorfor kan det å bli "for norsk" oppleves skremmende for en fremmedkulturell foreldregenerasjon?
4. Barn med røtter i flere kulturer går ofte gjennom ulike sosialiseringss prosesser hjemme, i barnehagen og i skolen. På hvilken måte belyser *Skylappjenta* dette?

Les mer

[«Third Culture Kids»](#) Knytt *Skylappjenta* til problemstillinger i denne fagteksten.

Se på begrepene [Integrering](#) og [assimilering](#). Assimilering betyr "å gjøre lik". Assimilering beskrives gjerne som en politikk som en stat eller regjering fører overfor en språklig og kulturell minoritet for å gjøre den mest mulig lik flertallet i befolkningen. I Norge ble denne politikken ført overfor samene. Vi refererer også ofte til det som en fornorskningsprosess. i lys av filmen.

«Third Culture Kids»

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK
[«Third Culture Kids» \(78240\)](#)

Det er etter hvert mange barn som vokser opp i «flere kulturer», om vi skal bruke det beskrivende kulturbegrepet. Mens det tidligere stort sett var misjonærer og diplomatbarn som hadde en oppvekst i utlandet, er det nå i tillegg barn av militære tjenestemenn og folk som arbeider i internasjonale organisasjoner og flernasjonale selskaper som stadig flytter på seg.

Hva har disse personene felles?

Nadia
Hasnaoui
Fotograf: [Lise Åserud](#)

Alexander
Rybak
Fotograf:
[Cornelius Poppe](#)

Bertram
Besigye
Fotograf:
[Cornelius Poppe](#)

Tommy
Sharif
Fotograf:
[Håkon Mosvold Larsen](#)

Nadia Hasnaoui

ble født i Marokko i 1963 med ble født i 1986 i Minsk i
norsk mor og marokkansk far. Belarus. Da han var fire år ble født i Uganda i 1972. Han
Da hun var fire år gammel, gammel flyttet han og familien har vokst opp i Norge. I 1993 Oslo. Tasawer og faren startet
flyttet hun og moren til Norge. Fem år gammel debuterte han med med dekksalg fra sin garasje
Hon gikk i fransk katolsk begynte han å spille piano og diktssamlingen *Og du dør så* på Leirsund i 1997. I 2007 sto
barnehage og senere på fiolin. Rybak er døpt og *langsomt at du tror du lever*, Sharifs dekkvarehus ferdig.
fransk skole. Hun har vært oppdratt i den ortodokse tro, som han fikk Tarjei Vesaas' Sharif har ofte vært i
programleder i fjernsyn siden Alexander synger og spiller debutantpris for. Han har nyhetsbildet med sine
2004. Hun snakker engelsk, fiolin. I 2004 vant han utgitt tre diktsamlinger og en uttalelser, gjerne om
fransk, italiensk og norsk. European Song Contest. roman.

Alexander Rybak

Bertram Besigye

«Tommy» Sharif

ble født 1976. Faren til Tommy Sharif kom fra Pakistan i 1969. Han jobbet som dekkskifter i
Han jobbet som dekkskifter i Oslo. Tasawer og faren startet
diktsamlingen *Og du dør så* på Leirsund i 1997. I 2007 sto
med med dekksalg fra sin garasje
på Leirsund i 1997. I 2007 sto
Sharif har ofte vært i
nyhetsbildet med sine
innvandringspolitikk eller
innvandrere generelt.

Alle har vokst opp med flere kulturer.

På hvilken måte bruker de sin bakgrunn?

I 1990 ble det anslått at ca tre millioner amerikanere oppholdt seg enten midlertidig eller permanent i utlandet (Pollock, Van Reken, og Sæverås 2009). Tallet er kanskje dobbelt så stort i dag. Det finnes internasjonale skoler i de fleste land som gjør det mulig å reise med hele familien.

Også flere og flere norske barn vokser opp i utlandet, og mange studenter velger med hensikt å ta visse deler av studiet utenlands. I tillegg kommer barn av immigranter, minoritetsbarn, som må forholde seg til en annen kultur enn foreldrenes hjemlandskultur.

Mange innvanderbarn og barn som vokser opp i utlandet, kommer inn under betegnelsen «Third Culture Kids» (TCK) «tredjekulturs barn» (TKB). Et slikt barn føler tilhørighet i en kultur som verken er foreldrenes kultur eller den kultur de har vært gjester i, men en kultur de har felles med alle som vokser opp «mellom kulturer».

Det var to samfunnsvitere som innførte denne betegnelsen da de studerte barn av amerikanere i India. De var i utenrikstjeneste, misjon, bistandsarbeid, forretningsliv, militærret, skole og media. De møtte også utvandrere fra andre land og oppdaget at de hadde noe felles: «utvanderne hadde en livsstil som skilte seg fra både hjem- og vertskulturen, men det var en livsstil som var felles i denne settingen.» Vi finner denne definisjonen av begrepet:

E tredjekulturs barn (TKB) er en person som har tilbrakt en vesentlig del av utviklingsårene utenfor foreldrenes kultur. TKB-en har opparbeidet et forhold til alle kulturene uten å ha fullverdig eierskap i noen av dem. Selv om deler av hver kultur blir gjort til en del av TKB-ens livserfaring, vil følelsen av tilhørighet ligge i forholdet til andre mennesker med liknende bakgrunn (Pollock, Van Reken, og Sæverås 2009).

Felles for disse barna – som etter hvert er blitt voksne – er at de ofte føler seg hjemme «everywhere» & «nowhere». De er blitt en slags globale nomader. I motsetning til mange barn som vokser opp i en bestemt kulturell kontekst, føler mange av disse at de ikke har røtter noen steder. Selv om de er etnisk norske og har norske foreldre, er de ikke norske «inni sitt hode», fordi deres mentale univers er annerledes enn klassekameratenes.

Identitet / video

<http://ndla.no/nb/node/79237>

Barn oppvokst i utlandet / video

<http://ndla.no/nb/node/84457>

Eksempel

Når du spør slike tredjekulturs «barn» hvor de er fra, får du ikke alltid svar. De sier kanskje at de har vært «rundt omkring» eller «flere steder», uten å ønske å utdype dette noe nærmere. Felles for disse barna – som kanskje er blitt voksne – er at de er blitt påvirket av foreldrenes kultur hjemme, en annen kultur på skolen og stedet der de har bodd. Mange har også opplevd å bo på forskjellige steder i verden, og blitt påvirket av alle forskjellighetene. Foreldrene vil ikke forandre seg så mye som barna når de flytter fra sted til sted. Å si «da jeg var på din alder» til et tredjekulturs barn er helt irrelevant. At barna blir totalt forskjellige fra foreldrene kan ofte virke svært forvirrende på foreldregenerasjonen.

Misionærbarn / video

<http://ndla.no/nb/node/79266>

Enkelte slike tredjekultursbarn føler seg ikke hjemme noe sted og kan ha vansker med å slå seg til ro. Noen har også bodd på internatskoler og vært skilt fra foreldrene i månedsvise eller endog årevis. Enkelte kan få følelsen av å være et offer og kan gå i årevis med en uforløst sorg inne i seg. Tap av stedstilknytning, sosial status, livsstil, eiendeler, venner, fortid, identitet kan utløse depresjoner og angst.

Flere misjonærer barn har opplevd slike skjulte tap og lever med psykiske traumer. Men også barn av diplomater, FN- ansatte eller næringslivsfolk som har flyttet på seg mange ganger kan ha slike erfaringer. Mange strever med å bearbeide tapene også i voksen alder.

Men bildet er ikke bare negativt. Mange slike tredjekulturs barn har høy språk- og kulturkompetanse og kan fort føle seg hjemme på nye steder. De har ofte stor tilpasningsdyktighet og toleranse for forskjeller. De trives ofte best sammen med andre som har en tilsvarende oppvekst.

De som får bruke sin flerkulturelle kompetanse i sitt voksne liv har det ofte best. De kan være dyktige språk- og kulturtolker. Mange barn av minoriteter i Norge har mye til felles med norske tredjekulturs barn og ofte har de stor toleranse for hverandres egenart selv om de har svært forskjellig oppvekst.

Vi ser i denne drøftingen at det beskrivende kulturbegrepet blir mangelfullt. Hva er en «tredjekultur»? Opplagt noe annet enn kultur nr 1 og kultur nr 2. Ved å bruke det dynamiske kulturbegrepet fanger vi inn noe av denne «tredjekulturen».

Vi skal gjenta definisjonen av det dynamiske kulturbegrepet vi presenterte i KK1 her:

Kulturer er ikke lukkede, ensartede (homogene) enheter. Kulturene kan ikke avgrenses til et geografisk sted. Kultur er ikke noe man har, men noe man gjør. Kultur er noe som skapes mellom menneskene når de kommuniserer med hverandre. Derfor er den alltid i forandring. Kulturer er arenaer hvor konkurrerende oppfatninger møtes og strides. Menneskenes handlinger og oppførsel kan ikke forutsis nøyaktig. En må undersøke konkret hvilke elementer menneskene gjør gjeldende i en gitt situasjon.

Tredjekulturs barn (TKB) er nettopp barn som skaper seg en ny kultur som ikke er avgrenset til et geografisk sted. Den er dynamisk og foranderlig og blir til i møte med andre mennesker. Kultur er, etter denne forståelsen, vår stadige nyfortolkning av situasjonen: «Jeg blir til i møte med deg», som vi sa det i KK1.

Vi kan tilhøre flere og ulike sosiale fellesskap på én gang. Dersom det dynamiske kulturbegrepet legges til grunn, betyr det her:

- At kultur skapes mellom mennesker i samhandling
- At kultur ikke gjør alle like
- At kjønn, alder, utdannelse og selve situasjonen kan ha større innflytelse enn geografisk kultur.

Oppgave Ingen
begravelse

Det var ingen begravelse.
Ingen blomster.
Ingen seremoni.
Det fantes ingen døde.
Ingen gråt eller klagerop.
Bare i hjertet mitt.
Jeg kan ikke...
Men jeg gjorde det likevel,
Og ingen visste at jeg ikke kunne.
Jeg vil ikke...
Men ingen andre sa at de ikke ville.
Så jeg stuet bort panikken
og plukket opp bagasjen
og gikk om bord i flyet.
Det var ingen begravelse.

(Pollock, Van Reken, og Sæverås 2009)

Les dette diktet og forsøk å sette deg inn i situasjonen til et tredjekulturs barn.

1. Hva forteller dette diktet om sorgen som et tredjekulturs barn kan oppleve?
2. Hvorfor tales det ofte om uforløst sorg og ikke bare om sorg? (Stikkord: skjulte tap)
3. Hvorfor kan den som har opplevd et så spennende liv oppleve sorg ved oppbrudd?
4. Hvilke tap bærer de med seg som skiller seg fra tap som andre ungdommer opplever?
5. Hvordan kan en bidra med å minske tapene som slike tredjekulturs barn har opplevd?

Om føtter og røtter

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Om føtter og røtter \(78241\)](#)

Det er trær som har røtter, mennesker har føtter, skriver forfatteren Salman Rushdie (Eriksen 2004). Den som reiser blir ofte stilt overfor store utfordringer når det gjelder å beholde, endre eller tilpasse sin identitet. Tredjekulturs barn, innvandrere eller deres barn, som nå kalles «norskfødte med innvanderforeldre» (Statistisk sentralbyrå) – eller første generasjons nordmenn som de vel egentlig er – står overfor et valg med tre muligheter: ren identitet, bindestreksidentitet og kreolsk identitet (Eriksen 2001).

Det første alternativet er ren identitet. Mange konservative religiøse grupper velger dette og forsøker å holde fast ved sin opprinnelige identitet eller tilhørighet. Det er ofte vanskelig når en har flyttet fra sitt hjemland og over i en annen kulturell setting. Det stilles andre krav til levemåte, språk og integrering i samfunnet.

Identiteten bygger på en kontrast til andre, det er takket være forskjellene til andre grupper at minoriteter kan etablere seg med en fast og udiskuterbar gruppetilhørighet.

Eksempel

En muslim kan definere seg som «troende» i forhold til andre «kristne» eller «vantro». I USA finnes fundamentalistiske kristne grupper som definerer seg selv som «reborn Christians», kristne i motsetning til de som bare er «Christians». I Norge skiller det i enkelte grupper mellom «kristne» og «personlig kristne» – hva nå dette uttrykket skulle bety.

Smiths venner

Fotograf: [Sophie Aaserud](#)

Fordelen ved et slikt valg er at det skaper orden, oversiktighet og forutsigbarhet. Man vet hvor man hører hjemme. Valget setter krav til oppførsel, verdier og moral. Man vet hva som forventes av de som er innenfor. Ulempen er isolasjon i forhold til omliggende gruppekulturer.

Eksempel

Amish-folket i USA og Canada har av religiøse grunner valgt en leveform uten moderne hjelpemidler. De er gårdbrukere som bruker hest og kjerre. De bruker ikke elektrisitet fordi det vil knytte dem til det ugodelige storsamfunnet eller «verden». De tegner ikke forsikring, men hjelper hverandre i vanskeligheter. De bruker en karakteristisk klesdrakt og hatter fra 1800-tallet og snakker et eget språk hjemme som er en slags tysk dialekt. De som bryter med Amish-skikkene blir bannlyst og utstøtt fra familien og samfunnet.

Amish land / video

<http://ndla.no/nb/node/82378>

Oppgave Amish-folket

Let opp på Internett hva du kan finne om Amish-folket i Pennsylvania i USA. Finn ut om deres leveform og forhold til omverdenen.

1. Hvordan kan de opprettholde sin livsform i det moderne USA?
2. Hvem har definisjonsmakten når det gjelder deres livsstil? Hvem setter normene?
3. Kenner du andre religiøse grupper som baserer seg på «ren identitet»?

For mange minoritetsmedlemmer i Vest-Europa kan det være fristende å isolere seg fra det omkringliggende samfunnet og basere seg på ren identitet. Men dette medfører som regel isolasjon og begrensede muligheter for integrering i samfunnet. Mange unge kommer i konflikt mellom foreldrenes forventninger og konservative oppførsel og motstridende forventninger fra samfunnet utenfor. Ofte oppstår konfliktene dersom en bryter ut i forbindelse med inngåelse av ekteskap.

Bindestreksidentitet er en identitet som forsøker å bygge bro eller kombinere ulike identiteter. Nordmenn som reiste til Amerika kalles ofte norsk-amerikanere. På samme måten har vi her pakistaner-nordmenn, kurder-nordmenn og andre. De beholder sitt morsmål og har med seg sine barndomsminner fra der de kommer fra. Samtidig har de lært det nye språket og tilpasset seg en norsk levemåte.

Eksempel

Noen kan leve i en tyrkisk verden hjemme, snakke tyrkisk språk og spise tyrkisk mat. Utenfor hjemmet snakker de norsk og opptrer på en helt vanlig norsk måte. Barn som vokser opp med en fot i hver kultur kan ofte opptre som gode oversettere både av språk og kulturelle koder.

Mange grupper i USA har tilegnet seg slike bindestreksidentiteter. Ofte holder de på viktige symboler fra sin egen kultur. Etterkommere av nordmenn baker «fattigmand» og lefse til jul og spiser lutefisk for å vise at de er «Sons of Norway». De er ofte stolt av sitt opphav og kaller seg «Norwegians» selv om de ikke kan snakke norsk.

Norge i USA / video

<http://ndla.no/nb/node/85169>

Kreolsk identitet er en blandingsidentitet. Kreol er et blandingspråk som er blitt morsmål. På samme måte kan en definere en kreolkultur som en kultur som har tatt opp i seg elementer fra en eller flere kulturer og gjort denne blandingen til basis for en ny identitet.

Kreolsk må ikke forveksles med pidgin. Et pidginspråk er et språk som brukes til å kommunisere med andre grupper, men det er ikke nødvendigvis et morsmål. I handelen mellom russere og nordmenn på Finnmarkskysten oppstod det såkalt «russenorsk», det ble brukt på begge sider av grensen for å kommunisere med hverandre. Russenorsk er et pidginspråk.

I en kreolsk kultur er renhet og grenser av mindre betydning. Enkelte muslimer i Norge kan både spise svinepølse og drikke pils. De kan ha sex før ekteskapet og likevel finne seg i foreldrenes ønske om hvem de skal gifte seg med. De kan gå på diskotek den ene dagen og i moskeen på fredagen. Blandingskulturen er blitt deres gruppeidentitet.

Oppgave. Norskamerikanerne.

Drøft gjerne oppgaven med dine medelever.

1. Hvordan markerer etterkommere av nordmenn sin norske identitet i USA?
2. Hvilke identitetsmarkører blir viktige?
3. Kan man både være nordmann og amerikaner?
4. Hvilken identitet vil du tilskrive disse gruppene: ren identitet, bindestreksidentitet eller kreolsk identitet?

Religiøs identitet

Forfatter: Øyvind Dahl, Eli M. Huseby, Egil Eikvil

[Religiøs identitet \(78242\)](#)

For mange mennesker er religion en viktig identitetsmarkør. Her skal vi drøfte hva religiøs identitet er og hvilke utfordringer dette kan representer i et flerkulturelt samfunn.

For noen kan religion være det å søke et fellesskap, ved å tilhøre en menighet eller et religiøst samfunn. For andre kan deres religiøse tro være et dypt personlig anliggende, noe som bunner i en personlig overbevisning og som definerer deg som person. Dette kan gi livet dimensjoner som er essensielle for personlig og kulturell identitet.

Religiøst mangfold er et trekk ved alle moderne, flerkulturelle samfunn. Mange politikere og filosofer har hevdet at religionene ville forsvinne av seg selv etter hvert som folk ble mer kunnskapsrike og opplyste. I de tidligere østblokklandene og i Sovjetstaten ble religionsutøvelse forbudt i det offentlige rom.

Religion som splitter

Men religionene har ikke forsvunnet verken i øst eller vest. Tvert imot har de blitt brukt til å mobilisere mennesker til uro og opprører slik vi så i forbindelse med striden om Muhammed-tegningene da flagg og ambassader ble brent og de voldsomme protestene mot "Innocence of Muslims"-filmen [Innocence of Muslims](#). Mange hevder at religionene er blitt selve symbolet på store sivilisasjoner som vestlige, muslimske, hinduer, ortodokse og andre.

Den amerikanske statsviteren, Samuel Huntington, har publisert en bok om sivilisasjonenes sammenstøt (1996). I denne boken blir religiøs identitet en forklaring på motsetninger mellom grupperinger som omfatter millioner og til og med en eller to milliarder mennesker.

I boken settes vestlig, muslimsk og hinduistisk sivilisasjon opp mot hverandre. Huntington hevder at dagens og fremtidige konflikter må forstås ut fra religiøse og kulturelle verdensbilder som «clasher». Men her vil vi hevde at det blir feil hvis alle andre identiteter og kategorier underlegges de religiøse.

Flere identiteter?

Kunstner: [Mauricio Pavez](#)

- Har vi bare EN identitet?
- Er den religiøse identiteten den viktigste?

Flere identiteter

Den indiskfødte nobelprisvinneren i økonomi, Amartya Sen, går hardt imot Huntingtons forklaring (Sen 2006). Sen hevder, på samme måte som vi har gjort i tidligere artikler at identitet er pluralistisk – identitet er sammensatt av mange identiteter. Mennesker kan velge hvordan de vil prioritere blant sine mange identiteter og hvilke deler av sin identitet de ønsker å gjøre gjeldende i bestemte situasjoner.

Ved å tilskrive religiøs identitet: kristen, hinduistisk, muslimsk, osv. som om det var den viktigste identitet personer har, undergraver Huntington det mangfoldige ved våre identiteter og den valgfrihet vi har i forhold til hvilke identiteter vi gjør gjeldende i ulike relasjoner.

Amartya Sens bakgrunn fra India gjør hans argumenter ekstra interessante. Da den britiske kolonien ble oppløst i 1949, ble folk sortert etter religion. India ble delt mellom muslimer og hinduer slik at muslimene skulle bo i henholdsvis Vest- og Øst-Pakistan (Siden 1971 Pakistan og Bangladesh), mens hinduene skulle bo i India. Splittelsen på grunn av religiøs identifikasjon førte til at mange tusener mennesker mistet livet i opptøyene som fulgte.

Eksempel

Fra sin oppvekst forteller Amartya Sen en episode som understrekker hans poeng. Familien hans, som er hinduer, bodde i Bengal. Under opptøyene sjanglet en muslim som var dødelig såret med et knivstikk, gjennom porten til hagen der familien bodde og ba om vann. Amartya var da elleve år. Han ropte på sine foreldre, og de brakte mannen til sykehus.

Familien Sen nølte ikke med å hjelpe mannen selv om de tilhørte forskjellige religioner. Deres religiøse identitet var ikke endimensjonal. For familien Sen var de alle bengalere, de snakket alle det samme språk og delte felles historie og kultur. De følte at det ikke var riktig å sortere mennesker på bakgrunn av bare én identitet: religion.

Eksemplet kan brukes til å mane til forsiktighet når det gjelder å fokusere ensidig på en eller noen få identitetsmarkører. Advarselen er høyst relevant i dagens verden. Vi leser om at mens de kristne utgjorde 25 prosent i Palestina rett etter verdenskrigen, er de i dag redusert til 2,5 prosent. De er på mange måter blitt forfulgt av jøder og muslimer og har flyktet til andre land. Mange av de kristne familiene har røtter i Palestina tilbake til tiden omkring Jesu fødsel.

I Vest-Europa og i Norge fokuseres det ofte på muslimske minoriteter. Det blir veldig lett å generalisere ut fra religiøs tilknytning. Det hevdes at muslimer er kvinneundertrykkende, at de er i flertall når det gjelder forbrytelser i samfunnet, at de ikke anerkjenner norsk lov, men vil ha innført muslimsk sharia-lov osv.

Fotballdommer med hijab, Norway Cup

Fotograf: [Markus Aarstad](#)

Men våre muslimske landsmenn er også menn og kvinner, tilhører ulike aldersgrupper, de er fotballspillere og -dommere, musikkelskere, politisk engasjerte, forbrukere og medlemmer av mange ulike yrkesgrupper. Som andre nordmenn har de ulike tilknytninger og gjennom sine valg konstruerer de sin identitet på bakgrunn av ulike tilhørigheter og gruppeidentiteter. De har mange ulike interesser og ulik grad av integrasjon i det norske samfunnet..

I Norge er vi vant med at religion er tro, men for mange minoriteter er religion først og fremst en identitet. Identitet krever ikke tro. Det er noe man er gjennom sin fødsel, på samme måte som man er norsk gjennom sin relasjon til foreldrene.

Oppgaver

Gjør oppgaver her [Oppgave Religiøs identitet](#)

Les mer

Karikaturstriden berører i høy grad spørsmål om religiøs identitet og om ytringsfriheten.

Her finner du en artikkel om dette [Det nasjonale og det globale](#)

«Vi» og «de andre»

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK
[«Vi» og «de andre» \(78243\)](#)

I alle fellesskap er det noen som er innenfor og andre som er utenfor. Et fellesskap trekker grense mellom de som er innenfor og de som er utenfor. Dette gjelder både uformelle fellesskap slik som en ungdomsgjeng, syklubb, slektsfellesskap, nasjonale fellesskap eller formelle fellesskap som innebærer innbetaling av medlemskontingent.

Eksempel

Dersom det ikke hadde vært kvinner i verden, hadde det vært unødvendig å kalle oss andre for «menn». Uten unge, ingen gamle. Mange folk i verden har tradisjonelt ikke noe annet navn på sin egen gruppe enn «folk». Det gjelder for eksempel inuittene på Grønland: «inuk» betyr menneske/person i entall og «inuit» mennesker/personer i flertall.

Tilsvarende betyr «bantu» rett og slett folk/mennesker. I dag brukes betegnelsen på over 400 etniske grupper fra Kamerun i vest over kontinentet til Øst-Afrika og helt til Sør-Afrika. De har ikke hatt behov for å avgrense seg mot andre grupper av mennesker.

Den norske nasjonale identiteten ble utformet på slutten av 1800-tallet som en kontrast til dansk og svensk nasjonal identitet. Ettersom vi deltar i ulike interesse- og gruppefellesskap, vil også betydningen av «vi» og «de andre» skifte.

Hvor går grensene?

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Hvor går grensene? \(78244\)](#)

Hvilke likheter og forskjeller som det legges vekt på er avgjørende for hvem som er innenfor og hvem som er utenfor. Dersom du deltar i et bokkollektiv, vil «vi» bety de som er med i kollektivet og «de» er de som ikke er med. Legger vi vekt på bosted, vil for eksempel alle som bor i Skånevik danne en identitetsgruppe, uavhengig av hudfarge, alder, kjønn og utdannelse.

Eksempel

D e aller fleste i Norge er medlemmer i Den norske kirke (eller statskirken). Ved inngangen til 2008 var 3,9 millioner, eller 8 2 prosent, av befolkningen i Norge medlemmer i statskirken (Statistisk sentralbyrå). For å være medlem av statskirken må en være døpt. Dåpen markerer formelt sett et skille mellom innenfor og utenfor.

Men mange kristne grupper, som regner seg som del av statskirken, mener at det ikke er nok å være døpt for å kalte seg kristne, en må også delta i kristelig aktivitet og aktivt bekjenne sin tro. Oppfatningen av innenfor og utenfor kan altså variere innenfor et samfunn.

Dersom vi tenker på at norsk identitet betyr de som har felles opphav, etniske norske, må vi ekskludere samer, kvener og andre minoriteter. Men dersom vi regner at norsk gruppefellesskap betyr de som har norsk statsborgerskap, kan vi inkludere alle de som har norsk pass.

Barnedåp

Fotograf: [Håkon Mosvold Larsen](#)

Det har til dels vært debatt om innvandrere må ha bestått en norsktest for å kunne bli norske statsborgere. Fra nyttår 2010 er norskprøven obligatorisk for innvandrere. Den har tidligere vært frivillig, og den som har bodd i Norge i sju år sammenhengende med oppholdstillatelse kunne søke om norsk pass. For å få norsk statsborgerskap, må du fra nå av ikke bare ha bodd i Norge, følge lovene og betale skatt. Du må også ha bestått en prøve i norsk språk.

Av eksemplene over kan vi se at grenser kan trekkes opp ulikt av mennesker innenfor samme fellesskap. Det kan være uenighet om hvor grensene går. Hva som er viktig for en er kanskje ikke viktig for en annen.

Identitet, makt og diskriminering

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Identitet, makt og 17. maifeiring \(78245\)](#)

Vi skal her se på identitetsbegrepet i forbindelse med 17. maifeiringa vår.

Klasseidentitet og nasjonal identitet

En gruppens indre samhold er avhengig av ytre press. Før andre verdenskrig var det ikke vanlig at arbeiderne som var organisert i fagbevegelsen, gikk i 17. mai-tog. De markerte internasjonal solidaritet ved å gå i 1. mai-tog (Eriksen 1997).

Klasseidentiteten var altså viktigere enn **den nasjonale identiteten**.

1. mai tog

17. mai etter andre verdenskrig

Men 17. mai 1945, da tyskernes okkupasjon av Norge var slutt, var det folkefest i gatene der alle som kunne krysse og gå sluttet opp. Da nasjonens frihet var truet, ble den nasjonale identiteten mobilisert. Og i tiden etter har de aller fleste sluttet opp om det borgerlige 17. mai-toget, mens det har vært vanskelig å få arbeiderne til å stille opp i 1. mai-toget.

Majoritet og minoritet

Innenfor etniske minoriteter – mindretall – kan en se mye av de samme mekanismene. Så lenge en pakistaner var i Pakistan, behøvde han ikke å reflektere over hva det vil si å være pakistaner. Men når han er en del av en minoritet i Norge, blir det aktuelt å søke fellesskap med andre pakistanere. Han begynner kanskje til og med å gå i moskéen, selv om han kanskje aldri gjorde det i Pakistan. Det samme skjer med nordmenn i utlandet. Mange søker Sjømannskirken for å få kontakt med andre nordmenn.

Definisjonsmakt

Minoritetene i Norge må hele tiden forholde seg til majoritetens krav og lover, mens majoriteten – flertallet, ikke trenger å lytte til minoriteten hvis de ikke selv vil. En somalier i Norge må lære seg norsk, men en nordmann trenger ikke å lære somali. Majoriteten har makt til å definere situasjonen – såkalt **definisjonsmakt**. Definisjonsmakt er makt til å få gjennomslag for sin oppfatning av virkeligheten.

"Innvandrere"

Betegnelsen «innvandrer» er i seg selv interessant når vi drøfter identitet. De fleste nordmenn vil ikke tenke på amerikanske oljearbeidere eller danske kokker som innvandrere. Man taler lett om «innvandrerkultur» og tenker bare på halvparten av de som faktisk er innvandrere, nemlig de som kommer fra Afrika, Asia, eller Latin-Amerika eller har en annen hudfarge. Handler dette om at nordmenn tenker at her er det stor kulturavstand?

Annen og tredjegenerasjon og adoptivbarn

Barn av innvandrere blir også ofte oppfattet som innvandrere, selv om de kanskje er annen eller tredje generasjon av «norskfødte barn av innvanderforeldre». Mye tyder på at hudfargen er avgjørende. Mange norske adoptivbarn blir puttet i kategorien innvandrer, bare fordi de har en annen hudfarge. Mens de i sitt mentale univers, i sitt språk og kroppsspråk, kanskje kjenner seg fullstendig norske, og bare det. De kjenner kanskje ingen annen virkelighet.

Gruppeidentitet og multipel identitet

Den såkalte «innvandrerkulturen» spenner over mennesker fra mer enn 100 land. De kan være like forskjellige fra hverandre som de er fra nordmenn. Det er for det første ikke en felles kultur som har skapt denne kategorien. Derimot kan den være skapt av nordmenn som generaliserer ut fra utseende.

For det andre opplever gruppen ofte felles problemer med å bli anerkjent i det norske samfunnet for eksempel når de skal söke jobb. Personer med «fremmedklingende navn» blir ofte forbigått i søknadsbunkene. De kan da söke sammen i Antirasistisk senter eller andre grupperinger for å bekjempe rasisme og diskriminering – forskjellsbehandling i det norske samfunnet.

Oppsummerende kan vi si at mennesker har et stort antall identiteter - **multiple identiteter** - som kan aktiviseres i ulike sosiale situasjoner alt etter ytre og indre press. Identiteten er alltid en relasjon som definerer grenser og kontraster. Identiteten kan defineres både utenfra og innenfra.

Oppgaver

1. Se filmklippet, der blant annet ordføreren i Oslo, Fabian Stang, uttaler seg om bruk av utenlandske flagg i 17. mai-toget i hovedstaden.

17.mai og flagg / video
<http://ndla.no/nb/node/84588>

Gjør oppgaver til flaggdebatten [her](#)

2. Vi har tatt opp noen problemstillinger rundt multiple identiteter. For å bli bedre kjent med dette temaet, kan du gjøre oppgave [her](#)

Litteraturliste

- Eriksen, Thomas Hylland. 1997. Flerkulturell forståelse. [Oslo]: Tano Aschehoug.
- Eriksen, Thomas Hylland. 2001. Flerkulturell forståelse. Oslo: Universitetsforl.
- Eriksen, Thomas Hylland. 2004. Røtter og føtter: identitet i en omskiftelig tid. Oslo: Aschehoug.
- Fangen, Katrine, Sharam Alghasi, og Ivar Frønes. 2006. Mellom to kulturer. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Hall, Stuart, David Held, og Anthony McGrew. 1992. Modernity and its futures. Cambridge: Polity Press.
- Huntington, Samuel P. 1996. The clash of civilizations and the remaking of world order. New York: Simon & Schuster.
- Jensen, Iben. 2003. The practice of intercultural communication. In Journal of Intercultural Communication:1-17.
- Pollock, David C., Ruth E. Van Reken, og Elin Finnseth Sæverås. 2009. Hvor er hjemme?: med røtter i flere kulturer. Oslo: Lunde.
- Reif, Heidi, Hildegun Sarita Selle, og Kjell Østby. 2010. Flexid kursmanual. Oslo.
- Sen, Amartya. 2006. Identity and violence: the illusion of destiny. London: Allan Lane.
- Svane, Marita. 2004. Interkulturel dynamik i kulturmødet: en fænomenologisk, individorienteret analyse og forståelse, Aalborg

Kommunikasjon i et flerkulturelt samfunn

kommunikasjon i et flerkulturelt samfunn - innledning

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Kommunikasjon i et flerkulturelt samfunn \(78246\)](#)

Et godt og velfungerende samfunn forutsetter at vi klarer å ta vare på hverandre. Vi har sikkert alle en eller annen gang opplevd å være fremmed, og ikke kunne de uskrevne kodene. Selv fikk jeg i løpet av noen viktige barneår oppleve å være fremmed to ganger, - både da jeg kom til USA som flyktning under krigen, – og da jeg kom hjem igjen til Norge fem år senere. I slike situasjoner er det godt at noen bryr seg og at noen spør hvordan det går. Et inkluderende samfunn overlater ingen til seg selv (Kong Harald V. Nyttårstalen 2007).

Kong Harald må ha opplevd hvordan det er å være fremmed – å ikke kunne de uskrevne kodene. Mange andre nordmenn har opplevd det samme. Fra 1830 til 1930 emigrerte ca 900 000 nordmenn til USA. Befolkningen i Norge var 2 millioner i gjennomsnitt i denne perioden. De reiste fordi gårdene, som de fleste utvanderne kom fra, ikke kunne brødføre alle barna som vokste opp. Det var ikke nok arbeidsplasser i industri og andre næringer i Norge (Reif, Selle, og Østby 2010).

Utvandring fra Norge / video

[http://ndla.no/nb/node/79348](#)

For mange var håpet Amerika. De som reiste sendte brev hjem om nye muligheter i et nytt land. Disse førte til at mange, ikke minst ungdommer, pakket kofferter og ville skape seg et nytt liv. Noen dro også fordi de var forfulgt på grunn av sin religiøse overbevisning. Blant annet var det flere kvekere i de første ekspedisjonene.

De som reiste tok med seg sitt språk og sin kultur. Mange bygde kirker og skoler, der de fortsatt brukte norsk. De forsøkte å bevare sin norskhet, selv om det etter hvert bare ble symboler. I dag har svært mange norske familier slekninger i USA og Canada. I 1930 var det flere norskfødte i Canada enn det var nordmenn i hele Europa utenom Norge.

Norge i USA / video

[http://ndla.no/nb/node/85169](#)

Det var ikke alle som var legale innvandrere. Fra 1871 til 1915 rømte 41 500 mann fra norske skip i USAs havner. Norske matroser som

rømte til utlandet, kunne være et problem for de som måtte ta imot dem (Reif, Selle, og Østby 2010).

I dag er det Norge som ses på som mulighetenes land for mange flyktninger og asylsøkere. Noen flykter fra politisk eller religiøs forfølgelse i sitt hjemland. Mange er økonomiske flyktninger – de er på jakt etter jobber som kan sikre dem og familien en trygg fremtid.

Kommunikasjonsforholdene i det flerkulturelle samfunnet er tema for dette kapitlet.

Å være fremmed

Norge er et stort hav – og man kaster deg uti havet... og du er nødt til å lære deg å svømme i det øyeblikk du blir kasta ut (Kurdisk gutt 18).

Kultur & tilvenning / video

<http://ndla.no/nb/node/85472>

Kultursjokk eller kulturkrise?

Plutselige forandringer i livssituasjonen kan medføre det som kalles kultursjokk. Å begynne i en ny jobb, å flytte fra bygd til by, å flytte fra en del av landet til en annen, eller fra vårt land til et annet kan gi følelsen av midlertidig å miste fotfestet. Ikke alle opplever dette like dramatisk, og for noen er det kanskje riktigere å snakke om kulturkrise enn kultursjokk.

Innvandrere som kommer til Norge av ulike grunner, enten som asylsøkere eller flyktninger, eller som jobbsøkende, kan oppleve noe av det samme. La oss som et eksempel beskrive situasjonen for innflyttere til Norge.

Alle immigranter har noe felles. De har alle bevisst eller ubevisst noe av sin fortid og sine gamle kulturelle spilleregler med seg. De har med seg i sin usynlige bagasje, et verdensbilde, et sett med verdier og normer, og regler for atferd. De vet hva som er riktig og galt, og hvilke dager i året som er fest- og høytidsdager. De kjenner sin Gud og vet hvordan de skal tilbe ham. De har sine normer for hvordan forholdet mellom foreldre og barn skal være, og hvordan kvinne og mann skal oppføre seg i forhold til hverandre. Som alle andre mennesker er de vant til å se på sine normer og verdier som naturlige og riktige (Pollock, Van Reken, og Sæverås 2009).

Plutselig er alt dette uten betydning. De kulturelle kartene de har med seg fra hjemlandet, stemmer ikke med det nye terrenget. Det er ikke lett å akseptere at alt det som de hittil har sett på som naturlig og selvfølgelig, er verdiløst. Ingen i det nye miljøet kjenner til deres egne forfattere og diktere. Ingen vet hvordan man skal omgås sine nærmeste, ingen oppfatter når de selv vil vise høflighet.

«Det verste er at ingen vil vite om den kulturarv som han hittil har sett som det sentrale i sitt liv, sier Leo Eitinger (1981:32), som selv kom til Norge som jødisk innvandrer. «Det tar lang tid, mange skuffelser og koster mye energi før en lærer at det 'naturlige' ikke er naturlig for alle, at ens egen historie ikke er de andres historie, ens helter ikke er alles helter, at ens Gud, som jo har vært det 'naturligste av alt', ikke er alles Gud. Kort og godt at ens kultur ikke også er de andres kultur.»

Leo Eitinger / video

<http://ndla.no/nb/node/82222>

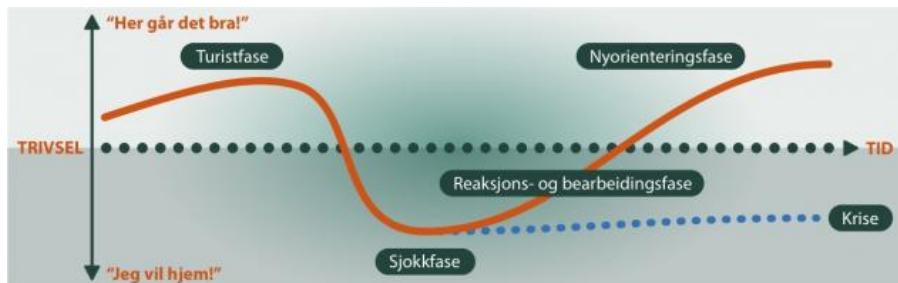
U-kurven

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[U-kurven \(85721\)](#)

Kultursjokk er ikke noe som spesielt rammer innflyttere til Norge. De fleste opplever noe av dette når de bytter skole eller av en eller annen grunn må flytte, eller opplever livssituasjoner som gjør at en total omstilling må finne sted. Også nordmenn som reiser til andre land, kan oppleve noe av den samme krisen. De ulike fasene som gjennomleves, kan fremstilles som en trivselkurve som har form som en U der trivsel vises som en funksjon av tid (figur). Kurven passerer gjennom fire ulike faser som vi skal beskrive nærmere ved å tenke oss en flytting fra et sted til et annet (Oberg 1960).

U-kurven

1. Turistfasen

Enkelte har kalt denne fasen for «hvetebrødsdagene». Det nye oppleves som interessant og spennende, kanskje til og med litt romantisk. Den som opplever dette, har gledet seg til å reise, til å oppleve noe nytt og bryte gamle rutiner – rett og slett til å være turist. På figuren er denne fasen av trivselkurven lett oppdagelig. Turister reiser gjerne hjem med stor begeistring og mange nye inntrykk før de kommer til den neste fasen.

Selvfølgelig reiser ikke alle som turister, og ikke alle gleder seg like mye til å reise til et nytt land, se vår beskrivelse av flytteprosessen nedenfor. Men vi beskriver her et mønster av en endring i livssituasjonen som mange kan kjenne seg igjen i.

2. Sjokkfasen

Det er ikke uvanlig å oppleve kultursjokket – eller med et godt norsk ord – «baksmellen» for den som av ulike grunner er nødt til å bli i det fremmede landet, i den nye skolen, den nye jobben eller i ukjente omgivelser. Sjokket eller krisen kommer når vi er nødt til å leve i det nye systemet på kulturens premisser.

Denne fasen kjennetegnes av at trivselkurven raser ned under den stiplete linjen som danner grensen for ønsket: «Jeg vil hjem igjen». Mange negative opplevelser og underlige følelser kan oppstå i denne fasen. Den første erkjennelsen er kanskje den som Eitinger beskriver ovenfor: «Ingenting er normalt.» beskriv ovenfor: «Ingenting er normalt.»

Kultursjokk (del 2) / video

<http://ndla.no/nb/node/85471>

Alt det vi har lært og har sett på som verdifullt, er uten betydning. Språket er vanskelig å takle, det er ikke nok bare å lære noen ord. Selv om vi lærer noen ord, blir det litt ubehjelplig – vi snakker som et barn den første tiden. Noe av det vanskeligste er å lære seg språkets praktiske bruk, det som kalles pragmatikk. Språkbruken kan ikke læres fra noen lærebok, men ved å delta i samfunnets dagligliv.

For den nyankomne virker de uskrevne reglene eller underliggende kodene som andre tar for gitt, både merkelige og unaturlige. Omgivelsene er fremmede. Det er nye, uvante lukter, innkjøpsrutiner må læres på nytt, det er andre matvaner og spisetider, og vi får ikke tak i de råvarene vi hadde hjemme.

I tillegg kommer savnet av alt det vi reiste fra: klassekamerater, familie, venner, forening, kirke, moské, sosialt fellesskap. Fortryllelsen som kanskje var der i turistfasen, er borte. I stedet oppleves angst. Vi mestrer ikke helt situasjonen. Kan man være sikker på at vannet kan drikkes? Er det rent nok? Forsøker folk å lure oss eller rane oss? Er sikkerheten god nok?

Alle de negative stereotypiene vi har hørt om før vi kom, blir gjerne bekreftet, særlig om vi sammenligner med vår egen måte å gjøre tingene på, og slik som det var «hjemme». Vi betrakter omverdenen med mistenksomhet. Det fremmede oppleves som en trussel. Dersom den nyankomne i denne fasen i tillegg blir syk, blir forholdene ekstra ille. Kan en stole på legene? Er det ikke best å komme seg hjem igjen snarest mulig?

3. Reaksjons- og bearbeidingsfasen

De fleste kommer heldigvis gradvis, ofte nesten umerkelig, over i denne fasen. Den kjennetegnes av at vi begynner å mestre deler av språket, av innkjøpene, av nye myntenheter, og begynner å bli kjent med noen av de lokale. Når vi kan begynne å spørre, og le litt av oss selv, er det tegn på at vi er i gang med å arbeide oss ut av den dypeste dalen. Men fremdeles mener vi at det hadde vært bedre om vi hadde blitt hjemme.

Norsk på flaske / video

<http://ndla.no/nb/node/85496>

4. Nyorienteringsfasen

Dette er veien opp bakken på den andre siden av U-dalen. Vi har tatt konsekvensen av flyttingen og alle forandringene og forsøker å gjøre det beste ut av det. Litt etter litt lærer vi språket bedre og bedre. Veien opp bakken er ikke alltid så glatt som det kan se ut på denne kurven. Det kan være tilbakefall og «platåer» i motbakken. Det kan av og til virke som om vi ikke kommer noen vei.

Tilpasning er kanskje det beste stikkordet her. Vi finner gradvis en ny identitet, en ny selvforståelse, og blir kjent med andre mennesker, både noen med lignende bakgrunn som en selv, men også med de lokale «innfødte». Vi begynner å mestre jobben, til og med å like maten, og vi begynner å sette pris på en del ordninger og egenskaper hos disse menneskene som vi ikke oppdaget i den første sjokkfasen.

Gjensidig læring / video

<http://ndl.no/hb/node/72363>

Faktisk er det ganske trivelig når vi merker at vi har gjenvunnet kontrollen over eget liv. Dessuten har vi samlet en rekke nye erfaringer og opplevelser som vi aldri ville ha vært foruten. Etter hvert er vi definitivt kommet over den stiplede linjen, så istedenfor å lengte hjem kan vi si: «Jeg har det bra.» Vi føler oss beriket og privilegert som får lære nye språk, oppleve nye normer og verdsette nye verdier. Vi har også fått nye venner.

Varigheten av hver av disse fasene varierer etter ytre og indre omstendigheter, oppfølging av arbeidsgiver, lokal situasjon, tidligere erfaring og ikke minst, personlighet. Også innen en søkkenflokk kan opplevelsene variere sterkt, fra aksept, til trass, eller traumer knyttet til de ulike fasene. Foreldre og barn har også oftest ulike opplevelser, som vi allerede har pekt på i beskrivelsen av flytteprosessen.

Det er ikke alle som klarer fallet ned i usikkerhetens dal. Dessverre er det noen som må gi opp. Kultursjokket blir for tøft. De fleste nordmenn kan i et slikt tilfelle reise tilbake til hjemlandet. Men den løsningen er sjeldent mulig for en flyktning. Livskrisen kan bli varig. Tilbaketrekning, isolasjon, engstelse og tvangsfestillinger kan bli en fast del av hverdagen om en ikke får hjelp.

U-kurven har vært kalt en mestringskurve. Den beskriver også en vanlig reaksjon etter dødsfall i nær familie. Det tar tid å bearbeide de sterke opplevelsene og finne frem til nyorienteringsfasen. Slike reaksjoner og traumer er på ingen måte uvanlige. Bare det å kjenne til disse prosessene kan være til hjelp for den som må gå igjennom disse fasene.

Flytteprosessen, som vi har beskrevet ovenfor og illustrert med en trivselkurve, er et godt eksempel på at disse fasene kan oppleves forskjellige for ulike mennesker og for barn og voksne.

Oppgave Mestring

U-kurven har vært kalt en mestringskurve, står det i teksten.

Finn eksempler fra det virkelige liv på en mestringskurve og beskriv de ulike fasene i disse tilfellene:

1. Flytte fra et sted til et sted til et annet.
2. Begynne på en ny skole.
3. Begynne i en ny jobb.
4. Miste en av sine kjære.

Hva kan en gjøre i hvert av disse tilfellene for å mestre situasjonen, komme «opp av dalen» så å si?

Hjemvendelsessjokket eller det omvendte kultursjokk

Det er kanskje uventet at mange, kanskje de fleste, også opplever et kultursjokk når de endelig kommer hjem igjen. Mens vi er forberedt på å komme til nye «kulturer» som krever tilpasning når vi forlater vårt hjemland eller den tilvante arbeidsplass, er vi ofte ikke forberedt på at det krever tilpasning «å komme hjem igjen».

Vi kommer tross alt tilbake til vårt eget og det kjente. Men mens vi har vært borte, har tiden ikke stått stille. Hjemmekulturen har forandret seg, menneskene har forandret seg, de er opptatt av andre ting enn det vi har forventet. Ofte oppleves det som at de er selvopptatte og sneversynte. De er heller ikke interesserte i å høre om alle våre opplevelser i det fremmede landet. Når vi vil forteller, ser vi bare at de blir «fjerne i blikket» - de er ikke interessert i vår fortelling.

På arbeidsplassen virker det ikke som at de har bruk for vår nye kompetanse, selv om vi selv opplever utenlandserfaringen som noe av det mest verdifulle vi har fått med oss. Mange ganger kan det se ut som at denne kompetansen mer er en hemsko enn en fordel. Mens vi har vært borte, er vi ikke blitt oppdatert på den utviklingen som har foregått siden vi reiste.

Opplevelsen av å ha blitt forbigått, eller av å bli sett på som en byrde, står i kontrast til selvopplevelsen av rik uteerfaring. Med nye språkkunnskaper, nye kontakter, kunnskaper om andre verdier føler vi oss beriket og mener at denne kompetansen er noe som også skolen eller arbeidsplassen kan ha nytte av.

Så opplever vi ofte det motsatte. Enda en gang må vi gjennom en omstillingsfase, gjennom en bølgdal før vi kommer over i nyorienteringsfasen der vi kan bli oppdatert på utviklingen siden sist, få nye venner og finne en arbeidsplass vi kan trives med.

Det er viktig å være klar over disse tilpasningsproblemene, både for den som flytter til et annet sted, og for den som kommer tilbake. Dersom

vi er forberedt på at slike problemer lett dukker opp, er det også mulig å gjøre noe med dem. Overgangen kanlettes ved å delta på kurs der vi kan forberede oss på å reise. Det kan også hjelpe å snakke med andre som har vært igjennom U-dalene. Ved å holde kontakt med hjemmemiljøet mens vi er borte, kan vi få tid til refleksjon, oppdatering og bearbeiding av de forskjellige fasene.

Enkelte som har opplevd mange flyttinger og omstillinger i livet, kan ha utviklet en slags nomadekultur. Selve livet består i flytting, omstillinger, etableringer av nye sosiale nettverk og nye oppbrudd. Enkelte misjonærer barn, barn av diplomater og andre har opplevd at alle endringene har ført til en følelse av rotløshet og følelsen av å ikke høre hjemme noen steder.

Mange flyttinger og krysskulturell erfaring kan bli viktigere enn selve landet eller kulturen man flytter til. En person som har levd med en slik «tredje oppvekstkultur av konstant endring og kontakt med mange kulturer» (Pollock, Van Reken, og Sæverås 2009) blir gjerne kalt «Third Culture Kids» (TCK) eller «tredjekulturs barn».

Disse kjenner seg ofte igjen i andre personer med samme type oppvekst, mer enn i noen som kommer fra for eksempel samme land som foreldrene. Å være TCK kan for mange være en utfordring dersom man ikke oppdager mulighetene og det positive med en slik blandet oppvekst. Utfordringene handler som oftest om å ikke helt vite hvor man hører hjemme.

Eksempel

Mange misjonærer barn kjenner seg igjen i situasjonen til barn av innvandrere i Norge. På samme måten som innvanderbarn må lære norsk språk og norske kulturelle koder, og gå på skoler som har andre normer og forventninger enn skolene hadde i foreldrenes hjemland, har misjonærer barn opplevd mange av de samme utfordringene når de fulgte sine foreldre til et «fremmed» land som etter hvert kan føles som barnas «hjemland».

Nomadebarn / video

<http://ndla.no/nb/node/85610>

Oppgave

Trivsel

Trivselsrelasjonene utfordres på forskjellig måte i forskjellige situasjoner.

På hvilken måte utfordres trivselsrelasjonene ved flytting, ved å begynne på en ny skole, en ny jobb, reising, sorg, osv.?

Flytteprosessen

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Flytteprosessen \(78248\)](#)

Det kan være mange årsaker til flytting. For noen er det reiselyst og ønske om å oppleve noe nytt og fremmed. For andre er det krig og politisk uro eller forfølgelse som er utslagsgivende. Andre igjen opplever vanskelige levekår, hungersnød, desperasjon og blir derfor tvunget til å reise, selv om man egentlig ikke ønsker å flytte på seg, noe som ofte innbærer oppbrudd fra familie og venner.

For mange er det håpet om å skaffe seg en ny fremtid med sikker inntekt som kan gi et bedre liv for familien. Disse blir arbeidsmigranter slik som mange av nordmennene som reiste til USA under den store utvandrerepoken. En slik utvandring følges gjerne av en fase med familiegjenforening, der en forsøker å samle familiemedlemmene. Ofte er det familiefaren som reiser først for å skaffe seg et arbeid, så følger resten av familien etter.

Det første året / video

<http://ndla.no/nb/node/76203>

Studier og håpet om en karriere kan være beveggrunner for flytting. Ekteskap kan også være en grunn til flytting. Med økende reising som følge av globalisering, er det mange unge som finner partner i et annet land. Såkalte blandede ekteskap eller partnerskap er blitt ganske vanlig i vårt eget land. Det er sjeldent man finner sin tilkommende på nabogården, slik som var mer vanlig i det gamle norske bondesamfunnet.

Voksne flytter, barn flyttes. Barn flytter med andre ord fordi voksne rundt har tatt valg som de selv ikke har kontroll over. Dette gjør at i en familie opplever man flytting svært ulikt, noe som igjen gjør at følelse av hvor man hører til, hvem man er og hva man kan, ikke er så lett å svare på for ungdommer som det kan være for foreldrene. Dette er noe mange ungdommer har felles, uansett hvilken grunn foreldrene hadde for å flytte og hvor de flyttet fra.

Selv flytteprosessen kan dermed oppleves ganske forskjellig for voksne og barn. I figuren nedenfor har vi forsøkt å illustrere dette med en litt utvidet U-kurve som viser hva som skjer før, under og etter en flytting for en familie med barn som flytter til Norge.

Fra et miljø der familien er integrert i et nettverk av venner og familie må de gjøre et oppbrudd. Når dagen kommer, er det glede over at det som har vært planlagt i lang tid kan gjennomføres. Dette tilsvarer turistfasen beskrevet ovenfor. Eller det kan være glede over å unnslippe en vanskelig situasjon eller forfølgelse i hjemlandet.

Men det er ikke bare de voksne, men også barna som opplever å miste nettverket av nære venner. Ofte følges gleden ved oppbruddet av en vanskelig fase, sjokkfasen, som vi beskrev i forbindelse med U-kurven. Trivselskurven (se fig.) kan, kanskje særlig for de voksne, ligge under den nøytrale stiplete linjen mellom glad og trist. Men også barna savner det de reiste ifra.

Ved ankomsten til Norge er man inne i en ny gledesrus. Målet er nådd. Endelig er de kommet frem. For de voksne kan denne «turistfasen» vare en stund, til de møter alle vanskeligheter ved å etablere seg på nytt, med nytt bosted, nytt språk, nye kulturelle koder og tilpasningsvansker. Da har trivselskurven lett for å dale igjen til «sjokkfasen», før man gradvis finner seg til rette og finner nye nettverk eller familie «nyorienteringsfasen».

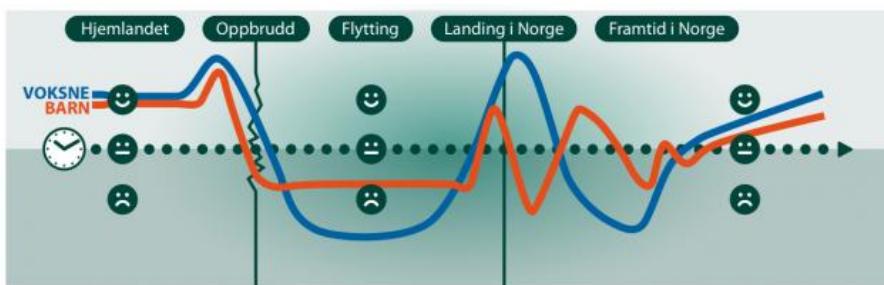
Ankomst Norge / video
<http://ndla.no/nb/node/85237>

For barna er ofte ankomsten til det nye landet et brutalt sjokk. Ofte er de dårligere forberedt enn de voksne, og har heller ikke kunnet forutse konsekvensen av flyttingen. Uten språk, uten kamerater er det som å bli kastet ut i et stort hav og måtte svømme med en gang.

Når de endelig har begynt å finne seg til rette og finne venner, har kanskje de voksne kommet ut i en krise, der de må ta konsekvensen av flyttingen på godt og vondt. Barna lærer vanligvis språket forttere og har oftest en raskere tilvenning enn de voksne.

Følelsene kan veksle over tid: «Hvorfor reiste vi? Det var både idiotisk og dumt.» Savnet av det kjente og sikre forsterker uroen for fremtiden. Samtidig kan det være spennende og greit. Noe er blitt bra, noe svarer til forventningen, mens andre ting er bare rart og merkelig.

Alt dette er normale følelser og reaksjoner som mange migranter, både nordmenn og utlendinger, vil kjenne seg igjen i, særlig når flyttingen skjer over land- og kulturgrenser.

Flytting og prosess. Klikk for større figur.

Opphavsmann: [NRK](#)

–

Flytteprosessen kan oppleves forskjellig for voksne og barn. Det er forsøkt vist gjennom denne trivselskurven som viser normale følelser og reaksjoner for voksne og barn/ungdom som flytter over lande- og kulturgrenser (Reif, Selle, og Østby 2010).

Oppgave Flytting

Drøft de ulike fasene av flytteprosessen i forhold til ovenstående skjema. Snakk med noen som har flyttet, hvis du aldri har flyttet selv.

1. Kjenner du/de seg igjen i den beskrivelsen som er gitt her?
2. Hvordan var det for de voksne?
3. Hvordan var det for barna eller de unge som flyttet?
4. Hva tenkte de under selve flyttingen?
5. Hva tenker de om prosessen etterpå når de har fått reflektert omkring det hele?

Foreldre, barn og unge

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Foreldre, barn og unge \(78249\)](#)

Uansett hva som er årsaken til at familien flytter, har ikke barna valgt å bli innvandrere i Norge. De er en del av flyttelasset, enten de kom til Norge sammen med sine foreldre, eller de blir født i Norge. Ingen barn velger å bli innvandrere, like lite som de velger sine foreldre (Brenna 2001:53).

Barn og unge som har flyttet kan etter hvert oppleve en identitetskrise. Hvem er jeg?
Hvor hører jeg hjemme?

Jo større kulturavstand det er mellom foreldrenes opprinnelseskultur og den norske, jo flere situasjoner kan bli utfordrende når man skal finne seg til rette. Det er altså et større gap å skulle forstå forskjellen mellom landsbygda i et asiatisk land og Norge, enn mellom Ungarn og Norge. Og likevel kan de følelsesmessige utfordringene kjennes tydelig og sterkt for mange.

Foreldre fra tradisjonelle kulturer vil ofte sette strenge grenser for hva barna kan være med på, hvem de kan være sammen med. Foreldrene krever lojalitet, de har ofte store ambisjoner overfor barna sine, vil at de skal gjøre det godt på skolen, og gjøre karriere i det nye samfunnet.

Samtidig har foreldrene ofte en forventning om at barna skal opprettholde i det minste viktige deler av kulturen som de reiste fra. Det gir seg særlig utslag i forventninger til hvordan forholdet skal være mellom gutt og jente, respekt for hierarkier, eldre og foresatte.

Forholdet barn-foreldre / video

<http://ndla.no/nb/node/84931>

Foreldrene har lett for å trekke frem negative sider ved den norske kulturen, for eksempel skilsisser, samboerforhold, mangel på respekt for de voksne, lite samhold i familien, alkoholforbruk blant ungdom og mye mer. Det er denne kulturen de ønsker å skjerme barna sine fra. Dersom barna også blir mobbet eller ertet i Norge, forsterkes det negative forholdet til nordmenn.

For å unngå at barna skal adoptere den norske kulturen, begynner mange foreldre å trekke frem de positive sidene ved sitt hjemlands kultur. Den indisk-norske pedagogen Loveleen Rihel Brenna peker på at de positive sidene ved foreldrenes kultur får de bare overført muntlig, de negative sidene ved den norske kulturen får de bekrefTELser på hver eneste dag.

Etter hvert begynner barna å tro at de kommer fra et land som er bedre enn Norge. Foreldrene ser hjemlandet i et rosenrødt skjær. Og ettersom de savner sin familie og sitt land, beskriver de ofte hjemlandet som det vakreste i verden (2001:48).

Dette gjelder også ofte blant nordmenn som bosetter seg i utlandet. Når vanskelighetene dukker opp, drømmer de om hvor godt det var å bo i Norge. Dersom nordmenn blir innlagt på sykehus i Hellas, vil man helst sammenligne med sykehusstandarden i Norge, og gjøre alt en kan for å få hjemtransport.

Når barna er i foreldrenes hjemland, har foreldrene tid til barna, de er på besøk hos slektinger, opplever bryllup og familiefester og mye positiv oppmerksomhet. De opplever ikke hverdagen og det harde livet i hjemlandet. De fleste foreldre bærer på en drøm om å reise tilbake til det landet de kom fra, en drøm som etter hvert kan vise seg å bli nettopp det – en drøm.

På besøk i Pakistan / video

<http://ndla.no/nb/node/84923>

Mange foreldre har et frosset bilde av hjemlandet i hodet. Fordi de ser hjemlandet på avstand og ut fra sin egen oppvekst, opplever de ikke den utviklingen som skjer i hjemlandet.

Eksempel

Mens indere i India blir mer og mer vestlig orienterte, blir mange indere i Norge mer og mer konservative. Når en indisk jente i India går med sko med høye hæler, bukser, har kortklippet hår og bruker smink, blir det oppfattet som noe positivt. Hun er moderne, kommer fra en rik familie som har råd til å kjøpe disse klærne [...] Men når samme utviklingen skjer i Norge, blir det oppfattet som en trussel mot foreldrenes kultur. Da er ikke jenta blitt moderne, men norsk. En naturlig utvikling fra den ene generasjonen til den andre blir mange ganger oppfattet som noe negativt (Brenna 2001:49).

Blant foreldrene kan det utvikle seg til en slags konkurranse om å ha minst mulig fornorskede barn. Andre i minoritetsmiljøet følger med hva barna og ungdommene er med på, og sammen kan foreldregenerasjonen holde en streng kontroll over innvanderbarna. Dersom disse bryter med foreldrenes kultur, kan det føre til kraftige sanksjoner. Mange blir utstøtt – ikke bare av de øvrige medlemmene i minoritetsmiljøet, men av sin egen familie.

Barn og unge i innvandermiljøene kan føle seg stigmatisert (stemplet som mindreverdig) av andre nordmenn fordi de ser annerledes ut eller tilhører en minoritet, men de kan også føle seg stigmatisert av sin egen gruppe dersom de bryter normene. Dette kan, i enkelte tilfeller, utvikles til selvhate. Man begynner å hate sitt eget miljø og sine egne.

«*Selvhat er i høyeste grad en realitet. Når du blir trengt opp i et hjørne, reagerer du på dine egne og på din egen bakgrunn. Samene har til gagns erfart at frende kan være frende verst,*» sier Magga. «*Selvhatet er kanskje det vondeste å se bland minoritetsgrupper. Selvhatet er ødeleggende.*» (Long Litt 1992).

«*Jeg ønsker ikke å gjøre noe imot mine foreldres vilje. Men hvis de slutter å bry seg om alt det andre somaliere i byen vår sier, hadde det kanskje vært lettere for meg.*» (Brenna 1997:50).

Denne konflikten som mange minoritetsbarn og unge opplever, har vi beskrevet nærmere i forrige kapittel under avsnittet splittet eller hel personlighet. Konflikten kan også oppleves av etnisk norske barn som har flyttet med sine foreldre til utlandet.

Oppgave Konflikter ved flytting

Diskuter forholdet mellom foreldre og barn etter en flytteprosess. Det kan være barn av nordmenn som har flyttet, eller barn av minoriteter som har gått gjennom prosessen.

1. Forklar bakgrunnen for denne type konflikter. Hvorfor kan foreldrenes forventninger til barn og ungdom føre til konflikter?
2. Hva kan årsaken til konfliktene være? Kan det være identitetskrise, identitetsfrustrasjon eller andre årsaker som for eksempel et generasjonsopprør? Forklar.
3. Er disse konfliktene de samme som etnisk norske barn eller ungdommer kan ha med sine foreldre eller det andre forhold som spiller inn når det gjelder familier fra etniske minoriteter?

«Vi»-kulturer og «jeg»-kulturer

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Kollektivistiske kulturer - «Vi»-kulturer \(78352\)](#)

Mange har beskrevet forholdet mellom **kollektivistiske kulturer** og **individualistiske kulturer** som «vi»-kulturer og «jeg»-kulturer (Brenna 2004; Hofstede og Hofstede 2005). I en kollektivistisk kultur er det hensynet til storfamilien, gruppen eller det sosiale nettverket som er viktigst. I en individualistisk kultur er man mer individentrert, dvs. opptatt av seg selv og sin nærmeste familie. I denne artikkelen skal vi først se på hva som kjennetegner en kollektivistisk kultur. Senere skal vi fokusere på individualistiske kulturer, og til slutt trekke noen sammenligninger.

I kinesisk tradisjon finnes ikke begrepet **personlighet**. Når vi bruker begrepet, mener vi et individ uten å tenke på samfunnet eller kulturen han eller hun kommer fra. På kinesisk brukes ordet «jen» («jin» på japansk) for menneske for å beskrive et menneske som inkluderer personen og de sosiale og kulturelle omgivelsene som gjør det meningsfullt å leve (Hofstede 2001:150).

Storfamilien

I en kollektivistisk kultur er samholdet i storfamilien viktig. Storfamilien omfatter tanter, onklar, fettere, kusiner, besteforeldre, foreldre og barn. Ethvert barn som blir født inn i en slik familie, går automatisk inn i en rolle i storfamilien.

Helt fra barna er små blir de fortalt hvilke rettigheter og plikter de har gjennom den rollen de er født inn i. Ofte har den eldste sønnen flere rettigheter og plikter enn den yngste. Tradisjoner og riter synliggjør mønstrene og rollene til de enkelte familiemedlemmene.

Respekt

Alder er viktig i slike familier, og foreldre og besteforeldre blir tilskrevet visdom og autoritet. Barna må vise respekt overfor de eldre og gå til dem for å få råd og veiledning. Lydighet blir en viktig verdi.

Ære og skam

Ære og skam er dominerende begreper i den kollektivistiske kulturen, men hva det innebærer kan variere. Tilbakemelding fra kollektivet gir individet en opplevelse av skam eller ære. Gjør man noe positivt, vil det gi hele gruppen ære. Gjør man noe negativt, vil det påføre hele gruppen skam – tap av anseelse.

Denne argumentasjonen brukes også av de voksne: «Du kan gjøre hva du vil, min sønn, bare pass på at du ikke skader æren,» kan en far si. Dermed har han lagt handlingsrammene for sin sønn. Kadafi Zaman skriver i sin bok:

*Gjør hva du vil, men glem ikke at du er sønnen min. Vet du hva det betyr?, spurte han.
Det betyr at hva du enn gjør, så går det ikke utover deg, det er ingen som sier at du har gjort noe. Alle vil si at det er sønnen min som har gjort noe. Du er en del av min identitet* (Zaman 1999).

Når barna kommer i puberteten, blir ansvaret for å bevare familiens ære større. Mange foreldre begynner å sette strengere grenser, fordi det innebærer en risiko å sende halvvoksne barn ut i verden, særlig jentene. I Norge er det ofte motsatt: barna møter strenge grenser mens de er små, men etter hvert får de større spillerom.

Slik omtaler sosialantropologen Unni Wikan æresbegrepet:

Æren defineres ut fra et sett av regler som spesifiserer hva som gir, og ikke gir, ære, en såkalt æreskodeks. I henhold til disse reglene kan ære ikke bare vinnes, den kan også tapes. Og slike tap gir æresbegrepet innhold. I samfunn med æreskodeks, som man også hadde i vikingsamfunnet og i det gamle norske samfunnet, handler æren om omverdenens vurdering av en person (Wikan 2005).

Æren ligger i det ytre, hvordan ting tar seg ut for omgivelsene. Det motsatte av ære er «ingen ære». Å tape anseelse i gruppen er skammelig. Å bli vanæret skjer ikke bare ved personens egne handlinger, men de som står ham nær kan vanæres og dermed kaste skam over ham. Tap av ære krever oppreisning,

En mann, og spesielt en familiefar, kan også bli vanæret ved at en kvinne, som står ham nær og som han har myndighet over, slik som for eksempel en datter, søster, kone, kusine eller niese ikke oppfører seg som forventet i forhold til æreskodeksen. Han kan styrtes i en æreløs avgrunn ved feiltrinn fra de andres side. (Se Fadimesaken omtalt i KK1). Mannens ære er i stor grad knyttet til at kvinnan lever respektabelt og bidrar til familiens ære.

Gode respektfulle relasjoner mellom familiemedlemmene blir viktige. Å bidra til å opprettholde de gode relasjonene er prisverdig, selv om det måtte gå ut over kravene til sannhet og ærlighet.

"Jeg"- og "vi"-kulturer

Det finnes ingen rene «jeg»-kulturer eller «vi»-kulturer her i verden. Vi finner elementer av «vi»-kulturer i norske bygdesamfunn, religiøse og etniske minoriteter, og i enkelte hjem. Se for eksempel hvordan «vi»-følelsen dyrkes av velstående familier i ["Oslo Vest"](#). Vi kan også finne elementer av «jeg»-kulturer i bysamfunn i land der kollektiv tenkning er mer dominerende.

Oppgave

Les artikkelen om kollektivistiske kulturer og ære og skam. I denne videoen forteller en ung jente om det krysspresset hun er utsatt for i møtet mellom to kulturer. Se videoen og gjør oppgavene.

Familiens ære / video

<http://ndla.no/nb/node/85532>

1. Hvorfor har denne jenta havnet i en så fortvilet situasjon?
2. Hvilke fagbegreper har du lært som kan relateres til dette temaet?
3. Hvordan forklarer hun farens motiver for å drepe henne?
4. Hvordan kan hun fortsatt være glad i sin far?

5. Tenker du at denne familien er glad i jenta si?
6. Hvorfor tror du mange familier med innvandrerbakgrunn er så redd for det de forbinder med den norske kulturen?
7. Hva sier denne jenta om sin identitet og hvordan hun opplever dette?

Les også

[Individualistiske kulturer - "Jeg"-kulturer](#)

[Når "Vi"-kultur møter "Jeg"-kultur](#)

Ulike tilpasningsformer

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Ulike tilpasningsformer- assimilering, segregering og integrering \(78353\)](#)

Å komme fra et miljø og måtte innordne seg i et nytt samfunn med andre mennesker, andre normer og kanskje også et annet språk, er en stor utfordring. Det er vanlig å skille mellom tre strategier som kan brukes: **assimilering, segregering, integrering**.

Peer Gynt: – Og følgelig, venn, kan jeg gå som jeg kom?
Knappestøperen: – Nei, følgelig, venn skal du støpes om
(Henrik Ibsen).

Strategiene assimilering, segregering eller integrering kan brukes av den nyankomne selv, eller de kan nytes av det samfunnet eller de myndighetene som tar imot ham eller henne (Sætersdal 1978). Resultatet av disse strategiene kan bli svært ulike. Noen ender opp i isolasjon, andre i innovasjon.

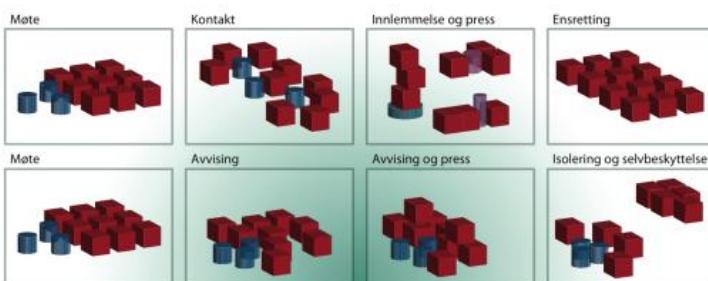
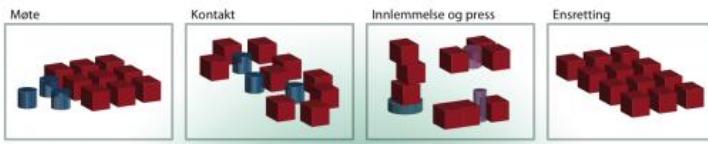
Assimilering

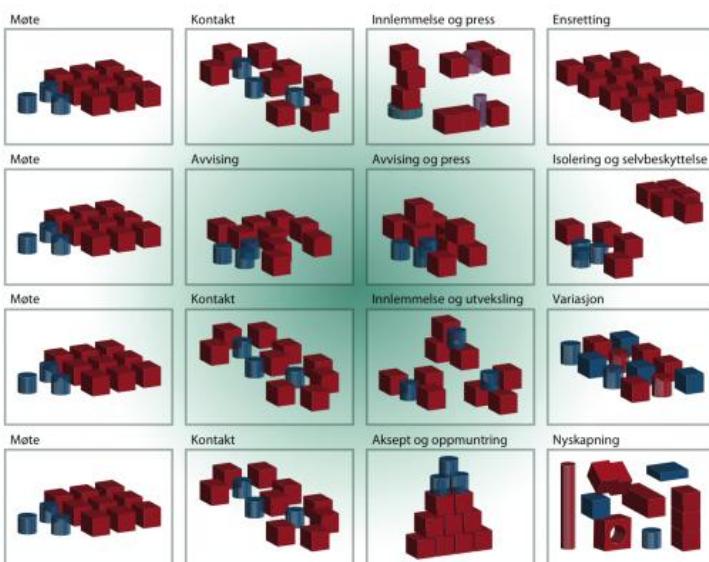
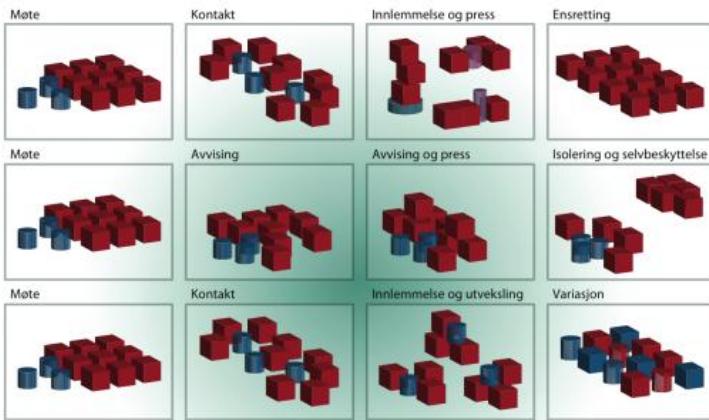
Ordet assimilere (lat.) betyr å gjøre lik. Det vil si at et opprinnelig kulturelt sær preg smelter sammen med et annet sær preg, slik at man ikke lenger kan skille dem fra hverandre. Resultatet blir akkurat som når man blander sammen vannfarger i et glass vann.

Eksempel

En innvandrer som kommer til Norge kan velge å adoptere norsk levemåte så raskt som mulig uten å stille kritiske spørsmål. En ungdom som kommer inn fra landet og bosetter seg i en by kan velge å tilpasse seg raskest mulig til det bymiljøet hun kommer til som kanskje er svært forskjellig fra bygdemiljøet. En danske kan lære seg norsk og kun bruke norsk for å bli mest mulig lik og bli lett akseptert i det norske samfunnet han kommer til.

Innvandrerne som søker likhet med dem de kommer til, kan fornekke sin bakgrunn og sin tidligere kulturelle tilknytning. De kan unngå kontakt med personer fra det miljøet eller kulturen de kommer fra, finne seg bolig i strøk hvor det bor flest nordmenn. De kan innføre norsk mat og norske spiseskikker og kle seg på norsk vis. De vil prøve å snakke norsk med barna sine – selv om det blir et gebrokkent norsk. De vil ikke bry seg om, kanskje også motarbeide, at barna skal lære sitt morsmål og foreldrenes kultur.

Segregering KK3

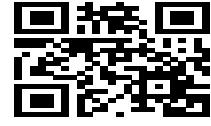
Illustrasjonen viser prosessene som fører til 1. assimilering, 2. segregering, 3. integrering og 4. innovasjon.

Segregering

Ordet segregere (lat.) betyr å skille, å avsonde, å utskille. Det opprinnelige kulturelle særpreget blir beholdt i møte med et annet kulturelt sær preg. De blander seg ikke med hverandre. Resultatet blir som bly i vann.

"Sometimes I feel like a motherless child" / video
<http://ndla.no/nb/node/82401>

Chinatown / video
<http://ndla.no/nb/node/82216>

Segregering (Kenneth Clark)

Les om Kenneth Clarks forsøk

[Hvor kommer fordommer fra?](#)

Eksempel

Innvandrere fra samme land og miljø bosetter seg i samme område og utvikler sitt eget sær preg. Kinesere danner bydeler som «Chinatown», tyrkerne «little Istanbul». I disse bydelene har de sine egne skoler. De kan snakke kinesisk eller tyrkisk i butikkene. Barna gifter seg med barn med samme bakgrunn.

Slike innvandrere ønsker ikke å oppgi sin egen bakgrunn, de vil heller ikke blande seg med mennesker fra den kulturen de kommer fra. De bedømmer det nye samfunnet etter normene og holdningene i hjemlandet (etnosentrisme) og forsøker å følge hjemlandets skikk og bruk og holder strengt på forskrifter og påbud i egen religion. De foretrekker å utvikle sin egen «getto» eller «ghetto» – en bydel der de bare møter likesinnede.

Integrering

Ordet integrere (lat.) betyr å sammenføye til en helhet, å samordne til en ny enhet. I den nye enheten forblir delene seg selv, akkurat som i en mosaikk.

Eksempel

Innvandrere som forsøker å beholde sin kulturelle bakgrunn og sitt opprinnelige språk samtidig som de tilpasser seg og lærer vertslandets språk og kulturelle koder.

Slike innvandrere aksepterer sine rettigheter og plikter i det nye landet, samtidig som de fortsetter å identifisere seg med sin opprinnelige kulturelle og religiøse bakgrunn. Barna i slike minoriteter oppmuntres til å knytte kontakter med andre norske barn samtidig som de beholder følelsen for og stoltheten over sin egen kultur og språk.

Ifølge Abid Q. Raja som har pakistansk bakgrunn, kan minoriteter som er vokst opp i Norge ha særlige muligheter for å skape integrering i samfunnet:

Vi er etter hvert så mange oppgående, utdannede mennesker som er født og oppvokst her, med all den verdifulle kompetansen det gir å være tokulturell, at oppgaven med å skape det integrerte Norge er en oppgave som i høyeste grad også må hvile på oss selv[...]Jeg håper dagen kommer snart da vi med minoritetstilhørighet ikke bare deltar i debatter om integrering, men også engasjerer oss i mer allmenne spørsmål som natur og miljø, rentepolitikk og så videre, og at vi blir hørt i slike saker, og ikke bare i slike saker som angår minoritetene spesielt. (Raja 2008:19).

Resultat: Isolasjon

I diagrammene ovenfor har vi prøvd å illustrere resultatet av de tre strategiene: Assimilering, segregering og integrering. Den assimilerte kan ha valgt eller blitt tvunget til å gi opp sin opprinnelseskultur og har isolert seg fra sine røtter.

Det finnes også eksempler på at mennesker ikke ønsker kontakt med sin opprinnelseskultur og heller ikke vil la seg integrere i den nye kulturen. Resultatet blir da fullstendig isolasjon både i forhold til det gamle og det nye.

Isolasjonen kan også være påtvunget, slik vi ser i dagens konflikt mellom Israel og Palestina. Isolasjon er det motsatte av kommunikasjon – det er å bygge murer rundt seg selv eller at man blir påtvunget isolasjon ved at andre bygger murer rundt en slik vi ser i Palestina og slik det var i det tidligere Øst-Tyskland - DDR.

Resultat: Innovasjon

Men det finnes også eksempler på mer positive resultater. Møtet mellom gammelt og nytt kan føre til innovasjon. Ordet innovasjon (lat.) betyr forandring, nyhet. Møtet mellom ulike kulturelle enheter kan føre til at det oppstår noe nytt som ikke var noen av de opprinnelige delene.

Eksempel

Slavene som ble brakt til USA fra Afrika fikk ikke lov til å bruke sine opprinnelige språk og tilbe sine forfedreånder. I det språklige og åndelige vakuum som oppstod, ble det sunget åndelige sanger med afrikanske rytmer såkalte «negro spirituals». I kulturmøtet ble det skapt noe nytt som ikke var der fra før. I dag er disse sangene blitt kristent felleserie over hele jorden.

Innvandrere, som har entreprenørånden, kan utnytte den kunnskap og erfaring som de har fra sitt eget land til å skape noe nytt i nye omgivelser. Da bruker de det beste fra der de kommer fra og kombinerer med det beste der de kommer til. Med fantasi og kreativitet kan resultatet bli nyskapning.

Aksept og oppmuntring

Innovasjonen har sannsynligvis best mulighet ved god integrering, men eksemplet med slavene viser at innovasjonen var en mulighet på tross av påtvunget assimilering. Vi har også sett at den påvungne segregering i Sør Afrika førte til innovasjon i reaksjonsformer overfor de hvite myndighetene, en kamp som etter hvert førte til forandring.

Både isolasjon og innovasjon kan være en mulig strategi på tross av de fire tilpasningsformene som er nevnt ovenfor. Om tilpasningen i et nytt miljø skal gi positive eller negative resultater avhenger mye av både tilrettelegging utenfra og eget «driv» i forhold til nye rammer for eksistensen.

Oppsummering

Vi har ovenfor brukt innvandrere som eksempel på de fire tilpasningsformene. Men det finnes også mange andre eksempler på hvordan mennesker velger strategier og hvilke resultater slike valg kan få:

Eksempel på assimilering

Norske myndigheter forsøkte i en lengre periode å fornorske samene, å tvinge dem til å bruke norsk språk og norske navn. Barna ble sendt på internatskoler der det var forbudt å snakke samisk. Det var tvungen assimilasjonspolitikk.

Eksempel på segregering

Apartheidpolitikken i Sør-Afrika er det mest kjente eksemplet på dette. I apartheidperioden ble menneskene delt opp i fire raser, hvite, fargeede, asiater og svarte, som ikke fikk lov til å reise med de samme bussene, gå på de samme restaurantene og slett ikke gifte seg med hverandre. I dette tilfellet var det tvungen segregering.

Eksempel på integrering

Norsk offisiell politikk er å bidra mest mulig til integrering. De som er i mindretall skal ha de samme rettighetene og pliktene som resten av innbyggerne. Barnehage og skole er arenaer for integreringspolitikk. Barna har rett til morsmålsundervisning og til å spise sin egen mat samtidig som de må lære norsk språk og norske kulturelle koder.

Eksempel på isolasjon

Etter Israels krig mot Gaza i 2009 er beboerne isolert i et krigsherjet land. Innbyggerne får ikke reise ut av landet, og de kan heller ikke importere det de ønsker for å bygge opp igjen landet på grunn av Israels blokade. I fortvilelse graver de tunneler under grensen og risikerer nye bombeaksjoner.

Eksempel på innovasjon

Kineserne som kom til USA begynte å lage en rett som bygget på kinesisk tradisjon, men var tilpasset amerikanske gatene. Den ble kjent som «chop suey» og kan i dag fås på de fleste kinesiske restauranter verden over.

Det amerikanske samfunnet er kjent for å oppmuntre innflytterne til entreprenørskap.

Det forutsetter åpenhet, dristighet og vilje til å ta risiko når en beveger seg på nye områder. Med en bevisst holdning hos begge parter kan integrering og innovasjon bli positive resultater av det kulturelle mangfoldet.

Oppgave

[Oppgave Grønland i Oslo](#)

Makt og avmakt

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Makt og avmakt \(78354\)](#)

Det grunnleggende begrepet i samfunnssfag er makt, på samme måten som energi er det grunnleggende begrepet i fysikk.

Bertrand Russell, britisk filosof.

I kulturfiltermodellen som vi introduserte i kurset i KK1 tegnet vi en oval rundt avsender og mottaker i en kommunikasjonssituasjon, og kalte den «innbyrdes relasjoner». Vi nevnte i animasjonsmodellen at relasjonene mellom de to som kommuniserte er viktig. Det kunne for eksempel være av betydning for måten de kommuniserer på, eller for utfallet av kommunikasjonen, om Roger og Camilla var kjæresteder eller om Camilla var sjefen til Roger.

Kulturfiltermodellen / flashnode

<http://ndla.no/nb/node/47033>

Eksemplet viser hvor viktig det er å se på maktforhold mellom partene. Makt ser ut til å være bygd inn i alle mellommenneskelige relasjoner. Det fins mange typer makt (mellom mennesker, organisasjoner, bedrifter, regjering, militære, osv.). Her skal vi se nærmere på maktspillet i en kommunikasjonssituasjon.

Overlegen militær makt

Fotograf: [Mikkel Østergaard](#)

Hva er makt?

Makt kan defineres på mange måter. En vanlig definisjon er at person A har makt over person B dersom person A får person B til å gjøre noe han ellers ikke ville ha gjort. Sosiologen Max Weber har en lignende definisjon av makt som «et eller flere menneskers sjanse til å sette gjennom sin vilje i det sosiale samkvem, og selv om andre deltakere i det kollektive liv skulle gjøre motstand» (Weber og Fivelsdal 2000). Her velger vi følgende:

Makt er evnen til å kontrollere hva som skjer, få ting til å skje og blokkere ting som ikke skal skje (Samovar, Porter, og McDaniel 2007).

Det som gjør begrepet så viktig i interkulturell kommunikasjon, er at makt vanligvis er evnen til å ta og gjennomføre beslutninger som ikke bare berører ens eget liv, men også livet til andre mennesker. I mange sammenhenger betyr dette at enkelte mennesker som har makt kan følge sine egne interesser selv om det går ut over andre.

Makt er til stede i nesten alle mellommenneskelige forhold, fra global politikk til ansikt-til-ansikt-kommunikasjon. Den franske filosofen Michel Foucault sier: «*Makt er til stede overalt; ikke fordi den omfatter alt, men fordi den kommer fra alle steder.*» (Jensen 2006:90).

Den danske kommunikasjonsforskeren Hans Gullestrup snakker om nødvendigheten av å ha innsikt i maktens geografi; det er innsikt i hvem som sitter med makt og innflytelse i en kultur, hvem som har mulighet til å anvende den og hvem som virkelig bruker den, med hvilket formål (Gullestrup 2003). Det kan skilles mellom direkte makt, indirekte makt, bevissthetskontrollerende makt og strukturell makt.

1. Med direkte makt menes den makt som utøves åpent og synlig, for eksempel i en beslutningsprosess.
2. Med indirekte makt menes makt som er mer skjult gjennom innflytelse på andre mennesker, for eksempel ved å fastsette dagsorden for behandling av en sak.

- Med bevissthetskontrollerende makt menes den innflytelse enkelte personer, eller grupper av personer, kan ha på bevisstheten til andre personer åpent (propaganda) eller skjult (hjernevasking). For eksempel kan mennesker påvirkes når det gjelder hva de tror er egne interesser, og hvordan disse interessene kan fremmes.
- Med strukturell makt menes den maktutøvelse som finnes skjult bak forskjellige strukturer, som for eksempel lover, rutiner, vaner og normer i en bestemt setting.

Overmakt

Fotograf: [Francisco Leong](#)

I interkulturelle møter er vi ikke, og kan aldri bli like. Innbyrdes personlige forhold, som alder, rang, kjønn, posisjon i sosialt, kulturelt og politisk nettverk kan skape ubalanse i en kommunikasjonssituasjon. Det kan da være nyttig å orientere seg i maktens geografi.

Eksempel

I et fengsel har innsatte og ansatte ulik makt pga. av rammevilkårene for dem. En kommunikasjon mellom dem kan aldri bli likeverdig. En sjef og en ansatt har forskjellig plass i hierarkiet i en bedrift eller en organisasjon og har ulike muligheter til å la sitt syn bli bestemmende for den andre. Lærer og elev kan ha gode og fortrolige samtaler, men deres roller er forskjellige og muligheten for innflytelse på skolehverdagen er ulik.

Oppgave Maktens geografi

Drøft maktens geografi i forhold til reklame for kosmetikk eller ungdomsklær.

Hvordan påvirker produsentene eller selgerne deg?

Skjer påvirkningen åpent eller skjult?

På hvilke måter?

Hvorfor ender du opp med å kjøpe akkurat de produktene du kjøper?

Avmakt

Avmakt er det motsatte av makt. Det er å være makteslös og ikke ha innflytelse på sin egen livssituasjon. Man er handlingslammet og hjelpløs i forhold til andre som kan ta beslutninger som får konsekvenser for ens eget liv. Man har ikke engang muligheter til å påvirke retningen av sosial organisasjon, eller utviklingen i samfunnet. Avmakt betyr avhengighet av andre og til dels at en kan bli utnyttet av andre.

Eksempel

Mange asylsøkere som har kommet til Norge, føler at de har mistet kontrollen over eget liv. I månedsvis må de bo på et asylmottak og bare vente på avgjørelsen om de får bli i landet eller sendes tilbake der de kom fra. De er blitt en «pakke» i et system de ikke har oversikt over, og føler seg umyndiggjort og maktesløse.

Oppgave Kollektivt ansvar

Den pakistanske juristen og politikeren Abid Q. Raja kommer med et sukk i sin bok «Talsmann»:

Selv om det norske idelet setter det selvstendige individet i sentrum, er det altfor ofte slik at enkeltpersoner med minoritetsbakgrunn stilles til ansvar for alle gale ting som noen i deres gruppe har gjort. Og enkeltgrupper stilles til ansvar for alle gale ting som enkeltpersoner i andre grupper har gjort. (Raja 2008:17)

1. Drøft på bakgrunn av dette sitatet hvorfor muslimer i Norge blir stilt til ansvar for det muslimske terrorister i andre land gjør.
2. Dersom norske eller kristne individer eller grupper begår dumme/gale ting, blir ikke alle nordmenn stilt til ansvar. Hva kan dette handle om?

Definisjonsmakt

Definisjonsmakt er makt til å få gjennomslag for sin versjon av virkeligheten. I det norske samfunnet har etniske nordmenn definisjonsmakten. Majoriteten kan sette krav og påbud som også gjelder minoritetene. Majoritetens kunnskaper, normer og verdier er noe som innvanderne må forholde seg til.

Det betyr at minoriteter som kommer hit må innordne seg i det norske samfunn og kanskje gi avkall på en del kulturelle verdier og normer som var viktige i det samfunnet de kom fra. Blant annet må de lære norsk språk om de skal få jobb i landet. Fra nyttår 2010 er det innført obligatoriske språkkurs for innvandrere.

Det er ikke bare innvandrere som er minoriteter i Norge. Det finnes religiøse grupper som Smiths venner, Jehovas vitner, pinsevenner og katolikker. Samene er en etnisk minoritet i Norge. I motsetning til samene og norske religiøse minoriteter består innvandrernes minoriteter av mange ulike kulturer og religioner som har sitt opphav utenfor Norge.

Det er ikke alle minoriteter som mener at de selv har makt eller mulighet til makt. Enkelte mener at det er skjebnen, naturen, forfedre, ånder eller Gud som har den endelige makt. «Hvis Gud vil» er en vanlig talemåte blant mange mennesker fra Midtøsten eller den muslimske verden.

Makt og avmakt i en kommunikasjonssituasjon

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Makt og avmakt i en kommunikasjonssituasjon \(78355\)](#)

«Alle mennesker er like, men noen er likere enn andre.»

(George Orwell, i boken «Animal Farm»).

I en kommunikasjonssituasjon kan makt og avmakt komme til syne på forskjellig vis. I en kommunikasjon mellom individer – en interpersonal kommunikasjon – vil den makt du har, eller ikke har, ha innflytelse på den personen du snakker med, hva dere snakker om, hvordan dere ordlegger dere, og hvilken kontroll du og den andre egentlig har over situasjonen.

Anna Wintour og makt / video

<http://ndla.no/nb/node/85557>

Folk med makt har muligheter til å påvirke oss i forhold til hva vi gjør, hva vi tror, og hvordan vi handler. Hva som er godtatt normer for oppførsel, tanker, tale og handlinger bestemmes ofte av de som har mest makt og innflytelse.

Makt er ikke nødvendigvis noe negativt. Utøvelse av makt er nødvendig for å få ordnede forhold å leve under, enten det er på hjemmeplanet, på skolen, eller i samfunnet for øvrig.

Din grad av makt er avhengig av personen(e) du samhandler med og de ressursene du har kontroll over. I interkulturell kommunikasjon får dette utsagnet spesiell betydning fordi kildene for makt ofte er kulturelt betinget. Det som i en kultur kan bety en kilde til makt, kan i en annen kultur ikke bli betraktet som makt. For eksempel kan det språket som en engelskmann bruker, være et tegn på hvilken klasse han tilhører, noe som en utlending kanskje ikke oppfatter. Også klesdrakt og symboler kan representere makt som kan variere fra kultur til kultur.

Klesdrakt og symboler

Fotograf: [Ueslei Marcelino](#)

Kvinner oppfatter i mange tilfeller at menns måte å tale på er et mакtspråk, som automatisk gjør kvinnene underlegne. Også mange minoriteter føler seg underlegne fordi premissene for deres deltagelse i samfunnet blir lagt av majoriteten.

I en individualistisk kultur oppfordres vi ofte til å være «skipper på egen skute», eller til å være «din egen herre». I en kollektivistisk kultur legges vekten på at man er «tilpasset», «innordnet i storfamilien», «underlagt patriarkens beslutning» eller lignende. Mennesker som svinger mellom en individualistisk og en kollektivistisk kultur kan oppleve sprikende forventninger som kan skape vanskelige dilemmaer som vi har sett.

Jobbsøker

Fotograf: [Carl Martin Nordby](#)

Eksempel

I et jobbintervju blir en manlig asiatisk jobbsøker intervjuet av en dansk kvinnelig leder.

Begge er formelt antrukket, han med slips og dress, hun med en kledelig drakt.

– Snakker om sola så skinner den. Nå holdt vi akkurat på med søknaden din. Kom inn!

Mannen bukker flere ganger idet han kommer inn. Intervjueren sitter bak skrivebordet sitt. Hun reiser seg og strekker ut hånden. Han tar den nølende og forsiktig. Hun setter seg i en stol og med en gest viser hun ham en annen stol.

- Sett deg ned, la oss se på søkeren din... (mens hun blar i papiene sine) Hvordan liker du å være her i dag? Hvorfor tror du at du er her i dag?
- Ja?
- Det er vel ikke ditt pessimistiske syn på verden som har brakt deg hit i dag, tenker jeg... så...?
- Du spør hvorfor jeg er her i dag?
- Ja, hva er din styrke som jeg kan notere her?
- Vel, fordi jeg har en god utdannelse. Selv om jeg har gjennomgått korte kurs, det er ikke så langt som full utdanning i data. Men, jeg er sikker på at jeg har god utdannelse.
- Ja... (taus... litt utålmodig)
- For det andre, jeg har jobbet med prosjekter i mange år.
- Ja... (enda mer taus)
- For det tredje har du gjort klart at du ønsker noen med en annen etnisk bakgrunn..
- Ja, vi har hatt den illusjonen...
- Hva kan du bidra med i den stillingen vi har utlyst?
- Jeg har ikke søkt bidrag. Sosialkontoret sa at jeg ikke trenger bidrag når jeg får jobb.
- Jeg mener, hvilken kompetanse kan du bruke i jobben?
- Jeg har diplomer fra Universitetet og jeg har tatt kurs i data.
- Vi trenger noen som kan arbeide selvstendig.
- Ja?

Innledningsvis stiller intervjueren et spørsmål som synes enkelt: «Hvorfor er du her i dag?» Men fordi hun slår over i en ironisk ment setning, blir søkeren forvirret. Han skjønner ikke umiddelbart hva hun mener. Han prøver å si noe om sin erfaring, og prøver å besvare spørsmålet korrekt. Men han kjenner ikke sjangeren jobbintervju, og intervjueren er misfornøyd med det han forteller, for det var ikke det hun forventet. Hun bruker ord som han bare kjenner fra andre sammenhenger som for eksempel «bidrag». Metaforen «snakker om sola så skinner den» er heller ikke lett for ham å forstå. Han blir forvirret siden været ikke var noe tema.

Idet de reiser seg, viser det seg at intervjueren er høyere enn den asiatiske mannen. Mannen bøyer seg ydmykt og høflig. Han takker og går baklengs mot døren. Etterpå uttrykker intervjueren at hun ikke kan ansette en mann som ikke har noen selvtillit. Han hadde ikke vist at han var den mannen hun trengte og ble ikke invitert tilbake til nytt intervju. Hun kjenner ikke til den asiatiske formen for høflighet, at en helst ikke skal stikke seg frem, med mindre man blir spurtt direkte.

Dersom vi studerer dette intervjuet i et maktperspektiv, ser vi at den danske intervjueren, som ikke var trennt i interkulturelle kommunikasjonssituasjoner, ikke hadde evne til å sette seg inn i den intervjuedes posisjon som fremmed med jobbintervjusituasjonen. Hennes uttalelser skapte forvirring og usikkerhet hos asiaten. Han svarte ikke på det hun hadde forventet fra en mann, og han fikk ikke jobben.

En situasjon som den vi har beskrevet ovenfor, er en typisk situasjon der det er ubalanse mellom avsender og mottaker på grunn av ulik forståelse av situasjonen. Det gjelder ikke bare kjennskapen til språket, men relasjonen mellom en person med makt og en jobbsøker uten makt. I tillegg er opplysningen om at mannen var lav av vekst interessant. Den minner oss om at også den ikke-verbale kommunikasjonen spiller med i en kommunikasjonssituasjon.

Oppgave Maktforhold i kommunikasjonssituasjoner

Finn kommunikasjonssituasjoner og eksempler der ulike maktforhold spiller inn, og analyser situasjonen. Det kan være forholdet mellom foreldre og ungdom, mellom lærere og elever, mellom majoriteter og minoriteter, jenter og gutter, kollektivistiske og individualistiske samfunn, ulike etniske grupper.

Drøft hvordan verbale og ikke-verbale uttrykk spiller inn på forløpet og utfallet av kommunikasjonen. Ta gjerne utgangspunkt i en film eller en video du har sett. Det som er sagt ovenfor om maktens geografi og definisjonsmakt kan også være nyttig i analysen.

Språk er makt

Forfatter: Øyvind Dahl, Eli M. Huseby, Egil Eikvil

[Språk er makt \(78356\)](#)

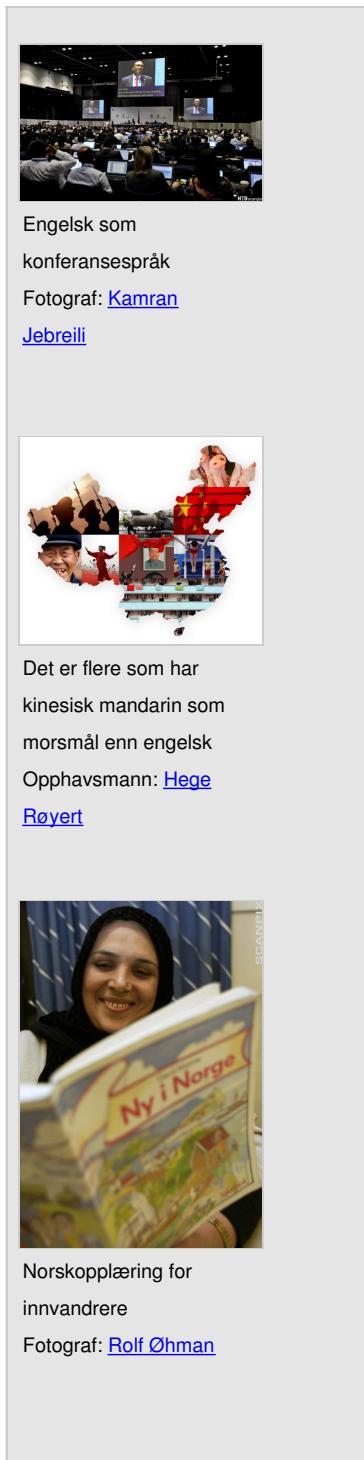

«Når du ikke kan språket – ikke skjønner noe – da er du liksom bare en halv person», Abel 18 år

På internasjonale konferanser der konferansespråket er engelsk, har de som har engelsk som morsmål, en stor fordel. De kan uttrykke seg med flere nyanser og bruke illustrasjoner som en med annet morsmål ville ha vanskelig for. I den forstand har de engelsktalende kanskje ikke bare en fordel, men også makt, i forhold til de som ikke har engelsk som morsmål.

Ett fellesspråk?

Det har av og til vært hevdet at det kunne vært en fordel dersom alle deltakerne på slike konferanser hadde engelsk som fremmedspråk. Hvis ingen fikk kommunisere på morsmålet sitt, ville alle uttrykke seg enklere og forstå hverandre bedre.

Engelsk som konferansespråk

Fotograf: [Kamran Jebreili](#)

Det er flere som har kinesisk mandarin som morsmål enn engelsk

Opphavsmann: [Hege Røyert](#)

Norskopplæring for innvandrere

Fotograf: [Rolf Øhman](#)

Brann gikk av med

seieren

Fotograf: [Corbis](#)

She has kicked the
bucket

Fotograf: [Corbis](#)

Hva tenker du om dette? Hvilke fordeler ville det ha på en konferanse om ingen hadde engelsk som morsmål, men brukte språket som kommunikasjonsspråk? Ville det innebære noen ulemper?

Engelsk i Kina

Her er noen eksempler på hvordan engelsk er blitt brukt i Kina: [Kinesisk og engelsk](#)

Hva tenker du misforståelsene kommer av? Ser du nå noen flere ulemper når ikke-engelskspråklige bruker engelsk som kommunikasjonsspråk?

Minoriteter i Norge

Også minoritetene som kommer hit til Norge, kan ha problemer med å uttrykke seg på norsk. «Når jeg er med på en diskusjon, føler jeg meg som et barn, for jeg får ikke uttrykt det jeg gjerne vil si. Men jeg er jo ikke et barn inni hodet mitt», sa en kvinne fra en minoritet i Norge til forfatteren. En elev som aldri får hevde seg og aldri får vist hva han kan, vil føle seg underlegen og kanskje utvikle negativ identitet (Loona 2001).

Hva menes med negativ identitet? Hva innebærer det? Kan du tenke deg noen konkrete eksempler?

Hvor vanskelig er egentlig norsk?

Her er noen eksempler på hvilke utfordringer utlendinger har når de skal lære norsk (Aakervik 2001):

Eksempel 1

Noen ulike betydninger av samme verb:

Karlsen gikk av med pensjon.

Brann gikk av med seieren.

Beltet gikk av på midten.

Arne gikk av på Hamar.

Hva gikk det av ham?

Hesten gikk gjennom isen.
Sjefen gikk gjennom søkerne.
Forslaget gikk gjennom.
Ingen kan forstå hva jeg gikk gjennom.
Jeg gikk gjennom byen.

Han gikk opp trappa.
Han gikk opp to lønnstrinn.
Kabalen gikk opp.
Det gikk opp et lys for ham.
Han gikk opp i vekt.

Eksempel 2

Vi bruker slike uttrykk som: «Når du snakker om sola, så skinner den ...». Det betyr at den personen du snakker om, plutselig kommer inn døren. En utlending vil sannsynligvis ikke kjenne denne betydningen, men vil ta utsagnet som et uttrykk for at sola skinner. På engelsk uttrykker de det samme med følgende idiom: «Talking about the devil ...». Når de på engelsk sier: «She has kicked the bucket», vil mange nordmenn oversette uttrykket med at hun har sparket til botten. Men på engelsk betyr utsagnet at hun er død.

Oppgaver

Gjør oppgavene for å avklare nærmere forholdet mellom språk og makt

[Oppgave: Billedlige uttrykk](#)

Diskriminering

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil
[Diskriminering \(78357\)](#)

Diskriminere (lat.) betyr å gjøre forskjell, skjelne eller gi en ufordelaktig særbehandling.

I Norge har vi en lov mot diskriminering fra 2006. Lovens formål er å fremme likestilling, sikre like muligheter og rettigheter og å hindre diskriminering på grunn av etnisk bakgrunn, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion og livssyn. Det er vanlig å skjelne mellom **direkte, indirekte og institusjonell diskriminering**.

Direkte diskriminering

Man gjør seg skyldig i direkte diskriminering når man behandler en person dårligere enn andre i samme gruppe som vedkommende hører til. Dette skjer hvis man forskjellsbehandler mennesker for eksempel på grunn av alder, kjønn, seksuell legning, nedsatt funksjonsevne eller etnisk bakgrunn. Enkelt sagt er direkte diskriminering like tilfeller som behandles ulikt.

Eksempel

Det er verst når jeg er i byen sammen med norske venner. Så blir jeg, som den eneste, valgt ut og nektet adgang til diskoteket. Det føles som å få en mur i ansiktet. Det er skikkelig ubehagelig å bli avvist til en fest når en oppfyller kravene. Jeg har rett til å bli behandlet på like fot med andre i nattelivet.

Mahmet, 18 år.

Det å bli avvist på et diskotek på grunn av sin etniske bakgrunn er direkte diskriminering. Dersom man på en arbeidsplass sier at man ikke ønsker praktikanter med etnisk minoritetsbakgrunn, er det også direkte diskriminering.

- Direkte diskriminering

Fotograf: [Corbis](#)

I Diskrimineringsloven defineres direkte diskriminering slik:

Med direkte diskriminering menes det at en handling eller unnlatelse har som formål eller virkning at personer eller foretak på grunnlag som nevnt i første ledd (dvs. etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, språk, religion og livssyn) blir behandlet dårligere enn andre blir, er blitt eller ville blitt behandlet i en tilsvarende situasjon.

Eksempler på direkte diskriminering:

- Dersom man ikke vil ansette en kvinne som har alle faglige og sosiale kvalifikasjoner som er påkrevd for stillingen.
- Hvis man ikke kaller inn en godt kvalifisert søker til intervju dersom vedkommende har en funksjonshemmning som ikke har noen konsekvenser for det søkte arbeid.
- Dersom personer som er eldre enn 55 år og yngre enn 35 blir utelukket fordi man foretrekker folk i aldersgruppen 35 – 55 år.

Diskvalifisering på grunn av kjønn, nedsatt funksjonsevne og alder er direkte diskriminering. Navnet ditt skal ikke ha betydning for om du får jobb, og hudfargen eller seksuell legning skal ikke ha betydning for om du får tilgang til bestemte varer og tjenester.

Indirekte diskriminering

Man gjør seg skyldig i indirekte diskriminering dersom man stiller krav eller betingelser som gjelder for alle personer, når kravet er slik at bare en mindre del av en særlig gruppe kan oppfylle kravet eller betingelsen. Enkelt sagt er indirekte diskriminering lik behandling av ulike tilfeller.

Eksempel på indirekte diskriminering

Dersom en restaurant innfører krav om at de mannlige gjestene skal ha slips, og de kvinnelige lange skjørt, kan det være et krav som utelukker visse gjester. Det er en indirekte diskriminering.

I Diskrimineringsloven defineres indirekte diskriminering slik: *Med indirekte diskriminering menes enhver tilsynelatende nøytral bestemmelse, betingelse, praksis, handling eller unnlatelse som fører til at personer på grunn av forhold som nevnt i første ledd (dvs. etnisitet, nasjonal opprinnelse, avstamning, hufarge, språk, religion og livssyn) blir stilt særlig ufordelaktig sammenliknet med andre.*

Med indirekte diskriminering i arbeidslivet menes enhver tilsynelatende nøytral bestemmelse, betingelse, praksis, handling eller unnlatelse som faktisk virker slik at en arbeidssøker eller arbeidstaker stilles dårligere enn andre arbeidssøkere eller arbeidstakere på grunn av forhold som nevnt i første ledd.

–
Jobbintervju

Fotograf: [David Schmidt](#)

Det er ganske vanlig i Norge at man stiller strenge krav til det å beherske det norske språket, selv om det strengt tatt ikke er nødvendig for den jobben det gjelder. En vaskejobb krever ikke store språkkunnskaper, mens en jobb som journalist vil kreve det. Derfor er det ikke diskriminering om man stiller høye krav til muntlig og skriftlig beherskelse av språk dersom det dreier seg om en jobb som journalist. Diskrimineringsloven bemerket dette; Forskjellsbehandling som er nødvendig for å oppnå et saklig formål, og som ikke er uforholdsmessig inngripende overfor den eller de som forskjellsbehandles, anses ikke som diskriminering etter loven her.

Diskriminering kan skje muntlig, skriftlig og gjennom aktive handlinger. I tillegg kan man diskriminere ved å ikke gripe inn og ved å la være å gi informasjon eller ikke melde fra. Et eksempel på diskriminering ved unnlatelse er det hvis barnevernet unnlater å gripe inn overfor innvandrarfamilier der barn utsettes for vanskjøtsel eller mishandling, med den begrunnelse at barnevernet mangler kompetanse om kulturen familien tilhører.

Prinsipielt er det ikke diskriminerende å sende hjem økonomiske innvandrere eller asylsøkere dersom man er sikker på at de ikke vil bli utsatt for politiske overgrep som følge av at de har søkt asyl i et annet land. Det er på den annen side ikke tvil om at man handler mot menneskerettighetene hvis man utviser vedkommende til et land hvor personen risikerer å bli utsatt for tortur.

Institusjonell diskriminering

Institusjonell diskriminering finner sted når en institusjons struktur er innrettet slik at en gruppe personer ikke får de nødvendige muligheter til å klare seg på like vilkår med andre.

Eksempel på institusjonell diskriminering

Nedprioritering av statlig støtte til morsmålsundervisning. Forskning har vist at den som har grunnleggende kunnskaper på sitt eget språk også lettere tilegner seg andre språk og andre faglige kunnskaper.

Les mer

[Ung.no: Hva er diskriminering](#)

Oppgaver

1. Forklar forskjellen på direkte, indirekte og institusjonell diskriminering og gi eksempler.
2. Du har sikkert hørt om Mullah Krekar. Gjennom flere år har ulike grupper krevd at han skal utvises fra Norge. Sett deg inn i debatten rundt han. Hvorfor kan han ikke bare utvises?

Holdninger, meninger og verdier

Forfatter: Eli M. Huseby, Senter for nye medier, Høgskolen i Bergen

[Holdninger, meninger og verdier \(122106\)](#)

Hvordan har jeg blitt meg? En viktig del av vår identitet er våre meninger, holdninger og verdier. Hvordan dannes de? Og hvordan påvirkes de i samspill med andre mennesker?

I dagligtalen bruker vi begrepene meninger, holdninger og verdier litt om hverandre, kanskje uten at vi tenker så mye over hva som skiller dem fra hverandre.

Forskjellen blir åpenbar når vi tenker over hva som er leitest å endre. Hvis du ser på begrepene; hva tenker *du* er leitest å endre – meninger, holdninger eller verdier?

Meningskonflikt

Fotograf: [Stian Lysberg Solum](#)

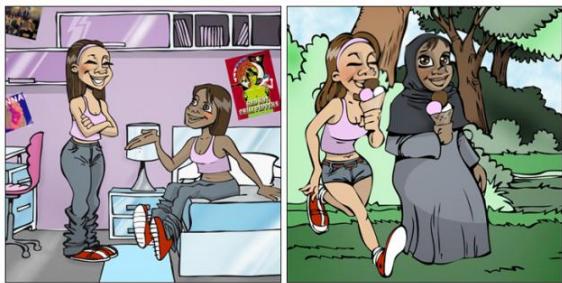
En **mening** har gjerne et konkret utgangspunkt. Vi kan for eksempel mene noe om en annen person eller en sak. Som regel er det lett å skifte mening, fordi dette synet ikke er så dypt forankret i oss. Meningene trenger ikke påvirke handlingene våre i vesentlig grad.

Holdningskonflikt

Kunstner: [Mauricio Pavez, Multimediabasen](#)

Det stiller seg annerledes med **holdningene** våre. Vi kan si at de bestemmer måten vi reagerer på i møte med andre mennesker og i forhold til saker eller hendelser. For eksempel når det gjelder miljøvern, kan holdningene styre om vi kildesorterer nøyne eller vi ikke tar oss bryet, eller når det gjelder mennesker, om vi ser ned på romfolk både som gruppe og individer, eller vi er opptatt av å møte dem som enkeltmennesker på lik linje med andre. Holdninger kan endres, men de sitter dypere enn meningene våre, og det kan være vanskelig å endre dem.

Verdier

Kunstner: [Mauricio Pavez](#)

Verdier er holdninger som er helt grunnleggende for oss. De vil vi ta vare på og beskytte, fordi de er dypt forankret i oss. Disse verdiene sitter så dypt at vi ikke alltid er bevisste om dem før de trues eller utfordres. De er knyttet til fundamentale spørsmål som verdensbilde, menneskesyn og religion.

I boka *Veien til interkulturell kommunikasjon* (Fagbokforlaget, 2009) gjengir forfatterne Bøhn og Dypedahl en episode der tre studenter fra henholdsvis USA, Jordan og Ungarn sitter rundt et bord og diskuterer. De finner virkelig tonen, og stemningen er god, inntil den ungarske studenten erklærer at han ikke tror på Gud. Mens den amerikanske studenten, som ikke er ateist og tror på Gud, ikke reagerer vesentlig på utspillet, reagerer den jordanske studenten med å bli fjern og avvisende til ungareren. For ham var troen en fundamental verdi.

Sosialisering

Meninger, holdninger, verdier, ferdigheter, kunnskaper og atferd skapes og utvikles i samspill med andre. Menneskene og omgivelsene vi møter på forskjellige tidspunkt i livet, er med på å forme vår **identitet**.

Gjennom det vi kaller **sosialiseringssprosessen**, påvirkes vi, og vi tilegner oss væremåter og normer fra omgivelsene våre. Vi er imidlertid ikke passive mottakere, vi bidrar aktivt til å forme oss selv. Sosialisering er altså dette samspillet mellom individet og omgivelsene, der vi tar opp i oss det vi lærer og erfarer fra omgivelsene, og gjør det til vårt eget. Vi utvikles fra biologiske vesener til sosiale og kulturelle vesener. Normene og væremålene blir **internaliserte**, det vil si at de blir en del av det som særpreges oss som individer.

Danning av personlighet

Vi fødes inn i en kulturell sammenheng. Denne sammenhengen påvirker holdningene og verdiene våre fra fødselen av. Psykoanalytikeren **Sigmund Freud** pekte på barndommens grunnleggende betydning for danningen av personligheten*) og vår identitet. Han delte personligheten inn i tre deler, der **id** (det-et) er den biologiske delen av personligheten som vi har med oss fra vi fødes. Her ligger driftene og behovene våre. Et lite barn er til å begynne med helt biologisk styrkt, men så snart det er født, begynner interaksjonen med omgivelsene. Den andre delen av vår personlighet utvikles gradvis i dette samspillet. Freud kalte denne delen for **ego** (jeg-et). Ego tilegner seg ferdigheter og kunnskaper, og gradvis kan mitt "jeg" skilles fra alle andres "jeg". Bare tenk på hvor fort et lite barn griper en leke og sier: "Min!" Ettersom barnet vokser til, vil normene og reglene fra miljøet rundt internaliseres. Denne tredje delen av personligheten kaller Freud for **super-ego** (over-jeg-et). Denne delen prøver å holde driftene og behovene som id sender, i sjakk. Det blir egos jobb å finne balansepunktet mellom kravet om tilfredsstillelse av lyster og behov fra id, og kravet om tilpasning og moral fra super-ego.

*) *Personlighet*: et mønster av tanker, følelser og atferd som er karakteristisk for en persons måte å reagere på.

Primær- og sekundærsosialisering

Sosialiseringssprosessen foregår hele livet ved at den ytre, sosiale virkeligheten internaliseres og blir en bestanddel av holdningene, verdiene, kunnskapene, ferdighetene og atferden vår. Den første og mest avgjørende fasen er barneårene.

Primærsosialiseringen*) skjer i den innerste kretsen rundt barnet. Her er familien og barnehagen viktige aktører. Etter hvert utvides denne kretsen til også å omfatte venner og skole, enda seinere også kolleger.

*) *Primær*: "som kommer først".

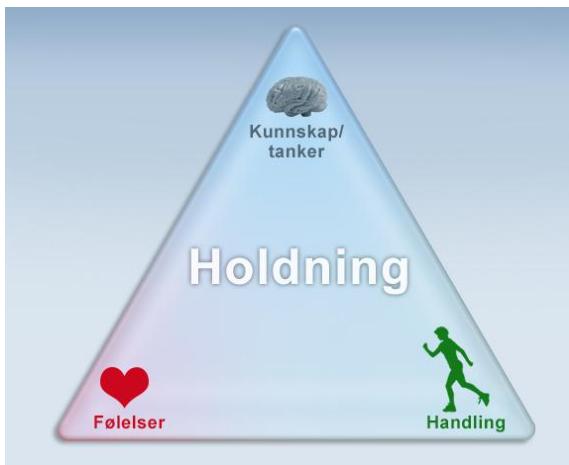
Sosiologen og psykologen Georg Herbert Mead innførte begrepet **signifikante andre***) om personer som påvirker oss i særlig grad. Det kan være foreldre, nær familie, kjæresten, venner, læreren eller treneren. Holdninger og verdier disse menneskene representerer, vil ha særlig betydning for oss. Reaksjoner fra disse personene når vi har en atferd som bryter med normer, vil tillegges stor vekt og ha avgjørende betydning for vår identitet.

*) *Signifikant*: betydningsfull, viktig.

Sekundærsosialiseringen*) står den utvidede kretsen rundt oss for. Det kan være venneflokken, arbeidsplassen, trossamfunnet eller det politiske partiet man er medlem av. Her hører også påvirkning fra media hjemme. Disse gruppene er dessuten viktige bidragsytere til våre holdninger og verdier.

*) *Sekundær*: "som følger etter".

Trekomponentmodellen

Trekomponentmodellen

Vi har sett at vi utvikler og danner holdninger i samspill med omgivelsene våre fra vi blir født, og vi har sett at holdninger internaliseres i oss og sitter dypt – dypere enn meninger, men ikke så dypt som verdier.

Hva består så en holdning av? Det er vanlig å se for seg en tredeling:

- en del som går på **følelsene** våre
- en del som går på **kunnskapene** våre
- en del som går på **handlingene** våre

Alle disse delene spiller sammen i våre holdninger, men de spiller ikke alltid på lag:

Ut fra kunnskap kan vi ha en forestilling om at alle mennesker er like mye verdt, og at det å ha frihet og trygghet er en menneskerett. Derfor må vi ta imot flyktninger.

Med den følelsesmessige delen har vi medfølelse med de som må flykte, men på den annen side føler vi det skremmende at noen flyktninger lever etter andre normer enn de vi kjenner.

Når vi skal handle ut fra dette, vil vi kanskje stemme på et parti som er positiv til innvandring, men vegre oss for å ta personlig kontakt dersom en flyktningfamilie flytter inn i vårt nærmiljø.

I spørsmålet om flyktninger, ser vi et eksempel på motstridende deler innenfor én holdning. Hva så når en holdning er i konflikt med en annen holdning? Vi kan for eksempel oppleve konflikt mellom holdninger til vennskap som sier at vi alltid skal stå opp for vennene våre, uansett, og en holdning om at lovbrudd aldri kan forsveres. Hva da hvis en venn gjør noe kriminelt, melder vi fra?

I og med at holdninger innebærer at vi tar standpunkt til noe (eller noen) og innlemmer både følelser, tanker og handlinger, forankres de dypt. Holdninger vil være vurderende og dømmende. Noen av holdningene våre tvinges vi til å tenke over, mens andre er mer skjult for oss selv. Slike skjulte holdninger kan for eksempel være nedvurdering av folkegrupper.

Oppgaver

[Holdninger, meninger og verdier - oppgaver](#)

Hvorfor er det vanskelig å endre overbevisninger?

Forfatter: Eli M. Huseby

[Hvorfor er det vanskelig å endre overbevisninger? \(132041\)](#)

Sosialpsykologer har sett på hva som skjer når holdningene og kunnskapene våre ikke stemmer med det vi gjør. Hva skyldes det når vi handler i strid med holdningene og kunnskapene våre, eller når det viser seg at overbevisningene våre ikke stemmer?

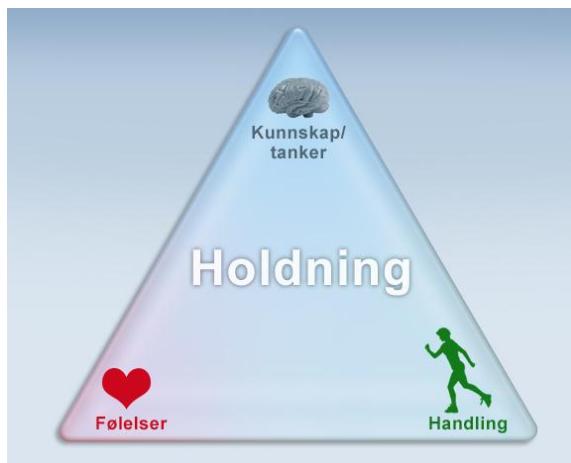

Nye naboer

Et eksempel på en slik situasjon kan være når en person som generelt ser positivt på mennesker med en annen kulturbakgrunn enn sin egen (holdning), og som vet at det er galt å diskriminere (kunnskap), likevel ikke liker at det flytter mennesker med en fremmed kultur inn i nabohuset. Han eller hun lar kanskje være å hilse på de nye naboene eller involvere seg med dem (handling), slik han/hun vanligvis ville gjort med nye naboer.

Her handler man stikk i strid med holdningen og kunnskapen man generelt har. Hvorfor gjør man det? Kan det ha noe med følelseskomponenten i holdninger å gjøre? At det er helt i orden å være tolerant, så lenge det ikke angår deg så mye?

Du husker kanskje at du tidligere har lært at holdninger består av alle disse tre delene, slik vi så det i denne modellen:

Trekompontimentmodellen

Leon Festinger (1919–1989) var en amerikansk sosialpsykolog. I forskningsarbeidet sitt la han merke til at menneskene han observerte, følte behag hvis de opplevde overensstemmelse mellom det de tenkte, sa og gjorde. Man søker kontinuerlig orden og harmoni. Dette ser man når man velger et favorittsete på bussen eller et stambord på kaféen.

Kognitiv dissonans

Hva skjer så når noen tar "ditt" sete eller bord? Da føler man et ubehag og blir urolig, og søker å gjennopprette harmonien. Den som får nye naboer i eksempelet over, vil også føle et sterkt ubehag, fordi den tidligere overbevisningen ikke stemmer, og vil gjøre mye for å finne en balanse. Kanskje vil han/hun justere overbevisningen sin litt i retning av at folk med fremmedkulturell bakgrunn er OK, med ett unntak for akkurat den kulturen de nye naboene har?

Det er dette som skjer, mente Festinger, når det gjelder vårt vanmessige tanke- og trosmønster. Det oppstår en indre konflikt hvis det ikke er overensstemmelse mellom tankene våre og handlingene våre. Denne spenningstilstanden kalte Festinger **kognitiv dissonans**. Den eneste måten å overvinne dette ubehaget på er ifølge Festinger å gjenskape et samsvar. Det er veldig vanskelig å endre faste overbevisninger. Man kan bli immun mot de klareste bevis og de mest rasjonelle argumenter. Festinger forklarte dette med at vi går veldig langt for å unngå kognitiv dissonans, siden det er så ubehagelig.

Kognitiv dissonans

Studier av kognitiv dissonans og en dommedagssekt

I 1954 fikk Festinger anledning til å se hvordan teorien om kognitiv dissonans fungerte i praksis. En nyreligiøs sekt i USA hadde fått en dommedagsprofeti om at jorda skulle gå under den 21. desember det året. De som hadde den rette troen, skulle unnslippe på flygende tallerkener. Festinger intervjuet sektmedlemmene før og etter den datoen. Hvordan taklet de at overbevisningen deres ikke stemte – den kognitive dissonansen? En skulle jo tro at de ville oppgi sin tro når jorda allikevel ikke gikk under. Slik gikk det ikke. Overbevisningen ble justert ved at lederen av sekten hadde fått en beskjed fra høyere makter om at hele jorda var blitt spart, fordi medlemmene var så sterke i troen. Sekten jublet over dette, og seinere endret de tidspunktet for jordas undergang.

Oppgaver

1. Bruk modellen om kognitiv dissonans og forklar trinn for trinn hva som skjedde med overbevisningen til dommedagsseksen.
2. Har du selv merket hvor vanskelig det er å gi slipp på noe du har trodd fullt og fast på, selv om det finnes sikre bevis på at det ikke stemmer? Hvordan kan dette relateres til våre tanker om andre mennesker, og våre fordommer?
3. I en norsk skoleklasse oppdaget læreren at de fleste av elevene hadde en negativ holdning til somaliere. Dette oppdaget han da en elev med somalisk bakgrunn som ikke gikk i deres klasse, hadde tatt initiativ til en slåsskamp i skolegården. Det kom mange rasistiske kommentarer knyttet til somaliere rundt denne episoden i klasserommet. Det viste seg at denne klassen også hadde en norsk-somalisk elev, Ali. Da læreren påpekta overfor klassen at Ali jo hadde somalisk opphav og spurte dem om de også så på Ali på denne måten, svarte de: "Nei, ikke Ali, han er jo en av oss!"
Forklar dette i forhold til kognitiv dissonans.
4. Hva skal til for å endre en fordom?

Les mer

[Holdninger, meninger og verdier](#)

Diskriminering i undervisningen og i mediene

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Diskriminering i undervisning og i mediene \(78358\)](#)

Diskriminering kan finne sted på forskjellige arenaer. La oss trekke fram to slike arenaer der diskrimineringen kan bli svært alvorlig og gi alvorlige konsekvenser.

Diskriminering i undervisningen

I undervisning kan det foregå både direkte og indirekte diskriminering. Direkte diskriminering skjer ved forskjellsbehandling som for eksempel mindre respekt og tålmodighet overfor bestemte grupper av elever. Denne form for diskriminering er oftest nokså tydelig og kan i prinsippet tas opp til diskusjon med læreren.

Verre er det med indirekte diskriminering. Den kan vise seg ved at læreren henvender seg til klassen som om alle var født og oppvokst i Norge, og som om alle er vokst opp med villa, hage og bil. En slik undervisning kan føre til at mange elever føler at de er utenfor det «normale» og dermed ikke er en del av klassens naturlige felleskap.

Diskriminering i mediene

Det er diskriminering i mediene hvis man nevner en persons etniske eller religiøse bakgrunn, uten at det har relevans for saken. Dersom det er tale om domfellessje, er det ikke relevant om det er en mann eller kvinne, om den skyldige har nedsatt funksjonsevne, er lys eller mørk i huden, er buddhist, pinsevenn eller muslim.

Men dersom politiet skal sende ut et signalement av en gjerningsmann, er det ikke diskriminerende å beskrive fysiske kjennetegn som kjønn, alder, hudfarge, evt. funksjonshemmning eller bilmerke (Jensen 2005).

Eksempel

Alle har samme rett til å komme inn på et diskotek eller en svømmehall. Men hvis en gutt/mann blir for nærgående overfor en jente/kvinne som han ikke kjenner, må han kunne kastes ut, ikke på grunn av sin etniske bakgrunn, men på grunn av at han har overtrådt de regler som gjelder på et slikt sted.

Det må være likhet for loven. En kriminell handling er kriminell uansett hvem som står bak handlingen. Det har ikke noe med etnisk bakgrunn eller rase å gjøre.

Repeter

Husker du ikke hva direkte og indirekte diskriminering er, kan du lese [her](#)

Oppgaver

Ung kvinne

Tenk deg at du skulle ansette en person som skal betjene en resepsjon i en bedrift.

Personen må kunne ta imot og sette over telefoner til de ansatte i bedriften. En av søkerne er en kvinne som mangler høyre arm. Hva vil du gjøre:

- La være å kalle kvinnnen inn til intervju?
- Kalle henne inn til intervjuet, forklare at du syntes du måtte gjøre det av formelle grunner, men forklare at du ikke kan ansette henne, fordi optimal betjening av tastatur vil kreve bruk av begge hender.
- Kalle vedkommende inn til intervju og spørre hvordan hun kan tenke seg å klare oppgaven til tross for sin funksjonshemmning?

I hvert av tilfellene skal du avgjøre hvorvidt det er direkte eller indirekte diskriminering du er skyld i.

Finn ut hvilke bestemmelser i Diskrimineringsloven som omfattes av dette [Diskrimineringsloven om nedsatt funksjonsevne](#)

Rasisme

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil
[Rasisme \(78359\)](#)

Hva er rasisme? Mens rasebegrepet tidligere ble biologisk begrunnet, ser vi nå at begrepet knyttes opp mot kultur, religion og språk. I Norge ser vi mindre av institusjonell rasisme, men vi ser mye hverdagsrasisme.

Rasisme kan forklares som:

«... ideen om at det finnes ulike raser eller etniske grupper som har ulike egenskaper, og at disse ulikhetsene legitimerer negativ forskjellsbehandling».

(Fra nettsiden til Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi))

I følge boka *Hva er rasisme?* av forfatterne Cora Alexa Døvig og Sindre Bangstad (Universitetsforlaget, 2015) har rasisme disse tre viktige kjennetegnene:

- "Å inndele en befolkning i ulike kategorier der noen gis negative essensielle trekk."
- "Å redusere et individs identitet til de gitte negative karaktertrekkene for en kategori."
- "Å bruke de negative karaktertrekkene som argument for underordning og diskriminering."

Rasetenkning på grunnlag av biologi eller sosial konstruksjon

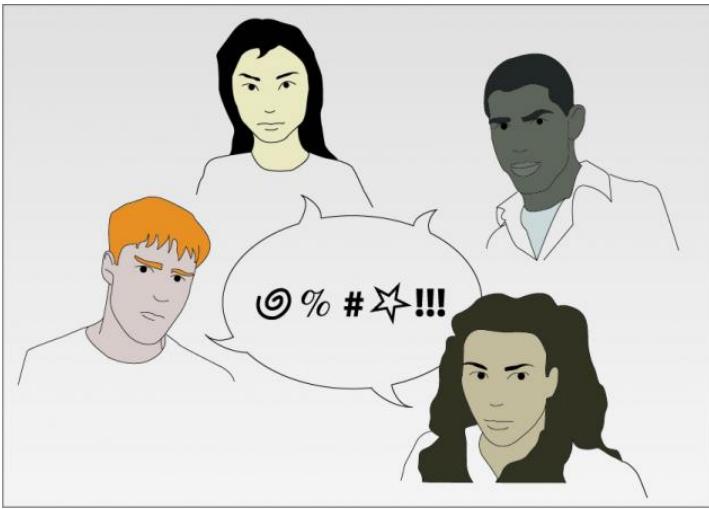
I kolonitida var rasisme knyttet til forestillingen om at folk med annen hudfarge var barbariske hedninger og villmenn.

Siden begynnelsen av 1900-tallet har rasebegrepet ofte vært begrunnet i biologi. Men allerede i 1930-årene avviste biologien begrepet helt og betraktet det som en sosial konstruksjon.

I midten av forrige århundre begrunnet nasjonalsosialismen i Tyskland mye av sin ideologi i denne rasetenkningen. Rasisme forbinderes ofte med nazisme eller apartheid.

Forskjellsbehandling på grunn av sosiale og kulturelle forhold

I vår tid er de fleste forskere enige om at det ikke foreligger noe vitenskapelig grunnlag for å dele mennesker inn i forskjellige raser. Det er bred enighet om at rase ikke er et biologisk fenomen, men et begrep basert på sosiale og kulturelle forhold.

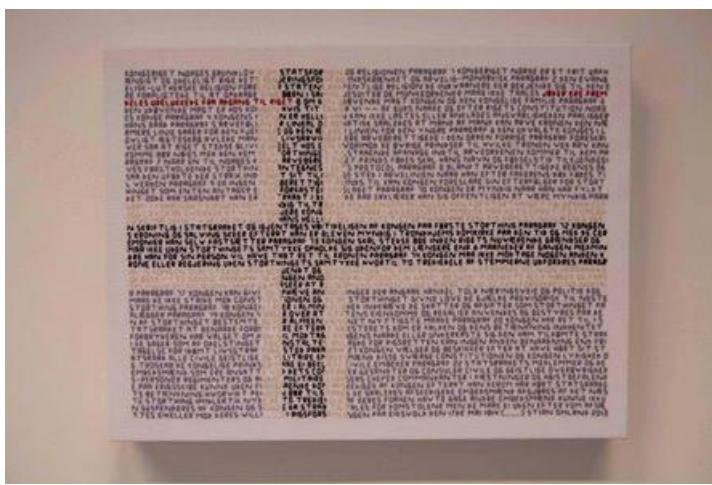

Rasisme

Mange minorits- og majoritetsungdommer tenker fort på diskriminering og rasisme ut fra motsetningene «svart – hvit» eller «farget – hvit». Men rasisme finnes også mellom hvite, mellom svarte, og er noe som finnes i alle land i verden.

Institusjonell rasisme og hverdagsrasisme

Ett eksempel på institusjonell rasisme var paragraf 2 i Grunnloven fra 1814 - 1851, der jøder var nektet adgang til landet vårt. Kunstneren Stian Omland har brodert flagget, grunnlovsteksten og markert der denne paragrafen kommer inn.

Jødeparagrafen

I vårt land opplever vi for eksempel mange samer og romfolk ennå rasistiske holdninger selv om systemisk og politisk diskriminering er blitt historie. Rasisme som er forankret i vårt samfunns institusjoner ser vi i liten grad, men det som kan defineres som hverdagsrasisme ser vi mye av.

Hverdagsrasisme bygger på referanser til andres kultur og religion som trusler. Veldig ofte vil begrunnelsene overlappe hverandre. Kommentarfelter i media flommer over av hatefulle ytringer, og må ofte stenges. I 2014 var det premiere på ungdomsfilmen *Natt Til 17.*, der to 15-årige gutter med minoritetsbakgrunn kjemper om den samme jenta - ei helskrik, hvit jente. I klippet som ble lagt ut på YouTube kysser jenta Sam, som har somalisk bakgrunn. Kommentarfeltene flommet over av rasistiske ytringer, og hva var begrunnelsene? Var det det faktum at Sam var svart, var det at han hadde somalisk opprinnelse eller at han var muslim? Eller kanskje alt sammen?

Forskjellsbehandling på grunn av kjønn

Forskjellsbehandling på grunn av kjønn har vært kalt sexism. Også her er det medfødte biologiske forskjeller som legges til grunn for

diskrimineringen. Her kan du lese mer om [Likestilling – like muligheter](#) og [Kjønnsroller](#)

Kultur som rasebegrep

Å forskjellsbehandle på grunn av hudfarge er like ulogisk som å forskjellsbehandle på grunn av øyefarge.

I dag er det mer alminnelig å begrunne forskjellsbehandling i kultur, språk og religion. Derfor er det noen som hevder at kultur er vår tids rasebegrep, og at dette bør få konsekvenser for definisjoner av rasisme.

Stereotypier og fordommer

Rasisme hører nøyne sammen med. Her finner du mer om dette [Stereotypier – eller «å putte folk i bås»](#) og [Fordommer](#)

Les mer og gjør oppgaver

SCANPIX

Rasisme

- På ung.no kan du lese mer, være med på spørreundersøkelser og quizer [Rasisme](#).
- Her kan du lese mer om fordommer og gjøre oppgaver [Hvor kommer fordommer fra?](#)
- Sett deg inn i romdebatten, det vil si problemstillinger rundt romfolk som kommer til Norge. Hva handler denne debatten egentlig om?
- I avsnittet om institusjonell rasisme og hverdagsrasisme nevnes ungdomsfilmen *Natt Til 17*. Se klippet som omtales [her](#). Hvorfor tror du de rasistiske ytringene kom? Hva er referansene til denne formen for rasisme?
- Sjekk tweeten #norskrasisme - er det noen folkegrupper som omtales mer enn andre? Hva refererer rasismen seg til - hudfarge, kultur, religion eller andre forhold? Hva går de mest aktuelle oppslagene på?
- Les mer om institusjonell og politisk diskriminering og rasisme i Norge [Statens skrekkelige historie](#)

Likestilling – like muligheter

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Likestilling – like muligheter \(78360\)](#)

I Norge har vi en lov som skal sikre retten til ikke å bli diskriminert på grunn av kjønn (Likestillingsloven av 1978). Formålet med loven er at de to kjønn skal få like muligheter i samfunnsliv, hjem, og arbeid, men det er uttrykkelig sagt at loven tar «særlig sikte på å bedre kvinnens stilling».

Loven sier klart at kvinner og menn skal ha like muligheter til utdannelse, arbeid, kulturell og faglig utvikling. Det gis unntak for «indre forhold i trossamfunn» som for eksempel ved ansettelse av prester og klokkere. Har stillingen derimot ikke oppgaver i forbindelse med religionsutøvelse, må likestillingsloven anvendes.

Brannmenn om likestilling / video

<http://ndla.no/nb/node/82214>

Kvinner kjempet for likestilling i mange år før likestillingsloven ble vedtatt. Kvinner fikk arverett på lik linje med menn i 1854, og ugifte kvinner ble gjort myndige i 1864. Giftet kvinner ble ikke gjort myndige før i 1888. Kvinner fikk alminnelig stemmerett i 1913. Gro Harlem Brundtland ble første norske kvinnelige statsminister i 1981.

Vi har lett for å tro at vi bor i selve likestillingslandet, der kvinner og menn er likestilt bortsett fra enkelte såkalte innvandrermiljøer, spesielt blant muslimer. Men det er for eksempel fortsatt et stykke igjen før menn og kvinner får utbetalt samme lønn for samme arbeid i alle yrker.

Oppgave Direkte eller indirekte diskriminering

Vurder hvorvidt de nedenstående eksemplene er direkte eller indirekte diskriminering eller er unntak fra loven mot diskriminering:

1. Det søkes etter sterke menn i politistillinger.
2. Gjennomsnittshøyden for søker til stillingen politikonstabel må være 180 cm.
3. Et kirkesamfunn som mener at tilsetting av kvinnelige prester ikke er tillatt etter Guds ord, søker etter mannlige prester.
4. Kvinnene som er i fødselspermisjon i bedriften får ikke delta i lønnsforhandlinger.
5. En kristen folkehøgskole skal ansette en kvinnelig kokk som også har andakter på skolen.
6. En restaurant søker etter serveringspersonell. Det opplyses at arbeidsantrekket er skjørt.
7. En kvinne har søkt på en stilling. Hun er best kvalifisert av søkerne, men på grunn av at hun er gravid får hun ikke jobben fordi bedriften trenger en kompetent person i stillingen straks.
8. Det gis ulike ansettelsesvilkår for heltidsarbeidende og deltidsarbeidende.

Kjønnsroller

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Kjønnsroller og kvinneundertrykkelse \(78361\)](#)

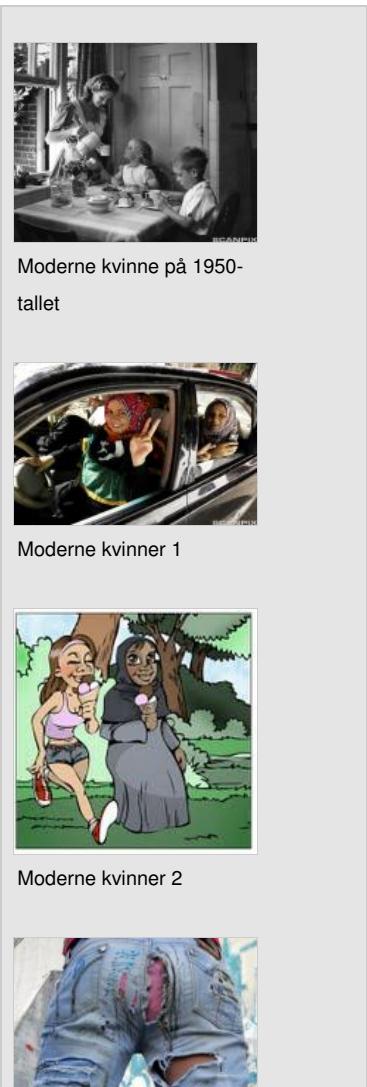
Et norsk ideal er at mannen skal ta aktivt del i husarbeid og barnestell, og ordningen med pappa-permisjon og fedrekvote skal bidra til felles ansvar mellom far og mor i stell og oppdragelse av barn. Et kjent konfliktområde i kommunikasjonen mellom ulike beboere i Norge er nettopp forholdet til kjønnsroller. Dette skal vi se på i denne artikkelen.

Manns- og kvinneroller

I mange andre land og kulturer er det utenkelig at mannen skal ha noe med barnestell og husarbeid å gjøre. Det er kvinnene som skal stelle hjemme, passe barn, lage mat, og væremannens seksualpartner når han vil. Mannens oppgave er å være familiens forsørger, familiens ansikt utad og være «overhode». Det er ikke så lenge siden dette var vanlig også i Norge. Mor var per definisjon «husmor» og far «familiens forsørger».

"Blandede" ekteskap

I mange «blandede ekteskap», der mannen og kvinnene kommer fra ulike tradisjoner, kan disse forventningene kollidere og skape konflikter.

Moderne kvinne på 1950-tallet

Moderne kvinner 1

Moderne kvinner 2

Moderne kvinner 3

Se filmen "Den grønne sykkelen"

Filmen handler om ei ung saudi-arabisk jente. Hennes høyeste ønske er å få en sykkel. Det var inntil nylig forbudt for kvinner å sykle i Saudi-Arabia

Kjønnsroller og kvinneundertrykkelse / fagstoff

<http://ndla.no/nb/node/78361>

Oppgaver til "Den grønne sykkelen"

[Oppgaver til film](#)

Eksempel

Multikulturelle ungdommer

En marokkansk mann som gifter seg med en norsk kvinne vil ofte forvente at hun skal ta seg av alt husarbeidet, mens hun har forventninger om at han skal ta sin del av bleieskift, matlagning, rengjøring og oppvask. Ifølge marokkansk skikk er detmannens oppgave å forsørge kvinnan. Men dersom han er arbeidsløs, har han et problem. Det kan være lettere for den norske kvinnen å få jobb i det norske samfunnet. Men da er kjønnsrollene snudd på hodet, og mannen føler at han taper anseelse i forhold til sin egen forventning og i forhold til andre landsmenn.

Kvinneundertrykkelse forankret i religiøse tekster og kultur

I Norge ser vi tydeligst motsetningene i synet på kjønnsroller hos innbyggere med muslimsk bakgrunn.

I Koranen står det at menn er «kvinners formyndere» og at kvinnene skal være «lydige» (Berg 1989 Sure 4,38). Et av hovedkonflikten områdene mellom muslimer i Norge og storsamfunnet er problemstillinger knyttet til kjønn: æresdrap, kvinnelig omskjæring og tvangsekteskap. Ofte tegnes kvinneundertrykkelse opp som et problem spesielt for muslimer. Advokaten og Venstre-politikeren Abid Q. Raja, som selv har norsk-pakistansk bakgrunn, sier dette:

Undertrykkelsen av kvinner i Pakistan er altomfattende og gjennomgripende, og de rigide kjønnsrollene er det få som setter spørsmålstege ved. Kvinnen skal tilfredsstille de øvrige familiemedlemmene behov gjennom offer og selvutslettelse – slik var det for 500 år siden, og slik er det i dag. Hun skal sette sine egne drømmer til side og hjelpe ektemannen og sønnene til å realisere sine muligheter. Alt husarbeid, lett som tungt, er hennes ansvar alene, og det er uhørt at hun protesterer mot å gjøre de oppgavene hun er tildelt. Er hun så heldig å få en mann som ber sine fem bønner om dagen, tjener til livets opphold, er trofast og ikke bruker vold, skal hun prise Gud og være mer enn fornøyd. Likestilling er rett og slett et fremmedord, ja nesten et skjellsord (Raja 2008:159).

Et stadig tilbakevendende fokus på kjønnsrollene i islam kan imidlertid bidra til etablering av stereotypier om alle muslimer. Det er viktig å se at slike tradisjoner diskuteres og endres også blant muslimer, og ikke minst blant muslimer som er kommet for å bosette seg og få barn i Norge. Man må ikke «skjære alle over en kam», som det heter.

Slike generaliseringer tilslører at det fins problemer med religiøst forankret kvinneundertrykkelse også i kristne miljøer i Norge. Også i Bibelen kan en finne tekster om at «mannen er kvinnens hode» og at kvinnene må «tildekket sitt hode» og enkelte mer fundamentalistiske grupper vil hindre adgang til skilsisse og gjengifte og forby homofile holdninger med henvisning til Bibelen. (Se f.eks. Bibelen 1985 1. Kor. 11, Rom.1,27)

Religiøse tekster i et historisk-kritisk perspektiv

Ved norske teologiske læresteder legges det oftest til grunn såkalt historisk-kritisk metode. Det betyr at disse tekstene tolkes ut fra sin historiske kontekst. De vurderes da av de fleste som «tidsbestemte», dvs. knyttet til samfunnet den gangen de ble skrevet. Tekstene var skrevet for at en ikke skulle vekke anstøt i samfunnet der slik praksis – tildekking og underordning – var vanlig.

I dag er problemet det motsatte. Denne typen praksis, med tildekking av kvinnens hode og underordning av kvinnene under mannen, vil i vår tid vekke anstøt i det norske samfunnet. Derfor er det tekstens anliggende en må se på og ikke tekstens «bokstav», sier dagens teologer. Det er ingen prester som i dag krever at kvinnene skal dekke til hodet, heller ikke i kirken. Men det var vanlig for ikke så mange år siden.

Innenfor islam finnes også grupper som ser Koranens tekster som «tidsbestemte». Men fordi Koranen anses som en hellig og uoversettelig bok direkte fra Allah, tolkes den vanligvis ut fra det samfunnet som eksisterte ca 600 – 1000 e.Kr. Da blir det mye vanskeligere å godta avvikende praksiser.

Oppgaver

1. Her kommer teologen Anne Hege Grung med noen synspunkter på dialogen mellom kristne og muslimske kvinner [Dialog mellom religioner](#)
2. Her skal du skrive blogginnlegg om å være "Typisk norsk" og "Typisk pakistansk" [Fordypningsoppgave 1 Å være fremmed](#)

Litteraturliste

- Aakervik, Gunnhild. 2001. Hva vi sier - og hva vi mener: uttrykksmåter og arbeidsspråk. Oslo: Almater.
- Berg, Einar. 1989. Koranen. Oslo: Universitetsforl.
- Bibelen. 1985. Oslo: Bibelselskapet.
- Brenna, Loveleen Rihel. 1997. Mulighetenes barn: å vokse opp med to kulturer. [Oslo]: Cappelen.
- Brenna, Loveleen Rihel. 2001. Djulaha!: om å forstå annerledeshet. Kristiansand: Høyskoleforl.
- Brenna, Loveleen Rihel. 2004. Sangam!: integrering og inkludering. Bergen: Fagbokforl.
- Eitinger, Leo. 1981. Fremmed i Norge. [Oslo]: Cappelen.
- Gullestrup, Hans. 2003. Kulturanalyse: en vej til tværkulturel forståelse. [København]: Akademisk Forl.
- Hofstede, Geert. 2001. Culture's consequences: comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations. Thousand Oaks, Calif.: Sage.
- Hofstede, Geert og Gert Jan Hofstede. 2005. Cultures and organizations: software of the mind. New York: McGraw-Hill.
- Jensen, Iben. 2005. Grundbog i kulturforståelse. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforl.
- Jensen, Øystein. 2006. The Aspect of Power in Intercultural Communication Practice. In Bridges of Understanding, Perspectives of Intercultural Communication, ed. Øyvind Dahl, Iben Jensen, Peter Nynäs (eds.):85-100. Oslo: Oslo Academic Press.
- Long Litt, Woon. 1992. Fellesskap til besvær?: om nyere innvandring til Norge. Oslo: Universitetsforlaget.
- Loona, Sunil. 2001. En flerkulturell skole? In Barn i Norge:S. 28-39. Oslo: Voksne for barn.
- Oberg, Kalervo. 1960. Culture shock: Adjustment to new cultural environments. Practical Anthropology 7: 177-182.
- Pollock, David C., Ruth E. Van Reken, og Elin Finnseth Sæverås. 2009. Hvor er hjemme?: med røtter i flere kulturer. Oslo: Lunde.
- Raja, Abid Qayyum. 2008. Talsmann. Oslo: Aschehoug.
- Reif, Heidi, Hildegun Sarita Selle, og Kjell Østby. 2010. Flexid kursmanual. Oslo.
- Samovar, Larry A., Richard E. Porter, og Edwin R. McDaniel. 2007. Communication between cultures. Belmont, Calif.: Thomson Wadsworth.
- Sætersdal, Barbro. 1978. Innvandrerne og barna deres. [Oslo]: Universitetsforlaget.
- Weber, Max og Egil Fivelsdal. 2000. Makt og byråkrati: essays om politikk og klasse, samfunnfsforskning og verdier. [Oslo]: Gyldendal.
- Wikan, Unni. 2005. For ærens skyld: Fadime til ettertanke. Oslo: Universitetsforl.
- Zaman, Kadafi. 1999. Norge i svart, hvitt og brunt: en multikulturell mosaikk. Oslo: Forum Aschehoug.

Fra husmorfilm til blogg

Forfatter: Inga Ragnhild Holst, NTB

[Fra husmorfilm til blogg \(115859\)](#)

Fra husmorfilm til blogg / aktualitet

<http://ndla.no/nb/node/115859>

Folkeopplysning og reklame

Husmorfilmene fra 50- og 60-tallet var timelange gratis kinofilmer hvor nye produkter for hjemmet ble presentert på en informativ måte. Det var uten tvil reklame, men mellom produktreklamen var det stikk der kremen av norske komikere, sangstjerner og programledere underholdt publikum.

Husmødre køet opp for å se filmene. Ofte var det moteoppvisninger og alle landets husstander fikk gratisavisa Husmor-nytt i posten med invitasjon til filmen rett før. Ingen har eksakte tall, men det anslås at mellom 150 000 og 250 000 kvinner så hver av filmene. Det ble produsert 28 filmer mellom 1953 og 1972.

Kjønnskonserverende

Reklameinnslagene hadde opplysende karakter og dreiet seg om nye varer og arbeidsmetoder i hjemmet; matlaging, rengjøring, stell av klær, innredning og oppussing, husmorens egenpleie og så videre.

– Det ble reklamert for klær, mat og kosmetikk, og de var kjønnskonserverende på den måten at det var en selvfølge at kvinner var husmødre, forklarer Anne Marit Myrstad, førsteamanuensis i filmvitenskap ved Institutt for kunst- og medievitenskap ved NTNU. Hun ga nylig ut boken «Husmora i fokus. Den norske husmorfilmen 1953–1972». Hun sier at enkelte av dagens bloggere har fellestrek med budskapet i de gamle filmene.

– Husarbeidet har vært og synes fortsatt å være et kvinnedomene, faktisk også utover det som handler om omsorg for barn, sier Myrstad.

Husmordealene lever videre på internett

– Dagens husmorblogger skiller seg fra husmorfilmer først og fremst når det gjelder vår tids vekt på mammarollen. Barneomsorg var ingen vesentlig del av husmorfilmene, men når det gjelder innredning, design og kakeoppskrifter, er forbindelsen klar.

– Nettet er et ypperlig sted for å gi hverandre råd om oppskrifter og tapetsering. Men ideen om å gjøre husarbeid til karriere er et dristig prosjekt i den grad det handler om å la seg forsørge. Vi har alle, kvinner som menn, viktige oppgaver hjemme, men om disse i større grad oppleves som kvinnens valg og ansvar, sier det en hel del om at husmoridealene har fått lov å leve videre lenge etter at kvinnekampen tok over for husmorfilmen på 1970-tallet.

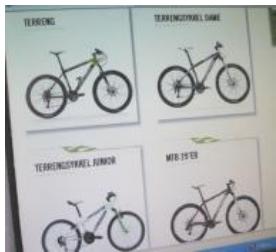
2013: Tine Solberg blogger om mote, livsstil og interiør og har daglige 3000 unike brukere.

Medier

Medier - innledning

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Medier \(80885\)](#)

Professor Arne Krokan ved NTNU forteller i bloggen sin om en gutt som ønsket seg en downhillsykkel i konfirmasjonsgave. En slik sykkel må være solid for å tåle en røff behandling og kostet 45.000 kroner i butikken. Så mye penger fikk han ikke, så drømmen kunne ikke oppfylles umiddelbart etter konfirmasjonen. Hva gjorde han?

Er du det Krokan kaller en *digital innfødt*, vet du svaret; gjennom nettsamfunn for sykkelentusiaster fant han ut hva slags deler sykkelen skulle bygges opp av. Han fikk også kontakt med en som kunne sette den sammen for ham. Deler ble bestilt på nettet og sendt til montøren. Slik kunne gutten til slutt få sin downhillsykkel til 15.000 kroner inkludert frakt og moms.

Her kunne historien ha sluttet, men det gjorde den ikke. Gutten fikk den idéen at han kunne undersøke hva han kunne selge den for på Finn.no. Høyeste bud var 40.000 kroner. Det ble salg og dermed var gutten blitt sykkelforhandler. Han annonserte sykler til salgs på nettet og fikk dem produsert når han hadde en kjøper. Du kan lese denne historien på Arne Krokans blogg. Den finner du ved å gå inn på <https://arnek.wordpress.com/>. Innlegget er fra 28. august 2009.

FINN.no

CD

Aviser

Marshall McLuhan

Fortellingen viser i et glimt hvilke muligheter som finnes for dem som behersker dagens medier. Den viser også hvilke endringer som skjer i et samfunn der mediene bestemmer dagsorden. Guttens oppfinnsomhet og kreativitet var jo ikke bra for den lokale sykkelforhandleren. Forhandleren skal jo ikke bare selge sykkel, men gi råd og veiledning til kjøpere. Det første tjener han penger på, men ikke på det siste. Derfor må han kalkulere dødtid og veiledning inn i utsalgsprisen.

Mulighetene finnes også innen musikkbransjen. Det er ikke mange av dagens ungdom som kjøper CD-er i butikken når du kan laste ned den samme musikken gratis over nettet. Kortsiktig er det bra for den som får lett tilgang til musikk, men langtiktig rammer det forhandlere, og ikke minst, de som skal skape musikken, som ikke lenger får provisjoner av salget. Også avisene merker konkurransen fra de nye mediene. Mange spår av papiravisen vil være død om få år.

«Mediet er budskapet.» Det var en av pionerene innen medieforskningen, kanadieren Marshall McLuhan, som formulerte denne tesen. Det han mente var at hvert medium har sin egenart, sine egne muligheter og begrensninger. (McLuhan 1997:9). Det skal være temaet for denne delen og kompetanse målet om "medienes muligheter og begrensninger"

Medium (lat.) betyr «det som er i midten». For å snakke i kommunikasjonsteoretiske termer, er mediet det som ligger mellom avsender og mottaker, det som formidler noe mellom partene. Men ordet medium brukes også om en person som formidler tanker fra en annen virkelighet i forbindelse med transer, besettelser eller stemmer fra et orakel. Vi skal her ikke beskjefte oss med den typen mellommenn eller -kvinner, men holde oss til kommunikasjonsmediene.

På samme måten som vi må bruke instrumenter for å skape musikk, må vi ha et instrument for å formidle våre meldinger. Dette instrumentet kaller vi mediet.

Vi skal se nærmere på «instrumentet» som «kommer mellom» avsender og mottaker som for eksempel skrift, bilde, telefon, radio, film, fjernsyn, mobiltelefon og Internett. Hvordan bruker vi mediene og hvordan preger de oss?

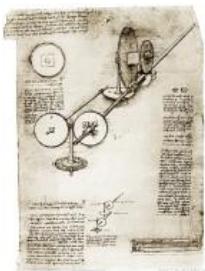
Les mer

Lurer du på hva "digitalt innfødte" og "gamliser" er, eller har lyst til å lese mer om Arne Krokan, kan du se [her](#)

Tekst og tidligere medier

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Tekst og tidligere medier \(80887\)](#)

Med ordet tekst, mener vi oftest ord som er skrevet eller trykt. Det kan også være en libretto – teksten til et operastykke, et sitat fra en bok, et dikt eller en tekstmelding. Her står tekst i motsetning til illustrasjon eller lyd.

I denne artikkelen skal vi se på tekst og tidlige medier.

Ordet *tekst* kommer av det latinske ordet «texere» som betyr «å veve». Det er også det som ligger til grunn for ordet «tekstil». Tekst er altså noe som binder sammen som en vev. Når vi tenker på denne måten, er vi inne på hvilken funksjon en tekst har. Da forstår vi at det er ikke bare skriftlige tekster som kan binde sammen. Derfor brukes også *det utvidete tekstbegrepet* som innbefatter blant annet bilde, musikk, lyd og tale.

Ulike teksttyper kan også brukes samtidig. En film kan for eksempel inneholde både tale, lyd, musikk foruten levende bilder. Slike *sammensatte tekster* kalles også *multimodale tekster*.

Innenfor tekstanalysen brukes også begrepet *sjanger* som er en norm for hvordan en tekst skal utformes og til en viss grad hva den skal inneholde.

Billedkunst, retorikk, musikk og film kan benytte seg av ulike sjangere med særskilte normsett. Sjangere kan også blandes for bestemte formål, som vi har sett. Vi skal her ikke gå nærmere inn på tekstanalyse som ble behandlet i KK1 og behandles nærmere i KK2, men konsentrere oss om mediene, deres muligheter og begrensinger.

Tidlige kommunikasjonsmedier

Inka-folket i Sør-Amerika hadde ikke noe skriftspråk. Men som alle andre mennesker, både i historisk tid og i nåtiden, hadde de behov for å meddele seg til hverandre også når de ikke møttes ansikt til ansikt. De kunne da sende løpere – sendebud – med beskjeder.

Inkaløper

Fotograf: [Egil Eikvil](#)

Selv om inkaene ikke hadde utviklet skriftspråket, hadde de stor innsikt i astrologi og studerte stjerner og planeter for å forutsi årstidene. De designet kompliserte terrasser, veier og bygninger som vekker beundring også i dag.

Machu Picchu

De utviklet også et komplisert kodesystem ved hjelp av snorer med kulørte knuter, quipu, knyttet sammen. Hver knute varierte i størrelse og farge og kunne representere sauер og lamaer.

Inkaenes Quipu

I Midtosten, Asia og i Europa ble det brukt ryttere som kunne formidle muntlige eller skriftlige beskjeder så hurtig som mulig. Bruk av røyksignaler som ble sendt opp fra strategiske steder, var også en måte å meddele seg på, blant annet brukt av inkaene.

Røyksignaler

Fotograf: [akg-images](#)

I vikingtidens Norge ble viktige beskjeder formidlet ved hjelp av bål på varder langs kjente ruter. Snorre forteller at det ble satt opp veter (ildvarder) på høye fjell slik at en kunne se fra den ene til den andre. Hvert distrikt fikk sin vardevakt. Når det kom fiendtlige skip, kunne folk varsles. «Folk sier at på syv netter gikk hærbudet fra sørnestre veten til det nordligste tinglaget på Hålogaland.»

ILDVARDER

Mange afrikanske etniske grupper brukte trommene for å formidle lydsignaler fra landsby til landsby. I motsetning til røyksignaler, kunne disse formidles gjennom skogsområder der man ikke kunne se hverandre. Rytme, gjentagelse og tone var koder som kunne tolkes i verbale språk.

Eksemplene ovenfor viser at mennesker har funnet funksjonelle løsninger på kommunikasjonsbehovene sine også før skriften og formidlingen av beskjeder ved hjelp av nedtegninger ble vanlig.

Oppgave

Gjør rede for ulike kommunikasjonsmedier som ble brukt før skriften ble oppfunnet.

Finn ut

1. Hva slags medier urfolk og enkelte stammegrupper rundt omkring i verden fremdeles bruker for å kommunisere med hverandre, uten bruk av skrift.
Nyttige søkeord kan være: indigenous people, ways of communication, whistled language
2. Philippides var en av verdens mest kjente budbringere. Hvem var han? Hva bygger historien om ham på?
3. Hvordan oppstod uttrykket "Don't Kill the Messenger"?

Skriftlige medier

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil, Nina Bell Rui Aadna

[Skriftlige medier \(80888\)](#)

Menneskene har kommunisert med bilder i mange tusen år før skriften dukket opp. De eldste hulemaleriene vi kjenner til finner vi Frankrike. Alderen på disse anslås å være ca 32000 år gamle, og de ble laget under den perioden vi kjenner som steinalderen.

Hva slags funksjon hadde hulemaleriene?

Ganske nylig er man blitt oppmerksom på at de som laget hulemaleriene også skrev symboler. Men vi vet ikke om dette var en type skrift eller religiøse eller rituelle symboler.

Inkaenes snorer, fra ca 1200 e.Kr., kunne også hjelpe dem til å huske ting, men skrift er selvsagt noe annet enn bare et middel for å huske.

Inkaenes Quipu

Skriftspråket blir til

Oppfinnelse av skrift er en av de største landevinnninger menneskene har gjort. Det er vanlig å regne sumererne i det sørlige Mesopotamia (I dag: Irak) som oppfinnere av kileskriften ca. 3500 f. Kr. Navnet skyldes at skriften fremkom ved at sumererne presset en kantet griffel inn i våt leire slik at det ble dannet kileformede tegn. Disse kunne settes sammen i ulike antall og vinkler.

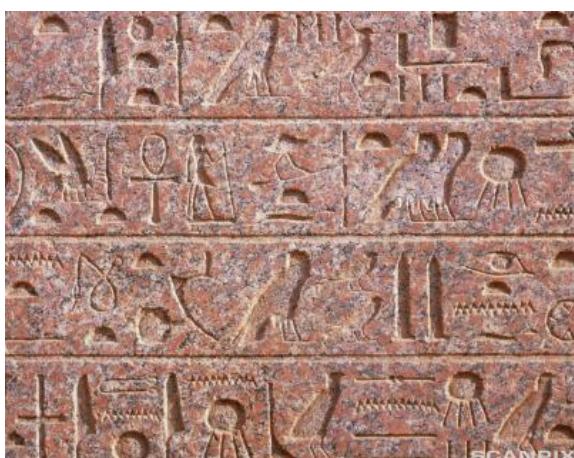

SCANPIX

Kileskrift

Også når skrift har bildelignende utseende så er skriften noe annet enn bilder. Eksempel på dette er slik som egyptiske hieroglyfer (hellig inngraving) og noen kinesiske symboler, såkalte piktografiske tegn, så er skriften noe annet enn bilder. Bilder representerer ting, skrift representerer en ytring, ord eller lyder som noen sier eller kan si.

Til skriften er det knyttet koder som forteller leseren hvordan tegnene eller ordene skal forstås. Leseren må kjenne denne koden for å kunne lese bildet. Skrift i denne betydning var og er den største av alle menneskets teknologiske oppfinnelser fordi den flytter tale fra munn og øre til en annen sans, nemlig synet.

SCANPIX

Egyptiske hieroglyfer

Skriftspråket - en synliggjort lyd

Skriften endrer ikke bare talen, men også måten å tenke på (Ong 2002). Med skrift åpnes en ny verden. Skrift gir muligheter til å strukturere tanken på en ny måte. Det som er nedskrevet, kan gjentas når som helst og av hvem som helst som kjenner koden.

Uten skrift kunne vi ikke tenke slik som vi gjør, ikke bare når vi uttrykker oss skriftlig, men når vi utformer våre verbale utsagn. Mer enn noen annen oppfinnelse har skriften endret menneskets tenkemåte og bevissthet. Skriften etablerer et språk som er fjernet fra den som tenkte det og skrev det ned. Skriften lever sitt eget liv, noe som talen ikke kunne gjøre, før det ble mulig å gjøre opptak også av muntlig tale.

Uten skrift, er ordet borte idet det var sagt. Derfor fant avsenderen gjerne på ulike knep for at det skulle være lettere for mottakeren å huske det som ble sagt. For eksempel kunne man bruke gjentakelser, billedlige uttrykk, ordtak og liknende som gjorde at budskapet ble lettere å huske. En lyd er borte når den er uttalt, et skriftbilde består. Dette er den store gevinsten med skrift. Lyden er blitt synliggjort – visualisert.

Oppgave

1. Forklar hvorfor oppfinnelsen av skrift kan sies å være «den viktigeste av alle menneskelige oppfinnelser». Hva var det som var så epokegjørende?
2. Hvilke fordeler innebærer kunnskapene om skrift i forhold til de tidlige kommunikasjonsmediene som er omtalt i avsnittet ovenfor?

Fra bilder til alfabeter

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil, Nina Bell Rui Aadna

[Fra bilder til alfabeter \(80890\)](#)

Egyptiske hieroglyfer har eksistert fra ca 3000 f.Kr. (muligens med påvirkning fra kileskriften), minoisk skrift fra ca 1200 f.Kr., skrift fra Indus-dalen fra 3000 – 2400 f.Kr. og kinesisk skrift fra ca 1500 f.Kr. Fra Amerika kjenner vi maya-skrift (Guatemala), som er en type hieroglyfer fra ca. 50 e.Kr., azteker-skrift (Mexico) fra ca 1400 e.Kr. Fra vår egen kulturmiljø kjenner du sikkert til runer? Her skal vi se på utviklingen fra bilder til skrifttegn.

Piktografiske og ideografiske tegn

De fleste skriftformer går tilbake til **piktografiske** tegn – bilder. Kinesiske skrifttegn bygger på bilder, men disse er i tidens løp blitt stilisert på finurlige måter slik at vi ikke så lett kan kjenne igjen bildene.

Måten tegnene er satt sammen på gir det sammensatte tegnet ny mening. To stiliserte trær ved siden av hverandre betyr ikke «to trær», men «skog». Et stilisert bilde av kvinne og barn ved siden av hverandre betyr og uttales «god» og ikke «kvinne og barn». Vi har da gått fra **piktografiske** til **ideografiske** tegn – de formidler en idé og ikke det de avbilder.

tre, skog

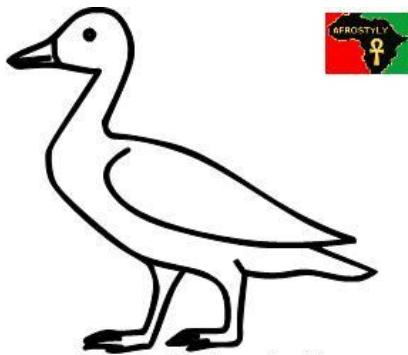
kvinne, barn, god

Det kinesiske tegnet for «skog» består av to trær. Tegnet for «god» består av symbolet for kvinne og barn. Det sammensatte tegnet står for noe mer enn enkeltdelene.

Hieroglyfer

De egyptiske hieroglyfene var opprinnelig bildeskrift. Siden brukte man bildene til å uttrykke ord som inneholdt den samme rekken konsonanter. Av dette utviklet det seg tegn for bestemte konsonantgrupper, som igjen utviklet seg til enkeltekonsonanter (alfabetiske tegn).

Langt senere ble vokaler lagt til, og vi nærmer oss dagens alfabeter. Det som kjenner til alfabetene, er at hver enkelt språklyd har fått sitt bestemte tegn.

www.afrostyly.com/english
www.youtube.com/egyptdecoded

AND

Opphavsmann: www.afrostyly.com

Egyptiske hieroglyfer utviklet seg fra piktografiske til ideografiske tegn. Bildet av denneanden for eksempel, gir assosiasjoner. Når bildet skulle leses, måtte man ta hensyn til det består av to **fonemer**: f z. (Et fonem er minste lydsegment en kan skille fra andre lyder).

De to fonemene kunne også leses som «sønn» fordi både ordet for «and» og «sønn» hadde de samme konsonantene. Da har betydningen av tegnet ikke likhet med tegnet lenger. Sammensetningen med andre tegn ga en nøkkel til hvordan det skulle forstås.

Hieroglyfer

Opphavsmann: [Wikipedia](https://en.wikipedia.org/wiki/Hieroglyph)

Fordeler og ulemper med piktografisk lesing

Fordelen med et piktografisk system er at folk som ikke kjenner hverandres språk, og som derfor ikke kan snakke med hverandre, likevel kan skrive til hverandre. I tillegg kan tegnene leses på flere ulike språk. Ulempen er at en må lære mange tegn for å være skrivekyndig og lærd, det blir altså et skriftsystem for eliten, ikke for menigmenn.

Kanskje en også kan se det som en fordel at en kan utvikle mange ulike kunstferdige måter å skrive tegnene på, såkalt kalligrafi. Med ulike pensler kan skriften få vakre kunstneriske utforminger, nesten som et lite maleri.

Kinesiske skrifttegn / video
<http://ndl.no/nb/node/82377>

Japansk er ikke beslektet med kinesisk. Likevel har japanerne adoptert flere kinesiske tegn og lagt til noen av sine egne slik som stavelsesalfabetet kana. Med tegn for stavelsesmerker som for eksempel ka, ke, ki, ko, ku og ma, me, mi, mo, mu, kan man stave fremmedord. «Hotell» kan for eksempel skrives slik på japansk med bare tre stavelsestegn:

(*ho-te-ru*),

Også andre språk har stavelsesalfabet, for eksempel en del indiske språk, vai i Nigeria og etiopisk:

አኅሃ፡አዲስ፡ወሰኩ፡የዕቅስ፡
ለደራሳቸውኩ፡ጠቃላ፡ወሰ
ኩ፡ወቃድኩ፡ለደራሳል፡ኩሙ፡
ወልድ፡አንቻ፡ለለባ፡ወንቻ፡ወ
ክሙ፡ወልድ፡ርባቸ፡ወንቻ፡ወ
ወርዳቸ፡ኩሙል፡ወአደቸኩይ
ለአጥሁ፡ዘረተ፡ነገሩ፡ወሰኩ፡
ስም፡የቁለ፡ከና፡የዕቅስ፡ወ
ልደ፡ርባቸ፡አንቻ፡ርል፡ወተቁ
በለ፡ወተቁል፡ወሰኩ፡ወወስ
ዶ፡በቃቁዋን፡ርል፡ለለባ፡ኩለ፡
ዘረተ፡ነገሩ፡ወሰኩ፡ለለባ፡ለለ
የዕቅስ፡አያዝ፡የአያዝ፡ወአያ
ት፡አያያ፡አንቻ፡ወሰኩ፡ወሰኩ
ሁ፡ሁግኩ፡ወተቁለ፡ዘረተ
ወሰኩ፡ለለባ፡ለለባ፡ለየዕቅስ፡አ
ስሙ፡አኅኋ፡አንቻ፡አንቻ፡የዕቅስ፡
ለተ፡በለ፡የዓረ፡ወሰኩ፡ወሰኩ
ኢት፡ወንቻ፡ወንቻ፡ለለባ፡ኩ
ለ፡አዋል፡ከና፡ለንቻ፡ዘረተ፡ዘረ

Etiopisk alfabet

Opphavsmann: [Ukjent](#)

Etiopisk stavelsesalfabet er basert på det hellige språket geez som brukes i den ortodokse messen. Tegnene kalles fideller.

Alfabetenes utbredelse

Det mest bemerkelsesverdige med alfabeter som brukes i dag, er at de alle kommer fra samme rot. De første alfabetene ble utviklet av semitter ca 1500 f.Kr.. Herfra har de spredt seg utover i hele verden. Se fig.

All verdens alfabeter

Opphavsmann: [Wikipedia](#)

Både hebraiske og arabiske alfabeter ble opprinnelig skrevet med bare konsonanter. Når navnet på Gud i hebraisk ble skrevet med bokstavene Jvh, יהוה, kunne det leses Javeh, eller Jehovah, alt etter hvilke vokaler man valgte å legge til. For å hjelpe skolebarna, setter man ofte til noen punktmerker for å angi vokalene. Både arabisk og hebraisk leses fra høyre mot venstre.

ج	ث	ت	ب	أ
Jilm	Thaa	Taa	Baa	Alif
ر	ذ	د	خ	ح
Raa	Dhaal	Daal	Khaa	Haa
ض	ص	ش	س	ز
Daad	Saad	Shiin	Silin	Zay
ف	غ	ع	ظ	ط
Faa	Ghayn	'Aayn	Dhaa	Taa
ن	م	ل	ك	ق
Noon	Miim	Laam	Kaaf	Qaaf
teachislam.co.za				

Arabisk alfabet

Opphavsmann: [NRK](#)

De fleste historikere mener at de norrøne runene oppstod blant goterne eller andre germanske stammer rundt Svartehavet i det 2.-3. århundre. Antakelig er runene inspirert av blant annet det greske og latinske alfabetet. Runene spredde seg nordover med folkevandringene. De ble enerådende i Norden fra det 3.-4. århundre og ble brukt i vikingtiden. Når de skulle hugges i stein, ble de stilisert slik at de lettere kunne risses i hardt materiale.

Fra 1100-tallet er de også brukt for dagligdagse beskjeder og meldinger. Funn av såkalte runepinner fra Bryggen i Bergen viser at mange kjøpmenn og andre kunne lese og skrive på denne tiden.

Runene har endret seg opp gjennom tidene. Fra ca 550 – 700 e. Kr. var det overganger fra 24-runers til 16-runers alfabet. Fra ca år 1000 kom runer som var mer tilpasset det latinske alfabetet. Slike runer ble brukt helt fram til ca 1800.

F	ᚼ	X	X	J	ጀ	E	M
Y	ᛚ	F	ᚱ	ᚲ	ᚼ	M	ᛘ
Δ	ᛖ	ᚷ	ᚷ	ᛏ	ᛗ	ᛈ	ᛏ
A	ᚻ	N	ᛏ	ᛕ	ᛊ	ᚽ	diamond
P	ᚱ	I	I	ᛏ	ᛑ	Δ	ᛘ
Gamma	ᚹ	J	ᚻ	ᚶ	ᛚ	Omega	ᛘ

Runer

Opphavsmann: [Wikipedia](#)

Runealfabetet er kalt futharken etter de første bokstavene i alfabetet.

Futhark

Opphavsmann: [Rundt om runer](#)

Oppgaver

1. Bruk [Engelsk-kinesisk ordbok](#) og slå opp engelske ord og uttrykk som "Good morning", "girl" osv. Hør på uttalen og prøve å uttale ordene selv.
2. Hvilke fordeler og ulemper er forbundet med henholdsvis det piktografiske skriftsystemet og våre alfabetiske system basert på fonemer?
3. Skriv navnet ditt med runer. Hent bokstaver fra det lille og det store runealfabetet (se bildene over).

Brev – en fortrolig meddelelse

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Brev – en fortrolig meddelelse \(80891\)](#)

Et brev (lat. *brevis* = kort) er en skriftlig meddelelse som sendes fra et sted til et annet. Det kan skjelnes mellom mange ulike typer brev som for eksempel: privatbrev, offentlige brev, forretningsbrev og brev som litterær sjanger (epistel).

Historie

I Egypt brukte man papyrus å skrive på. Andre steder har ben, palmeblad vært brukt. Grekerne og romerne brukte tretavler og et vokslag. Papyrus ble også brukt og senere pergament. Fra 1300-tallet. Konvolutten dukket opp i England i 1820-årene og fra ca. 1870. Blant papyrusfunnene fra Egypt finnes tusenvis f.Kr. Romerske brev viser at man ofte brukte en fast form av ordenes begynnelsesbokstaver.

Brev som litterær sjanger

Brev som litterær sjanger er best kjent hos oss fra Garborg Kjærs Epistler. Men også mange andre skribenter har bruktt brev (tilsende) i Det nye testamentet er brev som blant annet Paulus til menighetene.

Privatbrevene formidler meddelelser og hendelser og oppfordrer familiemedlemmer og venner. Offentlige brev er myndigheten, offentlige etater eller til privatpersoner om diverse politiske saker. Forretningsbrev er som ordet sier, forretningsrelatert.

Forskere som studerer kulturhistorie, finner ofte at brev er den beste kilde til å finne ut hvordan mennesker tenkte og handlet. De skrev til folk de kjente, de kunne gi fortrolige opplysninger som ikke kunne trykkes i aviser og blader, brev kjennetegnes ved at de er private, jfr. kjærlighetsbrev.

Papyrus

Brev fra dronning
Margrete I.

E-post

Fra brev til e-post

De første brevene var håndskrevne og sendt med budbringere. Etter hvert ble skrivemaskinen tatt i bruk. Det håndskrevne virker mer personlig og brukes fortsatt ofte når vi sender julekort til hverandre, eller er ute på reise.

Før det ble vanlig med vitenskapelige tidsskrifter, formidlet ofte ulike vitenskapsmenn sine oppdagelser til hverandre ved hjelp av brev. Med oppfannelsen av telegrafen kunne man sende korte tekster over store avstander på kort tid. I Norge fikk vi den første sivile telegraflinje mellom Christiania og Drammen i 1855.

Posten formidler i dag færre og færre brev, telefon og e-post har overtatt mye av denne sjangeren. Dessuten kan brev sendt med e-post leses av hackere, og telefoner kan avlyttes. Brev er i lukket konvolutt, og hemmelige brev kan til og med forsegles.

Oppgave

1. Har du noen gang skrevet eller mottatt et privat brev? Hva slags andre brev har du mottatt?
2. Har du sendt eller mottatt postkort når du har vært på ferie?
3. Hvilke muligheter og begrensninger har brevkorrespondanse i forhold til digital korrespondanse?

Boken og boktrykkerkunsten

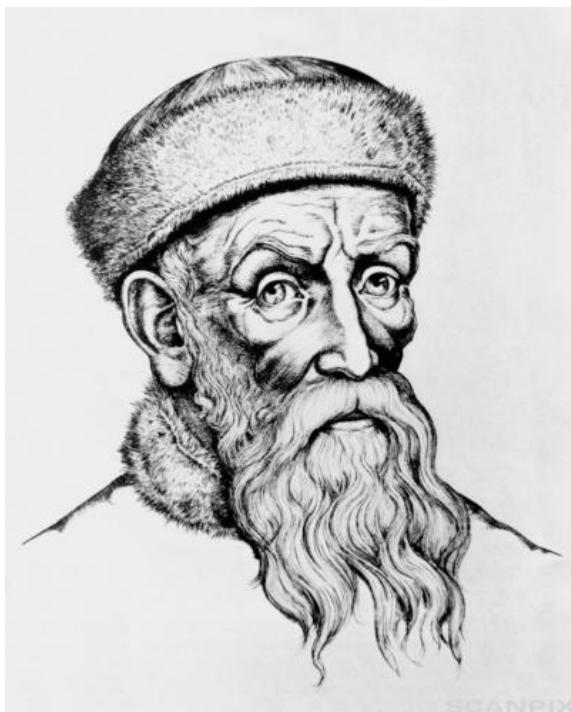
Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil, Nina Bell Rui Aadna
[Boken og boktrykkerkunsten \(80892\)](#)

Ordet bok kommer av bøk, muligens fordi germanerne skrev på bøketavler. Bøkene kom til Norge for ca. 1000 år siden. De er helt annerledes enn de vi ser i dag. Middelalderens bøker var håndskrevne i stort format, ofte vakkert dekorert. Hver bok var unik og fremstilt i kun ett eksemplar.

Boktrykkerkunsten

Det store skillet i Europas mediehistorie (Bastiansen og Dahl 2008) skjedde da tyskeren Johann Gutenberg oppfant boktrykkerkunsten omkring 1450. Boktrykkerkunsten var allerede oppfunnet av kineserne før Gutenberg, men det var Gutenberg som tok teknikken i bruk i Europa. Nå kunne det produseres mange like eksemplarer av den samme teksten. Det medførte at helt identiske tekster kunne leses og studeres på forskjellige steder uavhengig av hverandre.

Johann Gutenberg
Fotograf: [Science Photo Library](#)

Trykkekunsten gjorde det mulig å masseprodusere tekster for et publikum av individuelle leser – altså fra en til mange – og dette er siden blitt mønsteret for moderne massekommunikasjon.

Boken som medium

Boken som medium er kjent, og vi skal ikke her skrive bokens historie eller beskrive alle slags typer bøker og trykksaker som finnes. Vi kjenner til at boken har vært oppfattet som trussel og som velsignelse. Bøker er blitt brent på bokbål og bøker er blitt brukt som middel til å få makt. Bokens betydning for spredning av folkeopplysning og lærdom har vært og er fortsatt av grunnleggende betydning. Bibliotekene har i vårt samfunn gitt muligheter for alle til å lese alle slags bøker. Mye av dette har i de senere år blitt erstattet av e-boka.

Oppgave

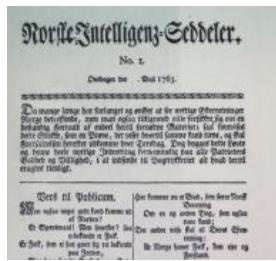
Spredning av kunnskap

I mer enn 550 år har vi hatt trykte bøker. Hvilke muligheter og begrensinger har den trykte boken som medium? Gjennomfør en sammenligning med dagens elektroniske muligheter for spredning av kunnskap.

Aviser og ytringsfrihet

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Pressens ytringsfrihet \(80893\)](#)

I denne artikkelen skal vi se på forholdet mellom pressen og ytringsfrihet slik det har artet seg i landet vårt gjennom de siste hundreårene.

De første avisene oppstod i Holland, Tyskland og England på 1600-tallet. Det som satte fart i utbredelsen var opprettelsen av faste postruter mellom de viktigste byene. Dette var starten på oppbyggingen av det som siden er blitt globale nettverk. I Norge kom den første avisen, *Norske Intelligenz-Seddeler*, i 1763. Det som skilte avisene fra tidligere nyhetsblader var at de kom ut mer regelmessig (Bastiansen og Dahl 2008).

Avisene ble tradisjonelt lest av mange mennesker og kunne påvirke leserne. Derfor ble både bøker og aviser utsatt for sensur av konge og kirke, helt fram til vi fikk Grunnloven i 1814.

The right side of the page contains three images. The top image shows Arnulf Øverland, a man in a suit and glasses, speaking at a podium with a microphone. The middle image shows a fire burning on the ground, with a flag partially visible. The bottom image shows a group of people seated around a long table in a meeting room, engaged in a discussion.

Arnulf Øverland og
blasfemiparagrafen

Brenning av norsk flagg i
Lahore, januar 2010 i
forbindelse med
karikaturtegningene

Møte i Pressens faglige
utvalg

[Les mer](#)

[Pressens faglige
utvalg \(PFU\)](#)

Hvis du vil sette deg mer inn i debatten om karikaturtegningene, bør du lese denne artikkelen [Det nasjonale og det globale](#)

Ressurser

[Hva er blasfemi?](#)

[Hva er satire?](#)

Med Grunnloven av 1814 ble den frie meningsutvekslingen knesatt som prinsipp – frimodige ytringer var tillatt for enhver.

Imidlertid har Norge inntil i dag hatt en lov mot gudsbespottelse – blasfemi, straffelovens § 142. Den siste som ble offentlig tiltalt for blasfemi i Norge, var forfatteren Arnulf Øverland i 1933, etter å ha holdt foredraget «Kristendommen, den tiende landeplage» i Studentersamfundet. Han ble frikjent samme år, og denne paragrafen har siden vært «sovende».

Men ytringsfrihet og blasfemi er til debatt den dag i dag som Dagbladets trykking av karikaturtegninger av profeten Mohammed i 2010 viste. Debatten rundt trykking av tegningene oppstod da danske Jyllandsposten for første gang trykket dem i 2005. Anslaget mot det franske satiremagasinet *Charlie Hebdo* i januar 2015 blåste på nytte liv i debatten om blasfemiparagrafen.

Eksempel

I 2010 satte Dagbladet inn en tegning av profeten Mohammed tegnet som en gris, et urent dyr for muslimer, under dekke av ytringsfrihet. 3000 muslimer demonstrerte på Universitetsplassen i Oslo i protest. Denne motdemonstrasjonen var i seg selv et uttrykk for ytringsfrihet.

En av de som talte til demonstrantene var Mohyeldeen Mohammad. Han anbefalte steining av homofile og antydet at det ved krenkelser av muslimer kunne bli iverksatt terroraksjoner i Norge. Da han senere kom hjem, ventet to av Dagbladets journalister på ham i en bil. Han truet dem med at de ville bli skutt. De fant det best å politianmelde ham. Da han selv kom for å politianmelde de som hadde sendt e-poster til ham, ble han arrestert og satt i avhør.

Tenk over

- Hva er blasfemi?
- Hva er gudsbespottelse?
- Finn ut hva de omtalte sakene har til felles (prosessen mot Øverland og tegningene av profeten).

Eksemplene reiser spørsmålet om hvor grensene for ytringsfrihet for pressen går i dag. PFU, Pressens Faglige Utvalg, har som formål å vokte de etiske grensene. Retningslinjer for dette er nedfelt i Vær Varsom-plakaten. Pressen finner det stadig vanskeligere å kontrollere nettkommentarer i forbindelse med saker som oppstår. Du finner lenker til artikler om PFU i lenkesamlingen.

Én ting er forholdet presse og ytringsfrihet, en annen er ytringsfriheten i forholdet til internett og sosiale medier. Her utfordres grensene ytterligere, slik vi eksempelvis har sett det i forbindelse med Anders Behring Breivik og hans meningsfeller. PFU vokter pressen, men hvem skal vokte verdensveien?

Oppgaver

Drøft

1. Hvor går grensen for ytringsfrihet i dagens presse?
2. Les mediekommentator Svein Egil Omdals [innlegg](#) i Stavanger Aftenblad 20.02.2010. Les gjerne også andre innlegg i saken på Internett og ta en debatt i klassen.
3. Er det riktig å publisere tegninger av profeten Muhammed, noe som oppleves krenkende for mange norske muslimer?
4. Artikkelen setter også søkelys på det fenomen at alle muslimer blir gjort ansvarlige for det en liten minoritet sier og gjør. Hvorfor er det så lett å generalisere når det gjelder muslimer, men ikke den andre veien, når det gjelder kristne?

Til refleksjon og diskusjon

I forbindelse med filmen "The Innocence of Muslims" har Afnan Ahmed (17) et innlegg i Si:D i Aftenposten (19. september 2012) under overskriften "Min kjære profet hånes".

Her er første del av innlegget:

For hver gang de håner Muhammed (fred være med ham), blir min kjærlighet og respekt sterkere. For til og med i hans tid ble han hånet og behandlet dårlig. Hver gang dette skjer, hver gang karikaturer oppstår, så har man et ord å forsvare seg med: ytringsfrihet. Jeg begynner å lure, har friheten til å ytre seg blitt sterkere enn respekt? Har denne friheten retten til å trå over andre verdier? Er ytringsfriheten blitt sterkere enn toleranse og respekt?

Drøft dette i lys av Per Edgar Kokkvolds uttalelser om ytringsfrihet i dette klippet.

Kokkvold om ytringsfrihet / video

<http://ndla.no/nb/node/82407>

Både i Afnan Ahmeds og Per Edgar Kokkvolds innlegg omtales kulturelle verdier.

- Hva er egentlig kulturelle verdier, og hvordan skiller de seg fra meninger og holdninger?
- Synes du det kan se ut som den vestlige verden har gitt ytringsfriheten en overordnet verdi, mens man i Midtøsten har forbeholdt det guddommelige den plassen?
- Hva kan i så fall dette komme av?
- Når føler DU deg krenket? Kan du si noe generelt om det?
- Har det eller har det hatt noe med kulturelle verdier å gjøre?
- Som redaktør, ville du ha trykt tegningene i avisens din, eller lagt ut et youtube-klipp av filmen på nettsidene, dersom du visste at de hadde blasphemisk innhold?

Visuelle medier

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil
[Visuelle medier \(80930\)](#)

Oppfinnelsen av skriften var synliggjøring av muntlige signaler og ga menneskene helt nye kommunikasjonsmuligheter. Men kommunikasjon med synlige tegn, slik som håndbevegelser, ansiktsmimikk og kroppsbevegelser er nok like gammelt som menneskerasen.

Alle former for illustrasjoner kan karakteriseres som **visuelle (synlige) medier**. Som vi har sett, er hulemaleriene eldre enn skriften. Mennesker har brukt dette mediet gjennom mange tusen år. Helleristningene i Alta er datert til å være fra ca. 4200 f. Kr. og til ca 500 f. Kr. De viser tegninger av reinsdyr, fisk og båter.

Bilder, fotografier, skulpturer, arkitektur, tekstiler, brukskunst, dans og ballett og ritualer er visuelle medier ofte kombinert med andre medier.

I denne presentasjonen kan vi ikke gi en utfyllende fremstiling av alle de visuelle medier som finnes. Vi tar bare med noen eksempler. Lærere og elever kan eventuelt velge å fordype seg i noen typer medier og foreta mer dyptgående analyser.

Tegn

I kurset for KK1 hadde vi et helt kapittel om **ikke-verbal kommunikasjon**. Vi skal derfor ikke gjenta det her, men det kan være greit for deg som leser å repetere det. Vi definerte tegn som «noe som står for noe annet enn seg selv». Hva det står for er oftest basert på en konvensjon (en overenskomst) mellom de som bruker tegnene. Alle typer tegn er derfor også medier som kan brukes til å kommunisere med.

Tegnspråk

Døve bruker tegn som kommunikasjonsmedium. Ved hjelp av håndbevegelser og mimikk har de utviklet et eget språk basert på visuell kommunikasjon. Dette språket har en egen grammatikk som er like kompleks som grammatikken for vanlig talespråk. Grammatikken har regler for hvordan håndformer, bevegelsen av hendene, armene og ansiktsuttrykket kan kombineres og brukes.

I Norge er norsk **tegnspråk** anerkjent som et minoritetsspråk på lik linje med samisk, kvensk, urdu eller andre språk som tales av minoriteter i Norge. Det er førstespråket eller morsmålet til mange døve, hørselshemmede og en del hørende i Norge. For å oversette fra talespråk til tegnspråk og omvendt trengs døvetolker.

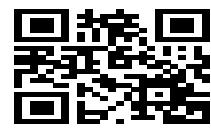
Tegnspråket er ikke internasjonalt. Tegnspråkene har utviklet seg like naturlig som talespråkene på forskjellige kanter av verden. Døve må derfor bruke tolk når de skal kommunisere med døve fra andre land. Men oftest har de lettere for å forstå hverandre fordi mange av tegnene er ikoniske – de ligner på det de skal representerere.

Kroppsspråk

Egyptiske hieroglyfer

Tegnspråk / video
<http://ndla.no/nb/node/82406>

Døvstum
kommunikasjon /
video
<http://ndla.no/nb/node/85002>

Se en
tegnspråkordbok [her](#)

Eksempel

Tegnspråket i USA og tegnspråket i Storbritannia er ganske ulike selv om talespråket i begge land er engelsk. Dette skyldes historiske årsaker. I USA ligger tegnspråket nærmere fransk tegnspråk. Tegnspråket på Madagaskar er ikke så ulikt tegnspråket i Norge, fordi det var norske misjonærer som først tok opp arbeid blant døve og hørselshemmede på Madagaskar.

Bilder

Bilder kan være av mange slag: Tegninger, tegneserier, skisser, fotografier, reklame, malerier, røntgenbilder og mange flere. I stedet for å beskrive alle mulige typer, skal vi her fokusere på hva bildene kommuniserer og gi noen tips som kan hjelpe oss til å tolke dem. Mens mediet er instrumentet, er sjangeren helheten der både mediet, innholdet og formen er med. Vitenskapen om beskrivelse og tolkning av bilder kalles **ikonografi** (ikon = bilde, graphein = skrive) (Gotfredsen 1989).

Som annen tekst kan vi også vurdere bilder i forhold til ulike **bildesjangere**. Hva slags bilde dreier det seg om? Er det reklamebilde, kunstbilde, dokumentarfotografi, familiefotografi, medisinske bilder eller propagandabilder? Hver sjanger har sine konvensjoner (bevisste eller ubevisste overenskomster) om hva slags type bilder som brukes i en bestemt sammenheng.

Avsenderen som har laget bildet, eller satt det inn i en sammenheng, har visse **forventninger** til hvordan bildet skal tolkes. Mottakeren, seeren, har det også. Dersom du går på det norske Nasjonalmuseet forventer du å finne malerier av de gamle klassikerne. På museet for moderne kunst har du andre forventninger. I avisene leter du etter dokumentarfotografier som ofte «forteller mer enn tusen ord», som det heter.

Det kan også være interessant å legge merke til at det av og til benyttes **sjangerbrudd** for å vekke oppmerksomhet. Innenfor reklame brukes bilder i sammenheng med tekster. Av og til brukes uventede kombinasjoner av bilde og tekst som bryter med sjangeren reklame.

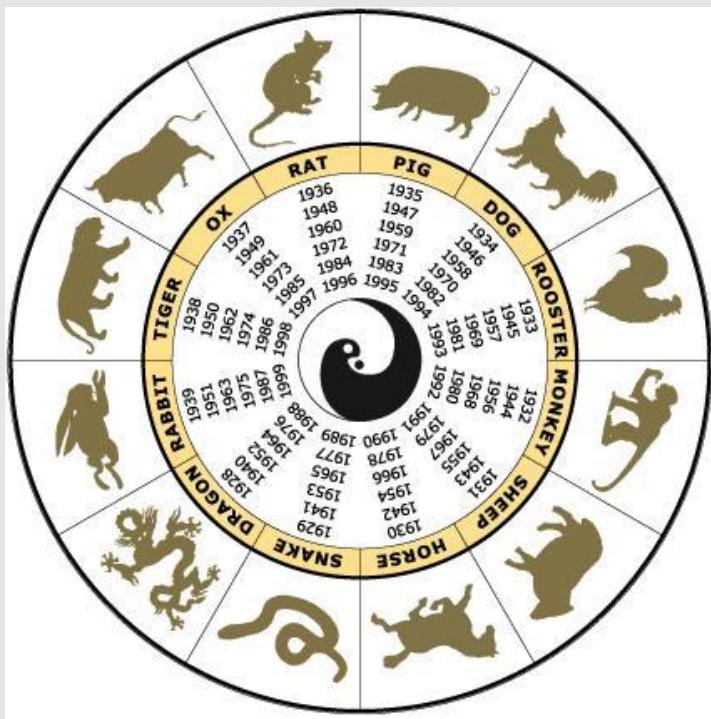

Maleri av Odd Nerdrum

Når man skal tolke et bilde, kan det også være nyttig å se det i forhold til stilhistorien. Når ble bildet produsert, av hvem og med hvilket formål? Hva slags teknikker var vanlig? Hvordan var **konvensjonene** for perspektiv, dybde, fargebruk? Hva kan vi lære dersom vi sammenligner bildet med andre bilder fra den samme tidsepoken? Hvordan brøt kunstnerne konvensjonene og skapte nye sjangere?

Vi kan også finne ulike konvensjoner innenfor ulike kulturelle tradisjoner. **Kineserne** malte ofte på «scrolls» som hadde loddrette formater. Bildene endret seg i forhold til ulike dynastier. I bildene finnes ofte symboler og koder som er kulturbestemte. De kan være knyttet til religion og historiske hendelser.

Eksempel

Dyrekretsen

I Kina er hvert år knyttet til et dyr i den kinesiske dyrekretsen (zodiaken). Det er tolv dyr: Rotta, oksen, tigeren, haren, dragen, slangen, hesten, geiten, apen, hanen, hunden og grisen. Dine egneskaper vil avhenge av hvilket år du er født i. Kinesiske astrologer kan også fortelle deg hva slags partner som vil passe for deg ut fra hvilket år du er født i. En som er født i rottas år er for eksempel sjamerende og vil tiltrekke seg det annet kjønn. Hardt arbeid og suksess er knyttet til rottan. De vil passe til partnere som er født i dragens, apens eller oksens år.

Mens vi forbinder rottan med et ekkelt og urent skadedyr, har altså rottan en positiv posisjon i kinesisk kultur. Kjennskap til ulike bildepraksiser kan også være nyttig om man skal tolke et bilde. I gamle familiealbum ser vi at det var vanlig at man måtte kle seg fint og stille opp for fotografen. Å ta bilde var en høytidelig sak. Dette skiller seg sterkt ut fra våre dagers praksis ved fotografering.

Landskap

Portretter og landskaper kan gjøres med «tegning med lys» – **fotografi**. Kunnskap om teknikk kan fortelle mye om bildet. Et fotografi er bundet av lys, dybdeskarphet og utsnitt. Hva er den største forskjellen mellom maleri og fotografi i fremstillingen av et motiv? Hva forteller format, bildevinkel og bildeutsnitt? Hva med bruk av farger, lys og skygge?

Andre momenter som kan vurderes:
forgrunn, bakgrunn, linjer i bildet, plassering

av figurene? Bruk av tekst i forbindelse med et bilde kan lede tolkningen i en bestemt retning. Teksten kan også stå i kontrast til det bildet viser og dermed gi seeren assosiasjoner ut over det bildet viser. Bilder kan også settes sammen med andre bilder. Det kalles bildemontasje. Da oppstår det nye tolkningsmuligheter.

1. I de fleste avsnittene over er ord understrekket. Knytt stikkord til hvert av de utevede ordene.

2. Ved å gjøre disse oppgavene får du en bedre forståelse av artikkelen.

[Ikoniske tegn](#)

[Sjangerbrudd](#)

[Mobilens som kamera](#)

[Analyser sammensatte tekster](#)

[Visuelle medier](#)

Auditive medier

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil
[Auditive medier \(80931\)](#)

Auditive medier er slike som kommuniserer til øret – hørbare medier. Alle foreldre vet hvor viktig barnegråten er for kommunikasjonen med omgivelsene. Man lærer tidlig å høre om gråten formidler sult, smerte eller bare trøtthet.

Menneskestemmen har utrolig mange valører, du kan hviske, rope, gråte, hyle eller snakke med en rolig og avbalansert stemme. Vi bruker tonehøyde, lydstyrke, lydlengde, rytmmer og pauser for å nyansere det vi sier. Måten vi uttrykker oss på: leende, gråtende, hviskende, beveget og lignende hører til det vi kaller **paralingvistikk**. Stemmen kan også oppfattes som et medium, et instrument som formidler det som skal kommuniseres, kanskje sammen med kroppsspråket, den **ikke-verbale kommunikasjonen**.

I tidligere tider var all musikk avhengig av at noen spilte på instrumenter – såkalt **levende musikk**. Etter oppfinnelsene av fonografen, gramofonen og senere platespillere, CD-spillere og ulike music media players som for eksempel mp3 og mp4 er det blitt mulig å **konservere** stemmer, sang og musikk. Stemmer, sang og musikk kan spilles av om og om igjen hvor som helst uten å ta frem instrumenter. Vi har fått tekniske musikkmedier til å formidle musikken.

Men dette har ikke ført til at det er blitt gammeldags med levende musikk. De fleste vil synes at opplevelsen ved å være til stede ved en konsert, der du kan møte og se artistene som spiller og synger, gjør det verdt å betale noen kroner for å være med. Fellesskapsopplevelsen i møte med musikken og artistene er også viktig.

Muligheten til å kombinere lyd og bilde har gitt oss musikkvideoer. Men da er vi over i **audiovisuelle medier**.

Oppgaver

1. Repeter hva paralingvistikk var fra KK1-kurset [her](#). Finn en filmsnutt på youtube eller andre steder på nettet der de paralingvistiske signalene er viktige for å formidle personlighetstypene eller handlingen. Hva uttrykker disse signalene utover det som sies?
2. Hva lytter du til og hvor finner du "din" musikk? Hva slags tekniske musikkmedier bruker du for å formidle musikken? Er det lett å skaffe seg tilgang til den musikken du liker? Deler du den med andre? Hvordan?
3. Her hører og ser vi Gjermund Larsen Trio framføre en menuett. De blir filmet mens de spiller. Hva tilfører dette musikkopplevelsen?

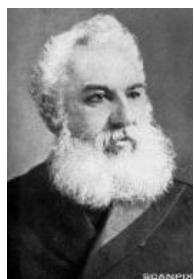

Gjermund Larsen Trio / video
<http://ndla.no/nb/node/85681>

Telefon

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Telefon \(80932\)](#)

Alexander Graham Bell tok ut patent på telefonen i USA i 1876. Året etter demonstrerte han telefonen offentlig i Norge. I 1880 fikk Bell-selskapet konsesjon til å åpne telefonvirksomhet i Norge. Telefonen ble fort meget populær. Telefonsentraler ble etablert og telefonlinjer strukket, etter hvert over hele landet (Bastiansen og Dahl 2008).

Telefonen gjorde det mulig å formidle forståelig lyd over store strekninger. Men det var dyrt. Særlig var «rikstelefon» mellom de større byene kostbart når linjekapasiteten var liten og samtalene skulle styres manuelt. Først i etterkrigstiden ble telefonen automatisert, og siste sentralborddame ble overflødig i Balsfjord i 1985. I 1997 var telenettet i Norge helt digitalisert.

Sentralbord

Det er ikke før utviklingen av mobiltelefonen og økende overføringskapasitet gjennom radiosendere og fiberkabler at telefonen er blitt allemannseie. Utviklingen skjer med stor fart også i utviklingsland, og masaiene som vokter kveget ute på marka i Kenya kan nå kommunisere med landsbyene via mobilen.

Masai med mobil

Oppgaver

Diskuter

Les hvordan Paul Mason testet ut mobiltelefonen i Kenya.

[Paul Mason](#)

Hva er mulig ved hjelp av mobiltelefon i et land der veier og jernbaner er i dårlig forfatning? Hva setter grenser for utbredelsen av mobiltelefonen i et slikt land?

Reflekter

Skriv et refleksjonsnotat (bruk bildene til høyre som utgangspunkt)

- der du kommenterer utviklingen av telefonen og hva den har hatt å si for globalisering.
- der du ser på hvilken innvirkning telefonen har og har hatt for måten vi kommuniserer på.

Telefon

Telefon

Kvinne i Bangladesh med mobil

Thaimunk tar bilde med mobil

Sms

Smarttelefon med app for shopping

Kommunikasjon

Radio

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil
[Radio \(80933\)](#)

Radioen er lydmediet fremfor noe. Ved etableringen av Norsk Riksringkasting i 1933 var bare 18 prosent av landets husstander eiere av radioapparat (Bastiansen og Dahl 2008). Vi skal se litt på utviklingen av mediet derfra.

Radioen var først primært et musikkmedium, men etter hvert kom det tale og nyhetssendinger, der radioen hadde store fordeler i forhold til pressen ved at nyhetene kunne gå «på lufta» nesten umiddelbart og fanges opp hvor som helst der det var radiodekning.

Radioen var et virkelig massemedium. Mange mennesker kunne lytte til de samme sendingene samtidig. Innringningsprogrammer gjorde at også lytterne kunne delta i programmet, om enn på en begrenset måte.

Da tyskerne okkuperte Norge, ble radioene inndratt fra høsten 1941. En halv million radio-apparater ble levert inn etter ordre fra det tyske sikkerhetspolitiet (Bastiansen og Dahl 2008). Men noen hadde gjemt unna apparatene og lyttet daglig på sendinger fra BBC i London. Slik fikk radioen sammen med de illegale avisene stor betydning for å holde motet oppe blant okkuperte nordmenn.

Illegal radiolytting under okkupasjonen
Fotograf: [NTB scanpix](#)

Etter hvert ble radioen kanal for nyheter, reportasjer, musikk, kronikker, debatter, radioteater og underholdning. Du kan øyeblikkelig få nyheter om aktuelle hendelser både lokalt og internasjonalt og underholdning (ofte musikk) på samme kanal.

Mange spådde at radioen ville bli umoderne da fjernsynet kom. Men til tross for fjernsynets inntog, har radioen holdt stand. Undersøkelser viser at folk bruker nesten like mye tid på radio som på fjernsyn. Forklaringen er fleksibilitet og tilgjengelighet. Du kan høre på den i bilen, mens du stryker, vasker opp, gjør lekser eller trener.

Kringkasting

Fotograf: [Rune Petter Næss](#)

I 1981 mistet NRK eneretten til å drive radio og fjernsyn. 50 års monopol var falt. En rekke nye kanaler, mer eller mindre kommersielle, så dagens lys etter frisippet. Det finnes i dag omrent 250 ulike lokale radiokanaler i Norge.

Etter tusenårsskiftet er Norge i ferd med å digitalisere radiosendingene slik som fjernsynssendingene allerede er blitt. Det gir muligheter til å kombinere mediene på nye måter. Valg av ulike kanaler, innenlandske og utenlandske, gir store muligheter.

Digitaliseringen har gjort at vi kan lytte til radioen på smarttelefonen vår, på PC-en og TV-en og alle digitale plattformer. Antall tilgjengelige kanaler er også blitt mangedoblet. Men undersøkelser viser at de fleste holder seg til noen få kanaler de liker å høre på.

Finn ut mer om radio- og fjernsynshistorie

Oppgaver

1. Lytter medelevene dine til radio i det hele tatt? I så fall, hva lytter de til, hvordan og i hvilke situasjoner? Er det en kanal som er mer populær enn andre?
2. I en fransk undersøkelse fra 2007 svarte hele 57 prosent av de spurte at radio var det mediet de mente var mest troverdig, mens 51 prosent sa at de stolte på avisene. Bare 30 prosent svarte at de stolte på Internett, mens 48 prosent sa at de stolte på fjernsynet. Gjør en undersøkelse i klassen om hvilken tillit elevene har til disse mediene: Radio, fjernsyn, Internett, aviser. Hva skaper tillit og hva skaper mistillit?
3. Det er gjort tilsvarende undersøkelser i Norge og internasjonalt i forhold til tillit til mediene. Søk på nettet og finn ut hva disse undersøkelsene viser. Skiller Norge seg ut fra andre land? Hva kan i så fall være grunnen?
4. Hvilken oppgave spiller auditive medier i dag? Bruk tabellen nedenfor til en skjematisk drøfting av muligheter og begrensinger for de enkelte auditive mediene. Hvilken rolle spiller disse mediene i dag? Sammenlign resultatene dere har kommet til.

Auditive medier	Særtrekk	Muligheter	Begrensinger	Drøfting	Konklusjon
Musikkmedier					
Telefon					
Mobiltelefon					
Radio					

Audiovisuelle medier

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Audiovisuelle medier \(80934\)](#)

Med audiovisuelle medier mener vi medier som bruker både visuell og auditiv kommunikasjon. Du kan bruke både øyne og øre for å motta budskapet.

Film

Filmproduksjonen skjøt først fart omkring 1920. Til å begynne med var den bare et visuelt medium. Stumfilmene stilte særlege krav til hvordan karakterene skulle uttrykke følelser med gester, blikk og mimikk. Ofte ble filmen ledsaget av musikk fra kinoens pianist.

Norsk stumfilm / video

<http://ndla.no/nb/node/82397>

Da lydfilmen ble alminnelig på 1930-tallet, fikk kinoene et oppsving, selv om de fleste utenlandske filmer inntil i dag har vært forsynt med undertekster. Norsk Film har produsert norske filmer fra 1932. Kinobesøket lå på topp i 1950-årene før fjernsynet ble alminnelig. Filmavisen ga aktuelle reportasjer fra inn- og utland.

Film har alltid vært forstått som et typisk massemedium. Filmen nådde store menneskemengder på en gang. Denne muligheten ble fort fanget opp av kommersielle interesser, og reklamefilmen ble tidlig en fast ledsager ved filmfremvisningene. Filmen ga mange muligheter for informasjon, folkeopplysning, orientering og underholdning.

Oppgave Western

Tenk deg at du inviterer noen venner og ser på en Western-film sammen med dem mens dere knasker pop-corn. Helten redder vakre kvinner og skyter skurkene eller får dem anbrakt hos sheriffen.

Du skrur av filmen – og det var det. Eller er det det? Har filmen gjort noe med dere? Sitter bildene igjen? Skaper de forventninger og nye idealer? Hvorfor blir filmskuespillere og -skuespillerinner rollemodeller? Hvorfor brukes de i reklame og andre medier? Hvorfor omtales skilsmissene og kjærlighetsaffærene deres i ukeblader med glanset papir?

Filmanalyse

En film kan analyseres omrent på samme måte som en tekst. Her skal vi gi et lite verktøy som kan brukes:

Sjanger

Hva slags sjanger er filmen? (Western, krim, dokumentar, drama, informasjonsfilm, romantikk?...)

Emperor Ming the Merciless

Fotograf: [Personalities](#)

Handlingen

Hvordan åpner filmen? Hva er det første vi får se? Hva er handlingen? Hva er filmens tema? Konflikt? Drama? Dokumentar? Lag et referat av handlingen. Hva er klimaks? Fremdrift i fortellingen. Hvordan slutter filmen?

Steve McQueen

Fotograf: [Corbis](#)

Persongalleriet

Hjem er hovedpersonene? Hvem er bipersoner? Andre?

Hvilke egenskaper har personene? Forandrer de seg i løpet av filmen? I så fall: hvordan og hvorfor?

Utseende og spill i rollene. Klær og kostymer.

Omgivelser

Hvor foregår scenene i filmen? (ute, inne, by, land, utlandet, ved sjøen?...)

Når foregår handlingen? (Historisk? Vår tid? Fremtid?...)

Sosiale forhold? (fattige, rike, klassemotsetninger?...)

2001: A Space Odyssey

Fotograf: [A90](#)

Budskap

Hva er filmens budskap? Hva vil den fortelle oss? Hva kan vi lære? Har filmen bidratt til at du har fått utvidet ditt perspektiv? Ny virkelighetsforståelse?

ALIEN

Fotograf: [KPA](#)

Virkemidler

Hvordan er kamerabruken? (kamerabevegelser, zoom, bildevinkel, nærbilder, utsnitt, perspektiv?...)

Fremdriften i filmen? (langsamt, springende, høyt tempo...)

Bruk av musikk og lydeffekter?

Bruk av lys, skygge og farger?

James Dean

Fotograf: [Pressens bild](#)

Filmkritikk

Hva var styrken, hva var svakheten ved filmen? Hva burde vært fremstilt annerledes?

Oppgave

Filmanalyse

Velg en film og bruk verktøyet ovenfor til en analyse av filmen.

Skriv en anmeldelse av filmen for dine kamerater eller for lokalavisen.

Fjernsyn

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Fjernsyn \(80935\)](#)

NRK begynte prøvesendinger med fjernsyn i slutten av 1950-årene. Da var allerede den visuelle formidlingsformen på full fart inn i norske aviser, ukeblader, tegneserier og filmer.

Lørdag 20. august 1960 ble de regulære fjernsynssendingene åpnet av kong Olav. Ti år senere var fjernsynet blitt landets dominerende massemedium, noe som selvsagt ble forsterket ved at NRK hadde monopol på sendingene. "Alle" programmene: Nyheter, debatter, krim og underholdning ble debattert på arbeidsplassene.

Hva fjernsynets inntog betydde kommer godt fram i sivilingeniør Christian K. Rytters ok "Hva er fjernsyn" fra 1953:

Kong Olav åpner fjernsynet / video

<http://ndla.no/nb/node/82221>

Alle undersøkelser og erfaringer viser at samtidige inntrykk av bilder og lyd normalt fester en situasjon langt bedre i menneskets hukommelse enn bare lydinntrykk. Virkemidlene er langt sterkere enn i vanlig kringkasting. Dessuten trekker fjernsynet folk til mottakerne, fordi det er noe besnærende ved å kunne sitte i sin egen stue og se begivenheter som foregår kanskje tusener av kilometer borte – i det øyeblikk det skjer (Sitert i Bastiansen og Dahl 2008:351).

Månelandingen / video

<http://ndla.no/nb/node/84936>

Da månelandingen i 1969 gikk på direkte overført fjernsyn fra USA. Følelsen av å oppleve noe stort samtidig over hele verden har vært kalt tidenes beste tv-minne.

Fra 1970-årene ble fargefjernsyn alminnelig. Etter hvert ble også mediet mer debattert og problematisert. Den kanadiske medieforskeren Marshall McLuhans bok «Understanding media» ble oversatt til norsk med tittelen «Mennesket og media». McLuhans omtale av fjernsynet var kanskje en foreskrivelse av hva som skulle skje i det mediesamfunnet vi etter hvert var i ferd med å gå inn i med den digitale revolusjonen:

Jo, fjernsynet får de tradisjonelle bånd – til familien, naboen, hjembyen – til å svekkes. Hele verden blir en familie. For fjernsynsseeren oppnår samme art av kontakt med personene på skermen som med medlemmene av sin familie (McLuhan 1997).

Hvordan fjernsynet brukes og hvor mye tid en bruker foran fjernsynet er gjenstand for jevnlig diskusjon. Foreldre og barn har ofte ulik oppfatning av hvor mye tid en kan bruke på fjernsynet i forhold til andre aktiviteter. Mange, både voksne og barn, bruker fjernsynet mest som underholdning og avkobling.

Når en siger ned i sofaen med fjernkontrollen, er det lett å sette hjernen i fri og bli sløv. Bruk oppgavene ved siden av til en kritisk gjennomgang av din og familiens fjernsynsbruk.

Da fjernsynsmonopolet falt i 1981 og kanalvalgene via satellitter ble mangfoldige, kom virkelig «verden inn i stua». Fjernsynet førte til endringer i både film, radio og presse. Mediet var suverent når det gjaldt å vise fjerne begivenheter samtidig som de skjedde hvor som helst det var en mottaker.

Oppgave Ditt forhold til fjernsynet

1. Hvor mange timer bruker du daglig foran skjermen?
2. Hvilke programmer liker du å se?
3. Hvilke programmer bryr du deg ikke om?
4. Hva er det som bestemmer hva du vil se?
5. Hvilken innflytelse har tv-programmene på deg?
6. Har reklamen en innflytelse?

Oppgave Om fjernsynets innflytelse

Diskuter følgende påstander:

1. De fleste mennesker ser alt for mye fjernsyn i dag.
2. Fjernsyn utvider og beriker vår verden.
3. For mye fjernsynsseing fører til passivitet.
4. Fjernsynsstitting går ut over annen kommunikasjon i familien.
5. Det vises for mye vold.
6. Fjernsynet har for stor innflytelse på folk.

Oppgave Analysér et fjernsynsprogram.

1. Diskuter hva som er ideen bak programmet, hvem som er målgruppe, og hva programskaperne gjør for å nå målene sine. Hva blir gjort for å "fange" interessen hos seerne?
2. Dersom *du* skulle lage programmet, hva ville du ha lagt mer vekt på? Hva ville du ha kuttet ut, eventuelt erstattet med noe annet?

Oppgave Audiovisuelle medier

Bruk tabellen nedenfor til en skjematisk drøfting av muligheter og begrensninger for de enkelte audiovisuelle mediene som er presentert ovenfor. Hvilken rolle spiller disse mediene i dag?

Audiovisuelle medier	Særtrekk	Muligheter	Begrensninger	Drøfting	Komklusjon
Film					
Fjernsyn					

Digitale medier – Internett

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Digitale medier – Internett \(83197\)](#)

Vi har behandlet skriftlige, visuelle, auditive og audiovisuelle medier i tidligere artikler. Det som først og fremst karakteriserer de **digitale mediene** er at alle disse smelter sammen og må behandles under ett. Tekst, grafikk, foto, lyd og levende bilder – alt kan digitaliseres og overføres til forskjellige medier. Vi skal her skissere litt av utviklingen og framveksten av digitale medier.

Konvergens

Datamaskinene og nyere mobiltelefoner håndterer alle disse mediene. Grensene mellom radio, fjernsyn, Internett og mobiltelefon er ikke så tydelige som de var før. På en multimedietelefon, slik som for eksempel iPhone, har vi adgang til alle disse mediene på ett sted. Dette fenomenet kalles **konvergens** – mediene smelter sammen.

Fra broadcasting til broadcatching

Konvergensutviklingen er ikke fullført før mediene er fullt ut integrerte. Med den såkalte bredbåndteknologien (datanett med svært høy kapasitet) fungerer lyd- og bildeterminalen som kombinert data- og tv-skjerm, og nettet rommer e-post, pratekanaler og diskusjonsgrupper, avissider, musikk, spillefilmer, radio- og tv-utsendelser osv. innenfor et felles estetisk uttrykk. Vi har, med Nicholas Negropontes (1995) ord, gått fra **broadcasting** til **broadcatching** (Schwebs og Otnes 2006:57).

Fra "push" til "pull"

I stedet for passivt å ta imot sendinger som kringkastes fra en avsender, kan vi nå aktivt oppsøke og velge det som vi selv ønsker å se og høre; de smale interessene finnes også på nettet. Noen har kalt overgangen fra passiv mottaker til aktiv deltaker for en overgang fra «push» til «pull»:

Nettets hentemodus har tradisjonelt stått i opposisjon til etermedienes sendemodus, «push» og «pull». Til pull-mediene kommer leseren med en bestemt motivasjon. Brukeren har et spørsmål og søker et svar [...] I push-medier er det annerledes: Noen har et budskap og søker et publikum, eller - om man vil – noen har et produkt og søker et marked. Engebretsen 1997 sitert i (Schwebs og Otnes 2006:54)

Reklamen har vært et tradisjonelt push-medium. Med dagens teknologi kan brukervanene ofte kartlegges. Såkalte informasjonskapsler, cookies, som legger seg inn i mottakernes datamaskiner, kan sende meldinger tilbake til avsenderen om hvilke nettsteder brukeren oppsøker, slik at også reklame på nettet kan skreddersys til brukeren, noe som kommersielle interesser har tatt i bruk.

Fra analog til digital

Trykkeri med blysats

De digitale mediene kjennetegnes ved at de benytter **binære** signaler, det vil si signaler med to nivåer: strøm eller ikke strøm, oftest markert med tallene 1 eller 0. Et digitalt signal er derfor diskontinuerlig, det består av et endelig antall nivåer (som trinn i en trapp) i motsetning til et **analogt** signal, som er trinnløst, kontinuerlig.

Digitalisering innenfor tradisjonelle medier har allerede pågått lenge. Digitale ur kan ofte også vise en analog urskive. Allerede CD-spilleren, som kom i 1980-årene, bygde på at musikk kan representeres som enere og nuller, dvs. digitalt. Digital tekstmestilling har for lengst gjort typografene, som brukte støpte blytyper i trykkeriene, arbeidsløse.

Kinofilmene blir nå digitale og kan sendes ut fra en sentral til de lokale kinoene. De kan kjøre filmene kort tid eller lengre tid etter som publikumsinteressen tilslør. De behøver ikke lenger sende filmrullene til andre brukere. Digitalisering fører til konvergens, ulike filer kan kjøres på de samme plattformene, som vi har sett.

Skjermtekster

Skjermtekst er tekster som produseres, distribueres og lagres som tallkoder – altså digitalt, og som blir fullt meningsbærende bare når de avleses på dataskjerm (Schwebs og Otnes 2006:17). Slike tekster kan utnytte viktige mediespesifikke virkemidler: Ikke bare digitalitet, men **hypertekstualitet** – muligheten til å linke til andre tekster, bilder og filmer, interaktivitet – muligheten for mange aktører til å delta samtidig og **multimedialitet** – muligheten til å bruke flere medier samtidig, som følge av det vi ovenfor har kalt konvergens, at medier for tekst, lyd og bilde flyter sammen.

Navigering og surfing

Et nytt uttrykk er blitt vanlig: en må *navigere* på nettet, det er som å seile en båt i åpen sjø, der det hele tiden kan dukke opp nye interessante landskaper og skjær en skal holde seg unna. Det er forskjell på navigering og *surfing*, med navigering har du et mål, med surfing bare flyter du av sted den veien bølgene går. Det gjelder også på verdensveven – world wide web.

Oppgaver

1. Forklar forskjellen på analoge og digitale medier.
2. Drøft de mulighetene som digitale tekster (i vid forstand) har i forhold til analoge tekster.

3. Forklar forskjellen på å navigere på nettet og å surfe på nettet.
4. Hvilke konsekvenser har det at mange medier som tidligere var ansett som særskilte medier, nå er å finne på en felles digital plattform?

Personlig datamaskin PC

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Personlig datamaskin PC \(80937\)](#)

Den personlige datamaskinen begynte å bli utbredt i 1980-årene. De første var dyre, arbeidet sent og hadde liten kapasitet, sett med dagens øyne. Historien viser at de hadde sine forløpere særlig som regnemaskiner. Det var utviklingen av et effektivt operativsystem og et brukervennlig grensesnitt som satte fart i utviklingen og lot dem bli tekstbehandlere.

Med brukergrensesnitt mener vi måten brukeren av en programvare kommuniserer med et dataprogram på. Brukeren kan benytte visuell informasjon på skjermen og kommandofunksjoner som han eller hun gir med tastaturet eller musen til maskinen. Det må foregå en slags form for oversettelse for å kommunisere gjennom grensesnittet (interface på eng.).

På tilsvarende måte kan en tale om fysisk grensesnitt mellom fysiske komponenter i en datamaskin, for eksempel gjennom elektriske kontakter, etc., og grensesnitt mellom ulike programvarer der informasjonen må oversettes og tolkes i et «språk» som de ulike programmene bruker.

Maskinene ble først brukt til elektronisk databehandling (edb). Begrepet ble senere til informasjonsteknologi (it) og gradvis erstattet av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (ikt). Betegnelsene forteller noe om utviklingen. Fra å være databehandlingsutstyr ble maskinene brukt til å overføre informasjon, og deretter til å utveksle informasjon, altså et kommunikasjonsverktøy.

Gammel pc til kontorbruk
Fotograf: [Lars Bahi](#)

Lap-top
Fotograf:
[Patrick Pleul](#)

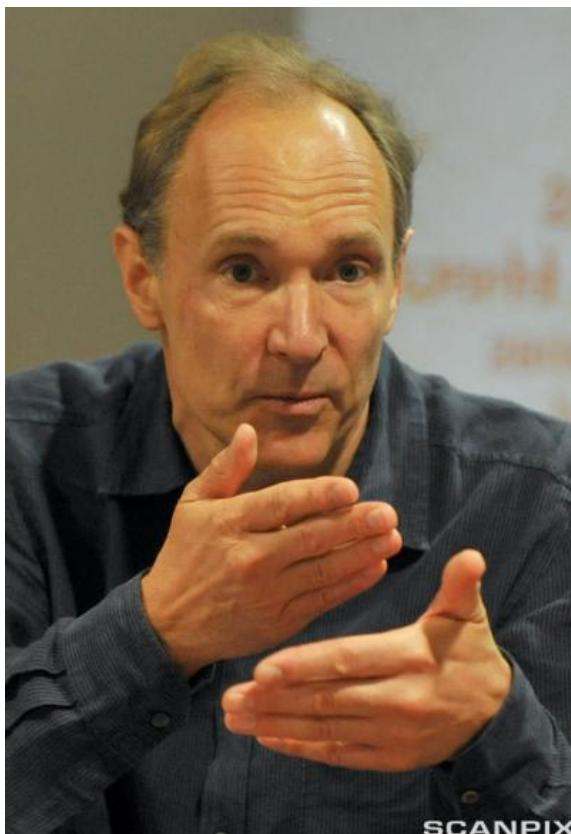

Håndholdt PC (utsnitt)
Fotograf: [NTB scanpix](#)

Datamaskinene erstattet raskt skrivemaskinene. De kunne også lagre og behandle store mengder med data, og etter hvert som de ble knyttet sammen i stadig større nettverk, tok det helt av. Både tekst, lyd og bilder kunne behandles digitalt og lettvint sendes og deles med andre.

Internett

Først i 1990-årene ble Internett og elektronisk on-line tilknytning tilgjengelig for det store publikum i Norge som i andre land. Siden 1950- og 1960-årene hadde det eksistert militære datanettverk. Da den sivile delen ble skilt ut under navnet Internett, og nettlesere gjorde world wide web, verdensveven, tilgjengelig for alminnelige brukere, nærmest eksploderte anvendelsen i første halvdel av 1990-årene.

Tim Berners-Lee

Fotograf: [Noah Seelam](#)

Tim Berners-Lee er en britisk vitenskapsmann som jobbet ved CERN i Sveits. Han foreslo etableringen av world wide web i 1989. I 1990 ble den første kommunikasjonen mellom en http klient og en server gjennomført via Internett.

Elektronisk kommunikasjon ved hjelp av e-post har etter hvert blitt den mest alminnelige måten å kommunisere med hverandre på. Dette har forandret arbeidsrutinene i bedrifter og organisasjoner. Mens det tidligere kunne gå dager og uker før man fikk svar på et brev, nærmest forventer man nå at mottakeren responderer umiddelbart, i løpet av de nærmeste timer eller dager.

Selvsagt har også kommersielle aktører funnet anvendelse av Internettet. Mange av dere som er vokst opp i dataalderen handler lettere på nettet enn i butikken. Dere har tilgang til et stort utvalg varer og kan sammenligne priser og kvalitet. Reklamen på nettet retter seg mot utvalgte brukergrupper som for eksempel unge mennesker.

Avisene var tidlig ute og la ut sine nyheter på nettet. Etter hvert har de gode intensjonene med nettutgavene blitt papiravisenes største trussel. Særlig har opplagstallene for løssalgsavisene stupt. Konkurransen fra nettavisene skaper nå store problemer for papiravisjournalistene som må finne nye plattformer. Yngre mennesker finner ofte nyheter og fellesskap på nettet og leser ikke papiraviser på samme måte som de eldre generasjonene.

Det finnes et stort antall tilbud av alle slag på nettet: Programmer, varer, simuleringer, nettspill, reality show, filmer og musikk. Radioen og TV-en, filmen og musikken, tekster og e-bøker er lett tilgjengelig og bidrar til endring av samfunnet.

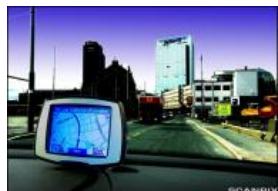
Oppgave: Vanlig post - e-post

Hvilke fordeler og ulemper har e-post sammenlignet med vanlig post? Hvilke fordeler og ulemper har vanlig post sammenlignet med e-post? Lag lister med fordeler og ulemper for det ene og det andre mediet.

Fra mobiltelefon til håndholdt datamaskin

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Fra mobiltelefon til håndholdt datamaskin \(80938\)](#)

Utviklingen og utbredelsen av mobiltelefonen skjedde parallelt med utviklingen av datamaskinen og Internett. Kreative produktutviklere fant ut at den også kunne bli et hendig fotoapparat. Flere tjenester er etter hvert blitt tilgjengelige på mobiltelefonen.

Apple lanserte sin iPod Classic som kunne lagre 40 000 sanger. Ikke lenge etter kom iPhone der alt var integrert: musikk, lyd og bilde og selv sagt adgang til Internett. Nye funksjoner er kommet til. Med GPS (Global Positioning System) kan du se hvor du til enhver tid befinner deg ved hjelp av kommunikasjonssatellitter.

iPhone

Fotograf: [Erlend Aas](#)

Med en multimedietelefon kan du se hva slags vær du har i vente, og hvilke e-poster du ikke har lest og surfe på nettet. Den lille dingsen er kalender, avtalebok, radio, musikkklager, fjernsyn og filmframviser – alt i ett. Andre produsenter konkurrerer om brukervennlighet og design. Dekselet og utformingen av mobilen er også blitt mote.

Oppgave: Bruk av
mobiltelefon

Lag en liste over hva slags tjenester du bruker på mobiltelefonen din.

Hvilke tjenester har mobilen som du sjeldan eller aldri bruker?

Fra massemedier til personlige medier

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Fra massemedier til personlige medier \(80939\)](#)

Medieutviklingens nyeste tendens er overgangen fra massemedier til personlige medier. De nye generasjonene med kraftige og stadig mer bærbare datamaskiner muliggjør brukernes deltagelse på en helt annen måte enn det var mulig med massemediene. Ved at brukerne selv skaper innholdet, har nettet – webben – utviklet seg til et nytt medium. Utviklingen av raske søkemotorer har bidratt til økt anvendelighet.

En god illustrasjon er oppslagsverket Wikipedia som ut fra en spesialbegynnelse har vokst til et verdensomspennende idealistisk tiltak. Brukerne skriver selv inn tekстene som andre kan ha nytte av. Teknologien oppmuntrer til kreativitet og nydannelser som ofte er skapt av brukerne selv. Det var brukerne som utviklet SMS eller Instant Messages.

Brukerne opprettet blogger som det nå finnes millioner av. Oppfinnsomme amatører er blitt gründere og har utviklet systemer for sortering og deling av informasjon av typen YouTube, deretter for dannelsen av sosiale nettverk som Facebook, Twitter og Flickr. Googles applikasjoner med tilbud av gratis programvare over nettet er blitt en hard konkurrent for betalingstjenester.

Ved massekommunikasjon er mottakerne mange og ukjente for avsenderen. Muligheten for tilbakemelding fra mottakerne er liten eller ingen. Presse, radio, fjernsyn og film er eksempler på massemedier (Kvalbein 1999). Internett kan også ses på som et massemedium, mottakerne er mange og spredte, ofte også ukjente for avsenderen.

Internett kan formidle det samme budskapet til mange slik som klassiske massemedier. Samtidig kan Internett formidle individuelle meldinger over store avstander slik som telefonen og telegrafen. Verdensveien er på samme tid både et massemedium og et personlig medium (Schwebs og Otnes 2006).

Mottakerne på Internett har på en helt annen måte mulighet for å gi tilbakemeldinger, delta i diskusjonssamfunn og avstemninger og slik være avsendere. Når enkeltindivider lager hjemmesider, blogger og er med i sosiale medier, inviterer de også til deltagelse og personlig kontakt.

Brukeren av Internett har også muligheten ved hjelp av søkemotorene til å oppsøke spesifikk kunnskap på nettet. Hun eller han kan abonnere på nyhetstjenester og få nyhetene servert direkte på skjermen i det øyeblikk nyhetsleverandøren sender ut en melding. Brukeren kan kjapt undersøke rutetabeller, værmeldingen eller veiforholdene før hun legger ut på en reise. På den måten blir mediet i hvert fall brukt på en personlig måte.

Oppgave: Fra massemedier til personlige medier.

Drøft med hverandre hvordan dere bruker de digitale mediene.

Sosiale medier og opphavsrett

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Sosiale medier og opphavsrett \(80942\)](#)

I 2013 hadde Facebook 1,15 milliarder brukere over hele verden. I 2010 var Norge et av landene på toppen med en Facebook-deltakelse på 2,2 millioner. På Facebook kan du finne statsministeren, kongehuset, kjendiser, husmødre, besteforeldre, fjortiser, rasister og fotballfans i skjønn forening.

Nye digitale sosiale medier

På Facebook kan du kommunisere med dine «venner», finne nye venner, planlegge turer, melde deg inn i interessegrupper, diskusjonsgrupper og pressgrupper. På Twitter kan du skaffe deg følgere, på den personlige bloggen din kan du få lese og kommentarer. På YouTube kan du legge inn filmsnutter som kanskje var beregnet for de nærmeste i familien. Plutselig er de tilgjengelige for millioner av tiltak. På Flickr og Instagram har du et stort bildegalleri tilgjengelig.

Sosial samhandling

Det finnes en rekke andre sosiale medier på nettet. Du kan chatte, dele bilder og musikk, følge vennene dine, protestere og sjikanere. Sosiale medier har hatt en sterkere vekst enn noen har kunnet forestille seg. I dag er de tilgjengelige på alle skjermformater.

Sosiale medier har gitt oss arenaer for sosial samhandling som er helt nye i mediehistorien. Ved å projisere ditt «alter ego» i cyberspace, nettrommet, kan du utnytte de mange mulighetene som ligger der. Du kan være anonym, geografisk avstand spiller ingen rolle, du kan føle nærliggende, og oppleve samtidighet, selv om den du kommuniserer med sitter på bussen i Sydney eller Montreal.

Sosial avstand

Også sosial avstand kan viskes ut. Du kan knytte kontakter med mennesker du ellers aldri hadde truffet, og med mennesker du sannsynligvis aldri vil komme til å treffes. Grupperinger kan oppstå på tvers av venner og bekjentskaper. Vi ser ikke den vi skriver med og kan derfor også bryte sosiale grenser som ville spilt en rolle i det virkelige livet som alder, kjønn, sosial klasse og yrke.

Språk

Språket vi bruker har trekk fra både skriftlig og muntlig kommunikasjon. De formelle kravene til det du skriver er ikke like strenge som om du skulle publisere en avisartikkel. Men språket vil avhenge av sjangeren. Det er forskjell på å skrive e-post og chatte, mottakeren du skriver til vil ha innvirkning på det språket du bruker. Du kan bruke smileys, såkalte emotikoner, for å oppveie at du ikke kan formidle kroppsspråket.

Deling og opphavsrett

Når du lager en blogg, skriver noe på «veggen» i Facebook, eller lager en wiki, inviterer du samtidig andre til å delta og bidra. Nettbrukerne deler informasjon, utveksler erfaringer, diskuterer, produserer innhold og deler kunnskap med hverandre. Deling og deltakelse er viktige stikkord for nettbruken; men som vi har sett, utfordrer denne delingen også opphavsretten, retten til det åndsverk du har laget. Les mer [Hvorfor opphavsrett?](#)

Når vi lagrer informasjon på et nettsted, blir det tilgjengelig for alle som er tilknyttet nettverket. Ifølge åndsverksloven har opphavsmannen av et åndsverk enerett til kopiering og enerett til å gjøre det tilgjengelig for allmennheten. Han har også rett til å skaffe seg inntekt ved at verket blir spredt og utnyttet. Etter åndsverksloven er fildeling uten samtykke utenfor det private området, ulovlig. Les mer om digitale ferdigheter [her](#)

Dersom musikk, tekster eller filmer – også de som finnes på nettet – skal publiseres videre offentlig, må det innhentes samtykke fra opphavsmannen for å kunne bruke det videre. Innenfor vitenskapelig produksjon er det «fair play» å sitere begrensede deler av åndsverket til andre forskere uten samtykke, bare du gjør oppmerksom på hvor sitatet er hentet. Noe annet ville være å stjele åndsverket. Les [om opphavsrettbeskyttelse](#).

Oppgaver

- Hvordan skiller sosiale digitale medier seg fra tradisjonelle medier? Hva er likt og hva er ulikt?
- Hvordan brukes språket? Hvordan tilpasses språket i forhold til den du kommuniserer med?
- Hva skiller «dialogen» i digitale sosiale medier fra en vanlig samtale?
- Ingen har ennå funnet løsningen på fildeling, og mange papiraviser må gjøre endringer fordi færre og færre vil betale for noe de kan få gratis på nettet. Drøft muligheter og begrensinger ved nettaviser fremfor papiraviser.

Lesebrett

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Lesebrett \(80940\)](#)

I 2007 kom lesebrettene. Amazon lanserte sitt Kindle der bøkene, som lastes ned, må kjøpes hos Amazon. Apple fulgte opp med iPad der du ikke er bundet til en bestemt forhandler. Nye digitale lesebrett kan lagre flere hundre bøker om gangen. Det er også mulig å lese aviser og andre ting på nettet ved hjelp av lesebrettet.

Med lesebrettet kan du også dele understrekingene dine med andre lesere. Mye tyder på at vi bare står ved begynnelsen når det gjelder å utnytte de nye digitale mediene. Det skal ikke mye fantasi for å forutsi at utviklingen vil ryste forlagsbransjen, og få store konsekvenser for forfattere og produsenter av tekster som tidligere har fått sin betaling via royalty av salg.

Lesebrett / video

<http://ndla.no/nb/node/85752>

Denne utviklingen har allerede rammet musikkbransjen, der gratis nedlastbar musikk frarøver skaperne av musikk inntekter de tidligere hadde av salg. Opphavsrett er blitt et varmt diskusjonstema.

Det er for tidlig å vite om lesebrettet blir en massesalgsvare, eller om det bare blir en flopp. Vi har tidligere sett at nye medier ikke nødvendigvis slår ut de gamle. Filmen har ikke gjort teateret gammeldags, fjernsynet har ikke utkonkurrert radioen. Det er sannsynlig at lesebrettet ikke vil utkonkurrere boken, men den kan bli et supplement.

Oppgave Lesebrett

Nye produkter fører gjerne til endringer i vårt forbruksmønster. Det er alle grunn til å tro at også lesebrettet vil skape endringer i våre vaner.

Hvilke endringer i forbruksmønster ser du for deg ved innføringen av lesebrett? Hvordan skal forlag, bokhandlere, andre distributører møte utfordringen? Hvordan kan opphavsretten sikres?

Digital kompetanse

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil
[Digital kompetanse \(80943\)](#)

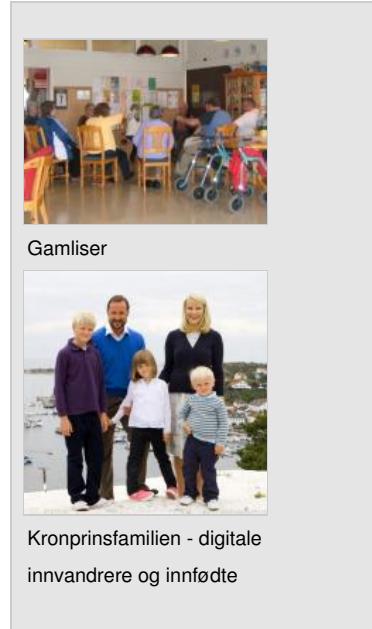
Arne Krokan er tilknyttet NTNU som professor i teknologi, kommunikasjon, organisasjon og ledelse. Han deler den norske befolkningen i tre store grupper: *gamliser*, *digitale immigranter* eller *innvandrere* og *digitalt innfødte*.

Gamlisene snakker om krigen og drømmer om enerom på sykehjemmet. De er redde for Internett, har platespiller og husker den gang det var dans på lokalet. Da var det spillemennene og radioen som var inngangen til musikkens verden.

De *digitale innvanderne* betrakter pc-er og mobiltelefoner som teknologi. De synes det er kjekt å kunne ringe barnebarna direkte på deres mobiltelefon, de sender meldinger [...] og snakker kanskje med dem på Skype. De har møysommelig lært seg å bruke PC-er, sender etter hvert svært mange tekstmeldinger, men foretrekker fremdeles å lytte til musikk på stereoanlegget i stua. Og de abонnerer på papiraviser.

De *digitalt innfødte* er streamerne, «always on», de snakker engelsk nesten som innfødte og tar teknologien for gitt. De har aldri tenkt over at Internett er relativt nytt, og at det går an å lure på hva Face Time er.

En tredel av norske fire- og femåringar er ikke på nettet. Internett og mobiltelefon er en del av deres omgivelser. Du som leser dette er sannsynligvis en digitalt innfødt. Du vil ha problemer i hverdagen om mobilen og Internett ble tatt fra deg. Disse mediene er like naturlige for deg som det for gammisene er å slå på det elektriske lyset. En gang var det også nytt og merkelig.

Eksempel

En fem-års gutt fikk forklart av bestefaren sin at den gangen da han var liten hadde de ikke datamaskiner og ikke noe som het e-post. Gutten stirret tenksomt og forundret på ham og spurte: «Uten datamaskiner, – men hvordan kom dere da inn på Internett?»

Denne gutten vil nok ikke ha noen «knappeskrek». Han vil sannsynligvis bli god til å koble opp den nye Get-boxen for bestefaren uten å lese bruksanvisningen, men han har en utfordring når han skal forklare gammisen hvordan han kan finne klassisk musikk på Spotify.

Den som er født inn i det digitale nettsamfunnet har også en digital kompetanse som de eldre kan misunne dem. De kan utnytte de digitale mediernes uttrykksformer og kommunikative kraft, de vet også hvordan de kan lære det de ikke behersker fra før.

Der den digitale immigranten leser bruksanvisningen til den nye GPS-en, mobiltelefonen eller routeren i hjemmenettverket, kører den innføde bare på. Gjennom sitt omfattende kontaktnettverk kjenner de alltid noe som kan dette fra før, og som kan gi dem «kortversjonen» av hvordan de skal få det til å virke. Dette har de lært seg fordi de alltid har hatt muligheten til å spørre, de har alltid vært på MSN, de har vokst opp med mobiltelefoner og sms og de har lært seg hvordan ulike nettsamfunn fungerer for å dele kunnskap. (Arne Krokan i Glaser og Bølstad, 2008).

Den digitale kompetansen dreier seg ikke bare om å ha hørt om noe, men å mestre det. Mens de digitale innvanderne, som for eksempel mange av lærerne, er vokst opp i tekstsamfunnet, vokser elevene opp i bildesamfunnet. De «leser» sider på nettet forskjellig fra måten de digitale innvanderne leser skjermtekster på.

Mens tekst tradisjonelt leses fra øverste venstre hjørne og deretter linje for linje, leses bilder på en helt annen måte. Og mye tyder på at erfaringene med visuelle medier som film og dataspill også overføres til sider som inneholder tekst. I stedet for å lese lineært og sekvensielt, leter øynene etter ikonene, det klikkbare og det visuelle. De leter etter høydepunktene og det viktige, de komponentene som skaper mening i et skjermbilde. Slik fungerer tradisjonelt redigert tekst dårlig, fordi den ikke gir noen holdepunkter for hva som er viktig eller uvesentlig. I teksten framstår i utgangspunktet alt som like viktig, og en må ofte konsumere det hele for å skjonne hva teksten vil formidle, mens et bilde fungerer på en helt annen måte. Det leses mer på samme måte som skjermbilder (Arne Krokan i Glaser og Bølstad, 2008)

Den digitalt innfødte leser med største letthet en tekst og hopper enkelt til nye tekster via hyperlinker til andre menyer i systemet. Den som redigerer hypertekster tenker ikke lenger bare lineært slik som ved redaksjonen av en tradisjonell tekst. Han kan springe fra tema til tema og tilbake igjen uten å miste tråden.

Arne Krokan hevder at den ikoniske kompetansen, «evnen til raskt å se hva som er viktig i et skjermbilde og hva som ikke er det», skiller de innfødte fra den tekstorienterte foreldregenerasjonen. «Der mor vil lese boka, vil barna helst se filmen. Og der mor er fornøyd med å lese boka og kanskje høre på en diskusjon om den på tv eller et bokbad, vil barna delta i diskusjonen på nettet.»

Krokan sier at denne nye kompetansen skaper utfordringer for skolen, som bare i liten grad har tatt dette innover seg i utformingen av undervisningsopplegg, læringsprosesser og øvingsoppgaver. Både godt og dårlig, kommersielle interesser og filantropi (menneskekjærlighet), datasnokere og kunnskapsbaser finnes på nettet, Utfordringen blir å lære mediekritikk – «å skille skitt og kanel».

Vi må også ha et kritisk blikk på kilden for de opplysningene vi henter fra Internett. Dette kan kalles kildekritikk. Med det store informasjonstilfang som vi i dag har adgang til, er det viktig å stille spørsmål til kilden for informasjonen. Hvem står bak? Hvor kommer disse opplysningen fra? Hva er budskapet? Kan vi stole på denne kilden?

[Les mer](#)

Professor Arne Krokan har gjennom flere år blogget om digital utvikling i Norge. Du kan lære mye ved å lese bloggen hans <https://arnek.wordpress.com/>

Opgave

Bruk tabellen nedenfor til en skjematisk drøfting av muligheter og begrensninger for de enkelte digitale mediene som er presentert ovenfor. Hvilken rolle spiller disse mediene i dag?

Digitale medier	Særtrekk	Muligheter	Begrensninger	Drøfting	Konklusjon
PC					

Internett				
Mobiltelefon				
Lesebrett				

Blogger påvirker - oppgaver for kommunikasjon og kultur

Forfatter: Eli M. Huseby

[Bloggere og makt til å påvirke \(116065\)](#)

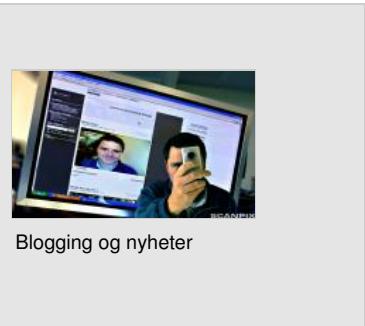
Sosiolog og rektor ved Markedshøyskolen, Trond Blindheim, kommer med følgende påstand: "Bloggere har fått definisjonsmakt", og den store amerikanske studien "The 2011 Social Media Matters" konkluderte med at 53 prosent av kvinnelige blogglesere festet stor lit til anbefalinger og råd fra de mest populære bloggerne.

- Leser du blogger?
- Hva slags blogger leser du i så fall?
- Hvilke bloggere kjenner du til?
- Kjenner du til mannlige bloggere?
- Hva blogger kvinner om?
- Hva blogger menn om?

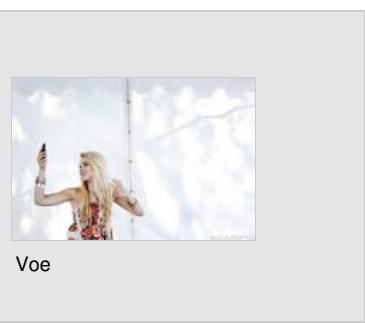
Voe

Les om blogging i artikkelen [CU, LOL og GAL](#) og innlegget "Natti" i Voes nedlagte blogg.

- Tenker du at slike blogger kan påvirke? I så fall: hvordan og hvem?

Blogging og nyheter

Voe

Kjente bloggere

Linnéa Myhre

- Hvilken påvirkningskraft har bloggere? Se på disse bloggene:

Caroline Berg Eriksen (kjent som "fotballfrue". Du finner henne på carolinebergeriksen.no)

er en av Norges mest kjente bloggere. Hun var i hardt vær høsten 2014 og i januar 2015.

Finn ut grunnen til det.

Linnéa Myhre (sinnabloggeren) som la ned bloggen sin på nyåret 2012 og samtidig ga ut boka *Ewig Søndag* på grunnlag av blogginnlegg om sin spiseforstyrrelse og depresjon. Du finner fremdeles avskjedsinnlegget hennes på nettet.

Andrea Badendyck (andreabadendyck.blogg.no) er en 19-åring fra Oslo som står bak en svært populær blogg.

Peter Kihlman (pappahjerte.blogg.no) annonserer at bloggen hans er for "tøffe menn med myke hjerter". Han har også utgitt bok med utgagnspunkt i bloggen sin.

Nettsida **blogglisten.no** rangerer de mest populære bloggene. Finn fram til de mest populære.

- Ser du noen fellestrekker?

Hvor fornøyd er du med utseendet ditt?

Prøv å google "How happy are you with the way you look?". Du vil finne hundrevis – kanskje tusenvis – av oppslag, og mange av dem vil være fra blogger. Tenker du at bloggere som de som er nevnt her, kan være med å påvirke selvbildet vårt?

Analyse av blogg

1. Velg ett blogginnlegg fra én av bloggene som er nevnt i artikkelen. En blogg er en sammensatt tekst.
Hvilke modi er brukt?
Hvordan er de satt sammen, og hvordan vil du vurdere kommunikasjonen?
2. Dersom man skal overbevise og påvirke noen om noe, vil man måtte bruke retoriske virkemidler. Velg ett blogginnlegg du mener prøver å påvirke oss til noe som gjelder utseende og kropp, for eksempel ved å kjøpe noe. Se på hvilke retoriske virkemidler som er tatt i bruk, og vurder bruken.

Les mer

[Blogger påvirker](#)

["Jeg blogger, altså er jeg"](#)

Medier: Muligheter og begrensinger

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[Medier: Muligheter og begrensinger \(80944\)](#)

Mediene har vært i stadig endring. Her skal vi se litt på hvordan nyheter og annet stoff blir til, og særlig sette fokus på de nye medienes muligheter og begrensinger.

Vi har tatt for oss skriftlige medier, visuelle medier, auditory medier, audiovisuelle medier og digitale medier. Samtidig har vi også anlagt et visst historisk perspektiv. Mange spådde at trykt tekst ville føre til at håndskriften skulle forsvinne og at fjernsynet ville utkonkurrere radioen etc.

Medier og nyheter

Mediene bringer alltid bare en del av virkeligheten. Et eksempel på dette får her vi fra den dansk-tyrkiske forskeren Ferruh Yilmaz, som beskriver sine opplevelser med en dansk pressefotograf i Tyrkia.

Eksempel

Yilmaz og fotografen hadde tatt seg en tur på et av byens markeder. Plassen var dominert av kvinner med vestlig klesdrakt. Men siden det var markedsdag i byen, var det også flere kvinner med mer tradisjonelle klær som var kommet inn fra landsbyene for å selge frukt og grønnsaker. Det viste seg at pressefotografen nesten bare tok bilder av kvinner med tradisjonelle klær selv om kvinnene med vanlige vestlige klær var i flertall og preget bybildet. «Var dette den virkeligheten du så,» spurte Yilmaz. Fotografen svarte: «Nei, det er jo ikke det, men ellers kan man ikke se at bildene er fra Tyrkia». (Jensen 2005:79)

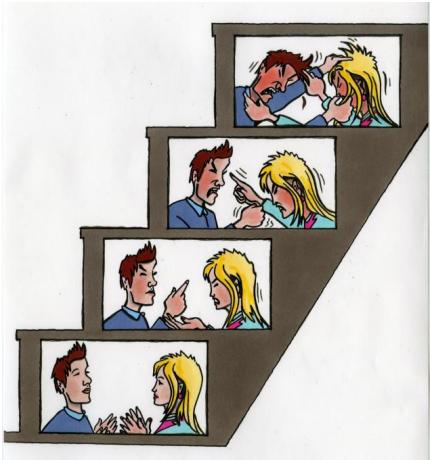
Eksemplet viser oss et viktig poeng ved alle medier: skriftlige, muntlige og visuelle: Det er bare en del av virkeligheten vi får innblikk i gjennom mediene. Det er viktig å lære seg opp til en mediekritisk holdning. Hva skriver journalistene? Hvorfor skriver de akkurat dette og ikke noe annet? Hvem er den som skriver? Hvilket bilde ønsker han eller hun at du skal sitte igjen med?

Hva vil forfatterne med sine tekster? Vær kritisk til det du leser, det du ser og hører. Alle kommunikatorer ønsker å oppnå noe med det utsnitt av virkeligheten som de formidler.

Nyhetskriterier - KVISA

Journalister vil gjerne formidle en nyhet. Men hva er nyhet? Her er fem klassiske nyhetskriterier som er listet opp av den danske journalisten Mogens Meilby og hans kriterier, som kan sammenfattes med forkortelsen **KVISA**.

Konflikt: Strid mellom personer og interesser er ofte godt stoff. Konflikten innholder gjerne et dramatisk element, noe som pирrer nysgjerrigheten og gir leseren mulighet for å velge side og identifisere seg med den ene part.

En konflikt bygger seg opp

Vesentlighet: Ofte handler samfunnsviktige nyheter om meget generelle og fjerne begivenheter og problemer, som ikke umiddelbart rommer nyhetsverdi sett med mottakerens øyne. Under behandlingen av stoffet kan de imidlertid tilføres noe som kan skape interesse, for eksempel mer identifikasjon, ved å legge inn eksempler eller påvise konsekvenser for mottakerne. Journalister kan også bestrebe seg på å tilføre uvesentlige begivenheter vesentlighet ved å sette dem inn i en bredere samfunnsmessig sammenheng som viser deres betydning.

Vesentlig

Identifikasjon: Omtale av personer, steder og emner i mottakerens kulturelle nærhet, interesse for eliten og personifisering, samt relevans, især i form av konsekvenser for mottakeren, blir gjerne trukket frem. Identifikasjon handler om følelser, særlig gjenkjennelse og samhörighet eller fellesskap samt hva mottakeren kan bruke en nyhet til i sin hverdag.

Identifikasjon

Sensasjon: Noe uventet og usedvanlig er som regel godt stoff. Avvik fra det dagligdagse og normale er ting som vi liker å lese om.

Pågripelsen av Dominique Strauss-Kahn i 2011
var en sensasjon

Aktualitet: Begivenheter som nettopp har skjedd eller kommer til å hende i nærmeste fremtid, gjerne noe som forventes å bli et utbredt samtaleemne, vil man gjerne skrive om. Det som inntreffer plutselig og dramatisk har høy døgnaktualitet, og jo tettere på «deadline» begivenheten skjer, dess bedre.

"Nytt på nytt" er et Nrk-program som
kommenterer aktuelle nyhetssaker

Nyhetsverdien avhenger av hvor mange av kriteriene som er oppfylt. Den avhenger også av medietypen og mottakernes sammensetning. Sensasjon, konflikt og interesse for skuespillere og kongelige er viktige for ukeblader. Lokalaviser satser på nærhet, mens radioen legger vekt på aktualitet. Fjernsynet har muligheten for å illustrere dagsaktuelle hendelser. De elektroniske mediene konkurrerer med dagsavisene. De har muliggjort nesten simultan nyhetsformidling, mens dagspressen eller ukepressen kan vie plass til kommentarartiklene.

[Les mer](#)

[Les om flere Nyhetskriterier](#)

Strukturering av nyheten - APUS

Se for deg en omvendt pyramide. Her ser vi for oss at det viktigste kommer først i nyhetsoppslaget. I tilfelle noe må klippes bort, gjøres dette som regel mot slutten. Dermed blir hovedoppslaget stående igjen.

Man bruker ofte forkortelsen **APUS** for å beskrive den vanligste dramaturgien i et nyhetsoppslag.

A = Anslag (tema og vinkling presentert)

P = Presentasjon (gir svar på de mest vesentlige spørsmålene)

U = Utdyping (nyheten belyses med flere vinklinger)

S = Slutt (oppsummering av nyheten)

Les mer

Her finner du mer stoff om [APUS](#).

Nyheter på nett

Nettet skaper nye muligheter for nyhetsformidling. For eksempel kan man lenke nyheter med samme tema, slik at leserne kan få en "tråd" i oppslaget (sette seg inn i forhistorien eller kontinuerlig oppdatere seg), eller lese seg opp på beslektede temaer. I tillegg kan formidlingen skje ved lyd - og filmklipp. I kommentarfeltene kan man se hva andre leser mener og selv gi tilbakemelding både til journalisten og andre leserere.

Oppgaver

1. Ta for deg noen medier: Nettavisser, dagspresse og nyhetskanaler på TV og radio (norske og utenlandske). Studer førstesideoppslagene eller "overskriftene".
 - Kan du finne at ett eller flere av nyhetskriteriene (KVISA) ligger til grunn for utvalget av oppslagene i disse mediene?
 - Finnes det en nyhet som oppfyller alle KVISA-kriteriene?
 - Hvorfor er akkurat disse sakene valgt som "blikkfang"?
 - Hvordan er nyhetene strukturert?
 - Følges APUS-oppsættet?
2. Pågripelsen av Dominique Strauss-Kahn (bildet over) ble sett på som en av de store sensasjonene i nyhetsåret 2011. Sett deg inn i saken. På hvilken måte var dette en sensasjon?
3. Velg ETT nyhetsoppslag som du ser verserer i flere medier. Lag en sammenligning der du ser på muligheter og begrensninger hvert enkelt medium har i forhold til formidling av dette nyhetsoppslaget.
4. Velg ETT nyhetsoppslag som du finner i dagspressen (papiravis) og på nett. Hvilke muligheter og begrensninger ser du ved disse to mediene i forhold til formidlingen av oppslaget?

De nye mediene – muligheter og begrensninger

Forfatter: Øyvind Dahl, Egil Eikvil

[De nye mediene – muligheter og begrensninger \(80945\)](#)

Internett har endret våre medievaner, ikke minst når det gjelder brevskrivning og bruk av telefon. Vi skal ta for oss noen eksempler: e-post, SMS, diskusjonsgrupper, nettsamtaler (chatting), dataspill og sosiale medier.

Historien har vist oss at tale overlevde skriften, håndskriften trykkekunsten, boken overlevde radio og tv, maleriet overlevde foto, foto overlevde levende bilder og radioen overlevde fjernsynet. De gamle kommunikasjonsformene forsvinner ikke, men bruken av dem endrer seg når vi får nye medier. Internett er blitt et supplement til alt det andre, og har endret våre medievaner drastisk, og sosiale medier har utfordret alle de tradisjonelle mediene.

E-post

E-post har endret våre kommunikasjonsvaner innenfor utdanning, arbeidsliv og privatliv. Det er en rask og effektiv kommunikasjonsform. Det er enkelt å nå enkeltpersoner eller mange på en gang for eksempel ved å bruke distribusjonslister. På sitt og vis har e-posten bidratt til en renessanse for brevskriving. Vi utveksler e-brev med flere og oftere, men brevene er sannsynligvis kortere. Vi forventer ofte hurtig respons. Dette kan utløse stress fordi det i løpet av kort tid «detter inn» mange brev som krever oppfølging samtidig.

Stilen i e-post er mer muntlig og uhøytidelig enn i vanlige brev; det er for eksempel vanlig å bruke fornavn. Vi kan lufte tanker uten at det virker altfor pretensiøst, vi kan gjøre avtaler med korte frister, ideer kan utveksles raskt. E-brevet kan lagres, mangfoldiggjøres og videresendes uten store omkostninger. Det dateres og tidfestes automatisk.

E-post

Opphavsmann: [Egil Eikvil](#)

Det er lett å kommentere enkeltavsnitt fra avsenderen. Vi kan sende flere kompliserte vedlegg og kan legge inn bilder og hypertexter – dvs. henvisninger til andre nettsteder. Men e-posten er ikke så sikker som vanlig post der brevet ligger i en gjenlimt konvolutt. Hackere – eller datasnoker, kan lett lese slike brev.

E-poster blir gjerne til i full fart, uten at hvert ord er «veid på gullvekt». Det kan derfor være lett å såre noen eller bidra til misforståelser, fordi leseren lever i en annen kontekst, språklig og kulturelt, og legger kanskje ikke samme betydning inn i ordene som brukes.

Alle brukere av e-post opplever også å få uønsket e-post, såkalt spam. Fra 1. mars 2001 ble det ulovlig å sende reklame og informasjon via e-post til forbrukere som ikke har gitt tillatelse til det.

SMS

SMS

Meldinger som sendes med mobiltelefon, såkalte SMS (short message service) hadde opprinnelig en maksimumsgrense på 160 tegn. Den aller første sms'en skal ha blitt sendt 3. desember 1992, og meldingen var da: "God jul!" Tekstmeldinger blir oftest korte. Vi bruker ufullstendige setninger – såkalt telegramstil. Forkortelser som GID (glad i deg) D (det), R (er) osv. er vanlige. I 2000 sendte ungdom mellom 15 og 19 år 90 prosent av alle tekstmeldingene (Schwebs og Othes 2006:231), men i 2011 begynte man for første gang å se en nedgang; Instagram, snap chat og sosiale medier hadde overtatt. Allikevel ble det sendt 3.2 milliarder tekstmeldinger i Norge i løpet av første halvdel av 2012 (vg.no).

Det sier seg selv at muligheten for å uttrykke nyanser og følelser er begrenset ved bruk av denne meldingstjenesten. Mange prøver å bøte på dette med såkalte emotikoner, eller smileys :-), :-(, ;-o, osv.

Les mer

[CU, LOL og GAL](#)

Oppgave

[Oppgave om forkortelser](#)

Diskusjonsgrupper

Internett åpnet også muligheter for å delta i diskusjonsgrupper. Det er en form for mange-til-mange-kommunikasjon. Noen diskusjonsgrupper er knyttet til en institusjon og ligger på nettstedet til institusjonen eller organisasjonen. Det gir muligheter til en oversiktlig diskusjon, gjerne lukket for utenforstående. En stor del av diskusjonsforaene ligger utenfor veven, som for eksempel Usenet. Disse foraene har nå i stor grad blitt erstattet av web-baserte diskusjonsgrupper.

Chatting

Det finnes flere programmer som muliggjør samtidig kommunikasjon på nettet. Chatting er en form for nettsamtaler. Selv om disse foregår skriftlig, er det mye som minner om muntlighet. Det viktigste er nettopp samtidighet (synkronitet). Alle som er med på samtalen – aktørene – må være på nettet samtidig, her skiller nettsamtalen seg fra e-post og diskusjonsgrupper.

Med flere programmer kan man faktisk «skrive i kor». Deltakerne behøver ikke vente til den andre er ferdig med å skrive, de kan komme med tilbakemeldingssignaler underveis. Replikken kommer frem etter hvert som den produseres, og mottakerne kan «blande seg inn». Denne formen minner om en vanlig samtale.

Dataspill

Dataspill er skjermtekster der spillelementet er det overordnede. I tradisjonelle spill er det oftest et sett av regler som bestemmer hvordan spillene skal spilles. I dataspill kan en del av strukturene være skjulte, ofte kjenner ikke spilleren reglene på forhånd. Utfordringen kan være å finne ut hvilke regler som gjelder.

Dataspillet er sannsynligvis en av de mest hybride skjermtekstene. Det kan inneholde både fortelling, lek, konkurranse og kunnskapsstoff. Det som gjør dataspillet ekstra interessant i et tekstoperspektiv, er de språklige og litterære elementene: narrasjon [fortelling], personskildring, fortellerposisjon, osv. (Schwebs og Otnes 2006:210).

PC-spill-forskning / video

<http://ndla.no/nb/node/82414>

Sosiale medier

Mer enn noe annet har sosiale medier utfordret de tradisjonelle mediene, og de har påvirket vår måte å kommunisere på. I 2013 meldte NTB at Facebook hadde 1,15 milliarder brukere verden over.

Les mer

[Sosiale medier og nettkommunikasjon](#)

[Sosiale medier endrer kommunikasjonen](#)

Oppgave

[Fordypningsoppgave om Facebook-profil](#)

Netikette

Etter hvert har det også blitt vanlig å ta hensyn til sosial atferd og vanlig høflighet på nettet – såkalt netikette – etikette for nettbruk, det er normer og konvensjoner for denne typen kommunikasjon. Det er for eksempel ikke god tone å bruke STORE BOKSTAVER i e-poster. Det blir som å rope høyt.

En god regel for netikette er å ikke formidle annet på nettet, verken skriftlig eller ved bruk av bilder og filmsnutter, som man ikke kan formidle til andre mens adressaten er til stede. Man bør alltid tenke på at alt som kommer på Internett er offentlig – tilgjengelig for hvem som helst.

Det er viktig å tenke på personvern når man er på nettet. Sjikane, trusler og spredning av andres personopplysninger på Internett kan være straffbart.

Oppgaver

[Oppgave om personvern og nettvett](#)

[Fordypningsoppgave om digitale medier](#)

Les mer

[Digital innbygger](#)

Litteraturliste

- Bastiansen, Henrik Grue og Hans Fredrik Dahl. 2008. Norsk mediehistorie. Oslo: Universitetsforl.
- Glaser, Vibeke og Jan Bølstad. 2008. Moderne oppvekst: nye tider, nye krav. Oslo: Universitetsforl.
- Goody, Jack. 1987. The interface between the written and the oral. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gotfredsen, Lise. 1989. Billedets formsprog. København: Gad.
- Jensen, Iben. 2005. Grundbog i kulturforståelse. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforl.
- Kvalbein, Asbjørn. 1999. God kontakt: praktisk kommunikasjonslære. Kristiansand: IJ-forl.
- McLuhan, Marshall. 1997. Mennesket og media. Oslo: Pax.
- Ong, Walter J. 2002. Orality and literacy: the technologizing of the word. London: Routledge.
- Schwebs, Ture og Hildegunn Otnes. 2006. Tekst.no: strukturer og sjangerer i digitale medier. Skriftserie. Bergen: Fagbokforlaget.

Ulike analysemodeller

Ulike analysemodeller - innledning

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Ulike analysemodeller \(82742\)](#)

«Intet er så praktisk som en god teori.»

Utsagnet henspiller på at en teori er nyttig når man skal forsøke å forstå et fenomen. En teori er en forklaring av et fenomen, ofte fremstilt som motsetning til praksis – ferdigheter og handling. Andre forskere kan utsette en teori for kritisk gransking og teste den. De kan godta teorien eller forkaste den.

Eksempel

En medisinsk teori forsøker å forstå årsakene til helse og sykdom. Praksis går ut på å gjøre personen frisk. Teori og praksis kan være forbundet med hverandre, men kan også anvendes uavhengig av hverandre. Man kan forske på sykdom og helse uten å ha en spesiell pasient som objekt, og man kan kurere en pasient uten å ha innsikt i all teorien som danner grunnlag for behandlingen.

I de foregående kapitlene har vi sett på en rekke eksempler på kommunikasjon i en mangfoldig og flerkulturell verden. Beskrivelsen av globaliseringen, det flerkulturelle Norge, vår søken etter identitet og sammenheng, gjør at vi ønsker å finne noen verktøy som kan brukes til å drøfte og forstå kommunikasjonsfenomenene.

Teorier kan være slike verktøy som kan hjelpe oss til å forklare og forstå.

Et annet verktøy er modeller – det er forenklete bilder av det teoriene forsøker å beskrive. En modell fokuserer på enkelte utvalgte trekk som anses for å være viktige for å forklare et fenomen. Samtidig utelukker den en del trekk som anses som mindre vesentlige.

Modeller vil aldri gi et fullgodt bilde av virkeligheten. En modell kan sammenlignes med et kart som, til tross for forenklingen, kan brukes som et nyttig verktøy. En god modell kan hjelpe oss til raskt å få et visuelt bilde av en kompleks virkelighet på samme måten som et kart.

Vi har allerede benyttet oss av modeller i forklaringen av kommunikasjon. Se for eksempel kulturfiltremodellen som vi allerede har brukt mange ganger i dette læreverket. I omtalen av identitet brukte vi også forenklete modeller for å forklare hva vi mener med identitet. I omtalen av flytteprosessen brukte vi anvendelser av u-kurven eller trivselskurven som er en annen modell.

Før å forklare et så sammensatt fenomen som kommunikasjon kan vi bruke flere og ulike modeller. Ulike modeller forklarer ulike sider av fenomenet; til sammen gir de ulike forklaringene et mer fullstendig bilde av det komplekse fenomenet.

Et velkjent bilde – eller modell – på kommunikasjon er å bygge bro. En bro forbindes til ulike bredder. Kommunikasjon er å forbinde de to ulike sidene med hverandre – å skape fellesskap over kløften – enten det er ved hjelp av jernbane, veier, mobiltelefoner, fjernsyn, andre medier eller ved å møtes ansikt til ansikt.

Bygging av Berlinmuren

Fotograf: [NTB scanpix](#)

Det motsatte av å bygge bro er å bygge murer. En mur stenger partene fra hverandre og fører til isolasjon. Isolasjon er det motsatte av kommunikasjon. Med disse begrepene har vi allerede innført modeller: bro eller mur. De visualiserer – synliggjør – noe som er ganske komplekst i virkeligheten.

En analyse er en systematisk undersøkelse av et fenomen, en sak, en gjenstand eller et begrep. En forsøker å finne ut hvordan fenomenet eller begrepet er sammensatt av ulike bestanddeler. Den enkelte bestanddel kan bli objekt for en ny analyse inntil en oppnår en ønsket nøyaktighet eller forklaring.

Det motsatte av analyse er en syntese. Ved en syntese forsøker man å sette sammen en eller flere bestanddeler for å oppnå oversikt eller noe nytt.

I dette kapitlet skal vi ta for oss ulike analysemodeller for å studere det tverrfaglige fenomenet kommunikasjon. Hvordan kan vi analysere og forklare et så sammensatt fenomen som kommunikasjon?

Vi skal ta for oss prosessorienterte analysemodeller som er opptatt av kommunikasjonsprosessen, semiotiske modeller som fokuserer på hvordan vi danner mening på grunnlag av tegn, konstruksjonistiske modeller som hevder at våre meninger er konstruksjoner, som er blitt til i et sosialt fellesskap, hermeneutiske modeller som viser hvordan vi stadig utvikler forståelse, og til slutt diskursanalyse som setter søkelyset på offentlige samtaler og debatter.

Analyse av kommunikasjon og samspill

Forfatter: Eli M. Huseby, Senter for nye medier, Høgskolen i Bergen

[Analyse av kommunikasjon og samspill \(117897\)](#)

Hvorfor føler vi oss såret uten helt å vite hvorfor? Hvorfor blir vi sinte? Er det fordi vi blir kritisert? Den kanadiske psykiateren Eric Berne utviklet transaksjonsanalysen som et verktøy til å forstå det psykologiske samspillet mellom mennesker.

Kanskje kan vi bli flinkere til å kommunisere hvis vi er mer oppmerksomme på hva som virkelig foregår i møtet – eller transaksjonene – mellom mennesker?

Transaksjon er et ord som du kanskje mest forbinder med penger og valuta. Men den opprinnelige betydningen er *overføring*. Du har lært at ordet kommunikasjon kommer fra *communicare* (gjøre felles) og betegner en overføring eller utveksling av kunnskap og informasjon fra person til person. Her skal vi se nærmere på slike transaksjoner.

I videoen forklarer psykolog Helga Myrseth mer om Eric Bernes kommunikasjonsanalysemетоде, den såkalte transaksjonsanalyesen.

Transaksjonsanalyse / video

<http://ndla.no/nb/node/117894>

Oppgaver

Analysør

Du som har lært mye om kommunikasjon, vet også at utsagn vi kommer med, kan være avhengig av kommunikasjonssituasjonen, relasjonen mellom aktørene og at faktorer som stemmebruk og kroppsspråk kan spille inn på hvordan et budskap oppfattes. Men la oss allikevel prøve å analysere noen transaksjoner. Prøv selv først, se på stikkordene etterpå.

1. Hvilken jeg-tilstand hos person A kjennetegner vanligvis disse utsagnene:

- Nå må du ta deg sammen!
- Du MÅ huske å være forsiktig når du går over gata.
- Hvorfor kommer du alltid for seint?

foreldre-jeg

Se på utsagnene oven. Til hvilken jeg-tilstand hos motparten – person B – henvender person A seg?

barne-jeg

2. Hvilken jeg-tilstand hos person A kjennetegner vanligvis disse utsagnene:

- Jeg forstår ingenting, jeg. Du er så flink, du!
- Nei, jeg VIL ikke ha på meg den ekle genseren!

barne-jeg

Til hvilken jeg-tilstand hos motparten – person B – henvender person A seg?

foreldre-jeg

3. Hvilken jeg-tilstand hos person A kjennetegner vanligvis disse utsagnene:

- Vi har fått en klage fra en kunde. Vi må se på hva vi kan gjøre for å møte kunden.
- Er det noen som har noen spørsmål før vi går videre?
- Hvordan var det på skolen i dag?

voksen-jeg

Til hvilken jeg-tilstand hos person B henvender person A seg?

voksen-jeg4. Fra hvilke jeg-tilstander er denne samtalen:

- Person A: Har du sett de grusomme buksene Ida går rundt med?
- Person B: Ja, jeg måtte ha betalt for å gå med dem – hun eier ikke smak.

Begge kritiserer fra foreldre-jeg-tilstanden.

Hva kunne person B ha svart person A
for at denne samtalen ikke skulle ende
opp som baktaling av Ida?

Hun kunne ha svart fra voksen-jeg-tilstanden sin, for eksempel: – Jeg synes
buksene er helt OK, jeg. Så kunne hun kanskje ha begynt å snakke om noe
annet.

5. Fra hvilke jeg-tilstander er denne samtalen:

- Person A: Jeg kommer aldri til å skjønne matte, jeg, er altfor dum ... kan ikke du gjøre
denne oppgaven for meg?
- Person B: Stakkars deg, klart jeg kan gjøre det!

Person A: barne-jeg, person B: foreldre-jeg

Diskuter hva person B kunne ha svart
eller gjort for å dreie denne samtalen i
en mer voksen retning.

Rollespill

Lag rollespill der dere har:

- symmetriske samtaler fra de tre jeg-tilstandene
- asymmetriske samtaler fra de tre jeg-tilstandene

Diskuter

1. Hvorfor anses en voksen-til-voksen-transaksjon som god kommunikasjon?
2. Hvordan kan vi komme med kritikk på en konstruktiv måte?
3. Hvordan kan vi vende samtale som har som formål å snakke nedsettende om andre, i
en mer positiv retning?
4. Hvordan kan transaksjonsanalyse hjelpe oss til å kommunisere bedre?
5. På hvilken måte kan transaksjonsanalyse og samtaleanalyse (se lærestoff om
samtaleanalyse) utfylle hverandre?

Prosessorienterte analysemodeller

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Prosessorienterte analysemodeller \(82743\)](#)

Vi har allerede brukt prosessanalysen da vi presenterte den klassiske kommunikasjonsmodellen i KK1. Her var vi opptatt av å forklare selve kommunikasjonsprosessen, med fokus på avsender, tegn, melding og mottaker.

Vi forklarte prosessen forløpet av kommunikasjonen ved å innføre begreper som innkoding, avkoding og støy. Også tilbakemelding og koder ble nevnt. (Repeter dette.) Vi sa at det vi formidler er tegn, eller flere tegn satt sammen i en melding. Vi skjelnet mellom melding og budskap. Når vi sier budskap her i dette læreverket, tenker vi på melding som er tilskrevet mening.

Også kulturfiltermodellen er et eksempel på analyse av prosesser. Det nye med denne modellen, sammenlignet med den klassiske kommunikasjonsmodellen, er at en legger større vekt på mottakerens rolle. Vi sa at mottakeren ikke er en passiv postkasse, men en aktiv konstruktør av mening. Mottakeren må aktivt hente ut informasjonen som blir sendt ham/henne og tilskrive mening ut fra sin erfaring og forståelse av situasjonen.

Tegnene som blir brukt, innbyrdes relasjoner og konteksten er viktig for å tilskrive mening til den meldingen som mottas.

Begge de nevnte modellene er eksempler på prosessanalyse. Vi er opptatt av prosessen ved å overføre en tanke eller en idé fra avsender til mottaker. I dette kapitlet skal vi ikke bruke mer plass til slike analysemodeller etter som de er beskrevet utførlig tidligere og også brukt i mange eksempler. I stedet skal vi innføre andre nyttige modeller.

Oppgave Prosessanalyse

Forklar hva prosessanalyse er i forbindelse med kommunikasjon.

Bruk elementene i kulturfiltermodellen til å analysere følgende episode. (Tips: se på avsender, mottaker, innkoding, avkoding, tekst, kontekst, verbal, ikke-verbal kommunikasjon, kommunikasjonens forløp, osv.):

Viggo kommer inn på kafeen der Anne, som går i samme klasse, allerede sitter ved et bord. Følgende samtale utspiller seg:

Viggo: Hei, sitter du her? (Han slenger skolevesken i gulvet)

Anne: Orker ikke mer av den trøtte undervisningen til Kari Helene. (Hun sitter med en bok)

Viggo: Jeg var bare en tur til fotballbanen, så stakk jeg innom. (Kaster hånden gjennom håret)

Anne: Vil du ha noe å drikke? (Hun hiver boken ned i skolevesken som står ved siden av)

Viggo: Tar en Cola.

Anne: Sprite er bedre.

Viggo: OK, jeg tar en Sprite. Og en skolebolle, Tar du en også? (Vinker til servitøren som går forbi)

Anne: OK, da.

Viggo (til servitøren): To Sprite og to skoleboller.

Anne: Kari Helene forstår ikke hvorfor vi ikke er opptatt av Wergeland.

Viggo: Wergeland er kul, han.

Anne: Kari Helene er ikke kul.

Viggo: Er det Wergeland eller Kari Helene som ikke er kul?

Produksjon av mening og semiotisk analyse

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes
[Produksjon av mening og semiotisk analyse \(82751\)](#)

Kommunikasjon er en sosial hendelse som involverer to eller flere personer. Disse bruker tegn når de kommuniserer med hverandre. De tilskriver tegnene, eller meldingene, mening – de produserer mening. Avsenderen mister betydning i denne modellen. Fokuset rettes mot meldingen eller ytringen og hvordan disse blir «lest» eller forstått. Her skal vi se litt på **semiotikk** og analyse.

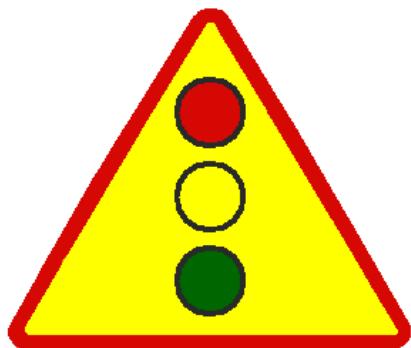
Semiotikk

Vi har allerede innført semiotikken som analysemodell i KK1. (Repeter!) Semiotikk er læren om **tegn**. Et tegn er noe som står for noe annet enn seg selv. Et tegn kan være ord, gester, miner, skrift, handlinger og mye annet. Også i kulturfiltermodellen innførte vi tegn. Vi kommuniserer ved hjelp av tegn.

Semiotisk analyse

I en semiotisk analysemodell skifter fokus fra kommunikasjonsprosessen til selve **meldingen**, det som sendes. Meldingen kan oppfattes som tegn, eller som vi har definert det i KK1, som en sekvens av tegn. Når vi setter sammen flere tegn, som vi gjør når vi skriver, kan vi kalte det en melding. Også når vi snakker, setter vi flere lyder (ord) sammen til en **ytring**. I motsetning til budskap behøver ikke en melding å være tilskrevet mening.

Mening

Trafikklys

Hvordan meningen blir til står sentralt i semiotikken. I den semiotiske analysemodellen er fokus ikke på prosessen hvordan meldingene blir sendt, men hvordan meningene blir produsert. Rødt lys gir oss meningen «stopp» fordi vi er blitt enige om det. Det er ingen naturlov som sier at rødt betyr stopp.

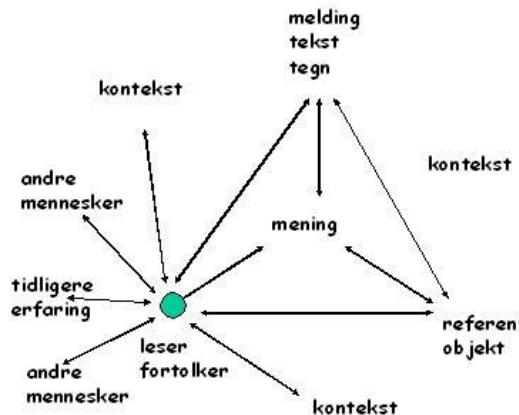
Når fortolkeren eller «leseren», som han/hun ofte kalles i semiotikken, leser ytringen (meldingen), betyr det at han/hun tilskriver mening til ytringen. Det skjer ved at han/hun bruker tidligere erfaring knyttet til referenten (objektet) eller til tegnet (meldingen). Meningen er et resultat av «forhandling» i fellesskapet med andre mennesker. En gruppe mennesker er blitt «enige» om hva tegnet eller meldingen skal bety. Det har blitt en **konvensjon**.

Eksempel

La oss ta ordet «programfag». Dette ordet er ikke uten videre entydig for de fleste mennesker i Norge. I Wikipedia er ordet forklart: «Fra høsten 2006 er dette den nye betegnelsen på 'studieretningsfag' i den videregående skolen. Hvert utdanningsprogram er bygd opp av en del grunnleggende fellesfag, og programområder med egne 'programfag' som gir spesialisering og fordypning innenfor det enkelte utdanningsprogrammet» (Wikipedia). For å forstå ordet «programfag», og for den saks skyld «studieretningsfag» må man forholde seg til det en gruppe mennesker i Utdanningsdirektoratet er blitt enige om.

Kontekst

Men også konteksten er viktig for å gi meldingen en mening. Hva er situasjonen? I hvilken sammenheng er det fortolkningen av tegnet foregår?

Semiotisk analysemodell

Opphavsmann: [NRK](#)

Hvordan leseren (fortolkeren) produserer mening ut fra innspill fra referent, (objekt) eller melding (tekst, tegn) i en kontekst og i samspill med tidligere erfaring og andre mennesker som deler fortolkningen av meldingen. (Tilpasset etter Fiske 1990:4)

Leseren (fortolkeren)

I den semiotiske analysemodellen som vi har gjengitt i figuren ovenfor, kan du finne igjen Ogden og Richards trekant oppe til høyre (se [Språk og mening](#)). Referenten er i nederste høyre hjørne, tegnet i øverste høyre hjørnet og tanken eller meningen finner du midt i denne trekanten. Det nye i denne modellen er at vi har trukket med leseren eller fortolkeren i produksjonen av mening. Dette er viktig fordi meningene ikke oppstår i løse luften, men i leserens tanke.

Men leseren er ikke uavhengig av sine omgivelser. Oppvekst, erfaring og påvirkning fra andre mennesker er vesentlig for at leseren skal knytte en tanke til referent eller tegn. Det er denne tanken som er kalt mening midt i den nye trekanten. Mange har pekt på at meningen ikke bare er en tanke, men ligger like mye lagret i kroppslige rutiner som er innarbeidet i løpet av livet. Slike synspunkter ligger bak såkalt praksisteori.

Ulik tolkning

Siden fokuset her ikke er på selve kommunikasjonsprosessen, men på produksjonen av mening, vil en semiotiker ikke si at kommunikasjonen er brutt sammen når ulike deltakere i en kommunikasjon tilskriver ulike meninger til samme hendelsen.

Tvert imot, sett fra semiotikkens ståsted, vil man hevde at noe annet er ikke å vente, siden ulike kommunikatorer vanligvis har ulike referanserammer, ulike sosiale erfaringer og ulike tanker om hva tegnene skal bety.

Ulike forståelser av en hendelse kan til og med være svært fruktbart, fordi det da kan oppstå «gylne øyeblikk». Når du forstår at du ikke forstår, kan du stille spørsmål. Det kan føre til diskusjon og «meningsutveksling» som kan bringe inn nye synspunkter (Dahl 2001:48).

Når man er oppmerksom på at man tolker – leser – på forskjellig måte, kan forvirring, manglende forståelse og enda til misforståelser ses på som startpunktet for nye spørsmål, ny utveksling av tegn og meldinger, nye forhandlinger og nye innsikter.

En semiotisk tilnærming fanger opp viktige sider ved interkulturell kommunikasjon som ikke er i fokus i prosessanalysen. Men den er veldig individualistisk orientert. Det er «leserens» fortolkning som er i sentrum. Den sosiale omgivelsen – andre mennesker – er ofte ikke med i de semiotiske modellene. Men i denne modellen har vi tatt med betydningen av tidligere erfaring og forholdet til andre mennesker (Berkaak and Frønes 2005; Dahl, Jensen, and Nynäs 2006:12-14, 59-70).

Oppgaver

[Oppgaver om mening og semiotikk](#)

Språk og mening

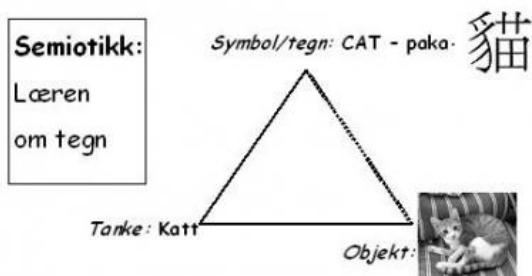
Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Språk og mening \(82746\)](#)

Språk kan forstås som et tegnsystem. Tegnet representerer noe annet enn seg selv. Det peker til en referent – som er noe annet enn tegnet. Referenten behøver ikke være en konkret gjenstand; det kan også være noe abstrakt eller et annet tegn.

De britiske forskerne Ogden og Richards har laget en trekantmodell for å illustrere hvordan meninger blir til. (Fiske 1990:18)

Analyse modell

Opphavsmann: [NRK](#)

Modellen viser den konkrete tingene eller objektet. Det er her en helt konkret sak: en katt. Egentlig skulle vi hatt en levende katt og ikke bare bilde av en katt. I Ogden & Richards' modell kalles denne katten en referent. Denne referenten gir oss en forestilling (en mening, en tanke) om katt i vårt hode.

Øverst i trekanten ser vi tegnet for katt i form av sammensetningen av bokstavene «KATT». For å vise at også andre tegn kan innegi tanken «katt», har vi satt inn det engelske ordet «CAT» og katt på kiswahili (språket de bruker i Tanzania og Kenya) «PAKA» og det kinesiske skrifttegnet for katt:

貓

Katten

Opphavsmann:

[NRK](#)

Dette tegnet fungerer på samme måten for kineserne som bokstavmengden «K-A-T-T» for oss. Synet av tegnet gir tanken «katt» i hodet til kineserne.

Forbindelsen mellom tegn og ting (referent) er anvist som en stiplet linje. Mens det finnes en direkte forbindelse mellom tanken og tingen, og mellom tanken og tegnet, er tegnet vilkårlig valgt. Med «vilkårlig» menes det at valget av tegn er kulturelt betinget. Vi kunne like gjerne brukt bokstavkombinasjonen «SAKK» for å henvise til dyret, dersom vi hadde blitt enige om det. Ordet «KATT» har ikke annen forbindelse med dyret enn at vi i en norsk kulturkrets bruker dette ordet når vi skal referere til dette pattedyret. Det er en såkalt konvensjon, noe vi er blitt enige om i tidens løp.

En engelskmann ville ha brukt meldingen «CAT», en tanzanianer «PAKA», og en kineser

Katten
Opphavsmann:
[NRK](#)

for å representere det samme dyret. Uten kjennskap til det kinesiske tegnet for katt, ville vi ikke fått noe ut av det. Vi er «analfabeter» i Kina. En som ikke kjenner de latinske bokstavene vi bruker, altså en analfabet, vil heller ikke kunne tyde ordet KATT.

I Ogden og Richards' trekant kan vi si at det er en direkte forbindelse mellom tegnet (symbolet) og den mentale forestillingen, og mellom tanken (meningen) og den materielle referenten (objektet), mens det bare er en indirekte forbindelse mellom tegnet og objektet. Det modellen viser, er at ulike tegn kan stå for den samme mentale forestillingen.

Referenten behøver ikke være en materiell gjenstand – en ting. Det kan selvsagt også dreie seg om abstrakte begreper som vi har mentale forestillinger om, slik som høflighet, kjærlighet, individualisme og autoritetstro. Den mentale forestillingen behøver heller ikke å vise til materielle ting. Den kan også henvise til ting som bare eksisterer i fantasien og mytologien slik som «heks» og «enhjørning».

Eksempel

Heradstveit og Bjørgo påpeker at hekser har en sosial eksistens for de som tror på dem «noko som blei ubehagelig klart for dei som gjennom historia vart brende som heksar» (1992:32).

Tegnmodellen kan være nyttig som en teori om hvordan vi gir navn til ting i våre omgivelser og hvordan vi danner oss mentale forestillinger – som vi kan bruke til å tenke med.

Oppgave: Hus som objekt og symbol

Tegn sammenhengen mellom hus som objekt, HUS som symbol og ideen «hus».

Finn det kinesiske tegnet for hus på Internett. Forklar ut fra dette hva som menes med at symbolet eller tegnet er «vilkårlig» valgt.

Oppgave Ogden og Richards trekant

Bruk Ogden og Richards trekant der du setter inn en person som referent.

Hvilke mentale forestillinger ville du fått i hodet? Hvilket tegn ville du bruke for å symbolisere personen? (Eks. ansikt, monogrammet til kong Harald.) Kan tegnet stå for det samme som referenten? Kunne du brukt andre tegn/symboler for å oppnå samme mentale forestilling/tanke?

Konstruksjonistiske analysemodeller

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Konstruksjonistiske analysemodeller \(82752\)](#)

Våre oppfatninger av verden omkring oss, ofte kalt verdensbildet, flyter ikke fritt i luften. Vi blir påvirket av mennesker omkring oss fra livets begynnelse: foreldre, søsken, venner og mange andre. Også medier og pågående diskurser i samfunnet påvirker oss. På denne måten kan en hevde at vi får del i en kulturarv.

Men denne arven er en konstruksjon som vi får del i gjennom sosialisering – en prosess der vi lærer sosiale og kulturelle normer og verdier gjennom å gå inn i sosiale roller og samhandling med andre individer. Gjennom sosialisering lærer vi å fungere som mennesker i et samfunn, vi lærer hvilke regler og verdier vi må forholde oss til og hva som forventes av oss.

Sosialiseringen er ikke en passiv prosess der vi bare overtar hva andre tenker og mener. Vi lager våre egne bilder og skaper våre livsfortellinger ut fra det vi opplever og erfarer – vi konstruerer vårt eget meningsunivers.

Dersom vi anvender en sosialkonstruksjonistisk tilnærming til kommunikasjon, vil vi hevde at produksjonen av mening også avhenger av det samfunnet vi er en del av. («Sosial» innebærer relasjoner til en gruppe mennesker.) Individer kan bare skape mening i sin verden i samspill med andre i et sosialt fellesskap (Gergen 1994). Og uten kontekst fins heller ikke tekst.

Når vi lærer å tilskrive omtrent samme mening til tegnene: objekter, ord og hendelser, er det fordi våre utsagn og handlinger møter andres. Meninger blir ikke til i et tomrom. Uten at vi møter andre, kan vi ikke bli enige om hva tegn, ord og begreper skal bety. Konstruksjonen av mening er derfor en stadig pågående prosess; meninger skapes og nyskapes av mennesker i et sosialt nettverk. Det er det som ligger i uttrykket «vi forhandler» mening.

Sosialpsykologen Kenneth Gergen peker på at en sentral betingelse for at vi skal lære å tilskrive ord og handlinger mening, er at de ulike mulighetene for mening blir bekreftet eller avkretftet gjennom oppfølgende handling.

Eksempel

Dersom du sier: «Nå går det over stokk og stein», kan jeg reagere med å se spørrende på deg, og på den måten vise at jeg ikke skjønner hva du mener. Eller jeg kan tillegge utsagnet forskjellige meninger ved å gi ulik oppfølging slik som: «Ja, det er ikke grenser for hva de kan finne på», eller «Nå synes jeg du overdriver», eller «Hva har du med det?» eller «Ja, denne stien var forskrekkelig humpet». Konteksten eller selve situasjonen som utsagnet blir brukt i, vil også gi en nøkkel til tolkning.

For at ord, uttrykk og handlinger skal få mening, er det altså nødvendig at en eller annen følger opp min ytring eller handling og gi den en funksjon innenfor relasjonen mellom oss. Den oppfølgende handling skaper og innsnevrer meningsmulighetene, dvs. bekrefter eller avkrefter meningsmulighetene. Mening skapes ved at andre muligheter for tolkning avskjæres.

Dersom utsagnene ikke blir fulgt opp, blir de stående isolert, og kanskje oppfattet som tøv og usammenhengende tale. Meninger forhandles fortløpende i et livslangt pingpongspill...

Vi ser at det vi i dette læreverket har kalt det dynamiske kulturbegrep ligger nær opp til konstruksjonismen. Vi sa i innledningen til KK1, der vi beskrev dette begrepet, at «kultur er vår stadige nyfortolkning av situasjonen i møte med andre». Vi brukte også et annet uttrykk: «Jeg blir til i møte med deg». Vi skaper hele tiden våre livsfortellinger i møtet med andre. Vi er konstruktører av vårt eget liv, kanskje uten at vi tenker så nøyne over det.

Oppgave Bruk den konstruksjonistiske analysemødellen

Bruk den konstruksjonistiske analysemødellen til å forklare hvordan du «konstruerer» dine meninger om følgende begreper:

1. Politikerforakt
2. Palestina
3. Homofilt ekteskap
4. Barnehagepersonell
5. Amerikansk film
6. Surrogatmor

Er disse begrepene verdiladet eller ikke? Hvilke verdier konstruerer du? Kan det være ulike meninger om disse verdiene? Konkretiser!

Hermeneutiske analysemødeller

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Hermeneutiske analysemødeller \(82754\)](#)

Hermeneutikk er studiet av hva forståelse er og hvordan vi bør gå frem for å oppnå forståelse.

Vi sier vi forstår noe når vi gjennom fortolkning oppnår en tilfredsstillende forklaring av ulike fenomener, tekster eller prosesser. Uttrykket kommer fra gresk mytologi. Hermes var ikke bare gudenes budbringer, men også den som uttrykte, forklarte og fortolket gudenes budskap slik at mottakeren kunne forstå dem (Føllesdal, Walløe, and Elster 1996).

Mange analysemodeller er utviklet som ulike forklaringsmodeller. Her skal vi presentere en modell som bygger på den tyske filosofen Hans Georg Gadamers hermeneutikk. Vi skal først beskrive hva som skjer på individnivå, deretter skal vi se hvilke konsekvenser dette får når ulike individer – enkeltmennesker – møtes og kommuniserer med hverandre.

Forståelse på individnivå

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Forståelse på individnivå \(82755\)](#)

«Det er en fordom å tro at man ikke har fordommer», sa Gadamer. Vi har ikke noe nøytralt ståsted, sa han, hvorfra vi kan godta noen av våre forutsetninger og forkaste andre.

Ordet fordom oppleves av mange som et negativt ladet uttrykk. Derfor satte Gadamer bindestrek i ordet «for-dom», for å frigjøre oss fra den vanlige negative forståelsen av «fordom».

Vi vil bruke ordet forforståelse for å gjøre det enda tydeligere hva dette handler om. Forforståelse er en stilltiende forståelse man har av seg selv, andre og ulike fenomen inntil man får vite noe mer.

Gadamer innførte også ordet forståelseshorisont. «Forståelseshorisonten er de oppfatninger og holdninger som vi har på et gitt tidspunkt, bevisste og ubevisste, og som vi ikke har vår oppmerksomhet rettet mot» (Føllesdal, Walløe, and Elster 1996:101). Hva vi regner som viktig, hva vi er interessert i, avhenger av våre forutsetninger: våre oppfatninger og holdninger.

Ingen av oss er «blanke ark». Vi har gjennom vår oppvekst og erfaring fått med oss en rekke forforståelser både om oss selv og «de andre», om hva som er rett og galt, stygt og pent, hva som er verdifullt, og hva som ikke er det, kort sagt: vi er kulturmennesker.

Den danske kommunikasjonsforskeren Iben Jensen har utviklet et analyseredskap inspirert av Gadamers teori om forståelseshorisont. Hun skiller mellom kulturell forforståelse, kulturell selvforståelse og våre erfaringsposisjoner. Disse kan være gode innfallsvinkler til våre forforståelser som til sammen danner vår forståelseshorisont.

Kulturell forforståelse

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Kulturell forforståelse \(82756\)](#)

Den forenklede forståelse vi har om grupper av mennesker som vi ikke selv er en del av, kaller Jensen kulturell forforståelse.

Kulturell forforståelse er den kunnskap, opplevelser, følelser og holdninger som vi har over for grupper av mennesker, som vi ikke deler kulturelt fellesskap med.

Eksempel

Iben Jensen foretok intervjuer og noterte ned hva unge mennesker sa om «de andre»:

De andre

drikker mye, røyker mye, røyker mye hasj	guttene får ikke røyke, drikke og gå ut med jenter
festar ofte	guttene er meget voldelige
er umoralske, de går til sengs med alle	får ikke lov til å overnatte hos andre når de er 13
holder ikke avtaler med foreldrene	kan være lovet bort til ekteskap allerede når de blir født
bryr seg ikke om familiens ære	jentene kan giftes bort til en 50-åring
bryr seg ikke om sin religion	jentene får ikke lov til noe, guttene kan gjøre hva som helst
er ofte rasister og nynazister	er undertrykt på grunn av «hijab» og familietradisjon

Det er neppe noen tvil om hvilke grupper som her uttaler seg om «de andre». Dette er den type kulturelle forforståelser man har om «de andre». Slike forforståelser svarer til stereotypier om «de andre» som vi har omtalt tidligere.

Kulturell forforståelse

Kulturell selvforståelse

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Kulturell selvforståelse \(82757\)](#)

Kulturell selvforståelse er hvordan man oppfatter seg selv. Kulturell forståelse og kulturell selvforståelse er gjensidig avhengig av hverandre. For når vi konstruerer «de andre», skriver vi også en fortelling om oss selv, især om hvordan vi **ikke** er.

Når vi sier at svenskene er dumme og at danskene ikke vet hva som er foran og bak på en ski, så sier vi samtidig at vi er selv smarte og flinke i vintersporten.

Når vi beskriver samfunnet, beskriver vi oftest ikke samfunnet slik det er, men snarere hvordan det burde være. Når vi sier at Norge er en ener i likestilling mellom kjønnene, så uttrykker vi oss på et prinsipielt grunnlag. Det er riktig at vi på mange måter er kommet langt når det gjelder likestilling mellom kjønnene, men ved å komme med slike generelle uttalelser overser vi at det fortsatt finnes mye mannsdominans, og at vi ennå ikke har klart å få til likelønn for mann og kvinne i det norske samfunnet.

Kulturell selvforståelse er altså en idealisert beskrivelse av den gruppen vi selv tilhører. En slik selvforståelse blir først aktuell når vi møter «de andre».

Tegning 3 BM

Erfaringsposisjoner

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Erfaringsposisjoner \(82758\)](#)

Med erfaringsposisjoner forstås kroppslige og bevisste erfaringer som en person har fått fra sine forskjellige sosiale plasseringer i samfunnet (Jensen 2005).

Jensen intervjuet unge med forskjellig sosial bakgrunn. Mens etniske danskers erfaringer oftest var lett å kjenne igjen, var noen minoriteters erfaringer helt uforståelige. Det ble da klart for henne at de erfaringer vi har avhenger av oppvekst, sted, kjønn, alder og familiens sosiale posisjon.

Det er særlig viktig å være klar over dette i et land som Norge der vi er opptatt av at alle mennesker skal få samme behandling alle steder. Men en direktør på besøk hos legen kan ha fått andre erfaringer enn en arbeidsløs innvandrer har fått på det samme legekontoret. Erfaringer fra det offentlige rom, som besøk på diskoteker eller handlesentra, kan for minoriteter være forskjellige fra det vanlige nordmenn opplever. Slike erfaringer er det viktig å være klar over.

Eksempel

I et intervju fortalte en etnisk dansk pike at det ikke var rasisme i hennes by. Hun forklarte at hun hadde en venninne som var adoptert, og når hun gikk i byen sammen med venninnen, hørte de aldri rasistiske bemerkninger. En gutt med minoritetsbakgrunn fortalte fra den samme byen at han opplevde at det ofte var noen som ropte etter ham (Jensen 2005:118).

Erfaringer er alltid subjektive, men i dette eksemplet er det ikke tvil om at begges opplevelser er riktige. Fordi de har forskjellig etnisk bakgrunn, kjønn og sosial bakgrunn, har de vidt forskjellige erfaringer i den samme byen.

Forståelsessirkelen

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Forståelsessirkelen \(82759\)](#)

Våre kulturelle forforståelser, kulturelle selvforståelser og erfaringsposisjoner kan til sammen danne vår forståelseshorisont. Den kan være bevisst, men ofte er den ubevisst. Vi **er** vår forforståelse.

Når vi møter andre, nye fenomener eller opplever nye hendelser i livet, blir våre forforståelser endret. Forforståelsene må justeres slik at de passer inn i det vi søker å forstå. Dermed endrer forståelseshorisonten seg.

Vi skal nå se hvordan vår forståelse kan endre seg gjennom tre faser (Dahl 2008):

1. Forforståelse

I den første fasen ser vi på vår forforståelse slik vi har beskrevet den ovenfor. Forforståelsen er den stilltiende forståelsen vi har av oss selv, vårt liv, andre mennesker og verden omkring oss. Kulturelle forforståelser, selvforståelser og erfaringsposisjoner er en del av denne forforståelsen.

2. Forståelse

Vi går inn i den andre fasen når vi opplever at vår forforståelse er utilstrekkelig. I denne fasen må våre forforståelser testes ut, tidligere erfaringer settes i et kritisk lys, nye ting blir forklart og tenkt over. Symboler, språk, erfaringer fra samspill med andre og fortolkning av situasjonen er sentralt i denne fasen. Her skjer det produksjon av ny mening.

3. Etterforståelse

Denne fasen er resultat av refleksjon vi har gjort under den forrige fasen – forståelsesfasen. Vi sammenfatter det vi har oppdaget, reflektert over og formulert på nye måter og oppnår dermed et nytt helhetssyn, som igjen danner grunnlaget for en ny forståelse.

Fra forforståelse beveger vi oss altså til forståelse og derfra til etterforståelse som danner utgangspunktet for en ny forforståelse. Da er vi inne i det som kalles den hermeneutiske sirkel. På nedenstående tegning er person A tegnet inne i sirkelen. Det er for å vise at denne hermeneutiske sirkelen representerer prosesser i individet, både i kropp og bevissthet. Disse prosessene er ikke noe som skjer utenfor personen.

Denne hermeneutiske sirkelen med bevegelse fra forforståelse via forståelse til etterforståelse kan kalles forståelsessirkelen.

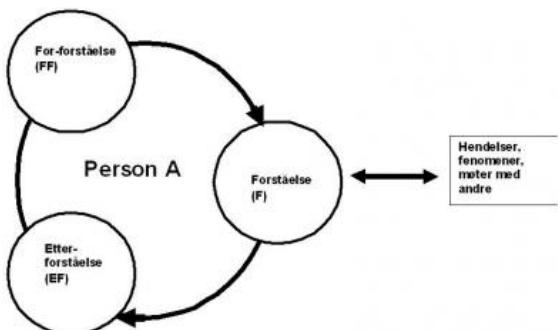
Språket er viktig for forståelsen. Vi fødes inn i en verden med språk, vi lever i et språk, og praktiserer språk. En kan si at et menneske er sitt språk. Den tyske filosofen Ludvig Wittgenstein peker på at vi kan variere språket i det han kaller et språkspill. Vi kan gi ordrer, beskrive utseende av andre objekter eller mennesker, rapportere hendelser, bruke ordspill, etc. Språkspill er å velge tegn som gir mening.

Ludwig Wittgenstein / video

<http://ndla.no/nb/node/84495>

Å forstå vil si å «produsere mening» som vi var inne på da vi omtalte semiotikkens analysemodell.

Forståelse

Opphavsmann: [NRK](#)

Forforståelsen danner utgangspunktet for forståelse. En ny forståelse gir etterforståelse som danner utgangspunkt for en ny forforståelse, og slik kan forståelsesprosessen fortsette.

Oppgave Endret
forståelse

Finn tre eksempler på at du har hatt en forforståelse som du har måttet endre på etter at du fikk en ny forståelse av saken.

Hva ble etterforståelsen? Hva var det som førte til at du fikk en ny forståelse av saken? Hvilk betydning hadde etterforståelsen på din videre befatning med dette emnet? Er du fortsatt åpen for å endre på din nye forforståelse?

Forståelse i menneskelige møter

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

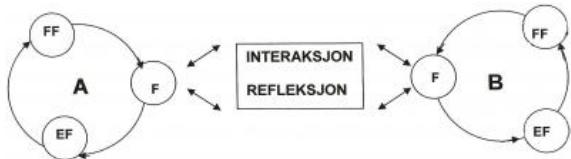
[Forståelse i menneskelige møter \(82761\)](#)

I møtet med andre mennesker med andre forståelseshorisonter må begge, dersom de er åpne for gjensidige justeringer, tilpasse sine horisonter til hverandre. Dette kaller Gadamer horisontsammensmelting.

To mennesker forstår hverandre når de har fått sine horisonter til å smelte sammen, dvs. de er blitt enige. Gadamer sier at forståelse er en kunst.

Vi har evnen til å klatre over våre egne horisonter og se inn i andres horisonter. Denne evnen gir mulighet til å skape intersubjektiv forståelse i situasjoner der vi møter andre med andre kulturelle og språklige universer, med andre meninger og symboler. (Intersubjektiv betyr mellom subjektene-personene.) Det er denne evnen som gjør horisontsammensmelting mulig i interkulturelle møter. Evnen til empati, å sette seg selv i den andres sted, er nøkkelen til å forstå at andre kan oppleve verden og livet på andre måter enn oss selv.

Interaksjon Refleksjon

Forståelsesfasen – fase 2 – står sentralt i denne modellen. Det er i interaksjonen – møtet mellom horisonter – at nyskapningen skjer gjennom kommunikasjon, handlinger, språkspill, bruk og produksjon av ting, bruk av symboler og nyskapning av mening. Refleksjonen bidrar til fortolkning, testing av grenser, skapelse av identitet og nye relasjoner.

Lukket og åpen kommunikasjon

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Lukket og åpen kommunikasjon \(86268\)](#)

Muligheten for forståelse, manglende forståelse eller misforståelse avhenger av hvilke holdninger de møtende personene har i forhold til hverandre. Vi skal se på to muligheter, lukket og åpen kommunikasjon:

1. Lukket kommunikasjon

Kommunikasjonen blir lukket dersom partnerne ikke åpner for intersubjektiv produksjon av mening. Dersom de holder seg til sine egne forståelseshorisonter eller stereotypier om de andre, skjer det ikke noen horisontsammensmelting. Den som bare tar imot det som bekrefter tidligere stereotypier, beholder sine fordommer. Vi har tidligere kalt fordommer for frosne stereotypier. De har en tendens til å bli selvoppfyllende profetier.

Manglende åpenhet kan føre til fastlåste oppfatninger av verden omkring, roller og institusjoner. Resultatet blir ofte mistillit og mistanke, som kan utvikle seg til etnosentrisme, og det som verre er: rasisme og vold.

2. Åpen kommunikasjon

I dette tilfellet går partnerne inn i en intersubjektiv «jeg» – «du» relasjon som åpner for produksjon av mening. Partnerne åpner sine forståelseshorisonter. Det kan føre til at tidligere forståelseshorisonter, stereotypier og fordommer blir satt til side. I stedet blir forståelseshorisonter, stereotypier og fordommer spilt mot hverandre gjennom handlinger, tale og refleksjoner for å teste ut gyldigheten av kulturelle forståelseshorisonter, kulturelle selvforskrifter og erfaringsposisjoner.

Tidligere forståelseshorisonter blir utfordret og konfrontert med andre forståelseshorisonter og fortolkninger. Det åpnes for en prosess der individet forsøker å finne en gyldig forståelse sammen med den andre. Det er en utprøvning eller testing av hverandres forståelseshorisonter i møte med den andre.

Samtalepartnere som er åpne overfor hverandre, forsøker å trenge inn i hverandres meningsuniverser. Det gjøres ved å tolke tegn og meldinger som blir kommunisert både verbalt og ikke-verbalt. Produksjon av ny mening blir da mulig. Siden mening er konstruert i samspill mellom mennesker, åpner kommunikasjonen for en horisontsammensmelting eller felles produksjon av mening.

Møtet mellom mennesker som åpner seg for hverandre, skaper grobunn for nye meninger, nye holdninger, nye innsikter og ny identitet.

Dersom begge partene tilhører det samme språksamfunnet, vil produksjonen av mening letttere finne sted. Dersom man deler kontekst, tidligere erfaring og relasjoner til andre mennesker, er det letttere å oppnå intersubjektiv forståelse.

Men dersom partnerne ikke deler det samme formelle språk, finnes det som regel et uformelt språk som kan aktiviseres: kroppsspråk, kroppstegn, enkle ytringer som kan tolkes av den andre. Alle mennesker har språk som gjør det mulig å søke en felles plattform av tegn og meldinger som kan bidra til meningsproduksjon.

Om kroppsspråk / video

<http://ndla.no/nb/node/85241>

Eksempel

Det er fullt mulig å dele felles glede over samme fotballkamp selv om tilskuerne tilhører mange ulike språk- og kultursamfunn. Selv om de ikke kan forstå hverandres språk, kan de dele opplevelsen og kaste seg om halsen på hverandre, le og rope.

På samme måten er musikk en uttrykksform som kan deles på tvers av språk og kulturgrenser.

En liten bemerkning til slutt: Det er ikke alltid at mennesker sikter på forståelse. Av og til uttrykker en seg uklart med vilje for å åpne for ulike tolkninger og tvetydighet. Mange politikere og andre er dyktige til å omgå direkte spørsmål som dreier seg om kontroversielle saker.

Oppgave Hermeneutisk analysemodell

Gå til tabellen over [lukket og åpen kommunikasjon i KK1](#) (kap.7).

Analyser kommunikasjonssituasjonen ut fra en hermeneutisk analysemodell. Tips: Sett opp en tabell med tre kolonner som viser forforståelse, forståelse og etterforståelse. Vis hvordan den lukkede kommunikasjonen ikke fører til ny forståelse, og hvordan den åpne kommunikasjonen kan lede til ny forståelse.

Oppgave Valg mellom lukket og åpen kommunikasjon

Finn situasjoner der vi bevisst velger lukket kommunikasjon, og situasjoner der vi bevisst velger åpen kommunikasjon.

Oppgave Politiske debattprogram

Finn eksempler på politiske debattprogram på TV.

Er det åpen eller lukket kommunikasjon?

Kulturelle fix-punkter

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Kulturelle fix-punkter \(82766\)](#)

Iben Jensen definerer kulturelle fix-punkter som de brennpunkter som kan oppstå mellom personer som begge identifiserer seg med et bestemt emne. Noen emner inneholder mer sprengkraft enn andre.

I fase 3 i denne analysemodellen er det oppnådd etterforståelse som gjennom refleksjon og videre bearbeiding, åpner for en ny forståelse. En ny forståelse åpner for nye muligheter for tolkning, utprøvning og forståelse. Dersom man har hatt en god opplevelse av en åpen kommunikasjon, har man lettere for å søke ny kunnskap og nye horisontsammensmeltinger. Da fins det en vilje til å tåle usikkerhet, akseptere eksperimenter, og redusere avstand.

Den hermeneutiske analysemodellen åpner for en meget dynamisk forståelse av kommunikasjon. Og kommunikasjon og kultur er, som vi har sett, to sider av samme mynt. En dynamisk forståelse av kommunikasjon åpner for en dynamisk forståelse av kultur.

Oppgave:

Se på figurene fra intervjustituasjonen i dette avsnittet om hermeneutiske analysemodeller.

Hvor stor rolle spiller kulturell forståelse (om de andre), kulturell selvforståelse og erfaringsposisjoner når det kommer til fix-punktet: det brennende temaet i jobbintervjuet?

Diskurs og diskursanalyse

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Diskurs og diskursanalyse \(82768\)](#)

I KK1 introduserte vi det utvidete tekstbegrepet som omfatter tale, skrift, lyd, musikk, bilde, film og i enkelte tilfeller, også klær og arkitektur. Tekst kan analyseres som struktur slik vi gjør det i tekstlingvistikk. Studiet av tekster som ytringer i en sosial sammenheng kalles oftest diskursanalyse (Svennevig 2009).

Ordet diskurs kommer fra latin og betyr opprinnelig å løpe frem og tilbake. I dag brukes ordet ofte om tekstytringer i kontekst, dvs. om tekster i sammenheng med en situasjon, tekst i forhold til omgivelsene. Det er språket i bruk (pragmatikk) som er utgangspunktet for diskursanalysen. Studiet av hvordan språkbrukere relaterer ytringer til kontekst for å skape mening står sentralt i diskursanalysen.

Diskursanalyse kan ha som fokus en analyse av en samtale, det som blir sagt. Men vi vet at også ting som ikke blir sagt, kan spille en rolle i en samtale, ting som tas for gitt eller forutsatt, eller vage hentydninger. Derfor må en diskursanalyse også kunne trekke inn det usakte og det som foreligger i situasjonen, i konteksten omkring samtalen.

Samtale

Fotograf: [Peter Mark](#)

Også en offentlig samtale slik den fremtrer i aviser, på fjernsyn, på blogger og i andre medier kan danne fokus for en diskursanalyse. Ulike samfunnsprosesser, materielle og ikke-materielle elementer, praksiser og institusjoner kan være en del av en offentlig diskurs.

Eksempel

Hva er en ungdomsdiskurs? Med referanse til konstruksjonismen, som er behandlet tidligere, kan en spørre hvordan ungdommen kan «konstruere seg selv». Har ungdommen frie valg? Kan du bli og være den du vil uten å forholde deg til samfunnet omkring?

En ungdom har mange ubevisste erfaringer som setter grenser. Språket er en av dem. Familien og bosted gir et utgangspunkt som du aldri kan fri deg helt ifra. Du kan gå videre inn i de strukturer som ligger i samfunnet omkring deg, men du kan også bryte ut og skape ditt liv på nyt. Men heller ikke i det siste tilfellet kan du unnslippe de forutsetningene du har.

Unge i samtale

Fotograf: [Kissen Møller Hansen](#)

Språk, økonomi, institusjoner og relasjoner til andre mennesker setter grenser og betingelser som du er nødt til å ta hensyn til, når du skal skape din egen fremtid. Moter og trender, dine omgangsvänner, mediene, samtalegruppene du er med i på Internett er med på å forme deg og dine meninger.

Fordommer & Erfaring / video

<http://ndla.no/nb/node/84507>

Det er alle disse språklige og ikke-språklige, materielle og ikke-materielle forutsetningene i din omgivelse vi kan kalle diskurser. Noen kaller dem for «ta-for-gitt-heter». De er ofte ubevisste, men de danner rammer for livsutfoldelse dersom ikke noen med større makt klarer å endre dem. Vi skal se at makt er et sentralt begrep innen diskursanalysen. Hvem har definisjonsmakten? Hvem bestemmer?

Sannhet

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Sannhet \(82769\)](#)

Diskursanalysen går tilbake til den franske filosofen Michel Foucault (1926-1984). I sin bok *The Archaeology of knowledge* (1972) – kunnskapens arkeologi – sier han at diskursen dannes av et antall utsagn som danner betingelsene for en eksistens.

I en diskursanalyse tas det ikke stilling til hvorvidt det som sies er sant eller moralsk riktig, man forsøker kun å finne ut hvordan mennesker i en gitt situasjon snakker og skriver på bestemte måter.

Foucault fulgte opp konstruksjonismens oppfatning av at kunnskap ikke bare er et speilbilde av virkeligheten. «Sannheten» er en «diskursiv konstruksjon» – dvs. den fastlegges i den offentlige samtale. Og hva som er sant og usant kan endre seg når omgivelsene endrer seg. Noen legger premissene for hva som kan godkjennes og hva som ikke er bra eller forkastelig. Foucault vil forske på hvilke regler som gjelder for det som kan sies og det som ikke kan sies.

Diskursanalysen kombinerer språkvitenskapelig og sosiologisk analyse. Det er ikke bare tale, «språk i bruk» og språkhandlinger som danner en diskurs. Også «talende handlinger» omfattes av diskursbegrepet. Statsviteren Iver B. Neumann definerer diskurs på denne måten:

En diskurs er et system for frembringelse av et sett utsagn og praksiser som, ved å innskrive seg i institusjoner og fremstå som mer eller mindre normale, er virkelighetskonstituerende for sine bærere og har en viss grad av regularitet i et sett sosiale relasjoner (Neumann 2001:18).

Det er altså både det som blir sagt og skrevet og vist gjennom praksis som danner diskursen. Det gjenspeiles i identitet, verdensbilde, og konstituerer det som oppfattes som virkelig. Denne diskursen er ikke tidløs, den endrer seg over tid.

Eksempel

I diskursen om Europa og de arabiske land hevdet palestinsk-amerikanske Edward Said at de vestlige land konstruerte et bilde av «Orienten» på grunnlag av sine egne mer eller mindre fantastiske forestillinger om hvordan denne delen av verden så ut, ikke på grunnlag av hvordan den virkelig så ut, eller hvordan den fortaket seg for et menneske som selv var derfra. Europeerne projiserte sine egne forestillinger over på den Andre. Fortellingene fra eventyrene i «Tusen og én natt» hadde større innflytelse på hvordan vi forstod Midtøsten, enn den virkeligheten innbyggerne selv mente å erfare. I neste omgang tilla man personer som levde der, disse «orientale» egenskapene. (Berkaak and Frønes 2005:99).

På samme måte er det slik at man i mange arabiske land og mange andre steder har tilsvarende forestillinger om «Vesten»: Samlebegrepet «Vesten» forventes å være like gyldig enten man ser på Norge eller California. Diskursenes begreper styres langt på vei av slike forståelsesformer. Diskurser blir derfor ofte selvbekreftende.

En diskurs kan defineres som en gruppe utsagn eller kommunikative handlinger som kjennetegnes ved visse regulariteter – mønster som gjentar seg. Regularitetene knytter de kommunikative handlingene sammen til en diskursiv praksis. At det oppstår regulariteter betyr ikke at diskursen nødvendigvis er enhetlig. Diskursen kan bestå av et variert sett av ulike, av og til også motsetningsfylte elementer.

Eksempel

Ungdom på diskotek følger visse mønster når det gjelder omgangsformer, venner, klesdrakt, drikke- og spisevaner, danseformer, samtaleformer, hyppighet, osv. Slike regulariteter gjør at en kan drøfte diskursiv praksis eller analysere ungdommens disco-diskurs.

Vi har sett at begrepet kultur i globaliseringens tidsalder ikke kan ses på som et enhetlig system med felles kode eller mening som deles av alle medlemmer i en gruppe eller et samfunn. Ut fra diskursperspektivet blir «kultur» ikke enhetlig, men gitt som diskursive praksiser. Diskurs kan sies å være kultur som samtale (Berkaak and Frønes 2005).

Makt

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Makt \(82770\)](#)

Foucault er også kjent for sitt fokus på kunnskap og makt. «Power is everywhere; not because it embraces everything, but because it comes from everywhere (1990:93).»

Hans poeng er at makt ikke tilhører særige individer eller stater. Makten er spredt utover i sosial praksis.

Foucault tar ikke stilling til om den makten som utøves er legitim, men analyserer hvilke strategier som benyttes, hva slags tiltak som settes i verk. Han har forsøkt å vise hvordan menneskevitenskaper eller institusjoner utgjøres av et sett av maktpaksiser som har ulikt opphav: historisk eller sosialt.

Eksempel

I løpende norsk innvandrerdiskurs er det stadig dragkamp om hvem som har rett til å uttale seg på innvandrernes vegne. I diskursanalysen sier man at en person må være i en subjektposisjon for å kunne uttale seg. En politiker, en forsker, en leder for islamsk råd vil ha en slik posisjon. En menigmann, enten han er etnisk norsk eller en med minoritetsbakgrunn vil ikke være spesielt bemyndiget til å uttale seg.

Hegemoni er dominansen som en gruppe (eller en stat) har over andre grupper (eller stater). Dersom denne gruppen kan påvirke kulturelle oppfatninger i samfunnet slik at de favoriserer den dominante gruppen (eller staten) selv uten trusler om maktbruk, har den hegemoni. Den sterke har makt til å regulere diskursen.

Eksempel

I det gamle Hellas var en bystads evne til å dominere andre bystater uten å bruke militærmakt, et bevis på hegemoni.

Hegemoni kan være identisk med begrepet stormaktsdominans, men brukes i dag også om andre dominanser. For eksempel kan det sies at forholdet mellom kjønnene oppover i historien ofte har vært preget av mannens hegemoni.

Diskursanalyse

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Diskursanalyse \(82771\)](#)

Diskursanalyse er analyse av diskurser – verken mer eller mindre. Vi må altså finne hva som er **diskursen** – hva man prater om, den offentlige samtalen, forutsetningene som legges til grunn, maktentrene og det mennesker innenfor en diskurs synes er normalt og opplagt.

I denne artikkelen har vi drøftet begrepet [Diskurs](#). Repeter hvis nødvendig.

I diskursanalyse er målet å analysere både det språklige og det materielle innholdet i en diskurs. Et utgangspunkt er tekster. Da mener vi **det utvidete tekstbegrepet**: skrift, tale, film, musikk, lyd, aviser, tegneserier, og det vi i KK1 kalte sammensatte tekster eller multimodale tekster. Men i tillegg kan også personer, samfunnet og prosesser i samfunnet tolkes som tekst (tegn og meldinger), slik som vi har sett i **semiotikken**.

I diskursanalysen skaper man ikke kunstige eksperimenter, men studerer det som finnes, for eksempel aviser, arkiv, blogger eller aktuell samfunnsmessig debatt eller konflikt.

Forskeren anses ikke som objektiv. Tvert imot, han eller hun er en del av diskursen. For å gjøre en diskursanalyse, må man kjenne godt til de tekster som er aktuelle å studere nærmere før man begynner på analysen. Man bør også gjøre rede for sine egne forutsetninger.

Det finnes flere måter å utføre en diskursanalyse på. Her skal vi sette opp en enkel analysemodell som kan fungere som en huskeliste over de trinn man kan gå gjennom. Vi har her valgt ut noen diskursanalytiske begreper som kan være nyttige i en samfunnsanalyse og forklart dem.

Representasjoner er ting og fenomener i den form de blir presentert for oss, altså ikke tingene i seg selv, men tingene «silt» gjennom det som kommer mellom oss og verden: språket, kategoriene, slagord, sosial praksis, osv. Tingene blir ikke bare presentert, men re-presentert, om og om igjen, og får dermed en viss tyngde i diskursen (Neumann 2001:33).

Eksempel:

«Mann» representerer styrke, fornuft, fotball (og mange andre ting) i kontrast til «kvinne» som representerer svakhet, omsorg og matlaging. Gjeldende diskurs gir altså instruksjoner til hvordan henholdsvis mann og kvinne skal oppføre seg for å bli ansett som mann og kvinne. Slike identiteter kan aksepteres, forhandles eller forkastes i diskursive prosesser. Identitet på denne måten blir altså definert sosialt, (og ikke av individet selv).

Men diskursen kan endre seg, representasjonene blir ikke bare gjentatt. Det kan oppstå variasjoner som etter hvert fører til en dreining av diskursen. Da foregår det en **re-visjon** (sett på nytt) og en **ny re-presentasjon** (presentert på nytt).

Eksempel

Kvinnerollen er blitt ganske mye endret i løpet av de siste 50 år. Etter krigen ble den stort sett assosiert med «hjemmeværende husmor» eller unntaksvis som «yrkeskvinnne». Dersom man ser gamle reklamer ser vi hvordan reklame for vaskemidler ensidig henvendte seg til kvinnene. Det var ikke forventet at menn skulle røre skittentøyet. Mennene skulle heller ikke røre barnevognen eller skifte bleier.

Blenda / video

<http://ndla.no/nb/node/84513>

Gamle reklamer for Blenda, Henko og Persil henvender seg utelukkende til kvinner som setter sin ære i å gjøre huset og tøyet rent.

Regulariteter er sosial praksis som opprettholder diskursen.

Eksempel

Etter krigen var det vanlig at jentene som var ferdig med videregående (gymnaset), tok husmorskolen for å lære matlagning, vask, og barnestell slik at de kunne forberede seg til husmorrolen. Slike regulariteter opprettholdt husmor-diskursen.

Når tilhengere av samme representasjon (de som gjør krav på rett forståelse av virkeligheten) blir medlem av en institusjon, slik at de omfattes av institusjonens lover og regler, er de blitt **institusjonalisert**. Individets livsførsel blir da preget av institusjonens virkelighetsforståelse. Det behøver ikke være en formell institusjon, det kan være en praksis som institusjonaliseres. En institusjonalisert representasjon eller praksis utgjør da en **posisjon** i diskursen.

Eksempel

I dag er det vanlig at jentene tar utdannelse eller praksis for å sikre sin faglige karriere før de får barn. Selv om de ikke dermed blir medlemmer av en formell institusjon, kan en si at denne praksisen er blitt institusjonalisert. Den utgjør en posisjon i diskursen. Utsettelse av den første barnefødselen har påvirket statistikken. 1 av 5 kvinner som fødte barn i Norge var i 2006 over 35 år. Mange leger og jordmødre mener at kvinnene med denne praksis fører til flere svangerskaps- og fødselskomplikasjoner og bidrar til økning av kostbare fertilitetstiltak som for eksempel prøverørsbefrukning. Se: [Utsatt barnefødsel](#)

Oppgaver

1. Ta for deg hvert enkelt begrep (som er skrevet med utevet skrift) i diskursanalysen. Forklar begrepene med dine egne ord og gi andre eksempler.
2. Se Blenda-reklamen og lag en diskursanalyse der du særlig ser på kvinnerollen.

Aktuelle diskursbegreper

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Aktuelle diskursbegreper \(82772\)](#)

Noen tekster vil utpeke seg som forankringspunkter for diskursen. Disse tekstene kalles monumenter. Grunnloven kan oppfattes som et monument i norsk rettspraksis.

Det er ikke sikkert at alle de nedenstående begrepene er like aktuelle i enhver analyse. Analytikeren må velge hva han/hun vil fokusere på ut fra det tema som skal analyseres.

17.mai og flagg / video

<http://ndl.no/nb/node/84588>

For å forstå hva begrepene innebærer, har vi laget en ti-trinns-modell for en diskursanalyse. Temaet vi har valgt for å illustrere analysen er den offentlige diskursen om bruk av utenlandske flagg i 17. mai-tog i 2008. Hvert trinn i modellen er forklart og utdypet i eksemplet.

Trinn	Aktuelle diskursbegreper	Forklaring	Eksempel på tema for diskursanalyse (lesning av samfunnet som tekst)
1	Problemstilling	Finne ut hva man ønsker å undersøke	Er det rett eller galt å akseptere utenlandske flagg i 17.-mai-tog?
2	Avgrensing	Avgrense tema til noe som kan gjennomføres på den tiden man har til rådighet. Både tema, tidsperiode, sted eller område må avgrenses	Tema: 17.-mai-flagg i barnetog. Tidsrom: Våren 2008. Sted: Oslo.
3	Kilder	Presse, medier, internett	Aftenposten debatt og tilsvarende sider og blogger
4	Representasjoner	Finne ut hvordan fenomenene representeres for oss gjennom språk, kategorier, slagord, sosial praksis. Konkurrerende virkeligheter presenteres Foreta innholdsanalyse: hvilke meninger ligger under?	Noen argumenter som presenteres: <ul style="list-style-type: none">• Norge for nordmenn!• 17. mai er Norges nasjonaldag, da vil det være urimelig å bruke andre lands flagg.• Norge er et land som står for ytringsfrihet og demokrati. Når vi feirer frihetens dag er det fritt frem også for andre å vise sin identitet.• Ingen skal tvinges til å bære det ene eller det andre flagg: fritt valg.• I Wergelands ånd: La barna flagge slik de vil selv!• 17. mai er festdag, ikke forbudsdag!• Det er riktig at minoritetene får markere sin bakgrunn og kultur.• Kun det samiske flagg kan godtas. • De fra «Sharia-land» bør lage seg sitt eget tog og ikke bruke det korsmerkede norske flagget.

5	Posisjoner	Institusjonalisering Religionskonflikt	<ul style="list-style-type: none"> Bystyrets posisjon. Muslimsk Råd uttaler seg. Hva dominerer diskursen? Hva er regulariteter – sosial praksis som opprettholder diskursen?
6	Monumenter	Forankringspunkter for diskursen Lokalisere konflikttemaene	<ul style="list-style-type: none"> Norskhet. Minoriteter. Ytringsfrihet. Grunnloven. Kritisk drøfting av tekstene.
7	Identitet	identitet som relasjonell	Hvem er «vi»? «Oss» og «Dem». Vår identitet blir til i møte med andre. Multippel identitet, gruppeidentitet.
8	Makt	Hjem har definisjonsmakt? Hegemoni	Kommune/bystyret. 17. mai-komiteen. Juridiske maktmidler: Lovverk. Kulturelle maktmidler: Tradisjoner.
9	Tid	Varighet: Når? Hvor lenge? Og etterpå?	Foranledningen: Hvorfor kom debatten opp? Virkelighetsoppfatning oppstår, utvikler seg over tid, sprer seg, blir brennaktuell, endres, og etter en tid er problemstillingen uaktuell
10	Sosial konstruksjon	Endring Helhetsperspektiv	Hva fører til endringer? Handlingsbetingelser er i stadig fluks – forandring, bevegelse, omkalfatring

Ti-trinns-modell for en diskursanalyse med eksempel.

Valg av analyseredskaper vil avhenge av hva slags diskurser som skal studeres. Denne modellen kan i hvert fall sette oss på sporet av viktige begreper ved bruk av diskursanalyse.

Oppgave Norske kvinners fruktbarhetsmønster

Lag en diskursanalyse av årsakene til endringer i norske kvinners fruktbarhetsmønster. Utdanning og yrkeskarriere kan her være viktige momenter. Se for eksempel statistikk og artikler på Statistisk sentralbyrå sine nettsider: [Lappégard](#) (01.07.10). Bruk elementer fra ti-trinns-modellen ovenfor i analysen.

Oppgave Slavehandel på 1700-tallet

Slavehandelen var helt akseptert i antikken og i den tidlige kolonihistorien. Det var også lett å finne bibelsk belegg for at dette var god kristendom, ettersom heller ikke Paulus fordømte slaveriet. Biskop Erik Pontoppidan i Bergen mente på 1700-tallet at det var bedre at afrikanerne ble ufrie, men frelse, enn at de forble frie hedninger. Når den dansk-norske slavehandelen ble opphevet for 200 år siden, var det ikke på grunn av et mer humant menneskesyn, men av hensyn til slaveeierne som skulle tilpasse seg før britene opphevet slaveriet. Se <http://www.forskning.no/artikler/2007/oktober/1192086262.79>, (15.06.10) Da debatten raste i England, var det likevel argumenter fra Bibelen om alle menneskers likeverd som ble brukt av William Wilberforce i kampen om opphevelsen av slaveriet, noe som skjedde i England i 1833.

Døft dette historiske eksemplet ut fra ti-trinns-modellen ovenfor. Hva var gjeldende diskurs om slavehandelen på 1700-tallet? Hva var det som førte til endring av diskursen og opphevelse av slaveriet? Hvordan er dagens diskurs om dette temaet? Kan du tenke deg hva slags diskurser fra vår tid som vil se ganske annerledes ut i fremtiden ut fra det du har lært fra denne historiske diskursanalysen?

Fordypningsoppgaver

Bruk nedenstående oppgaver der dere kan bruke stoffet som er presentert i dette kapitlet. Kan utføres som individuelle oppgaver eller som gruppeoppgaver.

Fordypningsoppgave 1 Semiotisk analyse

Formål: Å trene på å bruke en semiotisk analyse på et fenomen.

Problemstilling: Gjør en semiotisk analyse av den latinamerikanske dansen tango. Dansen kan også ses på som en kommunikasjon, mellom dansepartnerne og med omgivelsene. Hvordan kan tango tolkes semiotisk? Hva skiller den fra andre danser? Hvilken mening kan en legge i dansen? Tango kan ses på som en symbolsk praksis. Den har visse regler som vi kan gjenkjenne. Hva vil du legge vekt på i tolkningen av dansen?

Drøfting: Ta for eksempel utgangspunkt i denne omtalen: «Tangoen presenterer det kunststykket å bli oppfattet som eksplisitt erotisk uten å bli vulgær. For tangoen står i kontrast til de dansene som oppleves som vulgære og frivole... Det stilige antrekket i moderne tango gjør at den klassifiseres som «selskapsdans», med et raffinement som skiller den fra for eksempel discodans. Sensualiteten skal utformes svært kontrollert. Danserne skal uttrykke at de er besatt av hverandre, men lidenskapen skal tøyles. Det er dette som gir dansen det intense og spenningsfylte uttrykket (Berkaak and Frønes 2005:54).» Hva uttrykker dansen: rytmе, sensuell estetikk, lidenskap, erotisk, skjønnhet, stilig antrekk, selskapsdans, raffinement, sensualitet, kontrollert erotisk spenning? Hva er «forskjellen som skaper forskjellen» (Bateson) fra andre danser?

Metode: Tolke symboler og kulturelle koder, i musikk og fremføring. Evt. bruk av film eller demonstrasjon i klassen.

Fordypningsoppgave 2 Hermeneutisk analyse

Formål: Bruke den hermeneutiske analysemødellen på et konkret tema.

Problemstilling: Den norske kirke har ved ulike anledninger endret syn på muligheten for å ansette homofile i kirkelige stillinger. Se for eksempel: <http://www.kirken.no/?event=doLink&famId=6892>. Bruk den hermeneutiske analysemødellen for å kartlegge hvorfor og hvordan endringer tross alt har skjedd over tid.

Drøfting: Bruk den hermeneutiske sirkelen for å analysere de tre fasene: forforståelse, forståelse og etterforståelse. Ut fra den forforståelse som fantes, hva var det som brakte inn en ny forståelse? I hvilken grad har etterforståelsen bidratt til ny forforståelse, som igjen kan føre til ny forståelse? Hva er det som gjør at endringer i syn er ekstra vanskelig å få igjennom i en institusjon som Den norske kirke? Hvorfor oppstår likevel endringer?

Metode: Søk på Internett opplysninger om Den norske kirke og homofili. Parallel sak: Alminnelig aksept av kvinnelige prester, noe som tidligere var utenkelig og ubibelsk.

Fordypningsoppgave 3 Diskursanalyse

Formål: Trening i å bruke diskurs som analyseredskap.

Problemstilling: Lag en diskursanalyse av en konfliktfylt debatt. Dere kan for eksempel velge mellom nedenstående diskurs-eksempler, eller finne andre aktuelle tema:

- Privatbil kontra kollektivtransport.
- Riving av et verneverdig hus for å bygge ny vei eller skole.
- Bruk av religiøse symboler i offentlig miljø.
- Kvinnens deltagelse i samfunnslivet ut fra en historisk diskurs.
- Fører betegnelsen «utviklingsland» til stakkarsliggjøring av stolte kulturer?

Drøfting: Velg elementer fra ti-trinns-modellen i dette kapitlet for å finne diskursive begreper til drøfting av den valgte problemstillingen. Hvordan konstrueres virkeligheten? Hvordan endres den?

Metode: Finn argumenter for og imot disse problemstillingene i presse og andre medier, Internett, folkeopinion, offentlig debatt.

Litteraturliste

- Berkaak, Odd Are and Ivar Frønes. 2005. Tegn, tekst og samfunn. Oslo: Abstrakt forl.
- Dahl, Øyvind. 2001. Møter mellom mennesker: interkulturell kommunikasjon. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Dahl, Øyvind. 2008. The dynamics of communication. In The intercultural perspective in a multicultural world: 11th NIC-conference ed. Eilef J. Gard and Birte Simonsen:s. 27-46. Kristiansand: Universitetet i Agder.
- Dahl, Øyvind, Iben Jensen, and Peter Nynäs, eds. 2006. Bridges of Understanding : perspectives on intercultural communication
- Oslo: Unipub forl./Oslo Academic Press.
- Fiske, John. 1990. Introduction to communication studies. London: Routledge.
- Foucault, Michel. 1972. The archaeology of knowledge. London: Tavistock Publications.
- Foucault, Michel. 1990. The history of sexuality. New York: Vintage Books.
- Føllesdal, Dagfinn, Lars Walløe, and Jon Elster. 1996. Argumentasjonsteori, språk og vitenskapsfilosofi. Oslo: Universitetsforl.
- Gergen, Kenneth J. 1994. Realities and relationships: soundings in social construction. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Heradstveit, Daniel and Tore Bjørgo. 1992. Politisk kommunikasjon: introduksjon til semiotikk og retorikk. Oslo: Tano.
- Jensen, Iben. 2005. Grundbog i kulturforståelse. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforl.
- Neumann, Iver B. 2001. Mening, materialitet, makt: en innføring i diskursanalyse. Bergen: Fagbokforl.
- Svennevig, Jan. 2009. Språklig samhandling: innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse. Oslo: Cappelen akademisk forlag.

Språk og samtaleanalyse

Språk og samtaleanalyse - innledning

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Språk og samtaleanalyse \(82776\)](#)

For å analysere en ytring trenger vi både vår grammatiske og kommunikative kompetanse. Det er viktig å se på konteksten ytringen kommer i.

La oss se på denne ytringen: «Gi meg en til!»

Utsagnet «Gi meg en til!» kan analyseres som en grammatisk korrekt setning. Men hva slags mening vi skal knytte til ytringen, blir ikke klart uten at vi kjenner situasjonen ytringen er fremkommet i - **konteksten**. Ordet kommer av latin: «kon» betyr «med». Kontekst er altså det som følger med teksten, omgivelsene, det som er rundt teksten, både språklige og ikke-språklige omgivelser.

Grammatisk kompetanse

Vi bruker vår grammatiske kompetanse til å analysere setningen ut fra de regler som gjelder i norsk. Vanlig norsk grammatikk benytter seg av fire studiegrener: **Semantikk** er opptatt av betydningen av ord og setninger. **Syntaks** er setningsbygningen, hvordan ord følger etter hverandre, **morfologi** er ord- og bøyningslære og **fonologi** studerer reglene for hvordan ordene uttales.

Eksempel

Du kan eksperimentere med å bytte rundt på de fire ordene i setningen vi innledet med, for eksempel: «Gi en meg til», «Meg gi til en», «En meg til gi», osv. Syntaksen er viktig for å få en mening i setningen. «Gir meg ...», «Gav meg ...», «Har gitt ...», osv. viser hvordan ulik bøyning endrer meningen. «Ji mei en till» illustrerer at korrekt skrivemåte avviker fra uttalen, fonologien er opptatt av hvordan ordene blir uttalt.

Kommunikativ kompetanse

Vi bruker vår kommunikative kompetanse for å finne meningen med utsagnet. For å forstå hva ytringen «Gi meg en til!» refererer til, må vi kjenne konteksten - det som er rundt teksten. **Pragmatikk** er læren om setningers betydning i kontekst. Dersom du får vite at «Gi meg en til!» er uttalt foran en iskrembod, får ytringen straks en mening.

Dersom utsagnet er uttalt i en boksekamp, blir meningen en helt annen. Det er altså ikke betydningen av de enkelte ordene som gir mening til utsagnet, men situasjonen og aktiviteten ordene uttales i som gir muligheter for å tolke utsagnet. Mens semantikken studerer betydningen av enkeltord, fraser og setninger uten referanse til kontekst, er det i pragmatikken vi studerer meningen med utsagnet.

Studiet av språk

Studiet av språk som system og struktur kalles grammatikk, mens studiet av språket i bruk kalles pragmatikk. Strukturalisten og semiotikeren Ferdinand de Saussure skilte mellom «langue» - språk som system, studiet av ordenes uttrykk (det betegnende) og innhold (det betegnede), og «parole» det muntlige språket, språket i bruk.

Saussure mente at det var språket som system som lot seg studere vitenskapelig. Også Noam Chomsky var opptatt av språket som system. Andre forskere, som for eksempel Dell Hymes, mente at språket ikke kan forstås bare som et system. Språket må forstås ut fra samfunnet og sammenhengen det brukes i, derfor er språk og kultur nøye knyttet sammen. **Sosiolingvistikk**, språkvitenskap i samfunnet, er blitt en viktig studiegren.

Etter hvert som vi vokser opp, lærer vi, i samspill med våre omgivelser, hvordan vi kan bruke språket, for eksempel hvordan vi skal hilse, hvilke ord vi skal velge, når vi kan si noe, når det er best å tie stille, når vi kan gripe ordet og når vi overlater det til andre. Pragmatikk dreier seg blant annet om «hva vi kan si til hvem på hvilken måte» (Glomnes 2001:115).

Språkstil

Språkstil - hvorvidt vi skal velge en høytidelig tone, eller en mer dagligdags uttrykksform, avhenger av omgivelsene, hvem vi snakker med, hva som er formålet med ytringene og situasjonen. [Her](#) kan du lese mer om språkstil og stilnivå.

I en samtale er **intonasjon** og trykk - **prosodi** - med på å skape en kontekst for talehandlingen. Tonestyrke, tempo, stemmebruk – såkalte **paralingvistiske virkemidler** - er også viktige signaler som ikke kan læres av en ordbok, de læres best i praktisk bruk.

I denne delen om språk og samtaleanalyse skal vi hovedsakelig ta for oss pragmatikken - språket i bruk - og gi noen verktøy som kan hjelpe oss i samtaleanalyse.

Oppgaver

Se klippet der Sylfest Strutle (Harald Heide-Steen) tuller med språket vårt. Hvilke elementer benytter han seg av (se de utevede ordene over)? Hva er det som gjør at dette blir så morsomt språklig sett?

Sylfest Strutle / video
<http://ndl.no/nb/node/86190>

Det er viktig å kunne fagbegreper i KK3. Ta for deg de utevede ordene i artikkelen. Hva betyr de? Gi minst ett eksempel på hver av begrepene. Kanskje kan dere til slutt lage en kahoot (gå til getkahoot.com dersom dere ikke har en konto) i klassen for å øve dem inn.

Gjør rede for forskjellen mellom grammatisk og kommunikativ kompetanse.

Drøft hva slags språkkompetanse vi trenger for å bli gode språkbrukere.

Språk som kommunikasjonssystem

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes
[Språk som kommunikasjonssystem \(82777\)](#)

Et kommunikasjonssystem er et system for utveksling av meldinger eller ytringer (tegn, ord, signaler, handlinger) som er standardisert innenfor et samfunn.

I kommunikasjonssystemet inngår **språkets form** (grammatikk, vokabular, uttale), **språkfunksjoner** (det vi vil oppnå med det vi sier eller skriver), **kroppsspråk** (gester, mimikk osv.), **kulturelle aspekt** (personlighet, rolleforhold, kulturelle mønster, osv.) og **kommunikasjonsstrategier** (teknikker for å supplere når kompetansen ikke strekker til).

Kommunikativ kompetanse er evnen til å forstå og på en hensiktsmessig måte bruke et slikt kommunikasjonssystem (Manne og Helleland 1991:20). Kroppsspråk og kulturelle aspekter har vi omtalt tidligere. Vi skal derfor i de neste artiklene bare si litt om språkets form, språkets funksjoner og kommunikasjonsstrategier.

Oppgaver

Se klippet og diskuter

Thomas André mener her at han har god kommunikativ kompetanse. Hva mener du? Diskuter hvordan han kunne vist god kommunikativ kompetanse i de situasjonene han opptrer i.

Thomas Andre om kroppsspråk / video

<http://ndla.no/nb/node/51829>

Drøft

Til muntlig eksamen blir kandidatens kommunikative kompetanse vurdert. Hvordan tenker dere at man i en muntlig eksamenssituasjon viser at man har god kommunikativ kompetanse?

Språkets form

Forfatter: Øyvind Dahl, Eirik Befring
[Språkets form \(82779\)](#)

Når et barn lærer sitt morsmål, betyr det at det lærer kommunikativ kompetanse til å takle alle aspekter ved kommunikasjonssystemet.

Når det har lært mange ord, vet hvordan de uttales og kan bruke dem på en grammatisk korrekt måte (kanskje uten å kjenne de formelle reglene i grammatikken), har det fått kompetanse i språkets form.

Eksempel

Når et barn skal si en setning, velger hun ord fra sitt ordforråd, setter dem sammen til en ytring, velger bøyningsformer, og uttaler dem på den måten hun har lært. Ytringen «Jeg vil ha en stor is» avdekker at hun har en **semantisk** kompetanse (ordenes betydning), og også **syntaktisk** (setningsoppbygning), **morfologisk** (bøyning) og **fonologisk** (uttale) kompetanse.

Språklæring kan ses på som en form for forhandling. Barnet må i samspill med andre finne frem til ord og uttryksformer som omgivelsene forstår. Det etableres enighet om hva ordene og ytringene betyr.

Barnet lærer språket ut fra behovet for å kommunisere, oftest på en uformell måte ved at de voksne retter på det som sies, gjentar uttrykk og reagerer på utsagn fra barnet og dermed bekrefter den felles mening som gradvis bygges opp i samspillet, slik som vi drøftet i delen om konstruksjonistiske analysemodeller. Se også KK1: [Å lære språk](#)

Språkets funksjon

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Språkets funksjon \(82780\)](#)

Fra vi er barn lærer vi gradvis å bruke de riktige ordene i forhold til språkets funksjon.

Vi vet når det passer å si «Ha det!», «Vi ses!» eller «Takk for nå, farvel og lykke til!». Det tar tid å lære slike variasjoner og ulike nyanser både på sitt eget språk, og ikke minst på et fremmed språk. Derfor vil det ofte være slik at vi i den første fasen bruker et forenklet språk, slik som barn bruker et barnespråk.

Eksempel

Mange innvandrere har uttrykt sin frustrasjon over at det de vil si er «voksent tenkt» med flere nyanser, men når det skal uttrykkes, oppfattes det som barnespråk, eller som uttrykk for at de er mindre intelligente, bare fordi de ikke finner de riktige begrepene på det fremmede språket. Det tar tid å lære å bruke språket funksjonelt.

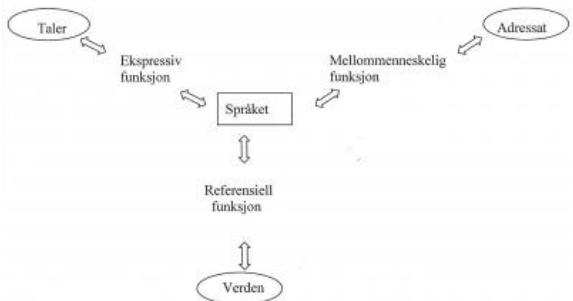
Professor i språklig kommunikasjon, Jan Svennevig, opererer med tre språkfunksjoner som kan være nyttige redskap når vi skal analysere samtaler:

- **ekspressiv funksjon:** å uttrykke tanker, holdninger og følelser
- **referensiell funksjon:** å si noe om verden, objekter og prosesser
- **mellommenneskelig funksjon:** å utføre en språkhandling som uttrykker relasjoner mellom samtalepartnerne (Svennevig 2009:23).

Den ekspressive språkfunksjonen formidler språkbrukerens tanker, holdninger og følelser. Den viser tilbake til den som snakker og det forhold han eller hun har til dem han/hun snakker om. Taleren kan uttrykke sikkerhet, usikkerhet eller sannsynlighet. Taleren kan også uttrykke ønskelighet, nødvendighet eller tvil.

Den referensielle språkfunksjonen viser til hva saken handler om. Taleren refererer til verden omkring, objekter, omstendigheter og prosesser og setter dem i forhold til hverandre. Språket er ikke bare en beskrivelse av virkeligheten, språket skaper også virkelighet ved at det setter navn på ting og prosesser som kan drøftes videre.

Den mellommenneskelige språkfunksjonen, eller relasjonelle funksjonen, viser til forholdet mellom deltakerne. Enhver ytring har en adressat – en mottaker enten det er uttrykt eller ikke i tekst eller tale. Det kan være et individ eller en gruppe mennesker. En ytring vil være tilpasset den vi snakker til og si noe om hvilket forhold vi har til ham eller henne. Det vi sier vil også uttrykke hva vi ønsker å oppnå: få den andre til å gjøre noe, eller at vi vil gjøre noe for vedkommende eller om det vi sier rett og slett er en informasjon.

Kommunikasjon

Oppgave

Språk speiler kultur. Se sketsjen. Hvilke sider formidles om kulturen i:

- Frankrike
- Russland
- Italia
- Japan

Døft: Hvorfor blir dette morsomt?

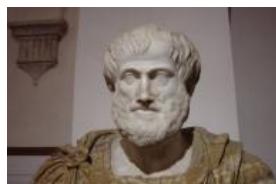
Tullespråk / video

<http://ndla.no/nb/node/86183>

Tredeling av språkets funksjoner

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Tredeling av språkets funksjoner \(82781\)](#)

Vi har sett at det er vanlig å dele inn språkets funksjoner i tre deler. Denne tredelingen har røtter tilbake til Aristoteles' retorikk (1983) som bruker ordene **etos** (karakter, talerens troverdighet, her i forhold til adressaten), **logos** (sak, fornuft, her i forhold til verden) og **patos** (følelsesappell, her i forhold til taleren).

Det finnes også mange andre måter å inndele språkets funksjoner på. De fleste har med tredelingen som er nevnt her. Mange tar også med en estetisk, poetisk eller fantasi-funksjon (Glomnes 2001:90).

Disse funksjonene er ikke bare ulike typer funksjoner, men nødvendige når vi uttrykker oss språklig. Når vi former en setning, må vi ta valg som formidler noe om vårt forhold til verden omkring, vår holdning til emnet og vår relasjon til **adressaten**.

Referensiell funksjon

Som regel uttrykkes prosesser gjennom **verbaler**, objekter gjennom **nominale** uttrykk (substantiver) og omstendigheter gjennom **adverbiale** uttrykk.

Eksempler

«Ole dro hjem med sykkelen i en fart.»

Her er «Ole» utøver, «dro hjem» mål, «sykkelen» instrument og «i en fart» måten.

Hvordan blir det i disse eksemplene?

«Jentene satt og tegnet i total stillhet.»

«Ta med deg huskelappen når du skal i butikken og handle.»

I eksemplene har vi brukt et obligatorisk verbal og ulike frie eller bundne utfyllinger til verbalet. Vi har skapt et bilde av objekter og prosesser i verden. Vi har uttrykt et referensielt innhold.

Ekspressiv funksjon

Denne språkfunksjonen viser seg i hvordan talerne uttrykker sin holdning til det de sier. Dette gir seg utslag i ytringens **modalitet**. Vi kan for eksempel bruke de **modale hjelpeverbene** i norsk (skulle, ville, måtte, burde, kunne).

Eksempler

«Ole skulle ha kommet hjem før.» (irritasjon)

«Du må være hjemme klokken fire.» (nødvendighet)

«Du kan ta med vennene dine.» (tillatelse)

«Jeg vil ha en blå sykkel.» (viljesbeslutning)

«Det bør gå an å huske en enkel beskjed.» (mulighet, sannsynlighet)

Vi kan også uttrykke følelser, ønsker og tvil på mange andre måter ved å bruke adverb, partikler, tempus (tid), og fylle på med modifiserende setninger. Finn eksempler!

Mellommenneskelig funksjon

Denne språkfunksjonen viser seg i hvilke språkhandlinger vi utfører overfor adressaten. Vi kan love, true, be om noe, påstå noe, spørre om noe. Formen på setningen kan være en utsagnssetning, en bydesetning, eller en spørresetning. Disse måtene å uttrykke seg på peker i retning av en språkhandling.

Eksempler

- «Ole holder ikke hva han har lovet.»
I denne utsagnssetningen uttrykkes et mellommenneskelig forhold, det er gitt et løfte som ikke er fulgt opp.
- «Når kan du være hjemme?»
I denne spørresetningen skapes også et mellommenneskelig forhold, fordi det etableres en avtale mellom samtalepartnerne.
- «Du må være hjemme til middag.»
I denne bydesetningen etableres en språkhandling.

Språksystemet (setningsformen) i alle disse setningene er med på å skape mellommenneskelig mening i ytringene.

Vi ser i alle disse setningene at verbalet har en sentral funksjon i oppbyggingen av setningene. En ytring kan bestå av en setning eller flere setninger. Likevel er ikke alle ytringer formet som fullstendige setninger. Overskrifter og reklameslagord mangler ofte verbalet.

Eksempler

- «Program for avslutningsfesten.»
- «Halv pris på alle varer.»
- «Hjemmeseier for Viking.»
- «Livets uutholdelige letthet.»
- «Over evne.»

Disse ytringene er fullstendige og tilstrekkelige som kommunikative handlinger dersom man kjenner **konteksten**. Men ettersom verbalet mangler, gir de mindre informasjon. De er avhengig av en kontekst for å bli tilskrevet mening på samme måte som innledningseksemplet vårt: «Gi meg en til!». Dette utsagnet inneholder verbal. Men det er uklart hva slags referanse setningen viser til. Uten kontekst blir ytringen meningsløs.

Oppgaver

1. Finn en samtalesekvens på nettet: Kanskje på Youtube eller en radio eller TV-kanal?
2. Se på denne samtalen:

Dialog mellom to ungdommer fra Loddefjord / audio

<http://ndla.no/nb/node/118828>

Kan du gjenkjenne de tre språkfunksjonene i samtalene: ekspressiv funksjon, referensiell funksjon og mellommenneskelig funksjon? Skriv opp sekvensene og begrunn dine valg.

Drøft

Hvilke språkfunksjoner har bruk av banning og bruk av slang? Se for eksempel på dialogen mellom ungdommene fra Loddefjord.

Kommunikasjonsstrategier

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Kommunikasjonsstrategier \(82784\)](#)

Kommunikasjonsstrategier er teknikker vi tyr til når kompetansen ikke strekker til eller når vi ikke oppnår ønsket kommunikasjon. Mange av oss kjenner situasjonen når vi har glemt et navn eller ikke vet hva ting heter: «Du vet ... hun som bor i det gule huset på hjørnet.»

Utlendinger som skal lære norsk

I stedet for å bruke enkle norske ord som «vanskelig» og «trist» vil en engelsktalende som skal lære norsk, i en begynnerfase heller bruke ord som «komplisert» og «deprimert», fordi de tilsvarer de engelske ordene «complicated» og «depressed». Det er en strategi for å unngå vanskeligheter. Andre strategier kan være bruk av **synonymer** (ord med samme eller nesten samme betydning, f.eks. «løpe» og «springe»), **antonymer** (ord med motsatt betydning, f.eks. «kort/lang», «kald/varm», «far/mor», osv.), eller **parafraser**, dvs. omskrivinger med andre ord «kniv og gaffel er redskaper en bruker når en spiser».

Kommunikativ kompetanse

Når vi skal lære et fremmed språk, eller når utlendinger skal lære norsk som fremmedspråk, kan vi si at vi har oppnådd en **kommunikativ kompetanse** når vi klarer å bruke og forstå språket i dagligdagse situasjoner på en hensiktmessig måte.

Kultur og språk henger nære sammen. På mange måter kan vi si at å lære språk er porten inn til kulturens mangfold.

Oppgaver

A vise finger'n

1. Finn eksempler på hvordan du bruker kommunikasjonsstrategier i ulike situasjoner.
2. Finn eksempler på hvordan du bruker kommunikasjonsstrategier når du ikke kommer på navn eller steder i en samtale.
3. Finn eksempler på kommunikasjonsstrategier du bruker når du snakker engelsk med en som er mye flinkere i engelsk enn deg selv.
4. Sitt sammen med en i klassen din som behersker et språk du har liten eller ingen innsikt i. Prøv å formidle noe til denne personen

uten å bruke norsk. Hvilke kommunikasjonsstrategier bruker du?

Drøft

- Når kan man si at en person har kommunikativ kompetanse. Hva slags situasjoner bør man beherske?

Ambulansearbeider

- Den 3. januar 2010 fikk en tyrkisk dame på Tøyen i Oslo hjertesvikt. Familien ringte AMK-sentralen. Henvendelsen utartet seg til en krangl mellom innringerne og personalet på AMK, og det tok 23 minutter før ambulansen kom. Da var det for sent. Du finner både lydloggen og tekstfilene på nett. Søkeord: "Moren døde AMK familien kranglet lydlogg"

Lytt til lydfilene, mens du ser tekstfilen. Hvilke kommunikasjonsstrategier brukes hos begge parter? Hva sier dette om kommunikativ kompetanse hos partene?

Hersketeknikker

Forfatter: Marion Federl, Eli M. Huseby

[Hersketeknikker \(108281\)](#)

Hersketeknikker er uttrykksmåter og atferd som noen bruker for å få en annen person til å føle seg underlegen og dum. Ingen bør finne seg i den slags "argumentasjon". Dersom vi kjenner igjen knepene, kan det være lettere å vite hva man skal gjøre hvis man blir utsatt for dem.

I videoklippet forteller Hilde Sandvik litt om hersketeknikker. Sammen med Jon Risdal har hun utgitt boka *Hersketeknikker* (2007).

Om hersketeknikker - Store Studio / video

<http://ndla.no/nb/node/16250>

Spørsmål

Se videoklippet og tenk over spørsmålene.

- Hvem kom først opp med begrepet "hersketeknikker"?
- Hva var bakgrunnen for at begrepet oppstod?
- Begrepet oppstod på 1970-tallet. Kan du tenke deg noen grunner til at det oppstod akkurat da?
- Hvorfor har det ifølge Sandvik vært nødvendig å utvide begrepet?
- Hva synes du om atferden tidligere statsminister i Sverige, Göran Persson, demonstrerer her? Hva kan grunnen være til at han opptrer slik?

Berit Ås og hennes fem hersketeknikker

Dette er de første hersketeknikkene tidligere politiker og professor i sosialpsykologi

Berit Ås identifiserte på 1970-tallet:

Hersketeknikker

Fotograf: [Åse Elin Langeland](#)

Prøv å gi ett eksempel på hver av disse hersketeknikkene: *usynliggjøring*, *latterliggjøring*, *tilbakeholdelse av informasjon*, *fordømmelse uansett hva du gjør*, *påføring av skyld og skam*.

Hva kan motivet være for at vi gjør bruk av slike teknikker overfor andre?

De vanligste hersketeknikkene

Mennesker som bruker hersketeknikker, er først og fremst opptatt av å vise at de har makt. De klarer ofte å "vinne" en diskusjon fordi motparten blir usikker, kanskje til og med redd. Vi skal her se nærmere på noen hersketeknikker som du sikkert kan kjenne igjen. Du har kanskje også brukt dem selv, uten å tenke over hva du egentlig gjorde?

Latterliggjøring

Nedsettende kommentarer og personkarakteristikkene kan få motparten til å bli sint og miste besinnelsen, eller til å bli såret og taus. I begge tilfeller "vinner" den som manipulerer. "Du er så sot når du er sint!" "Det du sier, er helt høl i huet!" "Noe annet var ikke å vente fra deg. Vi vet da alle at du ikke gjør annet enn å smiske for læreren!"

Et nedlatende kroppsspråk er en annen effektiv måte å forstyrre og såre andre på. Den som ler overdrevent, skjærer grimaser, himler med øynene og løfter øyenbrynene, gir tydelig til kjenne at han ikke tar den som taler, alvorlig.

Stadige avbrytelser

En som til stadighet avbryter en person som snakker, formidler indirekte: "Jeg gider ikke å høre på det du sier. Det jeg har å komme med selv, er mye viktigere." De fleste blir irritert når de aldri får snakke ferdig, og når folk er sinte, tenker de gjerne mindre klart. Dermed får den som avbryter, enda en fordel i diskusjonen.

Usynliggjøring

Det er en grunnregel i alle slags samtaler at vi gir hverandre respons. Hvis ingen kommenterer det vi sier, blir vi gjerne usikre og begynner å lure på om vi har sagt noe uvesentlig eller dumt. Hvis dette skjer mange nok ganger, skal det etter hvert mye til før vi igjen tør å ta ordet. Vi blir "usynlige".

Dobbeltstraffing

Med dobbeltstraffing mener vi at samme hvordan vi reagerer, tolkes reaksjonen i verste mening. I videoklippen ovenfor så du et utdrag fra et program med Linn Skåber. Skåber demonstrerer på en mannlige kollega hva det vil si å ha "null sjanse": "Gå på kjøkkenet og smør en brødskive til meg", kommanderer hun. Når mannen blir forvirret og protesterer mot noe som han synes er urimelig, gjør Linn narr av reaksjonen hans. Hadde han reist seg og virkelig laget en brødskive til henne, ville hun sannsynligvis også ledd av dét og påstått at han da måtte skjonne en spøk.

Diskuter

Hvordan brukes hersketeknikker i sosiale medier?

Gruppeoppgave

Du finner et forsøk i kommunikasjon som dere kan utføre i klassen her:

[Hersketeknikker - oppgave](#)

Mer om hersketeknikker:

[Om hersketeknikker på ung.no](#)

[De fem hersketeknikkene](#)

Språkhandlinger

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Språkhandlinger \(82785\)](#)

Mens **semiotikken** vanligvis studerer tegnsystemene i seg selv, er **pragmatikken** opptatt av språk som handling.

Aktørene trekkes inn og kommunikasjonen ses som en **intensjonell** handling – en handling som har intensjonen å kommunisere. I kommunikasjonen ønsker en å uttrykke noe, påvirke, få en annen til å utføre en handling eller komme med respons. En meningsfull kommunikasjon forutsetter et visst minimum av felles bakgrunn eller forståelse.

Å lære språk er å lære ulike handlingsmønster og handlingsmuligheter. Å lære talespråket er uatskillelig fra oppførsel og sosial omgang. En lærer å hilse, takke, spørre og svare. Talespråket blir en del av oss på en annen måte enn skriften (Glomnes 2001:80).

Handlingene sitter i kroppen og de rutiner og praksiser vi lærer oss. Språkhandlingene kan deles inn i fem klasser etter hva som er deres kommunikative poeng: konstativer, direktiver, kommissiver, ekspressiver og klassifiseringer (Svennevig 2009).

Konstativer

I denne klassen av språkhandlinger konstaterer man fakta:

- *Jeg bor i Trondheim.*
- *Flyet går kl 10.05, men vi må være der en time før.*
- *Bestefar fyller 70 år på lørdag.*
- *Nicolas Sarkozy var fransk president.*

Her benyttes ofte utsagnssetninger som bringer påstander, informasjon, fortelling, forklaring, gjengivelse av fakta, osv. Ytringene representerer et saksforhold i verden.

Direktiver

I denne klassen av språkhandlinger er poenget å få samtalepartneren til å gjøre noe:

- *Kan du komme til meg på torsdag?*
- *Ta tak i hjørnet på komfyren så flytter vi den ut.*
- *Du skal være hjemme til klokken 9!*
- *Hva synes du om Justin Bieber?*

Her benyttes ofte spørresetninger og bydesetninger (imperativsetninger) som anmoder om handlinger: å be (om noe), beordre, anmode, kreve, osv. Det kan også være å invitere, å råde (noen til noe), å tillate. Også spørresetninger hører til her ettersom vi ber om et svar.

Kommissiver

I denne klassen av språkhandlinger tar taleren på seg forpliktelser, han lover å gjøre noe.

- *Jeg skal komme til deg på torsdag.*
- *Dette skal aldri skje igjen.*
- *Jeg skal trekke av 20 prosent siden det er deg.*
- *Jeg kan gjøre det dersom du ber meg om det.*

Her uttrykkes en fremtidig handling og hensikt. Taleren forplikter seg (eng. commit, «å forplikte seg».). Det kan dreie seg om løfte, garanti, tilbud osv.

Ekspressiver

I denne klassen av språkhandlinger er det plass for å uttrykke en psykologisk tilstand hos taleren.

- *Takk skal du ha!*
- *Til lykke med dagen!*
- *Dette gikk over all forventning!*
- *Supert!*
- *Din idiot!*
- *Gid du lenge, lenge leve må!*
- *Fy faen!*

Her er plass for følelsesutbrudd, ønsker, unnskyldninger, komplimenter, uttrykk for takknemlighet, misnøye, glede, sorg, banning osv. Ønskesetninger hører til her.

Klassifiseringer

I denne klassen av språkhandlinger finner vi slike utsagn som skaper en ny virkelighet. De gis ofte under spesielle omstendigheter eller i forbindelse med spesielle institusjoner.

- *Herved erklærer jeg dere for å være rette ektefolk.*
- *Dommen lyder på tre års fengsel.*
- *Herved melder jeg meg til militærtjeneste.*
- *Med disse ord erklærer jeg broen for åpen!*
- *I denne boken brukes ordet melding om flere tegn som er satt sammen i en sekvens.*

Disse utsagnene skiller seg fra konstativene ved at de ikke er samme eller usanne beskrivelser av virkeligheten, men ytringer som skaper en ny virkelighet. For at de skal være gyldige må de referere til en institusjonell virkelighet. En spesiell form for klassifiseringer er definisjoner. Å definere et begrep er å fastsette hvordan begrepet skal brukes i en gitt kontekst.

Oppgave

bøker

Velg en litterær tekst (få eventuelt hjelp av læreren) og gjør utdrag der du gjenfinner de fem språkhandlingsklassene: konstativer, direktiver, kommissiver, ekspressiver og klassifiseringer.

Begrunn hvorfor de enkelte utdrag du har valgt hører til klassen for henholdsvis konstativer, direktiver, kommissiver, ekspressiver eller klassifiseringer.

Samtaleanalyse

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Samtaleanalyse \(82788\)](#)

I en tidligere artikkel har vi sett på språk og samtalelyse. Her skal vi gå litt nøyere inn på hva en samtaleanalyse er. En samtale er som vi vet en muntlig tekst. Vi kan finne noen av de samme måtene å strukturere samtalen på som vi finner i en skriftlig tekst.

Det er imidlertid en viktig forskjell. I en samtale deltar samtalepartnerne hver sin gang. De veksler mellom å være taler og lytter. Dermed er det mye mindre forutsigbart hvordan selve samtalen vil utvikle seg. En samtale kan fort ta en uventet vending.

Elementer vi skal se på i en samtaleanalyse (indikert med fet skrift)

Derfor er det også veldig vanskelig å lage en oppskrift for hvordan en skal gjennomføre en samtaleanalyse. Vi skal i det følgende bare gi noen elementer som kan sette oss på sporet av mulige drøftelser.

For å kunne skrive ned en samtale må vi kunne **transkribere**. Vi må se på **emmene** for samtalen og hvordan de veksler og ytringer, som vi vil kalle **replikker**, og **responsen** og **tilbakemeldingssignalene** som gis. Her merker vi oss **ikke-verbale signaler** som f.eks. et smil og **kulturelle variasjoner** i forhold til disse signalene. Videre ser vi på **ordvalget**. Det kan si mye om sosial og kulturell bakgrunn. Noen ganger må vi inn med **reparasjon** - eller korrigering - av en samtale dersom vi er redd for ikke å bli forstått. Språkhandlinger kan deles inn i **sekvenser**, for eksempel et spørsmål og et svar. For at man ikke skal snakke i munnen på hverandre - noe som skjer ved **overlapping** - , er det nødvendig med en viss **turtaking**. Det oppstår også **pauser** mellom turtakingene. Hvis vi vil oppnå velvilje hos mottaker, bruker vi en **høflighetsindikator**, som eksempelvis å gi en kompliment, og vi må ta **initiativ** i samtalen. Avhengig av kommunikasjonssituasjonen vil det være en viss balanse mellom samtalepartnerne - **symmetri eller assymetri**. Samtaler kan være **åpne** og **lukkede**. Vi skal til slutt se på noen **språkhandlinger**.

Samtale 1

Samtale 2

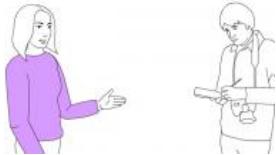
Samtale 3

Samtale 4

Transkripsjonssymboler

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Transkripsjonssymboler \(82790\)](#)

Når vi skal analysere en muntlig samtale, trenger vi å skrive den ned. Vi vil helst gjengi samtalen så nøyaktig som mulig, med alle småord, rettelser, nøling, latter og pauser slik som en opplever i en naturlig spontan samtale.

Det som vi i en skriftlig tekst gjerne vil kalle «feil» kan være viktig å få med i en samtaleanalyse, fordi slike uregelmessigheter kan avdekke viktige språkfunksjoner, handlinger og strategier.

Også ikke-verbale ytringer ønsker vi å få med. Kroppsspråket er en viktig del av samtalen.

Vi skal her presentere noen enkle tegn for å gjengi **-transkribere** -samtalet (tilpasset etter Hasund 2006:22), såkalte **transkripsjonssymboler**.

-	avbrutt ord
=	forlenget stavelse
(...)	utelatt tekst
[]	overlappende tale
(utyd)	utydelig ytring
!ord	ord uttrykt med ettertrykk (emfatisk trykk)
(trekker pusten), (sukker)	ikke-verbalt element
<leende>tekst</>	informasjon om hvordan ytringen uttales (leende, hviskende, overrasket, osv.)

Emne

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Emne for samtalen \(82791\)](#)

Emnet for samtalen er det to eller flere personer snakker om. Emnet kan være personorientert eller situasjonsorientert, det kan være knyttet til en persons privathistorie eller kjennskap til allmenn informasjon, som vær, politikk, historie, samfunn osv.

I løpet av en samtale kan emnet skifte, og overgangen fra et emne til et annet kan være gradvis eller plutselig.

Emne: Johann Olav Koss sin russebil (fra NRKs "Klassefesten")

I dette eksemplet er det russebilen til Johann Olav Koss som er emnet.

Vi ser et utdrag av en samtale fra programposten «Klassefesten» på NRK der programlederen Dan Børge Akerø (DB) møter skøyteløperen Johann Olav Koss (JO). Vi skal bruke eksemplet (lett tilpasset) til å presentere noen temaer og strategier som kan være nyttige å se nærmere på når vi skal analysere en samtale. I løpet av en samtale kan emnet skifte, og overgangen fra et emne til et annet kan være gradvis eller plutselig.

De to samtalepartnerne må bli enige om hvordan de forstår hverandre underveis. De må også kunne formidle dette til hverandre. Vi kan si det slik at det foregår en forløpende forhandling mellom de to.

Se klippet.

Klassefesten / video

<http://ndla.no/nb/node/84595>

Vi kan gjengi samtalen slik:

1. DB: Vi skal se bilde av en russebuss – [Sodomitten].
2. JO: [Jeg skal] ikke gå inn på det.
3. DB: Det står også «de anständige» (latter).
4. DB: Her er en pansret utbrettsutgave av Koss. (stort smil)
5. DB: Hvordan var russetida? (blikk-kontakt)
6. JO: Fantastisk moro. Jeg fikk lov til å feste for første gang i mitt liv, og det var moro. (smil)
7. DB: Var det ikke noen fest før det? Er det [riktig?](spørrende ansiktsuttrykk)
8. JO: [Nei.] (rister svakt på hodet)
9. JO: Ingen torde å si noe.. mhm. Russebilen var veldig spesiell, den bygde vi sjøl.
10. DB: Var den alltid til å stole på? (stirrende)
11. JO: !Nei, det var den ikke (latter). Så vi fikk ikke godkjent den for 17. mai-toget. Så vi snek oss inn der. Midt i toget stoppet den. Det var ikke bra.
12. DB: !Jøss! (kast med hodet)
13. JO: Men løsningen var en halv flaske vodka i forgasseren. Det gjorde hele greia, så kjørte vi videre...(latter).

Replikk og respons

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Replikk og respons i samtalen \(82793\)](#)

Den som snakker - taleren - kommer med en ytring som lytteren gir respons på. En slik ytring kalles gjerne en **replikk** i samtaleanalysen.

Taleren har behov for å få bekrefteelse på at han eller hun er blitt forstått etter intensjonen, og den som lytter trenger en bekrefteelse på at hans/hennes tolkning er i overensstemmelse med det som var intendert eller i det minste er akseptabelt for taleren. Det kan minne om et pingpongspill der ballen går fram og tilbake.

Lytteren gir respons til talerens replikk og viser hvordan han/hun har forstått replikken. Lytterens respons vil være hans/hennes fortolkning av ytringen.

I eksemplet med Johann Olav Koss sin russebil [her](#) finner vi replikk og respons i linje 5 til 13. Responsen i linje 8 følges ikke opp. I stedet snakker JO videre om russebilen som er hovedemnet for samtalen. Samtalen foregår mellom Dan Børge Akerø (DB) og Johann Olav Koss (JO) i programmet "Klassefesten".

Russetid

1. DB: Vi skal se bilde av en russebuss – [Sodomitten].
2. JO: [Jeg skal] ikke gå inn på det.
3. DB: Det står også «de anstendige» (latter).
4. DB: Her er en pansret utbreddsutgave av Koss. (stort smil)
5. DB: Hvordan var russetida? (blikk-kontakt)
6. JO: Fantastisk moro. Jeg fikk lov til å feste for første gang i mitt liv, og det var moro. (smil)
7. DB: Var det ikke noen fest før det? Er det [riktig?](spørrende ansiktsuttrykk)
8. JO: [Nei.] (rister svakt på hodet)
9. JO: Ingen torde å si noe.. mhm. Russebilen var veldig spesiell, den bygde vi sjøl.
10. DB: Var den alltid til å stole på? (stirrende)
11. JO: !Nei, det var den ikke (latter). Så vi fikk ikke godkjent den for 17. mai-toget. Så vi snek oss inn der. Midt i toget stoppet den. Det var ikke bra.
12. DB: !Jøss! (kast med hodet)
13. JO: Men løsningen var en halv flaske vodka i forgasseren. Det gjorde hele greia, så kjørte vi videre...(latter).

Taleren kan som oftest godta ulike fortolkninger av sin replikk. I en samtale vil vi hele tiden fortolke hverandres replikker og gi respons på disse, men det er ikke alltid at lytterens fortolkning er i samsvar på med det taleren mente med sin replikk.

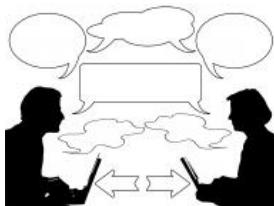
Samtalen kan ta en helt ny dreining dersom responsen leder inn på et nytt emne. Også taleren kan dreie inn på et nytt emne.

Oppgave

Skriv ned en kort samtale i klassen og finn hvordan replikk og respons veksler.

Tilbakemeldingssignaler

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes
[Tilbakemeldingssignaler \(82795\)](#)

I en samtale må de to som snakker sammen bli enige om hvordan de skal tolke hverandres ytringer. Taleren trenger bekreftelse fra lytteren om at meldingen er forstått, at han/hun tolker utsagnet riktig. For å få til dette bruker vi samtalestrategier.

I en samtale vil lytteren gjerne bruke småord som «mhmm», «jaja», «jøss» og kanskje ikke eller riste på hodet. Både verbale og ikke-verbale signal brukes bevisst eller ubevisst. I linje 11 og 12 i eksemplet med russebilen til Johan Olav Koss

Klassefesten / video

<http://ndla.no/nb/node/84595>

innledes replikkene av responser med ettertrykk (emfatisk trykk): «!Nei», og «!Jøss».

Slike signaler kaller vi tilbakemeldingssignaler. De viser at lytteren følger med og indikerer hvordan lytteren fortolker det taleren sier. Det betyr likevel ikke at lytteren nødvendigvis forstår det taleren mener. Lytteren kan sitte nikkende til en samtale, men samtidig tenke på noe helt annet. «Tilbakemeldingssignalene er altså ikke tegn på reell forståelse, men kommunikative signaler som hevder forståelse» (Svennevig 2008:84).

Taleren kan også be om bekreftelse på at samtalepartneren forstår ved å hekte på slike utsagn som «... ikke sant?», «... forstår du?», «... er du med?».

Oppgaver

1. Se intervjuet om russebilen en gang til. Skriv ned verbale og ikke-verbale signaler i samtalen.

Klassefesten / video

<http://ndla.no/nb/node/84595>

2. Observer hvordan dere bruker tilbakemeldingssignaler når dere samtaler i klassen. Noter ulike typer signaler: verbale og ikke-verbale.

Smilet - et universelt språk?

Forfatter: Eli M. Huseby

[Smilet – et universelt språk? \(108021\)](#)

Kroppsspråk kan ha mange ulike betydninger i forskjellige kulturer. Smilet, derimot, er et av de få ansiktsuttrykkene som forskerne har funnet har den samme grunnleggende betydning i de fleste kulturer. Selv om forskjellige grupper på tvers av og innenfor kulturer kan ha forskjellige regler for uttrykk av den samme følelsen, har et stort smil hos ei norsk jente og hos en tradisjonelt oppdratt japansk jente sannsynligvis den samme grunnleggende betydningen.

Er det slik at et smil har en universell betydning? La oss undersøke denne påstanden.

Alle smiler på samme språk

Diskuter

1. Se på påstanden om at smilet kan ha den samme grunnleggende betydningen, uavhengig av kultur. Stemmer det, tror du?
2. Er betydningen av det å smile noe som i så fall er medfødt, eller er det noe vi har lært?
3. Oppfattes et smil alltid positivt?

Analyser

1. Hva tenker du når du ser denne tegningen?
2. Hva tror du kunstneren vil uttrykke?
3. Hva er det mest iøynefallende du finner i tegningen?
4. Se på fargene. Hva uttrykker de? (konnotasjoner, positivt, negativt, stemning)
5. Illustrasjonen har tegneseriepreg (cartoon). Hvorfor tror du kunstneren har valgt denne uttrykksformen?
6. Kunstneren har prøvd å få fram mange kulturer i illustrasjonen. Hvilke kjennetegn på ulike kulturer ser du?
7. Kunstneren har kalt tegningen sin *Alle smiler på samme språk*. Synes du han har fått fram dette i tegningen sin?

Forsøk

INSTRUKSJON

Dere skal nå undersøke hva som skjer når dere i en offentlig situasjon smiler til tilfeldig forbipasserende. Noter hvilke reaksjoner dere møtte når dere smilte eller lot være å smile til en person.

Følgende regler gjelder:

1. Velg et strøk hvor dere ikke er alene. Tenk dere om.
2. Personen skal være en fremmed. Velg især personer på deres egen alder, noen barn og voksne av hvert kjønn.
3. Du skal oppnå øyekontakt med personen, uansett om du smiler eller ei, for å være sikker på at han eller hun har sett deg.
4. Bestem deg for om du vil smile eller ei før du nærmer deg en person. og hold fast ved den beslutningen.
5. Velg helst en person som er alene. Det påvirker folks reaksjoner når de er sammen med andre.
6. Dere går to sammen, men litt fra hverandre når dere nærmer dere en person.

Dette skal dere merke dere:

Var det vanskelig eller lett å la være å smile, hvis en person selv smilte først? Hvordan føltes det å smile til en person som ikke smilte tilbake? Er det alders- eller kjønnsforskjeller i folks reaksjoner? Hvilke omstendigheter kunne ha ført til andre resultater: tid, sted, vær? Hvilke typer av smil observerte dere?

Oppsummer funnene deres i klassen. Hvilke observasjoner har dere gjort? Kan dere trekke noen konklusjoner om smilets universelle betydning? Smiler hele verden på samme språk?

Noen fakta om smil

Forskere mener at betydningen som tillegges et smil, er lært og ikke medfødt. Dersom man smiler til et lite barn og samtidig viser tennene, begynner barnet ofte å skrike (trolig assosierer barnet blottede tenner med en trussel, slik som dyr flekker tenner)

I 2011 sendte det amerikanske flyselskapet Delta sine 11.000 ansatte på smilekurs etter kanselleringer og klager fra kunder om at det ikke virket som de ansatte likte jobben sin. Selskapet satset 2 milliarder dollar på smilekurset og andre tiltak for å forbedre kundeservicen.

Reklametegneren Harvey Ball fant opp smiley-en slik vi kjenner den i dag, i 1963. Han brukte 10 minutter på å tegne den og tjente 45 dollar. Smiley-en er det emotikonet som brukes mest, i nær sagt alle sammenhenger. Men visste du at ikke alle blir like begeistret? En norsk mann ansatt i et internasjonalt regnskapsfirma sendte en smiley på en kort e-mail til sin franske sjef. Det mislikte hun sterkt. Hun syntes det var altfor uformelt.

Visste du at det å smile også er en hersketeknikk? [Hersketeknikker](#)

Kulturelle variasjoner

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes
[Kulturelle variasjoner i samtalen \(82798\)](#)

I en samtale kan kulturelle variasjoner komme til syne. Det kan gå på både verbale og ikke-verbale signaler som brukes.

Dette er et tema som er nærmere beskrevet i KK1. Repeter om nødvendig om verbal og ikke-verbal kommunikasjon. To samtalepartnerne kan ha ulike referanserammer (kulturfiltre) i hodet. Se på [Kulturfiltremodellen](#) igjen.

Nordlendinger er kjent for å ha et mer "saftig" språk enn folk sørpå. Det kan vanke et og annet bannord når Arthur Arntzens Oluf-skikkelse utgyter seg. Se dette klippet der presten og Krf-politikeren Gunnar Prestegård tar avstand fra Olufs banning, og Arthur Arntzen svarer på kritikken.

Oluf / video

<http://ndla.no/nb/node/86195>

Oftest tas det for gitt at de to partene har samme bakgrunnskunnskap, men det er slett ikke alltid tilfelle som vi har sett tidligere i dette kurset. Til og med de samme ordene kan referere til ulike ting. Når en trønderjente på dansegulvet sier «Æ e klar!», så betyr det at hun er trøtt...

Oppgaver

1. Se og hør på samtalen mellom Arthur Arntzen (om Oluf-karakteren) og Gunnar Prestegård. Forklar kultukollisjonen ved hjelp av kulturfiltremodellen.

Stygge ord forbudt

2. Gjør oppgave om stygge ord og banning [her](#)

Internasjonale hilseskikker

Forfatter: Eli M. Huseby

[Internasjonale hilseskikker \(108629\)](#)

Verden har blitt mindre. Vi reiser mer og får mange impulser, samtidig som vi i vårt multikulturelle samfunn stadig støter på folk med en annen kulturell bagasje enn oss selv. Hilsemåten vår er en viktig del av vår identitet og anskueliggjør mye av våre kulturelle verdier.

Hvordan møter vi en person som har en annen kulturell bakgrunn enn oss selv for første gang? Skal vi kysse på kinnet (i så fall hvor mange ganger), skal vi gi en klem, hilse i handa, bøye oss eller gni nesene mot hverandre?

Det første møtet

I alle kulturer er det første møtet med representanter fra andre kulturer avgjørende. Tradisjonelt var det viktig å avgjøre: Er personen en venn eller fiende? Skal vi møte personen med respekt og varme eller skepsis og til og med fiendtlighet? Hvis dette er det første vennlige møtet, vil måtene vi kan signalisere vår velvillige innstilling og respekt på, variere fra kultur til kultur.

Oppgave

- Du vil gi et godt inntrykk, hvordan vil du tilkjennegi dette første gang du møter en person fra en fremmed kultur?
- Du er i et fremmed land med en annen hilseskikk. Hvordan vil du hilse på en person fra dette landet første gang du ser han/henne?
- Du møter en person fra et fremmed land med en annen hilseskikk i ditt land. Hvordan vil du hilse på denne personen for første gang?
- Drøft hvem som skal ta hensyn til den andres hilseskikker.

Filmklipp 1

I denne videoen forklarer foreleseren Younis Hamza Al Hirz om hilseskikker i Bahrain.

Se videoen og finn ut:

- Hvor ligger Bahrain?
- Når brukes hilsenen salam aleikum?
- Hvordan skal menn og kvinner hilse?
- Skal man utveksle håndtrykk?
- Hva sier hilsemåtene her om de kulturelle verdiene i Bahrain?

Filmklipp 2

Sosialantropologen Arne Rokkum forklarer om hilseskikker i ulike kulturer. Se filmklippet og svar på disse oppgavene:

- I intervjuet starter de med Japan. Hvorfor tror du?
- Hvordan minner Zulu-folkets hilseform på den vestlige?
- Beskriv masaienes vanlige hilsemåte.
- Hvordan er det vanlig at to japanske kamerater skilles?
- Hvis du tar utgangspunkt i de hilsemåtene du hører om her, hvor tenker du at kulturavstanden er størst i forhold til din egen kultur?
- Hva sier disse hilsemåtene om kulturelle verdier i Japan, hos zuluene og masaiene?

Japansk hilsemåte / video
<http://ndla.no/nb/node/58286>

Formell eller uformell? Vert eller gjest?

Det er ingen tvil om at måten vi møter folk på, kan åpne døra til felles forståelse og vennskap. Hva skjer hvis vi trår feil i dette første møtet?

Se på dette bildet:

Kong Olav V gratulerer Dalai Lama med Nobels Fredspris i Oslo i 1989. Hvilken hilseform ser vi her? Hvilken rang er involvert? Hvem har høyest rang? Hvem er vert, og hvem er gjest? Spiller religiøse verdier også inn her?

Dalai Lama og Kong Olav

Vi ser et håndtrykk, men Dalai Lama bøyer seg. Kong Olav er vert, Dalai Lama er gjest. Kong Olav har høy verdslig rang, Dalai Lama har høy religiøs rang (som buddhistenes øverste leder). Munker skal ikke berøre andre mennesker. Ifølge buddhistisk tro stjeler man da energien deres. Her er det mange dilemmaer involvert.

Diskuter

Du kjenner sikkert uttrykket: "Når du er i Roma, bør du gjøre som romerne." Diskuter hva dette innebærer. Hvor aktuell er den regelen når det gjelder hilseformer?

Internasjonale hilsemåter

Kwintessential er en britisk nett-tjeneste som tilbyr assistanse til kommersielle aktører som har en stor internasjonal kontaktflate. Det å kjenne til andre kulturer og deres leveregler er særlig viktig i handel og forretningsliv. Nettsidene gir verdifull informasjon om hvordan man kan opparbeide seg interkulturell kompetanse. Se på denne alfabetiske listen over land og [Internasjonale hilsemåter](#).

Gjør oppgavene under:

1. I grupper: Velg dere ett land hver på Kwintessentials liste og én hilsemåte. Lag en visuell presentasjon, f.eks. i MovieMaker, hvor dere også laster opp en video (fra mobil etc.) der dere utfører hilsenen. Gi bakgrunnsinformasjon og drøft de kulturelle verdiene som er involvert.
2. Diskuter forbeholdet Kwintessential tar når de lister opp ulike hilsemåter rundt omkring i verden. Hvordan harmonerer dette med det dere har lært om kulturbegrepet?

"Advarsel! Kultur er ikke statisk!"

Det er viktig å huske på at denne veilederen bare er generell. Den er på ingen måte definitiv. Vi har ikke til hensikt å lage stereotypier, sette i bås eller kvantifisere folk eller noen kultur ... Men disse løse rådene kan være til hjelp for å fremme felles forståelse og unngå at vi fornærmer noen uten å ville det" (norsk oversettelse)

Ordvalg

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes
[Ordvalg \(82800\)](#)

Ordvalget kan si mye om sosial og kulturell bakgrunn. Her skal vi se litt på ordvalget hos unge.

Vi har sett at en ungdom til annen ungdom ofte bruker slang og andre ord enn dem de ville brukt overfor sine foreldre - og ikke minst besteforeldre. Det er også forskjell i ordbruken mellom ungdom på Oslo østkant og Oslo vestkant (Hasund 2006).

Repeter fra KK1

Ungdomspraten

[Ungdomsspråk](#)

[Ungdomsspråk – kebab og salsa](#)

[Ungdomsspråk og påvirkning fra engelsk](#)

Ressurser

[Om metaforer](#)

Eksempel

Mange unge bruker småord som «liksom» eller «lissom», «ikke sant», «vet du», «bare», «og sånn». «Dere hør her vi dro dit ikke sant, så var det sånn så dro vi på en sånn stein og drakk og sånn, og fyra og smárta og (latter) nei jeg bare kødda, ja så møtte vi det var da vi møtte Lars og dem ikke sant, nei ... sorry Tine for det at lissom, Asle for deg ikke sant, han er lissom så snill og god og, lissom, ja han virker lissom på en måte som du snakker...» (Hasund 2006:95).

Disse ordene er fyllord som ikke har noen funksjon i setningen, men som appellerer til andre ungdommer, med samme språkbruk. Også banneord som «faen», «helvete» og stygge ord som «dritt», «forpult», «ræva» kan ha en slik funksjon. Funksjonen er relasjonell, den knytter brukerne sammen. Se mer om dette [her](#)

Slangord er også ungdomsspråk. Slang er bevisste avvik fra normalspråket som for eksempel «helt konge», «fett», «snasent», «dødskult» i betydningen bra, og «dritt», «pyton», «på trynet» i betydningen dårlig. Vi har også tidligere omtalt kebabnorsk (asfaltnorsk) og salsanorsk slang. Eksempel: «kæbe» for jente og «gerro» for sigarett.

I samtaleeksemplet vårt fra Klassfesten

Klassefesten / video

<http://ndla.no/hb/node/84595>

er ordvalget slik at de fleste seere i landet lett kan følge med. Det er et uhøytidelig språk. Valg av metaforer som: «en pansret utbreddsutgave av Koss», latter og smil og annet kroppsspråk bidrar til at seerne vil oppfatte at dette er et underholdningsprogram. Deltakere i en samtalesekvens fra Dagsrevyen ville f. eks. ha valgt andre ord.

Oppgave

Lag en liste over hvilke fyllord, slangord, stygge ord og banneord som brukes i ditt ungdomsmiljø.

- Hvorfor brukes disse ordene i ungdomsspråk?
- Hvilken språkfunksjon har de?
- Hvilke språkhandlinger står de for?

Reparasjon

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Reparasjon \(82803\)](#)

Når vi analyserer en samtale, vil vi ofte se at det kan oppstå misforståelser i løpet av samtaleten. Noen ganger må vi kanskje inn og «reparere» eller korrigere for å sikre at alle har en felles forståelse av det som blir sagt. Dette skal vi se på her.

Husker du at ordet *kommunikasjon* kommer av *communicare* som betyr "å gjøre felles"?

Hva da når taleren forstår på responsen at lytteren ikke har forstått det han/hun ønsker å formidle? Eller kanskje lytteren må stoppe opp og stille spørsmål for å få utdypende forklaring? Begge partene kan ha behov for å forklare ord og setninger, noe i innholdet eller hva slags språkhandling som var ment. Dette kalles **reparasjon**.

I artiklene om samtaleanalyse har vi sett på klippet fra Klassefesten

Klassefesten / video

<http://ndla.no/nb/node/84595>

der Johan Olav Koss (JO) snakker om russebilen sin sammen med programverten Dan Børge Akerø (DB).

Samtaleten forløper slik:

1. DB: Vi skal se bilde av en russebuss – [Sodomitten].
2. JO: [Jeg skal] ikke gå inn på det.
3. DB: Det står også «de anstendige» (latter).
4. DB: Her er en pansret utbrettsutgave av Koss. (stort smil)
5. DB: Hvordan var russetida? (blikk-kontakt)
6. JO: Fantastisk moro. Jeg fikk lov til å feste for første gang i mitt liv, og det var moro. (smil)
7. DB: Var det ikke noen fest før det? Er det [riktig?](spørrende ansiktsuttrykk)
8. JO: [Nei.] (rister svakt på hodet)
9. JO: Ingen torde å si noe.. mhm. **Russebilen var veldig spesiell, den bygde vi sjøl.**
10. DB: Var den alltid til å stole på? (stirrende)
11. JO: !Nei, det var den ikke (latter). Så vi fikk ikke godkjent den for 17. mai-toget. Så vi snek oss inn der. Midt i toget stoppet den. Det var ikke bra.
12. DB: !Jøss! (kast med hodet)
13. JO: Men løsningen var en halv flaske vodka i forgasseren. Det gjorde hele greia, så kjørte vi videre...(latter).

Når vi ser på dette samtaleeksemplet vårt, så ser vi at JO forstår at DB vil inn på tidligere festutskeielser i replikk 7. JO vil ikke inn på det, benekter i respons 8, og reparerer i replikk 9 ved å holde seg til russebilen.

Oppgave

Finn eksempler på reparasjon i en analyse av en samtale du har observert/lyttet til i vennekretsen eller klassen din. Skriv samtalen og øv deg samtidig på transkripsjon. Har du glemt hvordan du transkriberer, kan du se [her](#)

Språkhandlingssekvenser

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Språkhandlingssekvenser \(82809\)](#)

I en samtale vil vi hele tiden tilpasse ytringene våre til hverandre, og til noen typer språkhandlinger er det knyttet bestemte forventninger til oppfølging. Noen språkhandlinger hører sammen. Det skal vi se på her.

Dersom noen gratulerer deg med dagen, sier du takk. Vi kan si at disse språkhandlingene inngår i sekvenser, de hører sammen i par, slik som:

- spørsmål – svar
- hilsen – hilsen
- anmodning – samtykke/avvisning
- tilbud – akseptering/avslag
- gratulasjon – takk

(Svennevig 2008:87).

Dersom en språkhandling av den første typen blir ytret, skapes det forventninger om at partneren skal følge opp med en språkhandling av den andre typen. Hvis vi hilser og ikke får noen hilsen i retur, vil vi undre oss over at den andre ikke hilste. Var hun uoppmerksom? Kjente hun meg ikke igjen? Var hun fornærmet for noe? Jeg kan ikke huske at hun har noen grunn til det.

I intervjuer med politikere er det ganske vanlig at de ikke svarer på det de ble spurta om, men begynner å snakke om noe annet. Var spørsmålet for nærgående? Prøver de å «ro seg unna» vanskelige ting?

Se på dette samtaleeksempelet fra Klassefesten

Klassefesten / video

<http://ndla.no/nb/node/84595>

Johan Olav Koss (JO) og Dan Børge Akerø (DB) snakker om russebilen til Koss:

1. DB: Vi skal se bilde av en russebuss – [Sodomitten].
2. JO: [Jeg skal] ikke gå inn på det.
3. DB: Det står også «de anstendige» (latter).
4. DB: Her er en pansret utbreddsutgave av Koss. (stort smil)
5. DB: Hvordan var russetida? (blikk-kontakt)
6. JO: Fantastisk moro. Jeg fikk lov til å feste for første gang i mitt liv, og det var moro. (smil)
7. DB: Var det ikke noen fest før det? Er det [riktig?](spørrende ansiktsuttrykk)
8. JO: [Nei.] (rister svakt på hodet)
9. JO: Ingen torde å si noe.. mhm. Russebilen var veldig spesiell, den bygde vi sjøl.
10. DB: Var den alltid til å stole på? (stirrende)
11. JO: !Nei, det var den ikke (latter). Så vi fikk ikke godkjent den for 17. mai-toget. Så vi snek oss inn der. Midt i toget stoppet den. Det var ikke bra.
12. DB: !Jøss! (kast med hodet)
13. JO: Men løsningen var en halv flaske vodka i forgasseren. Det gjorde hele greia, så kjørte vi videre...(latter).

Linje 1 til 4 er en innledning til en dialog om russetiden og russebilen. Linje 5-6 er spørsmål og svar, likeså linje 7-8. Men i linje 9 brytes spørsmål og svarsekvensen, idet JO leder inn på et nytt tema: russebilen som følges opp av spørsmål og svar i linje 10 og 11.

Oppgave

Gutter hilser i ulike kulturer

Skriv ned eksempler på ytringer som illustrerer disse fem språkhandlingssekvensene i en tenkt samtale:

spørsmål – svar, hilsing – hilsing, oppfordring – samtykke/avvisning, tilbud – akseptering/avslag, gratulasjon – takk

Turtaking

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Turtaking \(82812\)](#)

Under en samtale opplever vi av og til at samtalpartnerne «snakker i munnen på hverandre». Det er uskrevne regler og normer som gjelder for hvem som skal snakke når. Dette kalles **turtaking**.

I formelle debatter har vi gjerne en ordstyrer som sørger for at alle får sin tur med replikker som: «nå er det din tur til å snakke», «nå har han ordet» osv.

Dersom vi ikke har noen ordstyrer, må deltakerne selv bli enige om hvem som skal ha ordet. Det kalles turtaking.

Begrepet **tur** i en samtaleanalyse står for den perioden den ene personen snakker, og det er tydelig hvem som har ordet. Vi benytter oss av **turtakingssignaler** for å gripe ordet og styre samtalen mellom de som snakker sammen. Hvis den andre tar ordet mens den første har tur, oppleves det som en avbrytelse. Det regnes som uhøflig og kan skape irritasjon.

Turtaking er altså en veksling mellom hvem som har ordet, og eksempler på turtakingssignaler kan være direkte henvendelse, bruk av blikk, **mimikk**, **gester**, stille et spørsmål, svare på et spørsmål, bruk av tonefall og trykk. Når en person snakker, må de andre beregne når han eller hun er ferdig med sin tur og komme raskt inn med en respons. Å forstå når man har kommet til turskiftpunktet, krever innsikt både i grammatikk og **pragmatikk**.

I samtaleeksemplet vårt som vi har fulgt gjennom denne delen om samtaleanalyser er det programlederen, Dan Børge Akerø som har rett til å styre turtakingen. Han kommer med klare turtakingssignal når han stiller spørsmål i replikk 5, 7 og 10.

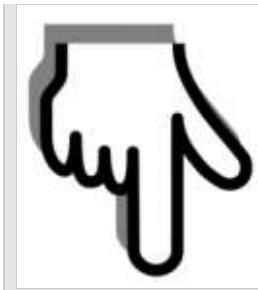
Partilederdebatt i TV2

Mimikk

Gester

Gester

1. DB: Vi skal se bilde av en russebuss – [Sodomitten].
2. JO: [Jeg skal] ikke gå inn på det.
3. DB: Det står også «de anstendige» (latter).
4. DB: Her er en pansret utbrettsutgave av Koss. (stort smil)
5. DB: Hvordan var russetida? (blikk-kontakt)
6. JO: Fantastisk moro. Jeg fikk lov til å feste for første gang i mitt liv, og det var moro. (smil)
7. DB: Var det ikke noen fest før det? Er det [riktig?](spørrende ansiktsuttrykk)
8. JO: [Nei.] (rister svakt på hodet)
9. JO: Ingen torde å si noe.. mhm. Russebilen var veldig spesiell, den bygde vi sjøl.
10. DB: Var den alltid til å stole på? (stirrende)
11. JO: !Nei, det var den ikke (latter). Så vi fikk ikke godkjent den for 17. mai-toget. Så vi snek oss inn der. Midt i toget stoppet den. Det var ikke bra.
12. DB: !Jøss! (kast med hodet)
13. JO: Men løsningen var en halv flaske vodka i forgasseren. Det gjorde hele greia, så kjørte vi videre...(latter).

De følges også av ikke-verbale turtakingssignaler som blikk-kontakt, spørrende ansiktsuttrykk og stirrende øyne. Se videoklippen

Klassefesten / video

<http://ndla.no/nb/node/84595>

Oppgaver

- Husker du hva disse begrepene betyr og kan du gi eksempler på dem:
-Mimikk
-Gester
-Pragmatikk
- Gjør observasjoner som viser hvordan dere gir turtakingssignaler i en muntlig samtale.
- Hvordan får du ordet, og hvordan tar du ordet i en diskusjon med dine kamerater?
- Hvem tar ordet i diskusjoner i klassen? Har dere en ordstyrer? Er det noen som tar rollen som ordstyrer? Er det noen som tar ordet fra de andre?
- Hvem tar ordet i elevrådet? Hvem er ordstyrer? Hvordan sørger han eller hun for at alle får sin tur? Eller er det noen som «overkjører» de andre hele tiden?

Ressurser til oppgaver

I første del av denne videoen forklarer skuespiller Tom Larsen om bruk av mimikk i forbindelse med rollekarakteren "Øllik"

Fra manus til rolle / video

<http://ndla.no/hb/node/117481>

Håndbevegelser – gester

Om samtaleanalyse og pragmatikk

Overlapping

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes
[Overlapping \(82815\)](#)

Noen ganger snakker vi i munnen på hverandre uten å ville det, fordi vi tror at en replikk er avsluttet, og da retter vi gjerne på oss selv ved å si «beklager, jeg avbrøt deg».

Det regnes som uhøflig å avbryte hverandres replikker, men i politikerdebatter ser vi ofte at politikerne avbryter hverandre og programlederen må gripe inn og styre hvem som har ordet. Når to snakker samtidig, kaller vi det **overlapping**.

Vi har i denne delen om samtaleanalyse sett på samtalen mellom programleder Dan Børge Akerø (DB) og Johan Olav Koss (JO) i programmet Den store klassefesten.

1. DB: Vi skal se bilde av en russebuss – [Sodomitten].
2. JO: [Jeg skal] ikke gå inn på det.
3. DB: Det står også «de anstendige» (latter).
4. DB: Her er en pansret utbreddsutgave av Koss. (stort smil)
5. DB: Hvordan var russetida? (blikk-kontakt)
6. JO: Fantastisk moro. Jeg fikk lov til å feste for første gang i mitt liv, og det var moro. (smil)
7. DB: Var det ikke noen fest før det? Er det [riktig?](spørrende ansiktsuttrykk)
8. JO: [Nei.] (rister svakt på hodet)
9. JO: Ingen torde å si noe.. mhm. Russebilen var veldig spesiell, den bygde vi sjøl.
10. DB: Var den alltid til å stole på? (stirrende)
11. JO: !Nei, det var den ikke (latter). Så vi fikk ikke godkjent den for 17. mai-toget. Så vi snek oss inn der. Midt i toget stoppet den. Det var ikke bra.
12. DB: !Jøss! (kast med hodet)
13. JO: Men løsningen var en halv flaske vodka i forgasseren. Det gjorde hele greia, så kjørte vi videre...(latter).

I eksemplet her ser vi at det er overlapping i replikk 1 og 2 markert med klammer: [Sodomitten]-[Jeg skal...], og i 7 og 8: [Riktig?] - [Nei.]

Overlapping står i samtaleanalyse for samtidig tale ofte i forbindelse med turskifte. Forskning viser at jenter har større tendenser til overlapping enn gutter. De «snakker i munnen» på hverandre, men klarer likevel å fortsette en naturlig samtale.

Oppgaver

- Gjør observasjoner som viser hvordan dere ofte overlapper hverandre i en ivrig samtale.
- Hvordan føles det når du blir avbrutt av en annen mens du ennå har din tur og har mer du vil si? Hvordan reagerer du?
- Stemmer det med dine erfaringer at jenter overlapper mer enn gutter? Hva kan dette i så fall komme av?
- Selv om jenter snakker i munnen på hverandre, har de lett for å hente samtaletråden inn igjen. Har gutter like lett for å få samtalen på rett kjøl igjen?

Mellomrom/Pause

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Mellomrom/Pause \(82814\)](#)

Mellomrom vil i samtaleanalyse si pause – tiden mellom to turer.

Det kan være en naturlig pause. Den kan være betydningsfull og meningsbærende. Vi kan ta pauser både for å støtte eller ta avstand fra utsagn. Både finner og japanere er kjent for å bruke mer pauser og stillhet enn vi er vant til i en vanlig samtale. Her er det altså også kulturelle forskjeller.

Oppgave Mellomrom/pause

Gjør en sammenlikning av en samtale i klassen og en samtale i skolegården.

Brukes pauser på forskjellig måte i de ulike samtalene? Hva kan årsaken være?

Høflighetsindikatorer

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Høflighetsindikatorer \(82818\)](#)

I samtale brukes høflighetsindikatorer. Vi bruker positive høflighetsindikatorer når vi bygger den andres selvbilde eller markerer fellesskap og nærlhet til mottakeren.

Å gi kompliment er kroneksemplet på en slik strategi: «Den toppen var skikkelig lekker! Hvor har du fått tak i den?» Men det er en fin balanse her. Dersom vi overdriver, kan det oppleves som «smisking».

Vi bruker negative høflighetsindikatorer når vi viser respekt for den andres territorium og ikke legger press på mottakeren. Vi kan for eksempel si: «Du har vel ikke litt tid til overs?» Dette gir lytteren alle muligheter til å si at han eller hun ikke har tid. Da unngår vi også overlapping. Vi blander oss ikke inn i samtalens tempo, før det eksplisitt er vår tur.

Oppgave

Gjør rede på forskjellen mellom positive og negative høflighetsindikatorer.

Finn eksempler på henholdsvis positive og negative høflighetsindikatorer.

Initiativ

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Initiativ \(86892\)](#)

Dersom en samtale skal ha fremdrift, må deltakerne ta initiativ til å drive samtaLEN framover.

Partnerne kan for eksempel stille spørsmål eller komme med ny informasjon. Den som tar initiativ har ofte makt i samtaLEN. Og initiativ kan også være en negativ høflighetsindikator, markere forventninger og ansvar overfor samtaLEpartneren.

For å få en samtale i gang er det ofte smart å spørre den andre om saker og ting som den andre har erfart eller er en del av. De fleste liker å snakke om seg selv, sine egne interesser og sine venner og familiemedlemmer. Hvis du bare lever i «din egen verden» og glemmer å vise interesse for andre, blir du fort alene og isolert. Vis interesse for andres «liv og levnet».

Oppgave Initiativ

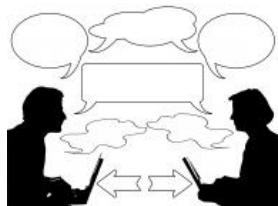
Observer i en samtale mellom ungdom hvem som tar initiativ og hvem som holder seg mer i bakgrunnen.

Hjem er det som styrer samtaLEN? Forklar hvordan initiativ kan henge sammen med makt. Er det bevisst eller ubevisst maktbruk?

Symmetri/Asymmetri

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Symmetri/Asymmetri \(82826\)](#)

Med symmetri mener vi at det er balanse mellom de to samtalepartnerne. De har like mye makt og myndighet til å føre samtalen og drive den fremover.

Med asymmetri er det gjerne den ene som dominerer samtalen. I eksemplet vårt har programlederen rett til å styre, starte og avslutte samtalen. I en samtale mellom venner forventer vi at alle skal ha like mye rett til å komme til orde.

I en klasse situasjon forventes det at læreren har makt til å styre samtalen med elevene. Det er læreren som starter timen, og elevene skal i utgangspunktet være stille inntil læreren åpner for elevenes tur ved å gi turtakingssignaler, for eksempel ved å stille spørsmål.

En klasse samtale kan lett bli en monologisk samtale, der læreren dominerer det som skal sies og ikke åpner for refleksjon, reaksjon, initiativ eller samhandling fra elevenes side. En dialogisk samtale er det motsatte, der begge parter blir aktive i samtalen. I en klasse situasjon der for eksempel elevenes innspill blir sett på som like mye verdt som lærerens synspunkter, kan det bli dialog dersom det gis tid til refleksjon, undring og diskusjon.

Oppgave
Symmetri/Asymmetri

Observer en klasse samtale.

Hvordan er det med symmetri/asymmetri i klasse samtale? I hvilke sammenhenger brukes en mer monologisk samtale og i hvilke sammenhenger brukes en mer dialogisk samtale?

Lukket og åpen samtale

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Lukket og åpen samtale \(82832\)](#)

Under drøftingen av hermeneutisk analysemodell drøftet vi grundig åpen og lukket kommunikasjon.

Også i siste kapittel i KK1 ga vi eksempler på åpen og lukket kommunikasjon. Vi skal derfor ikke gjenta det her, men vise til at det kan være viktig i en samtaleanalyse. En lukket spørsmålsstilling åpner bare for en bestemt type svar, mens en åpen spørsmålsstilling åpner for flere svaralternativer og mulig diskusjon.

Oppgave Lukket og åpen samtale

Fra en elevblogg: «En skinndialog er en dialog der det kan virke som om eleven følger sin egen resonnementsrekke, men i virkeligheten er det læreren som styrer elevene via lukkede spørsmål som det er enkelt å besvare. Disse spørsmålene er knyttet til lærerens egen forståelse og resonnementsrekke, og dermed kan syntesen, helheten og forståelsen hos eleven bli fraværende» (<http://marinakom.blogspot.com/2010/02/samtaleanalyse.html>.)

Diskuter denne observasjonen. Stemmer den i deres klasse? Har dere diskutert dette fenomenet med læreren?

Joharis vindu - en kommunikasjonsmodell

Forfatter: Eli M. Huseby, Senter for nye medier, Høgskolen i Bergen

[Joharis vindu – en kommunikasjonsmodell \(116760\)](#)

Hvordan oppstår misforståelser og kommunikasjonssvikt? Hvorfor er det slik at mennesker som er åpne og samtidig lyttende, klarer å kommunisere godt? Hvordan kan man få innsikt i hvordan man kommuniserer selv, og hvordan man virker på andre? Joharis vindu er en kommunikasjonsmodell som ble utviklet på 1950-tallet av psykologene Joseph Luft (som bidro med Jo- i navnet på modellen) og Harrington Ingham (som bidro med Hari-).

I denne miniforelesningen forklarer psykolog Helga Myseth denne kommunikasjonsmodellen. Vi skal etterpå se på noen problemstillinger rundt modellen.

Hør Helga Myrseth forklare Joharis vindu

Joharis vindu / video

<http://ndla.no/nb/node/116755>

Oppgaver

Test deg selv

Etter å ha hørt forelesningen kan du prøve disse test-deg-selv- spørsmålene:

MyTask - trykk på ikonet for å

åpne

Forfatter: [Amendor](#)

Drøft

Hva kjennetegner kommunikasjonsstilen til en person med:

- et stort åpent felt?
- et stort blindt felt?
- et stort skjult felt?
- et stort ukjent felt?

Lag profiler

Hvordan ville Facebook-profilen til en fiktiv person som har en av disse kommunikasjonsstilene se ut? Lag en slik fiktiv profil, angi interesser, relasjoner, "likes" personen vil gi, og annen informasjon du tror personen ville ha gitt om seg selv. Hvordan ser denne personen ut? Prøv å finne et bilde.

Rollespill

Lag rollespill der personer med ulike kommunikasjonsstiler opptrer (for eksempel en med et stort åpent felt og en med et stort skjult felt, to med store skjulte felt og en med et stort åpent felt og en med et stort blindt felt). Framfør rollespillene og la de andre i klassen gjette hvilke kommunikasjonsstiler som er brukt. Diskuter hvordan situasjonene der det er dårlig kommunikasjon, kan snus til god kommunikasjon.

Drøft

1. Noen personer er svært åpne og byr på seg selv. Er dette alltid god kommunikasjon?
2. Hvordan kan vi lære å kommunisere godt gjennom modeller som Johari-vinduet?

Språkfunksjoner

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Språkfunksjoner \(82836\)](#)

Vi har tidligere i kapitlet drøftet tre ulike språkfunksjoner.

I en samtaleanalyse kan det være aktuelt å se om innleggene har (1) en ekspressiv funksjon: å uttrykke tanker, holdninger og følelser, eller (2) en referensiell funksjon: å si noe om verden, gjenstander og prosesser, eller (3) en mellommenneskelig funksjon: å utføre en språkhandling som uttrykker relasjoner til andre mennesker.

Oppgave Språkfunksjoner

Vi har tidligere drøftet tre ulike språkfunksjoner.

Finn hvilke av de tre nevnte språkfunksjonene som gjør seg gjeldende i en samtale som dere analyserer.

Språkhandlinger

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Språkhandlinger \(82839\)](#)

Vi har sett tidligere i dette kapitlet at man i pragmatikken er opptatt av språk som handling. Kommunikasjonen ses som en intensionell handling mellom aktører.

I kommunikasjonen ønsker en å uttrykke noe, påvirke, få en annen til å utføre en handling eller komme med respons.

Vi delte språkhandlingene inn i fem klasser etter hva som er deres kommunikative poeng: konstater, direktiver, kommissiver, ekspressiver og klassifiseringer. I samtaleanalysen kan en gjerne trekke inn disse synspunktene og se om replikkene kan klassifiseres i noen av disse klassene.

I eksemplet vårt kan vi se at første setning er en utsagnssetning som kan klassifiseres som et konstativ: «Vi skal se bilde av en russebuss – Sodomitten.»

Replikk 5: «Hvordan var russetida?» Og 7: «Var det ikke noen fest før det? Er det riktig?» er spørresetninger som kan klassifiseres som direktiver.

Replikk 2: «Jeg skal ikke gå inn på det.» er et kommissiv, JO legger premisser for fremtidig handling (som for øvrig ikke ble fulgt opp).

Replikk 12: «!Jøss!» er tydelig en ekspressiv, muligens også 11: «!Nei, det var den ikke (latter)..» siden den uttrykkes med emfatisk trykk og latter om kan skyldes en følelsestilstand.

Vi finner ikke klassifiseringer i denne samtalesekvensen.

Oppgave
Språkhandlinger

Finn eksempler på de fem språkhandlingene i en muntlig tekst som læreren velger ut for dere. Eventuelt kan du finne slike handlinger på Internett: Youtube eller andre steder.

Avslutningsmarkører

Avslutningsmarkører signaliserer at den som har tur vil avslutte samtalen. Ofte brukes ord som «okei», «ja vel», «vi snakkes», «vi holder kontakt». Den andre forstår da at det er tid for avskjed.

Fordypningsoppgaver

Bruk nedenstående oppgaver der dere kan bruke stoffet som er presentert i dette kapitlet. Kan utføres som individuelle oppgaver eller som gruppeoppgaver.

Fordypningsoppgave 1 Samtaleanalyse

Formål: Å trene på å bruke samtaleanalyse.

Problemstilling: Gjennomfør en samtaleanalyse av nedenstående utdrag av en dialog mellom tre jenter, Thea, Viktoria og Katrine, 15-16 år gamle fra Oslo vestkant (Hasund 2006:38). De er bestevenninner og sitter på rommet til Viktoria og prater, og Thea og Viktoria skal akkurat ta seg en røyk:

1. Thea: Unnskyld kan du åpne vinduet da?
2. Katrine: Ja, hvis jeg kan [få en]
3. Thea: [Nå tar] vi [en sigg.]
4. Viktoria: [Jeg har ikke (utyd)] til å gi bort, jeg har akkurat, eh hør da jeg har tatt den av mamma.
5. Katrine: Åja.
6. Viktoria: Kan jeg få jakken min? [Jeg tok ikke]
7. Katrine: [Jeg har ingen jeg] skjønner du.
8. Viktoria: Nei, men du [kan få et trekk av meg.]
9. Thea [Du kan få av meg.]
10. Katrine: Å herlig, eller hva mener du da Thea?
11. Thea: Da kan du få av meg.
12. Katrine: Okei. Takk. (latter) Thea og jeg misforstod hverandre en annen gang nemlig.
13. Thea: nemlig.
14. Viktoria: Hallo, kunne du gi meg jakken min? (...)
15. Thea: Kan jeg si noe til dere som er ganske personlig egentlig?
16. Katrine: [Ja.]
17. Viktoria: [Ja.]
18. Thea: for at, nå må dere skjønne meg rett, lissom,
19. Viktoria: M-m
20. Thea: skjønn meg rett [som]
21. Katrine: [Misforstå] meg rett.
22. Viktoria: [Ja]
23. Thea: Misforstå meg rett [lisssom.]
24. Katrine: [Okei.]
25. Viktoria: Ja.
26. Thea: M-m. Jeg vet ikke hvordan jeg skal si det. Ikke sant, d-dere vet hvor glad jeg er i Tom, ikke sant?
27. Viktoria: M-m.
28. Katrine: M-m.
29. Thea: At jeg klarer meg ikke uten han lissom. Hvis du skjønner hva jeg mener?
30. Katrine: Du eh har litt følelser for Håvard?
31. Thea: Ja. <fortvilet>Faen!</>
32. Viktoria: (latter)

Drøfting: Drøft samtaleemne, replikker og respons, tilbakemeldingssignaler, kulturell bakgrunn, ordvalg, turtaking, overlapping, evt. reparasjon, språkhandlingssekvenser, pauser osv.

Metode: Bruk begreper og analyseredskaper som er presentert i dette kapitlet.

Fordypningsoppgave 2 Samtaleanalyse

Formål: Å trene på å bruke samtaleanalyse.

Problemstilling: Gjennomfør en samtaleanalyse av nedenstående utdrag av en dialog mellom tre gutter, Ronny, Oddbjørn og Chuma, 17-18 år gamle fra Oslo østkant (Hasund 2006:44). Chuma sier ikke noe i dette utdraget, men er til stede og blir snakket om i de første replikkene. De sitter i et tomt klasserom, er med på et forskningsoppdrag der de bare skal snakke med hverandre. Derfor har de fått hver sitt informantnummer som Ronny kommenterer i første replikk:

1. Ronny: <proper>Jævla bønder!</> (latter) <snakker til mikrofonen>Det var informant femogtjue som <leende>snakka faktisk.</> (latter)
2. Oddbjørn: (latter) Ja. Står borti her. Han er fra Malaysia=, eller delvis da, han er kvart malaysisk og så er han halv afghansk e=h mynde. (latter)
3. Ronny: Jeg gle- jeg gle- (latter)
4. Oddbjørn: <leende>Og så er'n</>(utyd)
5. Ronny: Og resten er atlantehavsk-
6. Oddbjørn: A-atlanterhavskrabbe og puddel. Han ser helt jævlig dust ut.
7. Ronny: Ja. (latter)
8. Oddbjørn: Vi liker'n, han er koselig.

9. Ronny:<tilgjort?>Han er koselig.</>
10. Oddbjørn: Ja. Han pleier å gjøre det vi ber'n om.
11. Ronny: Han dreper bare en gang i uka.
12. Oddbjørn: (latter)
13. Ronny: (latter)
14. Oddbjørn: Er litt lei av håret hans da. Men= det= det= det skal vel kanskje ikke jeg snakke om, siden jeg var hos frisøren i går.
15. Ronny (latter) Jeg begynte å lure når det derre bomba horehuset kom gjennom døra asså,
16. Oddbjørn: Ja.
17. Ronny: Fy faen bare <utrop>e=y!</>
18. Oddbjørn: Hvem var det ellers?
19. Ronny: Det var deg.
20. Oddbjørn: Hva har skjedd?
21. Ronny: Skj-skjønte at det var deg men e=h, så bare hue ditt så ut som det hadde vært gjennom krigen.
22. Oddbjørn: M=m. Hva trur du skjer hvis jeg trykker på !de=n fine rød knappen som det står battery check på?
23. Ronny: Da= sprenger hele dritten.
24. Oddbjørn: Da gjør jeg'kke det.
25. Ronny: Nei. Takk. Jeg vil gjerne beholde trynet mitt til nyttårsaften. (...)
26. Oddbjørn: Ja, (latter) jeg syns det. (pause) Det er ingenting morsomt
27. Ronny: (latter)
28. Oddbjørn: å ta seg til her da, vi sitter bare her og snakker
29. Ronny: (utyd)
30. Oddbjørn: Det pleier egentlig vi aldri å gjøre. Bare sitte å snakke (utyd)
31. Ronny: Vi pleier å banke noen og sånn da.
32. Oddbjørn: Vi pleier å banke de og så pleier vi å sitte på t-banen og= tisse på gamle damer. Ellers så pleier vi å sitte i kantina og bare= schlæfe'n og kaste= kritt på lærere og sånn.
33. Ronny: ja, Ellers så går vi alltid rundt og banner eh men vi kan'kke gjøre det nå som det er kassett ikke sant? (latter)
34. Oddbjørn: Nei, kassett vet du.

Drøfting: Drøft samtaleemne, replikker og respons, tilbakemeldingssignaler, kultur, ordvalg, turtaking, overlapping, evt. reparasjon, språkhandlingssekvenser, pauser osv.

Metode: Bruk begreper og analyseredskaper som er presentert i dette kapitlet.

Fordypningsoppgave 3 Samtaleanalyse

Formål: Å trenere på å bruke samtaleanalyse.

Problemstilling: Gjennomfør en samtaleanalyse av en klassesamtale eller velg en samtalesekvens fra en film eller et TV-program, for eksempel en samtale med Alexander Rybak.

Drøfting: Drøft det som er aktuelt av følgende temaer: samtaleemne, replikker og respons, tilbakemeldingssignaler, kultur, ordvalg, turtaking, overlapping, evt. reparasjon, språkhandlingssekvenser, pauser osv.

Metode: Bruk begreper og analyseredskaper som er presentert i dette kapitlet.

Litteraturliste

- Glomnes, Eli. 2001. Alt jeg kan si. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Hasund, Ingrid Kristine. 2006. Ungdomsspråk. Bergen: Fagbokforlaget.
- Manne, Gerd og Hazel Helleland. 1991. Kommunikasjon i språkundervisningen. Oslo: Fag og kultur.
- Svennevig, Jan. 2009. Språklig samhandling: innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse. 2. utgave. Oslo: Cappelen akademisk forlag.

Studiet av kommunikasjon og samhandling

Studiet av kommunikasjon og samhandling - innledning

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes
[Studiet av kommunikasjon og samhandling \(82840\)](#)

I denne siste delen av kurset skal vi lage et oppsett og gi råd for hvordan en kan gå frem for å samle inn datamateriale for analyse av ulike kommunikasjonssituasjoner, spesielt samtale.

Læreplanen i kommunikasjon og kultur 3 krever generelt at man analyserer og drøfter, men disse målene er særlig sentrale:

undersøkelse

intervju

observasjon

presentasjon

- analysere språklige mønstre og samtaleformer i kommunikative aktiviteter i ulike situasjoner
- samle inn et datamateriale fra autentiske kommunikasjonssituasjoner og presentere muntlig en analyse av det
- gjennomføre en presentasjon om kulturell identitet og/eller kulturforskjeller

Hva skal jeg undersøke og hvordan skal jeg gå fram?

«Før jeg ved, hva jeg skal undersøge, kan jeg ikke vide, hvordan jeg skal gjøre det» Jette Fog, 1979, sitert fra (Holme og Solvang 1996:72)

Kommunikasjon og samhandling er så komplekst og variert at det er vanskelig å lage en «oppskrift» som kan gjelde i alle situasjoner. Vi skal allikevel gjøre et forsøk.

I fordypningsoppgavene, som har etterfulgt hver del i denne fremstilingen, har vi allerede sett et eksempel på en fremgangsmåte for å samle inn data og drøfte det i lyset av ulike teorier. Vi har brukt følgende oppsett:

[Formål og problemstilling](#)

[Avgrensning](#)

[Presisering](#)

[Gjennomførbarhet](#)

[Metode](#)

[Valg av metode](#)

(Her finner du artikler om intervju og observasjon)

[Dokumentasjon](#)

[Drøfting og analyse](#)

(Her finner du artikler om analyse av politiske og andre taler)

[Presentasjon](#)

Formål

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Formål og problemstilling \(82841\)](#)

Skal vi analysere en kommunikasjonssituasjon eller en samtale, skal vi finne nye ting og sette navn på det. Da må vi vite hva vi vil, hva vi skal finne, hva vi har funnet og kunne rapportere tilbake om hva vi har funnet.

Columbus

«Da Columbus reiste vest over havet, visste han ikke hvor han skulle; da han kom frem, visste han ikke hvor han var; da han kom hjem, visste han ikke hvor han hadde vært.» (Sitat av ukjent opphav.)

Slik kan det gå også for andre oppdagelsesreisende. En analyse av en kommunikasjonssituasjon eller en samtale er på mange måter å sammenlikne med en oppdagelsesreise.

Det er nyttig å ha et formål.

Samtale

- Skal vi analysere en samtale?
- Er det en kommunikasjonssituasjon som innebærer ulike kulturelle tilhørigheter?
- Er kulturell identitet et tema?
- Er det pragmatikken – språket i bruk - som er i fokus?
- Eller er det ulike medier?
- Språklige eller ikke-språklige uttrykksformer?

Når man har klart for seg hva man ønsker å studere, kan man gå til neste skritt: formulere problemstillingen.

Problemstilling

"Jeg vil studere kulturforskjeller!"

Mange elever som tar dette kurset, synes at det er spennende å finne ut litt om kulturelle forskjeller og kommer til læreren med slike idéer. Men denne problemstillingen er helt umulig å følge opp slik som den står. For å komme videre med en slik problemstilling, må man «ta noen grep», som det heter. Vi skal gi noen konkrete tips.

[Avgrensning](#)

[Presisering](#)

[Gjennomførbarhet](#)

Problemstilling

Avgrensning

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Avgrensning \(82843\)](#)

Skal vi studere kommunikasjon og samhandlinger, er det viktig å foreta en avgrensning. Kulturforskjeller er et meget vidt begrep. Det omfatter forskjeller mellom Norge og Kina, østlandet og vestlandet, lege- og pasientkultur, lærer og elev, fastboende og innflyttere, gutter og jenter og ulike aldersgrupper.

Kulturbegrepet

Kulturbegrepet kan også brukes beskrivende om noe som karakteriserer en gruppe, eller dynamisk - vår stadige nyfortolkning av situasjonen i møte med andre.

Hva vil vi utforske?

Hva er det egentlig vi vil utforske? Her må vi gjøre valg. Det kan da være lurt å se på hva vi har muligheter for å finne noe ut av i løpet av den tiden vi har til rådighet. Vi har neppe mulighet til å dra til Kina og lære oss kinesisk for å forstå hvordan kinesere tenker og snakker. Her følger noen forslag:

Minoriteter i klassen

Men vi har kanskje noen etniske minoriteter i klassen, eller kanskje du selv tilhører en minoritet? Da kan vi for eksempel planlegge et gruppearbeid der de ulike elevene sammen kan bidra med noe fra sin egen bakgrunn i et felles opplegg som kan presenteres for klassen.

Hilseskikker

Vi kan søke noen temaer på Internett som det kan være morsomt å arbeide med. For eksempel kan vi finne ut hvordan folk fra ulike land hilser på hverandre. Hva sier de? Hvordan oppfører de seg? Tar de hverandre i hånden? Setter de håndflatene mot hverandre? Eller bukker de? Hvem bukker de for? Skal de berøre hverandre, eller skal kroppskontakt unngås? Hvilke ideer ligger bak de ytre skikkene?

Kleskultur og mattradisjoner

Er kleskultur og møter et tema? Matkultur? Spisesikker? Hvor finner vi stoff om det? Kan vi foreta observasjoner i klassen eller i samfunnet omkring?

Musikk og musikkformer

Musikk og musikkformer er også et spennende felt. Sang, rytmer, dans og bevegelse. Hvordan er det med berøring eller ikke-berøring?

Religiøse tradisjoner

Forholdet til religion og livssyn er et vidt tema som er sentralt i forhold til kultur og kommunikasjon. Her kan det være spennende tema å utforske videre, for eksempel ulike ritualer i forbindelse med livsfasene: barnedåp, konfirmasjon, inngåelse av ekteskap/partnerskap, sykdom og helbredelse, død og begravelse. Kanskje vil vi utforske religiøse klesdrakter?

Barneoppdragelse

Barneoppdragelse i ulike kulturer kan være et tema. Hvilken plass har ungdom i familien? I storfamilien? Hva er likt og hva er forskjellig? Hvordan skjer endringer?

Se dette filmklippet for å finne noen innfallsvinkler.

Kulturforskjell og barneoppdragelse / video
<http://ndla.no/nb/node/85889>

Analyse av film eller TV-program

Er analyse av en film eller et fjernsynsprogram et aktuelt studietema? Hvilken film og hvilket program vil vi se nærmere på?

Samtaleanalyse

Kanskje vil vi foreta en samtaleanalyse? Kan det være en ide å ta opp en samtale og analysere hva som sies? Eller kanskje lage en film? Film er et flott redskap for å studere både verbal og ikke-verbal kommunikasjon.

Kommunikasjon mellom ulike generasjoner

Kommunikasjon mellom eldre og yngre mennesker kan være et tema. Men også her må det foretas en avgrensning. Hvilke eldre? Hvilke yngre mennesker? I hvilke situasjoner?

Hvordan begynne?

Klesskikker

Mattradisjoner

Religiøse skikker

Musikktradisjoner

barneoppdragelse

Hilseskikker

Innenfor fagfeltet kommunikasjon og kultur er det et vell av ideer å velge mellom. Men vi må avgrense hva vi vil studere, analysere og presentere. Avgrensingen er kanskje det viktigste «grepet» en må gjøre for å komme i mål med oppgaven.

Det kan være god hjelp å starte med en idémyldring i en gruppe, diskutere hva som er gjennomførbart, hvilke ressurser vi har og hvordan vi skal gå frem.

Det er også alltid lurt å formulere på papir de ideene vi kommer frem til, de avgrensingene vi må gjøre, og de kildene vi kan bygge på, osv.

Presisering

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Presisering \(82844\)](#)

Mens vi arbeider med problemstilingen og kommunikasjon og samhandling, kan vi også forsøke å presisere hva vi egentlig vil. Det er en videreføring av avgrensningen.

Gutter hilser i ulike kulturer

Et eksempel på en avgrensning og presisering av problemstillingen

I stedet for å studere «Hilseskikker i forskjellige kulturer», kan vi avgrense problemstillingen ytterligere til «Norske og pakistanske hilseskikker».

Da kan det være lurt å formulere deltemaer som for eksempel:

- Hvordan hilser norsk og pakistansk ungdom på jevnaldrede?
- Hvordan hilser de på eldre?
- Er det forskjell på hvordan menn og kvinner hilser på personer av samme kjønn, motsatt kjønn?
- Hva uttrykkes verbalt? Hva uttrykkes ikke-verbalt?
- Hva er vanlige samtaleemner når man møter kjente, når man møter fremmede, personer av samme kjønn, motsatt kjønn, osv.
- Kan vi foreta en samtaleanalyse i forbindelse med hilseritualer?

Jo mer konkret vi kan formulere problemstillingen, og jo mer avgrenset og presis den blir, jo lettere blir det å gjennomføre datainnsamling, analyse og presentasjon.

På bakgrunn av det vi har gjennomgått nå i denne og foregående artikler under temaet kommunikasjon og samhandling, kan vi oppsummere:

PROBLEMSTILLING

«Vi vil presentere noe om kulturforskjeller.»

AVGRENSNING

«Vi vil velge å presentere noe om hilseskikker i ulike kulturer»

PRESISERING

«Vi vil se nærmere på norske og pakistanske hilseskikker»

NY PRESISERT PROBLEMSTILLING: HOVEDTEMA

«Norske og pakistanske hilseskikker»

DELTEMA

Hvordan hilser ulike aldersgrupper på hverandre?

Vi kan for eksempel sette opp en tabell som presiserer det vi vil finne noe ut om. Eventuelt kan vi velge bare noen av kategoriene og droppe de andre. Da bør vi gi en begrunnelse for våre valg.

Kategorier	Norge	Pakistan
Barn i forhold til barn?		
Barn i forhold til voksne?		
Ungdom: Gutter, Jenter? I forhold til yngre? Jevnaldrende? Voksne? Eldre? Kjønn?		
Voksne: Menn, Kvinner? I forhold til barn? Ungdom? Eldre? Kjønn?		
Eldre: Ovenfor jevnaldrende? Yngre, Ungdom?		

Fra en vag ugjennomførbar problemstilling til konkrete gjennomførbare problemstillinger

Det kan kanskje være en idé å ta opp en film fra ulike hilsesituasjoner. Da kan man også registrere verbal og ikke-verbal kommunikasjon. Samtalen kan transkriberes slik som vi så eksempel på i delen om språk og samtaleanalyse . Deretter kan vi foreta en samtaleanalyse.

I en samtaleanalyse kan en for eksempel bruke analyseverktøyet som vi også presenterte i delen om språk og samtaleanalyse, for eksempel: emne, replikk og respons, tilbakemeldingssignaler, kulturelle variasjoner, ordvalg, turtaking, overlapping og andre aktuelle tema.

Gjennomførbarhet

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Gjennomførbarhet \(82845\)](#)

Et viktig spørsmål en må stille seg når en skal gjennomføre en studie, eller en analyse, er hva som er gjennomførbart innenfor det tidsrom dere har til rådighet.

Hvordan skal vi gjennomføre studien?

Allerede når vi formulerer problemstillingen må vi også tenke på hvordan studiet skal gjennomføres. Kan vi få svar på spørsmålene ved å gjøre:

- Observasjoner?
- Samtaler?
- Datainnsamling i klassen?
- Må vi ut i felten?
- Må vi oppsøke bestemte målgrupper?
- Må vi gjøre avtaler med bedrifter, organisasjoner eller andre for å få anledning til å gjennomføre studien og finne svar på problemstillingene?
- Hvor lang tid vil det ta å få tillatelse til å komme inn i de instansene vi vil utforske?
- Kan arbeidet gjennomføres ved datainnsamling på nettet?
- Må vi låne bøker på biblioteket?
- Må vi foreta innsamling av annen litteratur, tidskriftartikler eller aviser og magasiner?
- Skal vi se på filmer eller lytte til musikk?
- Er det ventetid på bøker og filmer som vi trenger? Eller kan vi få sakene straks?

Slike vurderinger kan være viktige for å vurdere gjennomførbarhet innenfor det tidsrommet vi har til rådighet.

Oppgave

I løpet av denne delen om kommunikasjon og samhandling skal dere gjennomføre en oppgave trinn for trinn. Oppgaven egner seg best som gruppearbeid i klassen.

- Begynn med det som står i ovenstående avsnitt.
- Bruk «oppeskriften»: formål, problemstilling, avgrensning, presisering, gjennomførbarhet.
- Dere kan begynne med en «idémyldring»: hva skal dere drøfte? En kommunikasjonssituasjon som innebærer kultur? En tekst? En

samtale? En film? En utstilling? Musikk og ungdom? Moter?

- Dere bør fordele deltemaer som de ulike medlemmene i gruppen skal arbeide med.
- Tenk også på at resultatet av undersøkelsen til slutt skal presenteres for klassen.

Etter å ha lest neste avsnitt om metode skal dere trekke inn det som står der og arbeide videre med samme oppgave.

Metode

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Metode \(82849\)](#)

Hvordan skal vi gå frem for å samle materiale til drøfting av problemstillingen? Vi trenger en metode, eller en kombinasjon av flere metoder.

Å samle inn data

I kompetansemålene i forhold til kommunikasjon står det:

- analysere språklige mønstre og samtaleformer i kommunikative aktiviteter i ulike situasjoner
- samle inn et datamateriale fra autentiske kommunikasjonssituasjoner og presentere muntlig en analyse av det

«Datainnsamling» er et misvisende ord. Data som vi skal bruke til oppgaven, ligger ikke klar til å «samles inn». Faktisk må vi «konstruere» data (Fossåskaret, Fuglestad, og Aase 1997:34-35). Det er derfor det er så viktig å ha en klar, avgrenset og presisert problemstilling. Når vi vet hva vi vil, så er det lettere å finne frem til hva vi trenger for å løse oppgaven.

Samtaleanalyse

Samtaler

Dersom vi skal foreta en samtaleanalyse, må vi finne frem til en samtale som eigner seg for analyse, og som vil bidra til å gi et svar på problemstillingen vi har formulert. Vi må også tenke på hvordan dataene skal samles inn.

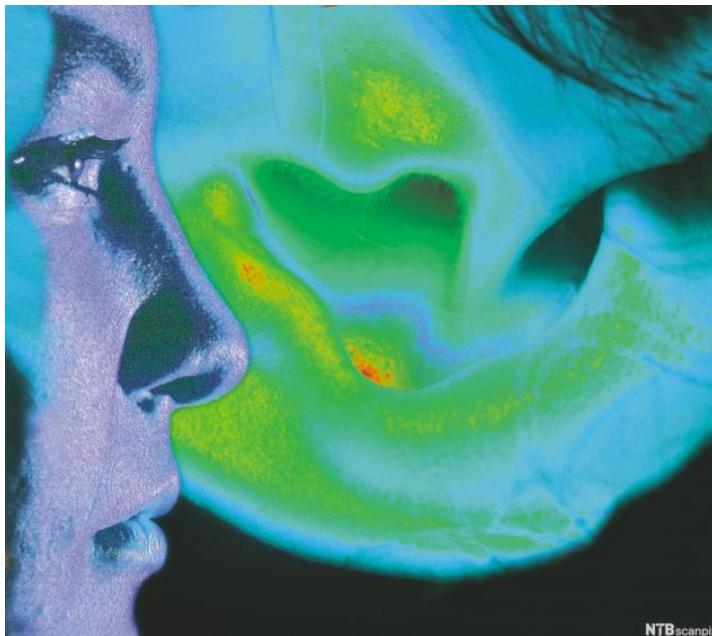
- Skal vi lage en film?
- Gjøre et lydopptak?
- Foreta en observasjon av en naturlig samtale?
- Eller skal vi bruke en film som allerede er laget og foreta en analyse av den eller enkelte sekvenser i filmen?

Dersom vi skal analysere en samtale, må vi vurdere om den skal være helt åpen eller om vi skal gi samtalepartnerne et konkret tema de skal samtale om? Skal samtalen transkriberes – dvs. skrive ned med kodene som er introdusert i forrige del, for nærmere analyse?

Dersom vi skal foreta en samtaleanalyse, må vi også tenke over hva slags data vi er ute etter.

- Skal vi studere både verbal og ikke-verbal kommunikasjon?
- Er det f. eks. ordvalg som er i sentrum, symmetri, maktsignaler, språkfunksjoner eller tilbakemeldingssignaler, turtaking og overlapping?
- Er det kroppsspråket: mimikk, gester, kroppsholdning?
- Er det paralingvistiske signaler, slik som for eksempel stemmebruk, tonehøyde, lydstyrke, rytme og bruk av pauser?

Fortolkning av det vi observerer

Person som observerer og tolker

Å samle inn data betyr å sette ord på de observasjoner vi gjør. Vi må finne passende begreper som kan brukes i forhold til teorier og målsetting for studien. Data skapes gjennom en fortolkende prosess. Vi tolker våre observasjoner. Vi må finne begreper og formuleringer ut fra det vi studerer. Vi må sette navn på det vi observerer. «Data er begrepsfestet observasjon» (Fossåskaret, Fuglestad, og Aase 1997:35).

Vi ser det vi vil se. Det betyr at vi hele tiden gjør et utvalg av den informasjonsstrømmen som finnes i våre observasjoner. Vi har tidligere sagt at vi «konstruerer» virkeligheten. Forskeren tilskriver mening til sine observasjoner (ut fra sin referanseramme). Fortolkninger å «produsere mening». Det er slik vi «produserer» data.

Valg av metode

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Valg av metode \(82850\)](#)

Formålet og problemstillingen vil være viktig ved valg av metode for datainnsamling (Holme og Solvang 1996). Når vi studerer kommunikasjon og samhandling, hvilken metode er det best å bruke - den kvantitative eller kvalitative?

Kvantitative metoder

The image shows an old document from 1769 titled "Tabel 2. Samlet Folketellingens 15 dekkesel 1769 overvist antall". The document is handwritten and lists population counts for different districts. The left side of the table lists districts under "Vardedeler" and "Takke-mengde". The right side lists districts under "Sundedeler" and "Takke-mengde". The data includes figures for cities like Christiania, Trondheim, and Bergen, as well as rural areas like Telemark and Buskerud. The document is written in Norwegian and is a historical record of the 1769 census.

Vardedeler.	Takke-mengde.	Sundedeler.	Takke-mengde.
5 Røget	783618	Byene előloris	32612
Røget Landdistrikt	654366	Kristiania	12869
Røget by og 14 distrikter	69252	Hamar	13785
6 Lofoten	196089	Bergen	9136
Hadsel	104547	Groningen	-
Hamar	137316	Fosen	-
Nordland	130758	Sunnmøya	-
Bærum	105338	Sørlandet	-
Bjørnafjorden	59874	Østlandet	-
Terne	743618	Salten	-
Almene riket Gamle marken	43		

Folketellingen fra 1769 er et eksempel på kvantitativ metode

Dersom en ønsker et overblikk for å gjøre sammenligninger, kan **kvantitative metoder** være til hjelp.

Telling og måling er vanlige kvantitative metoder. Det kan for eksempel gjøres med en spørreundersøkelse. Resultatet av forskningen vil være tall, gjerne fremstilt i tabeller, grafer og statistikker.

Kvalitative metoder

Intervju er et eksempel på en kvalitativ metode

Vi skal her ikke drøfte nærmere slike metoder, siden det for vårt formål oftest vil være mer relevant å bruk **kvalitative metoder**. En kvalitativ metode er en metode for å innhente data hvor man istedenfor å undersøke et stort antall forekomster av et fenomen, koncentrerer seg om færre forekomster som man til gjengjeld undersøker grundigere og dypere.

Vanlige kvalitative metoder er intervjuer, observasjon, deltakende observasjon, tekstanalyse, samtale- og diskursanalyse. Med begrepet tekstanalyse kan vi her tenke på det utvidete tekstbegrep som omfatter ord, bilder og lyd. Vi kan altså undersøke dokumenter, foto, filmer, lyd og musikk som allerede foreligger, eller vi kan gjøre et feltarbeid for å samle data. En undersøkelse kan godt gjennomføres som et grupperarbeid. Det er da viktig å fordele oppgaver til alle deltakerne.

Under et feltarbeid må vi delta i den gruppen av mennesker vi skal undersøke, for eksempel ved observasjon, deltakende observasjon eller intervju. Formålet må være å samle inn dokumentasjon som kan brukes i en senere analyse.

En kvalitativ metode vil, i motsetning til en kvantitativ metode, kjennetegnes ved nærhet til forskningsobjektet. Forskeren kommer nær de personer, eller de tekster han eller hun vil studere. Under et individuelt intervju kommer man svært tett inn på den som intervjues. Under et gruppeintervju spiller sosiale relasjoner innen gruppen en rolle. Observasjoner og dokumentanalyse kan øke avstanden til kilden for opplysningene.

Intervju

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Intervju \(82852\)](#)

Vi skal studere kommunikasjon og samhandling. Intervju, eller dybdeintervju, som det ofte kalles, er en veldig vanlig metode å bruke i kulturanalyse.

Intervjuet kan være med en person eller en gruppe, eller flere personer. Det kan være et helt ustrukturert intervju, der forskeren og intervjuobjektet prater om løst og fast. Men mest vanlig er det at forskeren ønsker å spørre om intervjuobjektets erfaring vedrørende en spesiell sak. Da bruker man et semi-strukturert (halv-strukturert) intervju, der en har notert enkelte punkter en ønsker svar på.

Intervjueren bør forberede seg godt. Til jobbintervjuer er det også viktig av intervjuobjektet gjør litt forarbeide. Se filmklippet fra et fingert jobbintervju som kanskje ikke ender slik man skulle forvente.

Jobbintervju / video
<http://ndla.no/nb/node/85913>

I en kulturanalyse søker vi ofte forklaringer på noe man har funnet ut for eksempel i en spørreundersøkelse. Da er et dybdeintervju aktuelt.

Eksempel

Dersom man med en spørreundersøkelse har funnet ut at ungdom i dag røyker mindre enn før, kan man bruke dybdeintervjuer for å finne forklaringer på hvorfor ungdom røyker mindre.

Oppgaver

Intervju med Foo Fighters

I dette portrettet av Foo Fighters har programskaperen benyttet gruppe- og dybdeintervju. Se intervjuet og tenk over hvordan du utfører et dybdeintervju for å belyse sentrale problemstillinger. Hvordan har programskaperen gått fram? I hvilken grad lykkes dette?

Foo Fighters / video
<http://ndla.no/nb/node/85956>

Intervju med Ingvar Ambjørnsen

Les dette portrettintervjuet som er gjort av forfatteren Ingvar Ambjørnsen. Hvordan har artikkelforfatteren brukt dybdeintervju for å lage portrettet? I hvilken grad lykkes han?

[Portrettintervju - eksempel](#)

[Les mer](#)

[Praktiske råd om intervju](#)

[Intervjuguide](#)

[Intervjuteknikk](#)

Intervjuguide

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Intervjuguide \(82853\)](#)

Skal man studere kommunikasjon og samhandling nærmere, er intervjugemetoden vanlig. Vi anbefaler at du utarbeider en intervjuguide som skisserer de spørsmålene du vil ha svar på.

Man behøver ikke å følge intervjuguiden til punkt og prikke, det kan også godt hende at intervjuobjektet kommer med synspunkter i en annen rekkefølge enn man hadde tenkt, eller at enkelte svar åpner for nye spørsmål. Men det kan være viktig at en i løpet av intervjuet får dekket de områdene som er tatt med i intervjuguiden.

Forslag til emne

Musikk, identitet og ungdomskultur.

Formål

Formålet med prosjektet er å undersøke hvordan musikk inngår i unges identitet i hverdagen.

Introduksjon

Fortell hva det er du gjerne vil vite noe om. For eksempel: - Jeg er interessert i å høre hva musikk betyr for deg i hverdagen.

Intervjutemaer:

Musikkforbruk

Når hører du på musikk? Går du på konserter? Hører du musikk hjemme? Laster du ned musikk fra nettet - hvordan?

Ditt forhold til musikk

Har du selv spilt musikk? Hvilke instrumenter? Har du sunget? Liker du selv å synge? Synger du i kor? Kunne du tenke deg å opptre med musikk?

Er musikk sosialt?

Hvem hører du musikk sammen med? Er det en type musikk som du liker best å høre alene?

Er det noen musikk som både du og din familie liker?

Musikksmak

Kunne du bli venn eller kjæreste med en som har en helt annen musikksmak? Kan en bidra til at venner lærer å like annen type musikk? Kan man se på folk hvilken musikksmak de har?

Identitet

Hvor viktig er musikken for deg? Vil du si at den er en del av deg? Hvor mye er du påvirket av andre?

Man kan ikke generalisere ut fra et enkelt intervju. Men hvis man møter bestemte holdninger eller verdier i et slikt intervju, så betyr det at de finnes. Dersom man for eksempel har funnet ut at ungdoms musikksmak er mer variert enn en hadde trodd i utgangspunktet, kan en lage spørreundersøkelser for å finne ut hvor utbredt ulike musikkformer er blant ungdommen. Da er man over på en kvantitativ metode.

Skjemaer for en spørreundersøkelse må som regel forenkles for å kunne sendes ut til mange på en gang. Da får man ikke frem individuelle variasjoner. Men man kan for eksempel gjennomføre dybdeintervjuer for å undersøke hvorfor de ulike ungdommene foretrekker den bestemte typen musikk. En kvantitativ metode kan altså suppleres av en kvalitativ metode og omvendt.

Eksempel på intervju med musikkgruppe

Foo Fighters / video
<http://ndla.no/nb/node/85956>

Intervjuteknikk

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Intervjuteknikk \(82855\)](#)

Vi ser på temaet kommunikasjon og samhandling i forhold til intervjuemetoden. Hvem skal man intervjuer? Hvordan skal det gjennomføres? Hva skal man gjøre med notatene eller opptakene etterpå? Skal flere jobbe sammen? Hvordan skal oppgavene fordeles?

Individuelle intervjuer

Man kan spørre folk man kjenner, men en risikerer da at svaret blir farget av den andres relasjoner til den som spør. For å få et mer nyansert svar kan man spørre ukjente mennesker. Man kan for eksempel ta en ringerunde.

Gruppeintervjuer

Det går også an å samle en gruppe ut fra bestemte kriterier, for eksempel: alder, musikksmak og kjønn. Fordelen ved å intervju en gruppe er at de som kjenner hverandre er trygge på hverandre og utøver litt sosial kontroll på hverandre. Man kan ikke si noe man ikke pleier å si, for da vil andre i gruppen reagere. Ulemplen kan være at det kan være enkelte emner som deltakerne ikke vil snakke om når det er andre til stede.

Telefonintervju

Dette er en mulighet, men mange liker ikke å bli oppringt av ukjente folk som vil spørre om ting de ikke er oppatt av. Det er også mange som har registrert seg i Brønnøysund-registeret for ikke å bli oppringt av markedsførere. De kan lett bli irritert selv om du ikke ønsker å selge noe til dem.

Bruk av notatblokk eller lydopptaker

Det kan brukes en notatblokk eller en lydopptaker under intervjuet. Dersom man bruker en lydopptaker, bør man spørre på forhånd om det er greit for den som blir intervjuet. Du kan for eksempel love at opptaket blir slettet etter at undersøkelsen er gjennomført. Alle har rett til å få opplyst hva undersøkelsen går ut på og hva som skal skje med notatene etterpå.

Kombinasjon av intervju og andre metoder

Et intervju kan kombineres med andre mer handlingspregede tiltak. Man kan for eksempel ha med bilder som man ber vedkommende kommentere, eller en bunke med CD-er der intervjuobjektet kan plukke ut musikk som han eller hun liker, osv.

Anonymisering

Uansett om folk ber om det eller ei, er det en god regel å anonymisere opptakene eller notatene. Dette har med personvern å gjøre. Man kan aldri vite om den som blir intervjuet blir landskjent sju år senere. Da kan sladderspaltene finne frem til private eller politiske historier som kan svepte personen. Det er bare du, og eventuelt de du jobber sammen med, som får høre de originale opptakene som slettes etterpå.

Skal intervjuet skrives ut etterpå?

Det er vanlig å skrive intervjuet ut etterpå. Men det er meget tidkrevende. Det kan ta 5-6 timer å

Telefonintervju

Intervju med skuespilleren

Faye Dunaway

Flere tips om
intervjuteknikk

NrK skole har tips

[De gode
spørsmålene](#)

Siri Knudsen fra
Lydverket og
Popsalongen har tips
om gode spørsmål

skrive ut en times intervju. Det kan være nyttig å høre gjennom intervjuet først, og så skrive ut det som er interessant for den oppgaven man skal forsøke å si noe om. Man kan for eksempel velge bare å skrive ut utvalgte sekvenser og notere ned mer generelle inntrykk fra intervjuet.

Dersom det dreier seg om opptak av en samtale som siden skal analyseres, må den skrives ut med de transkripsjonskodene som vi omtalte i delen om samtaleanalyse. De viser tilbakemeldingssignaler, overlapping, turtaking osv.

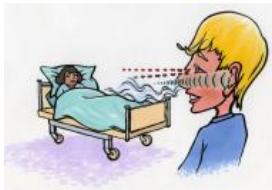

Siri Knudsen

[Tips til spørsmål](#)

Observasjon

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes
[Observasjon \(82857\)](#)

Observasjon er en mye brukt metode innen samfunns- og kommunikasjonsforskning. Det er oftest ønskelig at den som vil observere gjør seg kjent for gruppen som skal observeres og at disse gir sitt samtykke til at observatøren er til stede. Derfor er det på sin plass å presentere seg og fortelle hvilket formål en har med observasjonen.

Sitat

Den sanne oppdagelsesreise består ikke i å finne nye landskaper, men i å se med nye øyne.

Marcel Proust

Etablere tillit

Dersom man skal få utbytte av en slik observasjon, kan det være viktig å ha oppnådd tillit i den gruppen en skal arbeide blant. Det kan ta tid å bli kjent og akseptert. Det kan ofte være en snarvei dersom en blir introdusert av en som kjenner gruppen og allerede har den tillit i gruppen som er forutsetningen for en meningsfylt tilstedeværelse.

Når tillitsforholdet er etablert, kan en fritt bevege seg rundt, observere og stille spørsmål til medlemmer av gruppen. Også her kan en ta notater for senere bruk, hvis det er relevant. Dersom man for eksempel skal studere oppførselen i en barnehage, kan også videoopptak være relevant. Man kan også velge å følge bestemte barn i løpet av dagen.

Lydopptak og film

Observasjon med lydopptak kan være en fin metode dersom vi skal ta opp en samtale som etterpå skal transkriberes og analyseres. Ved at du noterer, eller filmer kroppsspråket under samtalen, kan dette trekkes inn i analysen. Likeså tilbakemeldingssignaler, overlapping osv. Dersom du trenger å repetere hva dette er, se artikler om samtaleanalyse, bl.a. [Transkripsjonssymboler](#)

Deltakende observasjon

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Deltakende observasjon \(82858\)](#)

En vanlig metode i sosialantropologisk forskning er deltagende observasjon. Det er en videreføring av observasjon som er beskrevet under "Observasjon".

Feltarbeid

Dersom man vil komme «på innsiden» av en kultur, kan det være nyttig å delta i aktiviteter og arbeid som mennesker i kulturen er engasjert i. Denne typen forskning kalles ofte feltarbeid og kan kombineres med andre metoder, som for eksempel intervju.

På samme måte som ved intervju, er det viktig at en selv har avklart hva det er en vil få kunnskap om ved å delta i kulturen. Målet er ofte å ikke skille seg nevneverdig ut fra de man observerer, derfor bør en kle seg mest mulig på samme måte og delta sosialt i samtale og diskusjoner og ta i bruk de samme redskapene som deltakerne bruker.

Notater, film og assistent/tolk

Også her kan det være aktuelt å ta i bruk notater, kamera eller filmoptak for å dokumentere det som observeres. Dersom man deltar i en gruppe der man heller ikke kjenner språket, er det ganske vanlig å skaffe seg en feltassistent og tolk som kan oversette både språklige og kulturelle koder.

Klar for feltarbeid av et hvert slag

Det er lurt å ta notater

I noen tilfeller er det nødvendig med tolk

Dokumentasjon

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes
[Dokumentasjon \(82859\)](#)

Formålet med et feltarbeid som vi har omtalt tidligere, er å samle inn dokumentasjon som kan brukes i senere analyser. I tillegg til muntlige teknikker som samtale og intervju, kan en bruke observasjon eller deltakende observasjon for å komme tett inn på den gruppen en vil undersøke.

Hva er egen forskning og hva er "lånt"?

En kan gjerne samle tekster, ta bilder eller filme for å dokumentere det som observeres. En bør her skille skarpt mellom det som er resultatet av egen forskning, og det som man har lånt, kopiert, eller sitert fra andre.

Det er helt greit å bruke materiale som andre har samlet, når man skal studere et fenomen eller et folkeslag. Det finnes bøker, artikler, filmer, bilder og lydopptak som kan brukes på nytt ut fra det som er formålet for vår undersøkelse. Internett kan også være en viktig kilde til informasjon.

Oppgi kilder og referanser

Men, og det er et viktig men: Dersom man bruker andres materiale, er det «fair play» å oppgi hvor det kommer fra, hvem som har skrevet artikkelen, boken, laget filmen, eller fotografert bildene, osv. Når man skriver en fagartikkel, skal man alltid oppgi referansene - kildene man har brukt. Og dersom det er et sitat, skal man ha med sidetallet der sitatet er hentet fra. Sitatet skal også være riktig sitert. Det er viktig å ha riktig referanse dersom man har hentet opplysningene på Internett.

Det samme gjelder bruk av andres bilder, filmer og musikkopptak. Opphavsretten gjelder generelt. Det er et etisk krav at vi respekterer den.

Oppgave

[Oppgave Dokumentasjon](#)

Å kopiere fra andre uten å oppgi det, er uetisk

82 studenter utestengt

Tidenes jobbosak på BI,
FREDRIK LARSEN

Lektoratet | 1.11.07 | Datosett: 19.09.07 kl. 09:30

Søke

Side 100 artikler

Les også:

- Kurskunskapen er lite verdt
- Kan bli kostet uf
- Forsviring rundt eksamenhusk

82 studenter ved Handelshøyskolen BI blir utestengt i ett semester på grunn av fusik på en hjemmeoppgave, skriver Dagens Næringsliv.

I for høst ble de 82 studentene fra BI i Ålesund og Oslo mistenkt for fusik på en obligatorisk hjemmeoppgave i bedriftsøkonomi. Nå har skolens

Avisartikkell om ureglementert kildebruk

Råd om riktig kildebruk

finner du [her](#)

Drøfting og analyse

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Drøfting og analyse \(82861\)](#)

Innsamling av data er begrepsfestet observasjon. Etter innsamlingen sitter vi med en rekke opplysninger, resultat av intervjuer, observasjoner og dokumentasjon fra andre kilder.

"Dataadøden"

datamaskiner

Når vi sitter med mange data, risikerer vi å lide «dataadøden». Det er å «drukne i data». Vi må finne en måte å arbeide på for å unngå dette. Her skal vi gi noen enkle trinn en kan følge:

Oversikt over data

Først må vi skaffe oss oversikt over hvilke data vi har samlet. Hva kom frem i intervjuene? Hva kom det ut av observasjon, deltagende observasjon, dokumentinnsamling?

Eksempel

Dersom man skulle studere ungdoms forhold til musikk, kan analysen forsøke å kretse inn hvilke mønstre som avtegner seg i ulike intervjuer vi har gjennomført. Hvordan brukte de unge musikk? Var det for eksempel slik at nesten alle kjøpte musikk, hørte musikk og spilte musikk? Var det noen som sa at de aldri lyttet til musikk? Var det noen som var veldig bevisste på at de brukte musikk for å vise hvem de var. Hva har dette med identitet å gjøre?

Intervjuguiden [her](#) kan være en hjelp til å få oversikt over hvilket materiale vi har samlet inn. I en kvalitativ undersøkelse er det ikke viktig å telle opp at det for eksempel er sju av ti som mener det samme. Men det er viktig å få frem de forskjellige måtene som unge bruker musikk på og hva dette betyr for den identitet de selv konstruerer om seg selv. Det viktige med dybdeintervjuer er å få gode beskrivelser av intervjupersonenes erfaringer og holdninger.

Intervjuene er kanskje supplert med dokumentasjon i form av litteratur om emnet, foto, film eller lydopptak. Hva kan disse fortelle om problemstillingen?

Utvalg av relevante data

Det er når vi er kommet til drøfting og analyse at vi ser hvor viktig det er at vi har hatt et klart formål for studiet, en klar problemstilling og at denne ble avgrenset og presisert. Vi trenger neppe alle de data vi har samlet inn. Vi må «sile ut» det vi trenger for å kunne svare på det spørsmålet som problemstillingen reiser.

Vi kan ikke få med alt i en analyse. Vi må velge ut den informasjonen vi vil bruke for å svare på spørsmålsstillingen. Problemstillingen, hovedtema, deltema, osv. kan være veiledende for hva vi skal ta med fra intervjuer, observasjoner og dokumentinnsamlinger.

Valg av teorier og modeller

Teorier og analysemødeller kan hjelpe oss til å velge ut relevante fakta. Vi har tidligere presentert noen kommunikasjonsteorier og -modeller. De kan hjelpe oss til å strukturere de dataene vi har funnet. Kan det for eksempel være nyttig å se på

- Avsender og mottaker? Kulturfiltre?
- Prosessorienterte analysemødeller?
- Kan semiotiske analysemødeller og teorier og hjelpe oss til å «rydde» i jungelen?
- Er hermeneutiske analysemødeller som fokuserer på forklaring og fortolkning viktig?
- Eller er det verktøyet som ble presentert i beskrivelsen av samtaleanalyse som nå kommer til anvendelse?

Anvendelse av teoriene på datamaterialet

Det er her din selvstendige skaperkraft kommer til syne. Dersom du klarer å anvende teoriene og analysemødellene på det datamaterialet du har samlet inn, viser du at du har forstått teoriene og sett hvordan de kan anvendes for å få en ny forståelse. De kan hjelpe deg til å få en struktur på analysen.

Dersom det skal bli en god undersøkelse, er det er altså ikke nok å lage en «inventarliste» over alle de data du har funnet, produsert eller konstruert. Du må bruke teoriene og diskutere dine funn i forhold til dem. Dette er ofte utfordrende og vanskelig, men det kan virkelig bli spennende når du vet at du har skaffet frem ny viden om ting. Det kan sammenlignes med den gleden Columbus ville ha hatt dersom han hadde funnet ut at han virkelig var kommet til Amerika!

Eksempel

Dersom vi valgte å se på hilseskikker mellom nordmenn og pakistanere, har vi kanskje funnet noe materiale på Internett, noe har vi observert, noe har vi fått rede på ved å intervju pakistanere i nærmiljøet. Kanskje en semiotisk analysemødell kan være nyttig i analysen? Her kan vi se hvilke meninger de ulike aktørene tillegger tegn, dvs. ord og uttrykk, kroppsspråk og sosiale relasjoner. Den semiotiske analysemødellen som er presentert på figuren [her](#) kan kanskje sette oss på sporet av hvordan henholdsvis nordmenn og pakistanere produserer mening ut fra ord, kroppsspråk, kontekst, andre mennesker og tidlige erfaringer.

Modeller kan hjelpe oss til å strukturere stoffet, gi oss innspill til diskusjon om funn. Det kan være sammenfall, forskjeller, motsetninger, endringer over tid, osv.

Det forekommer ofte, når vi skal analysere våre funn, at vi finner ut at vi skulle ha spurt om andre ting, at datamaterialet er ufullstendig. Dersom vi har anledning, kan vi gå tilbake og samle inn det som mangler, stille tilleggsspørsmål og finne ny dokumentasjon.

Men ofte har en ikke tid eller mulighet til det. Da er det viktig å påpeke manglene i oppsummeringen. Man kan også foreslå hvordan undersøkelsen bør utvides for senere studier.

Formidling av resultatet

Siste trinn i analysen er å formidle resultatet av undersøkelsen. Dette kan gjøres som et individuelt arbeid, eller det kan gjøres av en gruppe som har jobbet sammen om undersøkelsen. Formidling av en undersøkelse og analyse er en spesiell sjanger. Vi skal ta med et eksempel på ting som bør være med.

Det kan lages en forskningsrapport som inneholder følgende elementer:

- Innledning, formål
- Problemstilling, delproblemstillinger
- Anvendte teorier og modeller
- Valg av metode
- Innsamling av data, utvalg av data
- Drøfting og analyse av data i forhold til teorier og modeller
- Funn og konklusjoner

I denne disposisjonen bør drøfting og analyse ha en dominerende plass.

Skriveprosessen

Selve skriveprosessen er også en måte å tenke på. Derfor er det nyttig å sette seg ned og begynne å skrive så snart som mulig i prosessen. I første omgang behøver en ikke tenke på formidlingen. En skriver bare for seg selv. En kan ta med det en har funnet, lister over data, mulige teorier, plutselige innfall og annet. Selv om det er ufullstendig, og selv om det en skriver egentlig bare er myntet på en selv, så setter skrivingen tankeprosesser i gang. Vi kan kalle det *kreativ skriving*.

Men når resultatet skal formidles og presenteres, må det skriftlige kanskje presenteres på en annen måte. Da må en tenke på mottakeren, målgruppen. En må finne ord og uttrykk som vil gjøre det lettere for mottakeren å få tak i innholdet i det som sies. Det skal være korrekt og sakssvarende, og det skal ha en logisk struktur, gjerne med flere eksempler, sitater og illustrasjoner. En kan kalle dette *kommunikativ skriving*.

Oppgave

[Oppgave Drøfting og analyse](#)

Analyse av politiske taler

Forfatter: Torgrim Gram Økland, Marita Aksnes, Eirik Befring, Eli M. Huseby

[Analyse av politiske taler \(63406\)](#)

Universitetet i Bergen har laget en oversikt for å dokumentere den politiske talens historie i Norge. *Virksomme ord* heter denne databasen. Velg taler fra denne samlingen og bruk det du har lært så langt om retorikk og kontekst, som analyseverktøy.

I databasen [Virksomme ord og politiske taler](#) finner du et utvalg av taler som har tatt pulsen på samfunnsdebatten i vårt land fra 1814 fram til i dag. I høyrekolonnen på nettsiden finner du klikkbare årstall.

Se for eksempel på denne demonstrasjonstalen: [Hent soldatene hjem!](#)

Oppgave 1

- Hvilke språkhandlinger er benyttet?
- Hvilken retorisk sjanger er dette?
- Hva kan sies om forholdet mellom situasjon, kommunikativ aktivitet og de kulturelle og samfunnsmessige forholdene rundt denne teksten?

Oppgave 2

Virksomme ord har et utvalg av taler som er framført på Eidsvoll, fra Stortingets talerstol, i NRK-studioer, på gater, i kirker, i rettssaler og ved ulike markeringer. Med unntak av de aller eldste talene, finner du lyd- og videogjengivelser på nettet. Du bør lytte, eventuelt se framførelsen. Ta for deg en eller flere av talene og vurder:

- Hvilke språkhandlinger er benyttet?
- Hvilken retorisk sjanger er dette?
- Hva kan sies om forholdet mellom situasjon, kommunikativ aktivitet og de kulturelle og samfunnsmessige forholdene rundt teksten?

I tillegg:

- Ta for deg *to* taler og sammenlign dem etter kriteriene over. Du kan eksempelvis se på taler som omhandler:
 - 22. juli 2011
 - Unionsoppløsningene i 1814 og 1905
 - Quslings og Kong Haakon VIIIs taler i 1940
 - Nordahl Griegs og Hamsuns taler under krigen
 - Shabana Rehman (2005) og Abid Rajas (2008) taler under Bjørnsonfestivalen
- Talene på *Virksomme ord* er framført i ulike medier. Velg en tale, for eksempel:
 - en tale fra 1905
 - en radiotale, f.eks. fra andre verdenskrig
 - en nyttårstale fra 1980-tallet og til slutt en nyttårstale fra 2000-tallet som er framført på TVHvilke muligheter og hvilke begrensninger gir det aktuelle mediet for talen?
- Sammenlign taler holdt fra Stortingets talerstol, f.eks. Gro Harlem Brundtlands tale om kvinner og likestilling fra 1981 med Heikki Holmås sin tale i 2005. Analyser valg av stil og retoriske virkemidler.

Her er noen av talene du finner på [Virksomme ord og politiske taler](#)

Fra Unionsoppløsningen – Danmark

Fra 1814: Nicolai Wergelands (Henrik Wergelands far) tale *Aldrig mere dansk!*, debatt om grunnlovsutkastet, Eidsvoll, 5. mai 1814

Fra unionsoppløsningen – Sverige

Fra 1905: Anders Hovden: *Flagget talar til oss*, preken i anledning folkeavstemningen om oppløsning av unionen, Krødsherad kirke, 13. august 1905

Den andre verdenskrig

1940: Haakon 7: *17. mai 1940*, over kringkastingen i Bodø, 17. mai 1940

Haakon 7: *Til norske kvinner og menn*, Kongen taler etter at Kongen, Kronprinsen og Regjeringen hadde måttet forlate Norge, London, 16. juni 1940

Vidkun Quisling: *Den nasjonale regjering har overtatt makten*, NRK radio, 9. april 1940

1941: Nordahl Grieg: *Med flygere til havs*, radiotale til Norge, 29. mars 1941

1943: Knut Hamsun: *England må i kne!*, Den internasjonale pressekonferanse i Wien, 1943

1945: Arnulf Øverland: *Vår frihetsdag*, Djurgården, Stockholm, 17. mai 1945

Etter andre verdenskrig

1957: Einar Gerhardsen: *Kong Haakon er død*, NRK radio, 21. september 1957

1975: Per Lønning: *Abortloven krenker Skaperens livslover*, avskjedstale som biskop 1. juni 1975

1981: Gro Harlem Brundtland: *Kvinners stilling i utdanning og arbeidsliv*, Stortinget, 4. juni 1981

1992: Gro Harlem Brundtland: *Det er typisk norsk å være god*, nyttårstale, NRK, Oslo, 1. januar 1992

1994: Anne Enger Lahnstein: *Stem nei!*, sluttappell i partiledederdebatt om EU, NRK TV, 25. november 1994

2000-tallet

2005: Heikki Holmås: *(Jeg er) Heikki*, stortingsdebatt om kommuneøkonomi, Stortinget, 16. juni 2005

Shabana Rehman: *Hjertets migrasjon*, Bjørnsonfestivalen, Molde, 24. august 2005

2008: Abid Raja: *Vandrerne*, Bjørnsonfestivalen, Alexandraparken, Molde, 29. august 2008

2011: Walid Al-Kubaisi: *Frihetens rike*, 17. mai 2011

Harald 5: *Nå står vi fast ved verdiene våre*, NRK1 og TV 2, 23. juli 2011

Jens Stoltenberg: *Mer åpenhet, mer demokrati*, rosetog til minne om terrorofrene, Rådhusplassen, Oslo, 25. juli 2011

Haakon Magnus: *I kveld er gatene fylt av kjærlighet*, rosetog til minne om terrorofrene, Rådhusplassen, Oslo, 25. juli 2011

Fabian Stang: *Straffen skal være mer demokrati*, rosetog til minne om terrorofrene, Rådhusplassen, Oslo, 25. juli 2011

2012: Jonas Gahr Støre: *Gode gjerninger redder verden*, minnegudstjeneste, Hole kirke, 22. juli 2012

Eskil Pedersen: *Ingen som er blitt elsket, forsvinner*, AUFs minnearrangement på Utøya, Tyrifjorden, 22. juli 2012

Hadia Tajik: *Menneskets verdi må vi markere hver eneste dag*, markering av 70-årsdagen for deportasjonen av norske jøder, Akershuskaia, Oslo, 26. november 2012

Steve Jobs: "Stay Hungry - Stay Foolish" - tale til Stanford-studenter i 2005

Forfatter: Eli M. Huseby, Åse Elin Langeland

[Steve Jobs: "Stay Hungry – Stay Foolish" – tale til Stanford-studenter i 2005 \(120807\)](#)

Steven Paul "Steve" Jobs (1955–2011) var en amerikansk oppfinner og gründer. Navnet hans er mest forbundet med Apple, som han grunnla. I 1985 fikk han sparken fra Apple, på grunn av uoverensstemmelser mellom ham og ledelsen om visjoner for selskapet. For Jobs var det å miste tilhørigheten til firmaet han hadde bygget opp, svært tungt. I 2005 holdt han en hilsningstale til avgangskullet ved Stanford University. I denne talen understreker han at det å miste jobben i Apple, var noe av det beste som hadde hendt ham, selv om han absolutt ikke så det slik den gangen. Det var starten på en ny kreativ periode i livet hans. Han grunnla to nye selskaper. Ett av dem, NeXT, ble kjøpt opp av Apple. Dermed var Steve Jobs tilbake i lederstolen i sitt gamle selskap.

I talen omtaler også Jobs sin kreftdiagnose, og appellen til studentene får derfor en viktig klangbunn:

Finn de tingene dere elsker å gjøre. Tiden dere har, er begrenset. Ikke kast den bort med å leve noen andres liv.

Hva kjennetegner en god taler?

Hovedpoengene i god retorikk kan oppsummeres ved at du appellerer til publikum ved å bruke:

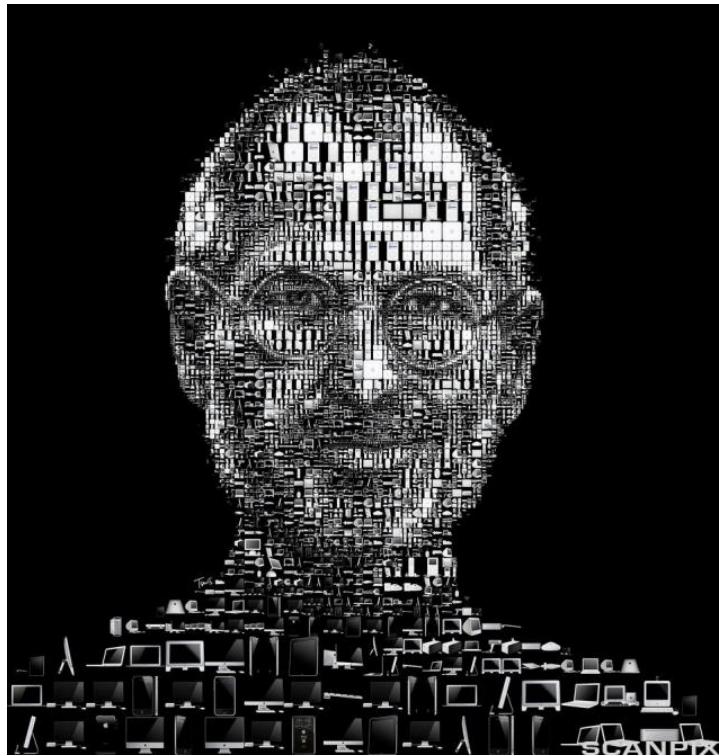
etos – din evne til å virke troverdig
patus – din evne til å vekke følelser
logos – din evne til å utfordre logisk sans og fornuft

En god taler må også bruke retoriske virkemidler, slik som repetisjon, metaforer og bilder, humor, kontraster, konnotasjoner, rytme, ironi og faktaopplysninger.

Et annet aspekt er at taleren alltid må ta hensyn til den retoriske situasjonen, kairos, og må spørre seg selv:

- Hva er kommunikasjonssituasjonen?
- Hva er det passende å si i den gitte situasjonen?
- Hvem er publikum?

Les mer om [De tre appellformene](#) og [Å holde en tale](#).

Steve Jobs - Connecting All the Dots

Hør på Steve Jobs' tale til studenter ved Stanford University fra 2005. Hva tror du gjorde at denne talen er en av de mest omtalte på sosiale medier og en av de hyppigst søkte talene på YouTube?

Steve Jobs: "Stay Hungry – Stay Foolish" – tale til Stanford-studenter i 2005 / oppgave

<http://ndla.no/nb/node/120807>

[Steve Jobs: Transkripsjon av talen til Stanford-studenter](#)

Analyser talen

1. Se på elementene i Jobs' tale og kommenter hvordan han har tatt hensyn til disse trinnene i utarbeidelsen og framføringen av talen:
 - Inventio
 - Dispositio
 - Elocutio
 - MemoriaRepeter begrepene [Å holde en tale](#).
2. Når du begynner en tale, er det viktig å fange publikums oppmerksomhet.
 - Hvordan klarer Jobs dette i talen?
 - Hvilket retorisk virkemiddel bruker han?
 - Hvorfor er det passende å bruke dette virkemidlet i denne kommunikasjonssituasjonen?Repeter [Den retoriske situasjonen](#).
3. Tidlig i talen forteller Jobs at han vil fortelle tre historier.
 - På hvilken måte skaper dette interesse hos publikum?
 - Hva er hovedinnholdet i disse "historiene"?
 - På hvilken måte har alle "historiene" elementer av patos?
 - Hvilken "historie" synes du er mest rørende, og hvorfor?

- Hvordan unngår Jobs fella med å bli for sentimental?
4. Den første historien blir introdusert på denne måten: "It is about connecting the dots ..."
- Hva mener han med det?
 - På hvilken måte er "connecting the dots" en metafor?
 - Hvorfor er denne metaforen så virkningsfull – og humoristisk? Se den i sammenheng med Steve Jobs' liv og virke.
 - Er det "connecting the dots" han gjør med alle de tre "historiene"?
5. Jobs avslutter den første "historien" slik: "You can't connect the dots by looking forwards, you can just look backwards." ("Du kan ikke se sammenhengen ved å se framover, du kan bare se sammenhengen ved å se bakover.")
- Hvordan belyser episoden med kalligrafi-kurset akkurat dette poenget?
 - Hvordan knyttes dette utsagnet og denne episoden opp mot budskapet?
6. Sentrale og bærende uttrykk i talen er: hungry (sulten), foolish (tåpelig) og drop-out.
- Hvilke konnotasjoner har disse uttrykkene vanligvis? Hvordan klarer Jobs å gi dem positive konnotasjoner?
 - På hvilken måte er dette ordvalget sentralt i talen?
7. Konklusjonen og appellen i talen er: "Stay Hungry – Stay Foolish" (vær sulten – vær tåpelig).
- På hvilken måte reflekteres budskapet i talen i denne oppfordringen til studentene?
 - Hvordan er denne appellen konsistent med logos i talen?
8. Vis hvordan Jobs gradvis bygger opp sin etos i talen. Hvordan bruker han det som i utgangspunkt kan tale mot hans etos i talen?
- Se på disse momentene og kommenter:
- uønsket barn
 - dårlig økonomi
 - drop-out fra college
 - sparken fra jobben
 - kreftdiagnosen
9. I Jobs' tale er det mange referanser til diktet "The Road Not Taken" av Robert Frost [The Road Not Taken – Poem](#). Du finner en gjendiktning av Sigmund Skard på nettet. Referansene til diktet er svært direkte der han avslutter den første historien.
- Hvilke referanser finner du?
 - Hva tror du Jobs refererer til når han sier: "And that has made all the difference" ("og dette har utgjort hele forskjellen")? Tror du det er det samme som Frost antyder?
 - Hvilken effekt har det å referere til et dikt?
 - Hva slags dikt kan man velge, gitt kommunikasjonssituasjonen?
10. Hvordan framfører Jobs talen (Actio)? Kommenter. I hvilken grad tror du dette har ført til at talen er blitt så historisk?

Skriv og hold en hilsningstale

Du blir bedt av skolens ledelse om å holde en tale til avgangselevene i 3. klasse i juni.
 Bruk det du har lært om gode taler og talekunst og skriv en tale som vil bli husket av lærere og elever. Skriv manus og ta den opp, eller framfør den for klassen. Vurder hverandre ut fra kriteriene for en god tale.

Skriv et blogginnlegg

1. Det er mange referanser til Robert Frosts dikt [The Road Not Taken](#) i talen. Skriv et blogginnlegg der du kommer med dine egne refleksjoner rundt temaet i Jobs' tale og Frosts dikt.
 Tittel: I took the road less traveled by and that made all the difference. (I Sigmund Skards oversettelse: "Det var vegrar i skogen eg kunne gå, og eg valde den som var tråkka av få, og all ting valde eg der og då.")
2. Bildet som illustrerer denne artikkelen, er en collage laget av Steve Jobs. Skriv et blogginnlegg på grunnlag av denne collage og dine tanker rundt Steve Jobs og hans liv og virke.
 Tittel: Connecting All the Dots

Les mer

[The Legacy of Steve Jobs](#)

Presentasjon

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Presentasjon \(82864\)](#)

Du har arbeidet en tid med analyse av en samtale eller en kommunikasjonssituasjon. Nå er tiden kommet til å presentere arbeidet ditt. Det kan du gjøre skriftlig, muntlig eller kanskje som en sammensatt tekst.

Mange tenker at det vil være enkelt å presentere resultatet av et forskningsarbeid muntlig. Men det muntlige er ikke mindre krevende enn det skriftlige. Som regel er det nødvendig å feste ting ned på papiret også før en muntlig presentasjon.

Mange synes sosialantropologen Thomas Hylland Eriksen er en god foreleser

Hva skal presenteres?

Først må man gjøre et utvalg av hva man vil presentere. Som regel er tiden begrenset. Det er da viktig å få tid til det vesentlige. Man må altså velge det mest øynefallende, det mest interessante og spesielle som er kommet ut av undersøkelsen, akkurat som journalistene gjør når de skal skrive om en sak i avisene. Det viktigste først, og deretter detaljene, historikken og de spesielle forutsetningene.

Det kan være klokt å lære seg AIDA-kriteriene som de bruker i markedsføring.

A (attention) - fang oppmerksomheten til publikum

I (interest) - prøv å fenge interesse hos publikum og hold på den

D (desire) - prøv å skape lyst slik at publikum vil vite mer

A (action) - få publikum til å kjenne at de har lært noe nytt, og at de vil søke mer kunnskap

På hvilken måte?

Med dagens mangfold av medier er mulighetene for variert presentasjon svært mange:

- Skriftlig presentasjon i en rapport, artikkel, veggavis eller wiki
- Elevblogg, individuelt eller gruppearbeid.
- Undersøkelsesrapport utarbeidet i et hefte
- Muntlig presentasjon i klassen ledsaget av Powerpoint eller Prezi- presentasjon, film, digital fortelling eller lyd.

Dersom elevene har tilgang til foto, film, mobil eller lydopptaker, kan presentasjonen gjøres både interessant og engasjerende, både for de som presenterer og de som får saken presentert. Det er vel nesten bare fantasien som setter grenser.

Ressurser

Norsksidene til NDLA har mye stoff om presentasjonsformer.

Har du lyst til å vite hvordan du lager en veggavis eller wiki, kan du se [her](#)

Etiske utfordringer

Forfatter: Øyvind Dahl, NRK

[Etiske utfordringer \(82863\)](#)

Studiet av kommunikasjon og kultur, inkludert språk, er studium med mennesket som studieobjekt. Det reiser flere særskilte vitenskapsteoretiske og etiske problemstillinger.

Å bygge skip i åpen sjø

Som forsker og observatør kan du ikke stille deg helt utenfor det du observerer, for du er selv en del av prosessen. Den østerrikske filosofen Otto Neurath har sammenlignet situasjonen med å bygge om et skip i åpen sjø (Føllesdal, Walløe, og Elster 1996). Du har ikke noe fast punkt, du kan ikke sette båten på land for å reparere den. En forsker, og det gjelder selv sagt også en kommunikasjonsforsker, er selv en del av kommunikasjonen og vil påvirke prosessen.

Det gjelder også når vi bruker vitenskapelige metoder i datainnsamling. Derfor kreves det at vi gjør rede for vårt utgangspunkt, vår rolle i forhold til det eller de som studeres og kommenteres. Litt selvkritikk er på sin plass. En god regel er å prøve å se seg selv utenfra. Hvordan oppfattes jeg av de menneskene jeg omgås og kommuniserer med?

Er vi interessert i å forstå hvordan andre tenker og mener, eller er vi mest interessert i å fremme våre egne synspunkter? Stiller vi ledende spørsmål, slik at de svarene som gis, egentlig bare er «ekko» av våre egne meninger? Her kan det være på sin plass å repetere det som tidligere er sagt om åpen og lukket kommunikasjon.

Personvern

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Personvern \(82867\)](#)

I denne delen om kommunikasjon og samhandling har vi nevnt behovet for anonymisering av innsamlede data som brukes i forskningen. Andre som leser undersøkelsen skal ikke kunne gjenkjenne personen som har gitt opplysningene. Dette har med personvern å gjøre.

Personvern handler om retten til å få ha ditt privatliv i fred, et grunnleggende prinsipp i en rettsstat. Idelet er at den enkelte skal ha råderett over sine egne personopplysninger. (Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet.)

Lov om personopplysninger

I Norge ble personopplysningsloven satt i kraft fra 2001. Den har blitt endret flere ganger. Det viktigste formålet med loven er å beskytte mot krenkelser av personvernet ved behandling av personopplysninger. Loven gjelder både elektronisk og manuell behandling av personopplysninger. Loven gjelder også ved publisering av personopplysninger på Internett. Her finner du hele [personopplysningsloven](#)

Retten til privatliv

I prinsippet skal en selv kunne kontrollere når, hvordan og hvor mye informasjon om egen person som spres til andre parter. Alle har rett til å ha et privatliv. Den retten er i dag sterkt truet. Både offentligheten og private instanser sitter med opplysninger om hver enkelt av oss. Det gjelder opplysninger om helse, inntekts- og skatteforhold, civilstand og andre forhold.

Nettmedier

De moderne nettmediene er slik at en ved noen få tastetrykk lett kan spre opplysninger om adresser, nettadresser og mer personlige forhold til en rekke utenforstående instanser som kan benytte opplysningene til andre ting enn de var ment for. Vi kjenner alle til fenomenet «spam» - uønsket e-post. Ofte kan slike opplysninger spres utilsiktet, for eksempel ved at blogger, facebook-sider og e-poster «tappes» for informasjon.

Spredning av personopplysninger

Enkelte kan også ha interesse av å spre personopplysninger, religiøs tilknytning, seksuelle tilbøyeligheter, militære hemmeligheter eller annet, til et videre publikum. Da skjer det tilsiktet.

Her kan vi bare oppfordre hver enkelt til å se sitt ansvar, og tenke gjennom hva som skrives og spres utover og særskilt hva som legges ut på nettet om en selv eller andre. Datatilsynet har mer informasjon om personvern [her](#) og i en stortingsmelding fra 2012 - 2013 drøftes utsikter og utfordringer knyttet til personvern [her](#)

Opphavsrett

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes
[Opphavsrett \(82869\)](#)

Opphavsretten er sentral i denne delen om kommunikasjon og samhandling. Den som har levert et åndsverk har rettighetene til det som er produsert. Det er ikke etisk riktig å «stjele» eller «plagiere» det som andre har opphavsrett til.

Opphavsretten gjelder ikke bare tekster i snever forstand, men også tekster i vid forstand som lyd, bilder, film, dataprogrammer og databaser.

Den som har opphavsretten har eneretten til å fremstille eksemplarer av det og til å gjøre det tilgjengelig for allmennheten. Derfor kan det også ligge viktige økonomiske interesser bak. Den som har opphavsretten kan gi sitt tilslagn til kommersiell utnyttelse av åndsverket ved å gi lisens til den som er villig til å betale for det.

Plagiering betyr at du utgir andres arbeid som ditt eget uten tillatelse. Først stjeler du, så lyver du. Det regnes for fusk og er i den akademiske verden strengt forbudt. Det er ikke lov å verken skrive av, kopiere eller bruke «klipp og lim» fra elektroniske ressurser uten at du oppgir hvor informasjonen er hentet. Men dersom kilder og referanser angis klart og redelig, er det lov å benytte dem i begrenset omfang. Æres den som æres bør.

Dersom tekster, musikk eller filmer skal publiseres videre offentlig, må det innhentes samtykke fra opphavsmannen eller -kvinnen.

Oppgave

Se dette klippet (8 min.) om problematikken rundt rettigheter innenfor musikkbransjen og svar på spørsmålene.

Sampling og rettigheter / video

<http://ndla.no/nb/node/86017>

1. Hva er sampling?
2. I hvilken sammenheng nevnes Madonna?
3. På hvilken måte har hiphop-musikken aktualisert spørsmål om rettigheter?
4. Hva er presedens? I hvilken sammenheng brukes begrepet?

Respekt og toleranse

Forfatter: Øyvind Dahl, Svein Sandnes

[Respekt og toleranse \(82871\)](#)

I denne delen om kommunikasjon og samhandling kommer vi ikke utenom respekt og toleranse. Å behandle andre mennesker med respekt er å vise dem aktelse ut fra deres menneskeverd. Ordet kommer fra latin og betyr «å se om igjen, se på ny». Respekt gir uttrykk for en holdning overfor andre som viser anerkjennelse og ære.

Kommunikasjon

Sitat

Kommunikasjon er for samhandling det som pusten er for å leve.

Søren Kierkegaard (1813 - 1855)

Med kommunikasjon ønsker vi å oppnå forståelse eller vinne ny innsikt gjennom gylne øyeblikk der vi forstår at det er noe vi ikke forstår. Det kan anspore oss til nye undersøkelser og nye oppdagelser – helst til fordel for begge parter.

Det er lett å tro at kommunikasjon bare er å få positiv respons, og å få folk til å gjøre det vi vil ha dem til å gjøre. Men da blir det ikke kommunikasjon, det er manipulasjon. Kommunikasjon er ikke å «trykke et budskap nedover hodene» på andre mennesker. Gjensidig kommunikasjon krever gjensidig respekt.

Eksempel

Å bruke dine kunnskaper om interkulturell kommunikasjon til å selge en defekt motorsykkel til en som ikke forstår hva slags mekanismer du utnytter i overtalelsen, er uetisk.

Diskuter

Reklameplakat for brylcreem
(brylkrem)

Reklame utnytter innsikt i interkulturell kommunikasjon. Dere kan diskutere hvor grensen går mellom etisk, aktverdig reklame og uetisk, manipulerende reklame.

Toleranse

Toleranse er et mye misbrukt begrep i kulturell kommunikasjon. I dagligspråket oppfattes toleranse ofte som overbærenhet og fordragelighet. Toleranse synes å innebære en viss tilbakeholdenhets når det gjelder å si at noe er sant eller galt. Enkelte bruker toleranse omtrent i betydningen: «Alt er like bra og alt er like dårlig, enhver får gjøre som hun eller han vil, det er ikke så farlig med noe.»

Men dette er en misforstått toleranse (Dahl 2001:228). Dersom begrepet brukes slik, blir det et annet ord for likegyldighet. Konsekvensen av en slik innstilling er at alle syn blir like riktige eller like gale, og det å ikke ha noe syn er kanskje aller best, for da kan man være nøytral. **Verdinøytralitet** – om det er mulig – har vært oppfattet nærmest ensbetydende med toleranse.

Men det går an å problematisere en slik holdning. Er verdinøytralitet tolerant? Dersom man krever av andre at de skal være verdinøytrale i betydningen ikke ha noen mening, så er man ikke tolerant. Et krav om slik nøytralitet fornekter toleransens innhold. Tvang til toleranse i betydningen **relativisme** – at alt er likegyldig – blir intolerant! Et slikt nøytralistisk toleransebegrep er blitt tappet for sitt egentlige innhold.

Ordet toleranse skriver seg fra et latinsk verb som betyr «å tåle, ha evne til å holde ut». Et krav om å tåle blir bare meningsfullt dersom det en skal tåle, er forskjellig fra det en selv mener er rett. Toleranse kreves av den som har et annet syn. Den som ikke mener noe, er likegyldig.

Å ha en overbevisning selv er en forutsetning for å kunne tåle andres overbevisning, å være tolerant. Vi må vite hvor grensene går for det vi kan si ja og det vi må si nei til. Å si nei og påpeke urett er ikke det samme som å være intolerant. Tvert imot er det et vitnesbyrd om at vi tar vår meningsmotstander eller kommunikasjonspartner på alvor som et moralsk og myndig menneske. Det gjelder også i møtet mellom ulike kulturelle univers.

Det er her viktig å skille person og sak. Toleranse er en holdning som viser tålsomhet overfor en person med meninger som går på tvers av ens egne. Men det er ikke nok bare å tåle personen og la vedkommende få forfekte sitt syn. Det kan lett slå over i likegyldighet. Jeg må også kunne lytte til meningsmotstanderens anliggende og ta vedkommende alvorlig. Han eller hun må få anledning til å forfekte sitt syn – og jeg mitt.

Ulike deltakere i en kommunikasjon kan diskutere det de er uenige om. Dersom vi var enige i alt, ville det ikke blitt noen kommunikasjon. Men vi må godta at vi kan være uenige om mange ting. Det er en menneskerett å ha frihet til å uttrykke seg også om kontroversielle saker.

Vi må alle ha frihet til å låne, frihet til å gi, frihet til å ta imot, frihet til ikke å ta imot, frihet til å omskape og frihet til å nyskape! Det er kulturmøtets spennende mulighet!

Elie Wiesel

Fredsprisvinneren Elie Wiesel (1928 -) overlevde Holocaust. Han har med historisk tyngde vist hva likegyldighet kan føre til: «Det motsatte av kjærlighet er ikke hat, men likegyldighet.» I forbindelse med at han skulle motta Nobels fredspris i Oslo i 1986, kom det en bombetrussel. Se klippet.

Les Nobel-foredraget hans [her](#)

Oppgaver

1. Tenk over: På hvilken måte belyser Elie Wiesel sider ved toleranse?
2. [Oppgave Personvern og opphavsrett](#)

Litteraturliste

Dahl, Øyvind. 2001. Møter mellom mennesker: interkulturell kommunikasjon. Oslo: Gyldendal akademisk.

Fossåskaret, Erik, Otto Laurits Fuglestad, og Tor Halfdan Aase. 1997. Metodisk feltarbeid: produksjon og tolkning av kvalitative data. Oslo: Universitetsforl.

Føllesdal, Dagfinn, Lars Walløe, og Jon Elster. 1996. Argumentasjonsteori, språk og vitenskapsfilosofi. Oslo: Universitetsforl.

Holme, Idar Magne og Bernt Krohn Solvang. 1996. Metodevalg og metodebruk. [Oslo]: TANO.

Nyheter

Yahya Hassan – dansk poet og rebell

Forfatter: Eli M. Huseby

[Yahya Hassan – dansk poet og rebell \(137355\)](#)

Yahya Hassan var 17 år da han skrev sitt første dikt «BARNDOM». Han er en ung mann med minoritetsbakgrunn og en problemfylt oppvekst i en dansk drabantby, og er kanskje ikke det vi vanligvis forbinder med en poet.

Vi skal se på diktene «BARNDOM» og «PLASTBLOMST» og finne ut mer om den omstridte dikteren.

Slik begynner hans første dikt, «BARNDOM»:

FEM BØRN PÅ RÆKKE OG EN FAR MED KØLLE
FLERGRÆDERI OG EN PØL AF PIS VI STIKKER
SKIFTEVIS EN HÅND FREM FOR
FORUDSIGELIGHEDENS SKYLD DEN DER LYD
NÅR SLAGENE RAMMER SØSTER DER HOPPER
SÅ HURTIGT FRA DEN ENE FOD TIL DEN ANDEN
PISSET ER ET VANDFALD NED AD HENDES BEN
FØRST DEN ENE HÅND FREM SÅ DEN ANDEN GÅR
DER FOR LANG TID RAMMER SLAGENE
VILKÅRLIGT ET SLAG ET SKRIG ET TAL 30 ELLER
40 TIL TIDER 50 OG ET SIDSTE SLAG I RØVEN PÅ
VEJ UD AD DØREN HAN TAGER BROR I
SKULDRENE RETTER HAM OP FORTSÆTTER MED
AT SLÅ OG TÆLLE JEG KIGGER NED OG VENTER
PÅ DET BLIVER MIN TUR....

Som vi forstår, er ikke Yahya Hassan det vi tenker på som en vanlig poet. Han foretrekker å skrive med caps-lock-en på på Mac-en sin, og gyver løs med flengende kritikk av såvel sin egen far som verdisyn og holdninger han ser i storsamfunnet og i den danske innvandrerbefolkningen. Dette har skaffet ham mange venner, og kanskje like mange fiender.

Om Yahya Hassan

Sagt av og om Yahya Hassan:

Koranen

«Jeg ble oppdratt til å tro at islam var perfekt. Som barn var jeg veldig opptatt av hva islam mente jeg kunne gjøre og ikke gjøre. Men det var vanskelig å overholde alle forbudene og påbudene. Jeg følte meg som en dårlig muslim. Jeg ville jo gjerne være en god muslim og en god sønn.» (Yahya Hassan)

«MEG JEG SIER TIL MIN MOR /
AT JEG IKKE ER MUSLIM / HUN
SPØR MEG HVA JEG ER DA /
OG TIL DET KAN JEG BARE
SVARE / MEN JEG ER DIN
SØNN!» (fra «LANGDIKT») «Folk
tror han hater muslimer og er
islam-fiendlig. Det er han ikke.»
(vennen Ali)

«Min far slo oss jo foran alle. Men
det var ingen som sa noe. Dekk

over, dekk over.» (Yahya Hassan)

Yahya Hassan vil ikke se seg selv som et offer, og vil forsvere sin rett til å skrive og ytre seg fritt.

Han lever med konstant politibeskyttelse. Da han leste høyt for elever ved et dansk gymnas, ble stemningen så truende at forfatteren måtte eskorteres ut en nødutgang.

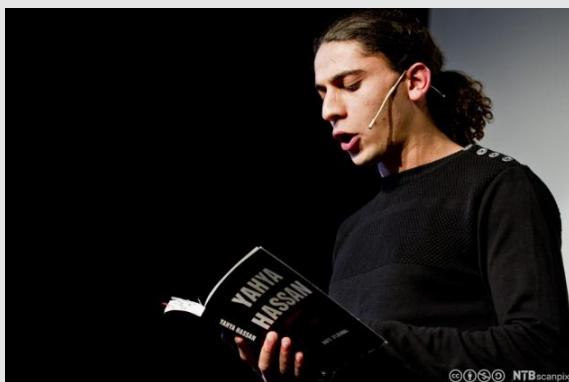
«Du skal dø, ditt lille ludder.» (Facebook-melding til Yahya Hassan)

Les mer om Yahya Hassan

[Reportasje om Yahya Hassan](#)

Les mer om ytringsfrihet og karikaturtegningene

[Det nasjonale og det globale](#)

© NTB scanpix

Yahya Hassan framfører sine dikt

Yahya Hassan (født 1995) er dansk-palestinsk. Han er vokst opp i en drabantby utenfor Århus, Danmark, hos sin familie som opprinnelig var flyktninger fra Libanon. Familien kom til Danmark på slutten av 1980-tallet. Som 13-åring ble han fjernet fra familien av barnevernet. Etter det fulgte en ungdomstid i institusjoner. Rus og kriminalitet ble følgesvenner.

Diktet «BARNDOM» skrev han som 17-åring. Det inngår i hans debutsamling *Yahya Hassan* (2013). I samlingen tar han et oppgjør med sin far, bydelen han har vokst opp i, og religionen. Sjeldent har en litterær debut vakt så mye oppsikt.

I dag går han på Forfatterskolen i København.

Diktet «BARNDOM» og intervju med dikteren

Man kan ikke lese Yahya Hassans dikt uten å høre ham selv framføre. Mange synes det høres ut som han messer eller resiterer fra Koranen, og vi hører at han har hentet mye fra rapp-formen. Hva synes du?

I første del av dette intervjuet hører du han selv framføre «BARNDOM». I resten av intervjuet (ca. 29 min) forteller han om bakgrunnen sin, hvorfor han dikter, og hvordan han startet sitt «felttog» mot de etablerte med en avisartikkel: «Jeg er fucking vred på mine forældres generation» (<http://politiken.dk/debat/ECE2095547/digter-jeg-er-fucking-vred-paa-mine-foraeldres-generation/>)

Se intervjuet og hør diktet [her](#)

Diktet «PLASTBLOMST» og intervju om diktsamlingen

Her kan du lese Yahya Hassans dikt «PLASTBLOMST» og høre et lydspor der den norske oversettelsen av diktet blir lest opp. Alle diktene er oversatt av Pedro Carmona-Alvarez. Dersom du skal høre forfatteren selv framføre diktet, må du bruke Spotify. Du finner også et intervju med poeten om diktsamlingen hans (ca. 30 min).

[Yahya Hassan og Plastblomst](#)

Oppgaver

Drøft:

- Hvorfor provoserer Yahya Hassans dikt?
- Er diktene hans krenkende?
- Skal det være lov å kritisere religion og andres verdisyn?
- Hvor privat synes du man kan være i det offentlige rom?
- Hvilke krefter er det forfatteren utfordrer?

Jezidi

Forfatter: Tina Andersson Jensen, Norsk filminstitutt
[Jezidi \(137113\)](#)

Jezidi / fagstoff

<http://ndla.no/nb/node/137113>

Dokumentarfilmen Jezidi

Dokumentarfilmen *Jezidi* handler om den sjeldne minoriteten jezidier. I 2008 reiste filmregissør Anja Breien til områdene hvor jezidiene befinner seg, og laget et personlig og storslått visuelt portrett av dem.

Filmen gir godt innblikk i kulturen og trosretningen til jezidiene, samtidig som den skaper en forståelse for en gammel førkristen naturreligion og et levesett som vår moderne tid ikke lenger har kunnskap om. I tillegg blir vi kjent med en jezidifamilie som bor på Lier utenfor Drammen.

Hvem er jezidiene?

Jezidiene lever etter strenge leveregler. Dette betyr blant annet at de ikke kan blande seg med andre folkeslag. De misjonerer heller ikke.

Jezidiene tilhører en av de eldste, førkristne naturreligionene på jorda. Jezidismen blander blant annet elementer fra jødedom, kristendom og islamsk mystisme – sufismen. I filmen får vi vite at jezidienes helligdag er onsdag. På denne dagen tenner de 366 lys – ett lys for hver av årets dager i henhold til den babylonske kalenderen. De anser engelen Melek Tawus, påfuglengelen, for å være den ypperste blant engler og Guds representant her på jorden. Flere kristne og muslimske grupper sidestiller Melek med djævelen og kaller derfor jezidiene for djeveldyrkere.

Les mer om Anja Breiens dokumentarfilm på Rushprint.no:

[Anja Breiens Jezidi, Rushprint.no](#)

Filmdetaljer:

Sjanger: Dokumentar

År: 2009

Spilletid: 53 min

Regi/manus: Anja Breien

Jezidiene situasjonen i Irak 2014

Alle jezidier er kurdere. De lever i Nord-Irak, Tyrkia, Syria, Georgia, Iran og Europa. Mange av områdene er preget av krigskonflikter, og jezidiene er og har vært, som kurdisk og religiøs minoritet, utsatt for harde forfølgelser.

Fra august 2014 har jezidiene på ny vært under hardt angrep. Denne gangen fra den islamistiske gruppen IS («Den islamske staten») i Irak. Voldshandlingene som IS utøver mot jezidiene, er svært grove, og mange kvinner, barn og eldre har blitt drept.

Les mer om IS på Wikipedia:

[IS, den islamske staten \(wikipedia\)](#)

**Les mer om
jezidiene på
Wikipedia:**

[Jezidiene \(wikipedia\)](#)

Hvordan forberede seg til skriftlig eksamen?

Forfatter: Eli M. Huseby

[Hvordan forberede seg til skriftlig eksamen på KK3? \(132520\)](#)

1. juni er det forberedelsesdag og 2. juni eksamen i kommunikasjon og kultur 3. I en klasse på Skien videregående skole har vi gjort noen forberedelser. Ut fra det lærer og elever sammen har kommet fram til, vil vi her gi noen tips om fornuftig bruk av timene som gjenstår før sentralgitt eksamen i KK3.

Generelle råd før skriftlig eksamen

Bruk fagbegreper og teorier

En vanlig svakhet i oppgavebesvarelser i vårt fag er at eleven ikke bruker teorier og fagbegreper fra kommunikasjon og kultur-faget. Vi anbefaler derfor:

Lag en ordliste

Gjennom året har vi laget en ordliste sammen. Ordlista gjenspeiler fagbegreper og teorier som vi har jobbet med. Det var viktig for oss at den bare skulle være på en A4-side, derfor har lista blitt revidert mange ganger. Vi kan bruke hjelpebidrifter til eksamen, og da var tanken at lista kunne fungere som en sjekkliste:

- Hvilke av disse begrepene/theoriene er aktuelle for oppgava di?
- Har jeg brukt noen av disse begrepene/theoriene i besvarelsen min?

Vår liste for KK3 ble til slutt seende slik ut :

Har du oversikt over disse begrepene?	Habitus	Kulturrelativistisk
Aktiv lytting	Hovedkultur	Kulturimperialisme
Angifisering	Hybridkultur	Lavkontekstkultur
Artefakter	Heylekstekultur	Lingvistikk
Assimilering	Identitet	Låner
Auditiv	Ikke-vestlige land	Majoritet
Definisjonsmakt	Immigrasjon	Massekommunikasjon
Denotasjon	Individualisme	Metakommunikasjon
Deskriptiv kulturforståelse	Individualistisk kultur	Minoritet
Diskriminering	Integering	Nasjonalisme
Diskurs	Interkulturell kommunikasjon	Nettkette
Diskursanalyse	Interkulturell kompetanse	Nonverbale kommunikasjon
Divergent	Intrakulturell kommunikasjon	Normativ kulturforståelse
Domenetap	Kollektivistisk kultur	Pragmatikk
Dynamisk kulturforståelse	Kommunikasjonsstrategier	Radikaliserings
Ekstremisme	Kommunikasjonsystem	Rasisme
Emblemer	Kommunikativ kompetanse	Retoriske begreper
Etnisitet	Konnotasjon	Segregering
Etnosentrisk	Konstruktivisme	Sekularisering
Globalisering	Kontekst	Stereotypi
Habitus	Kreolisering	Subkultur
Hersketeknikker	Kultur	Symbol
Hierarki	Kulturavstand	Tabu
Holdning	Kulturell identitet	Urfolk
Homogenisering	Kulturell kapital	Verdier
	Kulturfilter	Visuell

Ordliste - kommunikasjon og kultur 3

Du finner også noen viktige KK3 fagbegreper [her](#).

Hvordan skriver jeg en god besvarelse?

Sjangerkrav

Mange av eksamensoppgavene i programfaget vårt har vært drøftingsoppgaver. Vær oppmerksom på at det forventes drøfting uten at det spesielt bes om det. Her er en av deloppgavene som ble gitt til eksamen våren 2010:

Med utgangspunkt i kunnskapen du har om ulike kultursyn, skal du svare på disse spørsmålene: Hvorfor har mange nordmenn en noe begrenset tillit til andre lands rettssystem?

Hva påvirker tankegangen vår omkring dette temaet? Skriv en tekst der du begrunner svarene dine og bruker eksempler.

(Utdanningsdirektoratet, Eksamensoppgave SPR3017 Kommunikasjon og kultur 3)

Råd til drøftingsoppgaver

Drøfting?

Sett deg inn i:

- hva drøfting innebærer.
- hva som kjennetegner gode drøftingsbesvarelser.
- hvordan slike oppgaver er løst av andre. Undersøk om du har tilgang til noen gode eksamensbesvarelser, eller om noen i klassen er flinke til å skrive denne typen oppgaver.
- sjangerkravene for drøftingsbesvarelse. De er ofte sammenfallende med artikkelen og fagartikkelen. Sjekk [Artikkelen](#) for tips.

Du kan også bli bedt om å skrive andre typer tekster. Det er viktig å være oppmerksom på sjangerkravene. Her går oppgaven ut på å skrive et foredrag og analysere det etterpå (fra eksamensoppgaven høsten 2010):

1. *Hijab blir ofte sett på som et religiøst hodeplagg. Deler av det offentlige Norge ser på hijab som en tvangstrøye for muslimske kvinner og arbeider for et lovforslag som skal forbry hijab blant annet i skolen.*

Skriv et foredrag der du argumenterer for at muslimske kvinner skal få velge selv om de vil bruke hijab eller ikke.

2. *Analyser foredraget ditt, og vis virkemidlene du bruker for å få fram synspunktene dine.*

(Utdanningsdirektoratet, Eksamensoppgave SPR3017 Kommunikasjon og kultur 3)

Fra faget vårt vet vi at en viktig del av et foredrag er framføringa. Noen framføring får vi ikke gjort her, men i analysen forventes det at vi skal si noe om hvordan vi har tenkt rundt dette. En eksamenskandidat med fremmedkulturell bakgrunn innleddet sitt skriftlige foredrag slik: "Hei, jeg heter Ahmad, og ..." I analysen redegjorde hun for hvorfor hun valgte en slik introduksjon. Det fikk hun honnør for.

Råd om å skrive foredrag

Kronprins Haakon holder foredrag

Å holde foredrag har mye til felles med å holde en tale. Du skal argumentere og overbevise.

Sett deg inn i:

- hvordan vi bruker retoriske virkemidler for å overbevise. Se [her](#)
- du får noen gode råd og tips om presentasjoner [her](#)

Disposition

Eksamensoppgavene gir klare føringer for hvordan du bør disponere oppgaven. Disse må du følge og krysse av for hvert punkt som er besvart. Glem heller ikke de generelle reglene om de tre hoveddelene av en tekst ("den gylne hånda"), [Disposition](#) og hvordan du setter opp en argumenterende tekst, se [Femavsnittsmetoden](#).

Forberedelseshefte

Til eksamen får du 1 forberedelsesdag. Denne dagen får du utlevert et forberedelseshefte. Det er svært viktig at du møter opp denne dagen, slik at du og lærer sammen kan bli enige om hvilke deler av lærestoffet som er sentrale for temaet som oppgis.

I forberedelsesheftet er det både tekst og lenker som vinkler inn stoffet. Dette bør du se nøye på. Det kan være fornuftig å legge inn lenkene på minnepennen du kan ha med deg, slik at url-ene ligger klare (til fotnoter og kildehenvisning). Du må bruke og referere til forberedelsesheftet i besvarelsen din.

Eksamensveiledning

Det er viktig at du leser eksamensveiledningen før eksamen for å sette deg inn i hvordan eksamen foregår og hvordan den vurderes.

[Her](#) finner du Utdanningsdirektoratets dokumentlager over eksamensveiledninger. Finn eksamensveiledningen for Kommunikasjon og kultur 3 og studer den nøye.

Lære av hverandre

Er det noen i klassen som er flinke til å skrive oppgaver? Vi har jobbet med vurdering av konkrete eksamsbesvarelser - noe gode og noen ikke så gode. Hva er bra og hva er dårlig? Hvorfor er det bra, og hvorfor er noe annet ikke så bra?

Vi har også opprettet en gruppe på Facebook, der vi tipser hverandre om aktuelt stoff og gir veiledning til hverandre. Mange lager en gruppe i forbindelse med forberedelsesdagen. Flere hoder tenker ofte bedre enn ett.

Kildebruk og kildehenvisninger

På forberedelsesdagen er det også viktig at du finner relevante kilder utover dem som er oppgitt. Husk at du kan laste ned hele eller deler av KK3 i pdf-format. Velg artikler som er relevante for temaet, og last dem opp på minnepennen. Siden vi ikke har lærebok i faget, er det fint å ha faglitteratur å kunne støtte seg til.

Råd om kildebruk

82 studenter utestengt

Tidenes juksesak på BI.

FREDRIK LARSEN

Først publisert: 19.05.07 | Oppdatert: 19.05.07 kl. 09:38

Siste 100 artikler

Skriv

Les også:

- [- Kurskunnskapen er lite verdt](#)
- [Kan bli kastet ut](#)
- [Forvirring rundt eksamensfusk](#)

ANNONSE

Kommenter denne sag

TITTEL

RE:
BI-lettvekterskolen
tatt!!!
RE: 82 studenter
utestengt
BI-lettvekterskolen

Avisartikkelen om ureglementert kildebruk

Sett deg inn i:

- hva som kjennetegner en seriøs kilde, og hvorfor du ikke må plagiere, se [Kildebruk](#)
- hvordan du refererer til kilder, se [Kildehenvisninger](#)
- hvordan du skriver fotnoter

Tips:

Ikke bli så redd for feil kildebruk at du skriver uten å begrunne og belyse med relevante kilder.

Vurdering av oppgaven

Vi har også funnet ut at det er en god idé å ha et vurderingsskjema for skriftlige oppgaver ved siden av seg når en skriver. Her er et eksempel på et skjema vi har tatt i bruk:

Dette blir vurdert	Meget bra	Middels	Under middels	Kommentarer/Kommentarar
Faglig innhold/fagleg innhold	6 - 5	4 - 3	2 - 1	
Faglig/fagleg innsikt				
Fagbegreper/fagomgrep m.forkl./eks.				
Relevans				
Drefting				
Refleksjon				
Presentasjonsform				
Kommuniserer teksten?				
Riktig «sjanger»?				
Er teksten orientert mot målgruppa?				
Val/val av språk				
Komposisjon og oppsett				
Kildebruk/kjeldebruk				
Total vurdering m/ karakter				

Vurderingsskjema

Aktuelle saker

Eksamensoppgavene vil ofte gjenspeile noe som har dukket opp i nyhetsbildet. Det skal godt gjøres at nyhetssaker IKKE har noe med vårt fagfelt å gjøre. Derfor er det viktig å holde seg oppdatert på det som skjer. Om det ikke direkte etterspørres i oppgaven, vil du vise god kompetanse ved for eksempel å relatere temaet i oppgaven til noe i nyhetsbildet.

Her er noen aktuelle saker for KK3 vi har sett på diskursen rundt i vår klasse ved Skien videregående skole:

- Max Hermansen og Pegida-marsjene. Vi har analysert samtale mellom Max Hermansen og muslimsk elev.
- Vi har sett Brennpunkt-dokumentaren "Frivillig tvang" i forhold til [Splittet eller hel personlighet?](#)
- Vi har fått en ungdomsroman på såkalt kebab-norsk [Kebab i litteraturen](#)
- Rasisme-begrepet og Mona Gustavsen som ikke får kjøre taxi fordi hun er tater [Rasisme](#)
- [Bloggere og makt til å påvirke](#) Vi har sett på bloggen til "Fotballfrue"
- Ytringer på nett og ytringsfrihet

Kokkvold om ytringsfrihet / video

<http://ndl.no/nb/node/82407>

Yahya Hassan og hans poesi og karikatur-striden og Charlie Hebdo [Det nasjonale og det globale](#)

- Malala får Nobels Fredspris. Hvordan skal hun hilse på menn? [Internasjonale hilseskikker](#)
- Fjorårets eksamensoppgave gikk på mat og identitet. Vi har sett på utstillingen "Hva spiser verden?"
- Vi har laget veggavis fra utstillingen "Be Democracy" på Nobels Fredsinstittut om sosiale medier og ytringsfrihet [Wiki og veggavis](#)
- Vi har brukt Kahoot for å kartlegge og sammenligne kulturell ungdomsidentitet i skoleklasser i Cape Town og Skien.

Oppgaver

Se på eksemplene fra eksamensoppgaver ovenfor:

1. Hvordan vil du disponere eksamensoppgavene over ut fra oppgavelyden?
2. Hvilke teorier/begreper synes du er aktuelle i oppgavene over ut fra ordlista?
3. Er det noen aktuelle saker du ville knytte til de angitte temaene?

Den grønne sykkelen – film og oppgaver

Forfatter: Eli M. Huseby

[Den grønne sykkelen – film og oppgaver \(132244\)](#)

Den grønne sykkelen er den første spillefilmen som er spilt inn i Saudi-Arabia. Når vi tenker på dette landet, ser vi vanligvis for oss en befolkning som får livene sine strengt regulert. En av restriksjonene vi tenker på, er at kvinner ikke får kjøre bil. Visste du at de heller ikke fikk sykle? Filmen vi nå skal se, endret på dette.

Tid

Film: 1 t 30 min

Oppgaver: 2
skoletimer

Vanskegrad

Middels

Ressurser

Fra KK1

[Kjønnsroller](#)

Fra KK3

[Kjønnsroller](#)

Fra samfunnsfag

[Kjønn, etnisitet og
likestilling](#)

Om regissøren

Haifaa Al Mansour

Haifaa Al Mansour er født i Saudi-Arabia i 1974. Hun studerte litteratur i Kairo og gikk på filmskole i Australia. Ved å lage film i sitt hjemland, brøt hun mange barrierer. Landet har ingen egen filmindustri, og *Den grønne sykkelen*, som hadde premiere i Venezia i 2012, er den første spillefilmen som er tatt opp i landet. Som kvinne hadde Haifaa ikke adgang til å instruere de mannlige skuespillerne ansikt til ansikt. Dette måtte hun gjøre fra en bil via walkietalkie.

Wadjda, hovedpersonen i filmen, er 11 år og bosatt i utkanten av Riyadh, hovedstaden i Saudi-Arabia. Hennes største drøm er en sykkel. Wadjda har nok mange likhetstrekk med Haifaa. Haifaa hadde liberale foreldre som tillot henne å ha en sykkel da hun var liten.

Filmen vakte debatt i Saudi-Arabia og har ført til at sykkelforbudet er blitt opphevet. Så lenge kvinnen har manlig følge og er iført abaya (tildekkende muslimsk drakt), er det nå tillatt.

Tenk over

- Hva tenker du på som de største kulturforskjellene mellom Norge og Saudi-Arabia?
- Ser du for deg en individualistisk kultur eller en kollektivistisk?
- Hva tenker du om kulturavstanden?
- Hva ville bli de største utfordringene, tror du, ved å flytte til Saudi-Arabia?

Se et klipp fra filmen

Den grønne sykkelen – film og oppgaver / oppgave

<http://ndla.no/nb/node/132244>

Oppgaver

Kvinner

1. I Koranen står det at menn er "kvinners formyndere", og at kvinnene skal være "lydige" (Berg 1989 Sure 4,38). I filmen ser vi hvordan dette skriftstedet tolkes i Saudi-Arabia. Gi eksempler.
2. På hvilke måter blir kvinnene og jentene i filmen minnet om viktigheten av å være ærbar?
3. Hvordan er fellesskapet mellom kvinnene i filmen?
4. Antagonisten i filmen, rektoren Hussa, erklærer: "En kvinnes stemme er hennes nakenhet." Hva mener hun?

Menn

1. Regissøren kunne lett ha demonisert mennene. Det gjør hun ikke. Hvordan skildrer hun generelt mennene? Se for eksempel på Abdullah, faren og sjæføren.

Wadjda

1. Tidlig i filmen får vi se at Wadjda skiller seg ut. Når, og på hvilken måte? Hvordan peker dette framover mot hva som kommer til å skje?
2. På hvilken måte bryter Wadjda med konvensjonene?
3. Pek på årsaker til at hun har mot til å gjøre det.
4. Er Wadjda undertrykt? Er det synd på henne?
5. Hvorfor blir sykkelen så viktig for Wadjda? Utdyp dette.

Filmen

1. På hvilken måte blir sykkelen et frihetssymbol? Finner du andre frihetssymboler?
2. På hvilken måte handler filmen om konformitet?
3. Bruk ressursene oppe til høyre og knytt filmen til temaene kjønnsroller og kulturbakgrunn.

4. Hvordan kan filmer som denne være med å endre vår kulturforståelse?

Farukhs mynt – en novellefilm om asylsøkere og oss andre

Forfatter: Eli M. Huseby

[Farukhs mynt – en novellefilm om asylsøkere og oss andre \(131027\)](#)

I novellefilmen *Farukhs mynt* møter vi de to asylsøkerne Farukh og Hassan. Asylmottaket, der de begge venter på den skjebnesvandre beskjeden om oppholdstillatelse eller ikke, ligger idyllisk plassert blant vestnorske fjell og fjorder. Se kortfilmen og gjør oppgaver.

Det oppstår et far-sønn-forhold mellom den middelaldrende Farukh og ungutten Hassan. Sammen deler de ikke bare rom, men også skjebne – eller gjør de ikke det? Hvem får bli i Norge, og hvem får ikke? Er det skjebnen – eller tilfeldighetene – som avgjør? Før du ser filmen, bør du tenke gjennom:

Nasjonalromantisk bilde av Norge

Piggtråd

Ressurser til kommunikasjon og kultur-oppgaver

[Globaliseringens mange ansikter](#)

[Verdensbildet som kontekst](#)

Kaste mynt og kron

Mynt og kron

Opphavsmann: [Anne Seland Skailand](#)

uttrykk for skjebnen, eller en guddommelig vilje.

Ved hvilke anledninger kaster du mynt (engelsk: tails) og kron (engelsk: head)? I oppslagsverk vil du finne forklaringer på skikken med å kaste mynt og kron som en måte å avgjøre et vanskelig valg på. Som eksempler på anledninger der metoden brukes, refereres det til det å avgjøre hvilket lag som skal ta avspark i en fotballkamp, eller hvilket lag som skal få velge side. Historisk tolket man myntkastingens tilfeldige resultat som et uttrykk for skjebnen, eller en guddommelig vilje.

Asylsøker og turist

Tenker du i stereotypier?

Hva tenker du på når du hører ordet asylsøker?

Hvordan er det forskjellig fra hvordan du tenker på ordet turist?

Se film

S e *Farukhs mynt* (20 min). Manusforfatter og regissør er Susanne Falkum Løvik, produsent er Kong Film, og musikken er ved Eirik Myhr.

Farukhs mynt – en novellefilm om asylsøkere og oss andre / oppgave

<http://ndla.no/nb/node/131027>

Oppgaver

Novelleformen

- På hvilken måte oppfyller denne filmen de vanligste kjennetegnene på en novelle?
- Beskriv anslaget i filmen. Hva presenteres her?
- Hvilken symbolikk ligger det i den andre åpningsscenen, der Hassan befinner seg i flaggstanga?
- Puslespillet er et annet eksempel på symbol- og metaforbruk i filmen. På hvilken måte?
- Finner du noen frampek?
- Hva vil du si er vendepunktet?
- Kommenter sluttscenen.
- På hvilken måte bidrar novelleformen til vår forståelse av temaet?
- Hva får vi "ekstra" ved at dette er en film, og ikke en klassisk novelle?

Musikk

Filmen har fått musikalsk følge med lydspor med følgende titler: "The Letter", "The Forest", "Time, Hope, Faith", "The Decision" og "The Letter II".

- Hvordan bidrar musikken til stemningen i filmen?
- Hvordan bygger den opp rundt temaet?

Miljøet

Filmen er spilt inn i Aurland og Geiranger. Dette er destinasjoner turister i tusentall besøker hver sommer, og som vi elsker å vise fram i turistbrosjyrene våre. Mange tenker på fjord og fjell som "typisk" norsk.

- Hvordan virker disse naturskjønne "kulissene" inn i filmen?
- Hvorfor tror du regissøren har valgt å legge handlingen hit?

Personene

- Samsvarer Farukh og Hassan med forestillingen din om asylsøkere?
- På hvilken måte stemmer de med stereotypiene?
- Farukh åpner ikke konvolutten. Hvorfor ikke? Forklar.
- Beskriv forholdet mellom Farukh og Hassan. Forsök å bruke begreper du har lært i kommunikasjon og kultur.
- Jorunn er den eneste personen vi møter fra vertskulturen. På hvilken måte representerer hun det "norske"?

Kommunikasjon og kultur

1. Beskriv kulturmøtet mellom Farukh/Hassan på den ene siden og Jorunn på den andre.
2. Farukh og Hassan er det som sosiologen Zygmunt Bauman kaller vagabonder, til forskjell fra turister. Se artikkelenhenvisning til høyre.
3. På hvilken måte er Farukh og Hassan representanter for vagabondene? Hvordan blir vagabond og turistrollen aktualisert i filmen?
4. Beskriv Farukhs verdensbilde, slik det kommer til uttrykk i filmen. Se artikkelenhenvisning til høyre.
5. Hvordan henger dette sammen med hans kulturfilter?
6. Farukh bruker uttrykket "In sha'Allah". Finn ut betydningen. Hvordan henger dette sammen med hans skjebnetro?

Oppgaver: Russiske drømmer

Forfatter: Eli M. Huseby

[Oppgaver: Russiske drømmer \(131192\)](#)

Etter en tre timer lang forestilling med navnet "Russiske drømmer" ble vinter-OL i Sotsji offisielt åpnet 7. februar 2014. Hvorfor legges det så mye ressurser i en åpningsseremoni? I dette programfaget har vi sett på kommunikasjonsmodellen. La oss her se på hva arrangørene (sender) vil formidle og gjøre oss noen tanker om intensjonen bak.

Oppgave 1

Typisk russisk?

NRK-reporteren Odd Arvid Strømstad omtalte den tre timer lange åpningsseremonien i Sotsji som storlagen:

"Det var interessant å se en mer kulturell seremoni fra et område vi ikke er så vant til å oppleve kulturen til. De siste OL-seremoniene har basert seg på vestlig kultur. Men jeg er glad for at Russland ikke prøvde å lage dårlige kopier av popmusikk, men brukte sin kulturhistorie, som jo er utrolig rik."

TV2's reporter bemerket lakonisk etter seremonien, som bar navnet "Russiske drømmer", at for russerne har drømmer alltid vært viktige, siden virkeligheten har vært tung å bære.

Tenk over:

- Hva tenker du på som "typisk" russisk?
- Tenker du i negative stereotypier?
- Hvor har du i så fall fått disse stereotypiene fra?
- Hva tror du TV-reporterne over refererer til?

Oppgave 2

Åpningsseremonien «Russiske drømmer»

Les mer:
[Russiske drømmer](#)

Åpningsseremonien i Sotsji 2014 - «Russiske drømmer» / video
<http://ndla.no/nb/node/131148>

Se klipp fra høydepunktene i åpningsseremonien.

Tenk over:

- Kjente du igjen noen sagn- og eventyrsikkelsjer i seremonien?

Oppgave 3

Mytologi og eventyr

Sagn og eventyr er en viktig del av et lands kulturelle kapital.

I Lillehammer-OL i 1994 var det tusser og troll som dominerte åpningsseremonien.

Snegurotsjka

I Sotsji legger vi merke til den hvitkledte jenta som ledsager oss gjennom den russiske historien. I seremonien er hun en krysning mellom to russiske eventyrfugurer. Som ledsagere ser vi også de hvitkledte damene med gigantiske diademer av krystaller på hodet. Den russiske troppen er kledd i kapper som minner om julenissens gevantede. Snegurotsjka - eller Snøjenta - drar du kanskje kjensel på?

Slik begynner eventyret om henne:

"For lenge, lenge siden bodde en gang en bonde som het Ivan og kona hans, som het Maria i Russland, like ved en stor skog. Det var bra folk, men enda de var glade i hverandre, hadde gode naboer og mange venner, var de ikke lykkelige, for de savnet barn. De pleide å se ut av vinduet på nabobarna som lekte, og av hele sitt hjerte ønsket de at de også hadde et lite barn som de kunne kalle sitt eget."

Det gamle paret lager en snøjente, og en dag blir hun levende og erklærer at hun er den etterlengtede datteren deres. Ivan og Maria er utrøstelige når det blir vår, og datteren deres erklærer at hun må tilbake til Snølandet.

I en annen eventyrversjon er Fader Frost og Snødronningen foreldrene til Snøjenta. Fader Frost er en variant av julenissen, slik vi kjenner han. I moderne russisk utgave er Snøjenta julenissens medhjelper.

Lubov (det russiske ordet for kjærlighet) er den lille snøjenta som guider oss gjennom forestillingen. Hun starter det hele med å invitere oss i sin drøm.

Drøft:

- På hvilken måte bidrar sagn og eventyr til et lands kulturelle historie?

Oppgave 4

Drømmer

Drømmer og visjoner er viktig for nasjonsbygging. I Norge kjenner vi dronning Ragnhilds drøm om at Norge skulle bli samlet til ett rike. Historisk har det også vært viktig for kulturer at ledere av landet skal ha visjoner og drømmer.

Finn ut og drøft i grupper:

- I forestillingen har Lubov (Snøjenta) drømmer som går tilbake i tid og framover i tid. Drømmen hennes får blant annet musikalsk følge av:

Vårofferet av Stravinsky

Nøtteknekkeren av Tsjajkovskij

Finn ut hvordan disse komposisjonene har tilknytning til drømmer.

- Det trekkes også mange linjer til disse historiske personene og deres drømmer:
 - Peter den store
 - Ivan den grusomme
 - Vladimir Lenin
 - Joseph Stalin
 - Vi får også et innblikk i President Vladimir Putins drøm og visjon

Finn ut hva deres drømmer besto/består i. Hvordan gir dette seg uttrykk i forestillingen? Hvis du sjekker med historien, hva gjorde de historiske personene for å oppnå sine drømmer?

- Drøft om drømmer og visjoner bidrar til kulturell identitet.

Oppgave 5

Russlands kulturhistorie

NNRK-reporteren Strømstad beskrev Russlands kulturhistorie som "utrolig rik". Forestillingen beviste det til fulle.

Finn ut og drøft i grupper:

Hvordan har disse personene/stedene preget russisk kulturhistorie?

Hvordan kommer dette til uttrykk i seremonien?

- Peter Tsjajkovskij
- Bolsjoj-balletten
- Fjodor Dostojevskij
- Leo Tolstoj
- Nikolaj Andrejevitj Rimskij-Korsakov
- Igor Stravinsky

- Vasilijkatedralen i St. Petersburg
- Den røde plass i Moskva

Oppgave 6

Russlands historie 814 - 2014

Åpningsseremonien tar for seg 1200 år av Russlands historie.

Se på [Russland - historisk oversikt](#).

Drøft:

- Hvorfor tror du arrangørene har valgt disse periodene i russisk historie?
- Arrangørene blir kritisert for å bare ta for seg glansbildet av den russiske historien. Hvilke problematiske hendelser er utelatt?
- Med denne åpningsseremonien har Russland fortsatt tradisjonen fra sommer-OL i London i 2012 med å fortelle landets historie (se [Åpningsseremonien – de olympiske sommerlekene i London](#)), men Russlands historie er kanskje mer komplisert å fortelle. Hva tror du?
- Konstantin Ernst, som har laget seremonien, har uttalt at verdens bilde av Russland ikke er korrekt. Han henviser til 70 år med kommunistisk styre og 50 år med den kalde krigen. Det var viktig i seremonien å vise et annet Russland.
 - Har Ernst rett i at kommunismen og den kalde krigen har vært med å prege vår oppfatning av Russland?
 - Hvis ja, på hvilken måte?
 - Synes du russerne har lykkes med å endre vårt bilde av Russland i denne forestillingen?

Diskursanalyse av OL-slagord

Forfatter: Eli M. Huseby

[Diskursanalyse av OL-slagord \(130614\)](#)

I diskursanalyse analyserer vi både det språklige og det materielle innholdet i en diskurs. Utgangspunktet er det utvidede tekstbegrepet: skrift, tale, film, musikk og lyd samt det vi i KK1 kalte sammensatte tekster eller multimodale tekster. I tillegg kan også personer, samfunnet og prosesser i samfunnet tolkes som tekst (tegn og meldinger), slik som vi har sett i semiotikken. I denne oppgaven skal vi foreta en diskursanalyse av OL-slagord.

Vinter-OL 2014 skal arrangeres i Sotsji. Les om Sotsjis slagord HOT.COOL.YOURS på [Offisiell nettside for OL i Sotsji](#)

I fagstoffartikkelen om [Diskursanalyse](#) gir Neumann denne beskrivelsen av hva en diskurs og representasjoner er:

"Representasjoner er ting og fenomener i den form de blir presentert for oss, altså ikke tingene i seg selv, men tingene 'silt' gjennom det som kommer mellom oss og verden: språket, kategoriene, slagord, sosial praksis, osv. Tingene blir ikke bare presentert, men re-presentert, om og om igjen, og får dermed en viss tyngde i diskursen" (Neumann 2001:33).

Bruk oppskriften i fagstoffartikkelen og lenken til Sotsjis slagord.

- Drøft hvordan vi kan foreta en enkel diskursanalyse av slagordet.
- Ta for dere ord for ord: HOT.COOL.YOURS. Hva formidler ordene? Hvilke konnotasjoner gir de?
- Hva vil Russland formidle med OL-slagordet?
- Hvilkens oppfatning har du av Russland og russere?
- Hvordan stemmer dette med det Russland vil formidle med slagordet?
- Hvordan tror du et OL-arrangement kan påvirke vårt bilde av et land og befolkningen der?

Andre OL-slagord

[Her](#) refereres det til andre OL-slagord:

"Inspire a Generation" (London, 2012)
"With Glowing Hearts" (Vancouver, 2010)
"One World, One Dream" (Beijing, 2008)
"Passion Lives Here" (Torino, 2006)
"Welcome Home" (Athen, 2004)

Logo London-OL

- Drøft hva et OL-slagord bør formidle.
- Ta for deg ett eller to av slagordene og analyser dem.
- Hva tror du vertslandet ønsket å formidle?
- Hvilke referanser inneholder slagordet?

Finn ut

"Passion Lives Here" var slagordet i Torino 2006. Finn ut hvordan dette slagordet ble mottatt, og hvordan OL-arrangementet påvirket synet på Italia og italienerne.

Lag OL-slagord

Hvis Oslo får tildelt OL i 2022, må det lages et slagord. Du får i oppdrag å lage det. Bli enige om hvilke kriterier som skal legges til grunn. Lag et forslag.

Julebrev, julesanger og julehistorier

Forfatter: Marita Aksnes, Torgrim Gram Økland, Eli M. Huseby

[Julebrev, julesanger og julehistorier \(69086\)](#)

Julen i vår kultukrets har sine tradisjoner. Mange som ellers ikke skriver så mye, føler seg forpliktet til å sende en julehilsen. En annen tradisjon er å gå rundt juletreet og synge julesanger. En julefortelling hører også med. La oss se på noen juletekster.

Julebrev

Les innlegget "En liten julehilsen!" av bloggeren Abre. Du finner det ved å følge denne lenken <http://www.brendmo.net/blogg/2009/en-liten-julehilsen/#>

Oppgave 1

- Sammenligne med julebrev du eller familien din har fått. Hvilke likhetstrekk finner du?
- Hvilke sjangertrekk har julebrev?
- Hva ironiseres det over i blogginnlegget?
- Hvorfor og hvordan tror du tradisjonen med julehilsen har oppstått?

Julesanger

Hvis du går inn på lenken over ("En liten julehilsen!"), finner du en lenke til *Lag din egen julesang*.

Oppgave 2

- Hva ironiserer Abre over i sine alternative forslag til *Musevisa*?
- Velg hvert deres alternativ og kommenter.

Julefortellinger

H.C. Andersens (1805–1875) kunsteventyr "Piken med Svoelstikkene" leses ofte i forbindelse med jul. Her kan du lese eventyret i originalutgaven på dansk.

Den Lille Pige med Svoelstikkerne

Det var saa gruelig koldt; det sneede og det begynte at blive mørk Aften; det var ogsaa den siste Aften i Aaret, Nytaarsaften. I denne Kulde og i dette Mørke gik paa Gaden en lille fattig Pige med bart Hoved og nøgne fødder; ja hun havde jo riktignok havt Tøfler paa, da hun kom hjemme fra; men hva kunne det hjelpe! ^{Piken} ^{med} ^{svoelstikkene}
det var meget store tøfler, hendes Moder havde sidst brugt dem, saa store var de, og dem tabte den Lille, da hun skyndte sig over Gaden, i det to Vogne foer saa grueligt stærkt forbi; den ene Tøffel var ikke at finde, og den anden løb en Dreng med; han sagde, at den kunde han bruge til Vugge, naar han selv fik Børn.

Der gik nu den lille Pige paa de nøgne, smaa Fødder, der vare røde og blaae af Kulde; i et gammelt Forklæde holdt hun en Mængde Svovlstikker og eet Bundt gik hun med i haanden; Ingen havde den hele Dag kjøbt af hende; Ingen havde givet hende en lille Skilling; sulten og forfrossen gik hun og saae saa forkuet ud, den lille Stakkel! Sneefnuggene faldt i hendes lange, gule Haar, der krøllede saa smukt om Nakken, men den Stads tænkte hun rigtignok ikke paa. Ud fra alle Vinduer skinnede Lysene, og saa lugtede der i Gaden saa deiligt af Gaasesteg; det var jo Nytaarsaften, ja det tænkte hun paa.

Henne i en Krog mellom to Huse, det ene gik lidt mere frem i Gaden end det andet, der satte hun sig og krøb sammen; de smaa Been havde hun trukket op under sig, men hun frøs endnu mere og hjem turden hun ikke gaae, hun havde jo ingen Svovlstikker solgt, ikke faaet en eneste Skilling, hendes Fader vilde slaae hende, og koldt var der ogsaa hjemme, de havde kun Taget lige over dem og der peb Vinden ind, skjøndt der var stoppet Straa og Klæde i de største Sprækker. Hendes smaa Hænder var næsten ganske døde af Kulde. Ak! en lille Svovlstikke kunde gjøre godt. Turde hun bare trække en ud af Bundtet, stryge den mod Væggen og varme Fingrene.

Hun trak een ud, "ritsch!" hvor spruddede den, hvor brændte den! det var en varm, klar Lue, ligesom et lille Lys, da hun holdt Haanden om den; det var et underligt Lys; den lille Pige syntes hun sad foran en stor Jernkakkelovn med blanke Messinbgkugler og Messingtromle; Ilden brændte saa velsignet, varmede saa godt; nei hvad var det! - Den Lille strakte allerede Fødderne ud for ogsaa at varme disse, - - da slukkedes Flammen. Kakkelovnen forsvandt, - hun sad med en lille stump af den udbrændte Svovlstikke i Haanden.

En ny blev strøget, den brændte, den lynte, og hvor Skinnet faldt paa Muren, blev denne gjennomsigtig, som et Flor; hun saae lige ind i Stuen, hvor bordet stod dækket med en skinnende hvid Dug, med fiint Porcellain, og deiligt dampede den stegte Gaas, fyldt med Svedsker og Æbler; og hvad der endnu var prægtigere, Gaasen sprang fra Fadet, vraltede hen ad Gulvet med Gaffel og Kniv i Ryggen; lige hen til den fattige Pige kom den; da slukkedes Svovlstikken og der var kun den tykke, kolde Muur at see.

Hun tændte en ny. Da sad hun under det deiligste Juletræ; det var endnu større og mere pyntet, end det hun gjennem Glasdøren havde seet hos den rige Kjøbmand, nu sidste Juul; tusinde Lys brændte paa de grønne Grene, og brogede Billeder, som de der pynte Boutikvinduerne, saae ned til hende. Den Lille strakte begge Hænder i Veiret - da slukkedes Svovlstikken; de mange Julelys gik høiere og høiere, hun saae de vare nu de de klare Stjerner, een af dem faldt og gjorde en lang Ildstribe paa Himlen.

"Nu dør der Een!" sagde den Lille, for gamle Mormoer, som var den Eneste, der havde været god mot hende, men nu var død, havde sagt: naar en Stierne falder, gaaer der en Sjæl op til Gud.

Hun strøg igjen mod Muren en Svovelstikke, den lynte rundt om, og i Glandsen stod den gamle Mormoer, så klar saa skinnende, saa mild og velsignet.

"Mormoer!" raabte den Lille, "o tag mig med! jeg veed, Du er borte, naar Svovlstikken gaaer ud; borte ligesomden varme Kakkelovn, den deilige Gaasesteg og det store, velsignede Juletræ!" - hun strøg ihast den hele Rest Svovelstikker, der var i bundtet, hun vilde ret holde paa Mormoer; og Svovlstikkerne lynte med saadan en Glands, at det var klarere end ved den lyse Dag. Mormoer havde aldri før været saa smuk, saa stor; hun løftede den lille Pige op paa sin Arm, og de flø i Glands og Glæde, saa høit, saa høit; og der var ingen Kulde, ingen Hunger, ingen Angest, - de var hos Gud.

Men i Krogen ved Huset sad i den kolde Morgenstund den lille Pige med røde Kinder,
med Smil om Munden - død, frosset ihjel den sidste Aften i det gamle Aar.
Nytaarsmorgen gik op over det lille Liig, der sad med Svolstikkerne, hvoraf et Knippe
var næsten brændt. Hun har villet varme sig, sagde man; Ingen vidste, hvad Smukt hun
havde seet, i hvilken Glands hun med gamle Mormoer var gaaet ind til Nytaars Glæde.

Hvis du har lyst til å høre eventyret, bør du slukke lyset i rommet du er i og høre på Per
Aabels opplesning [her](#)

Tenk over

- Hvorfor tror du dette eventyret har blitt en klassiker?

Paul Auster (1947) er en amerikansk forfatter som i 1990 ble bedt om å skrive en julefortelling for en avis. Han hadde aldri skrevet en novelle før og var svært betenklig, inntil han åpnet en eske med sine yndlingssigarer. Han kom i tanker om mannen han hadde kjøpt sigarene av i sin faste tobakksbutikk i Brooklyn. Hva slags historier hører en butikkansatt fra folk man kjenner, men likevel ikke kjenner? Julefortellingen ble Auggie Wrens historie og utgangspunkt for filmen "Smoke".

1. Følg lenken til [Auggie Wren's Christmas Story](#). Les historien på engelsk.
2. Du kan høre forfatteren lese fortellingen [her](#).
3. Her er et klipp fra adaptasjonen av fortellingen i filmen *Smoke*.

Julebrev, julesanger og julehistorier / oppgave

<http://ndla.no/nb/node/69086>

Oppgave 3

- Hva har *Piken med svovelstikkene* og *Auggie Wren's Christmas Story* til felles?
- Hva, bortsett fra tidsrammen for fortellingene, er det som gjør dem til typiske julefortellinger?
- Kan begge historiene sammenfattes i ett budskap?
- Julen er en kristen høytid. Vil du si at en av fortellingene eller begge har kristne undertoner? Forklar.

Oppgave 4 Drøft

- Hvilken rolle spiller hilsninger, sanger og fortellinger for julefeiringen vår? Er de med på å opprettholde høytidsfeiringen? På hvilken måte i så fall?

Intervju – andre religiøse samfunn

Intervju klassekamerater eller noen du kjenner som feirer andre religiøse høytider enn den kristne julen.

- Har de tilsvarende tradisjoner med hilsninger, musikk eller fortellinger i forbindelse med høytiden?
- Spør i så fall om en mer detaljert beskrivelse.
- Hvilken rolle synes de at slike tradisjoner spiller i deres høytid?
- Vil fortellinger som de vi har sett på, fungere også for dem i forhold til deres religiøse høytid og det de handler om? Hvorfor? Hvorfor ikke?
- Mange er bekymret for at det kristne hovedinnholdet i julen skal forsvinne, og at julen bare blir en sosial sammenkomst eller en "kjøpefest". Hva tenker intervjuobjektet ditt rundt sin religiøse høytid og faren for at hovedinnholdet skal forsvinne på tilsvarende måte?

Klær og kommunikasjon – klær som meningsytringer og mote

Forfatter: Trude Løvskar, Senter for nye medier, Høgskolen i Bergen, Eli M. Huseby

[Klær og kommunikasjon – klær som meningsytringer og mote \(127885\)](#)

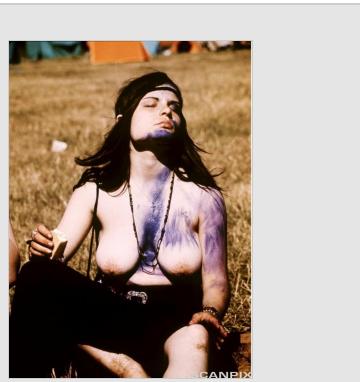

"Vis meg din garderobe, og jeg skal si deg hvem du er!" Så enkelt er det nok ikke. Hva formidler klærne våre?

Kanskje bruker du klær og tilbehør med nagler fordi du er en opprører? Kanskje med T-skjorte med et digert kors fordi du er kristen? Eller du har hatt begrundelser for klesvalget ditt: Det kan ha vært salg på H&M.

Make love, not war

På seksti- og syttitallet var det mange som kledd seg i fillete dongeribukser, de hadde farget selv, hjemmelagde vester og smykker som proklamerte "make love, not war". Disse unge menneskene protesterte mot det samfunnet så rundt seg, og som var preget av materielle verdier og forbruk. Krig er en direkte griskhet, mente de. De søkte å utvikle både politiske, åndelige og alternativer, og de satte dype spor etter seg i historien. Vi snakker om ungdom og hippiebevegelsen.

Hippie

Hippienes klesvalg var en direkte følge av det de sto for. Mote og "pent tøy" var et naturlig valg. Samtidig var de vandrende innlegg i en samfunnsdebatt.

Punker

Symboler blir mote

I vår tid er det ikke like enkelt å bruke klær til å markere politisk eller verdimesig ståsted. Det er i alle fall ikke enkelt å markere at man ønsker å stå utenfor motepress og kjøpefest. Moteindustrien plukker raskt opp påfunn hos ulike motkulturer, og det tar ikke lang tid før lignende klær og smykker selges over disk med store summer i fortjeneste. "Nye motetrender" heter det da, og plutselig er utenfor-kulturen havnet innenfor.

EMO

Med det kristne korset rundt halsen eller på trøyen kommuniserer du ikke annet enn at du synes det passer godt til jakken. Det samme gjelder korset snudd opp ned, "peace"-symbolet, davidstjernen ... til og med hakekorset – for å nevne noen eksempler. Symboler som i seg selv er svært ladet, blir redusert til pynt og strippet for innhold når moteindustrien tar hånd om dem. Kanskje er det bare et spørsmål om tid før den muslimske hijaben blir gjort om til et praktisk vinterplagg.

Hijab

Fordypningsoppgave

Tema: Symboler som endrer innhold over tid

Lag en digital fortelling, presentasjon eller film der du viser ett eller flere eksempler på hvordan klær, smykker og/eller sko kan være meningsbærende, og hvordan meningen kan endre seg over tid. Dokumenter hvordan symbolet brukes i dag, både av moteindustrien og av subkulturer/motkulturer.

Forslag:

1. *Converse-sko*: Du finner bakgrunnshistorien på nettet. Søkeord kan være: "Converse sko historie" og "Converse shoes history". Du kan selv dokumentere hvordan disse skoene kommuniserer i dag: Studer reklame, skobutikker og snakk med medelever..

2. *"Peace"-symbolet*: Dette finnes blant annet på smykker og T-skjorter. Når du leter etter bakgrunnsinformasjon om det på nettet, må du være kritisk. Det eksisterer en mengde anekdoter. Disse kildene kan være gode å ta utgangspunkt i:

- Wikipedia (eng.) har en artikkel med tittelen Peace Symbols.
- Nettstedet "designboom.com" (eng.) har en artikkel som heter det samme, og som sikkert har brukt Wikipedia som kilde.
- Det finnes også en artikkel om dette på svenske Wikipedia. Den har tittelen "Antikärnvapenmärket".

Les mer

Klær som ytring eller tekst?

[Hva er forskjellen på en ytring og en tekst?](#)

Hijab – undertrykkelse eller mote?

[Burka eller motepress?](#)

På eldresenteret i Selbu i Trøndelag strikker de votter med hakekors.

[Selbuvotter med hakekors](#)

Drøft

Klesmerket "Thor Steinars" har stor suksess i Tyskland blant nazister og høyreekstreme ved å markedsføre plagg med sterkt referanse til vikinger og norsk natur. Det norske flagget og stedsnavn som Tønsberg og Trondheim brukes aktivt i promoteringen av klærne. Det norske utenriksdepartementet henstilte til firmaet å stoppe bruken av det norske flagget i 2005. I 2010 vant de fram. Les artikkelen [Nazimote](#).

Drøft: Hva tror du hensikten bak bruken av det norske flagget var for "Thor Steinars"?

Hvorfor vakte denne flaggbruken så sterke følelser at norske myndigheter reagerte?

Analyser sammensatt tekst

Velg enten 1 eller 2.

1. Gå inn på "Thor Steinars" hjemmeside. Se promoteringsfilmen *The Legend Thor Steinar*.

2. Finn reklamefilmer for de siste kolleksjonene til firmaet på hjemmesiden deres eller på YouTube. Søkeord: Thor Steinar.

Analyser: Hvilke virkemidler brukes? Brukes symboler? Hvilken effekt har symbolbruken og virkemidlene? Er dette propaganda? Begrunn.

Økonomisk, kulturell og sosial kapital

Forfatter: Eli M. Huseby

[Økonomisk, kulturell og sosial kapital \(127692\)](#)

Begrepet kapital er vi vant til å forbinde med penger og materielle verdier. Den franske sosiologen Pierre Bourdieu var svært opptatt av maktrelasjoner i samfunnet og utvidet kapitalbegrepet med det han kalte sosial og kulturell kapital. Ifølge Bourdieu disponerer enkeltmennesket over ulike kapitalformer. Disse kapitalformene gir individet adgang til forskjellige samfunnsarenaer. Her skal vi se på hva disse kapitalformene kan innebære.

Pierre Bourdieu

Pierre Bourdieu (1930–2002) kom fra beskjedne kår i Sør-Frankrike, men ved hjelp av stipendier ble han tatt opp på en av eliteskolene i Paris. Han fant seg aldri helt til rette blant samfunnsseliten og de besteborgerlige i hovedstaden. Verneplikten avtjente han i Algerie, som den gang var frank koloni. Opholdet i Algerie strakk seg over flere år, og Bourdieu ga seg i kast med etnografiske studier av en berbisk folkegruppe i landet.

Heder og ære

Noe av det Bourdieu festet seg ved hos berberne, var deres system for å gi gaver og gjengaver. For å vite hva en passende gave og gjengave skulle være, måtte man ha vokst opp i dette samfunnet. En utenforstående risikerte stadig å gjøre feil. Bourdieu gjorde mange studier av dette, og fant at heder og ære var nært forbundet med økonomi.

Vi har tidligere tatt opp "feller" i interkulturell kommunikasjon, blant annet turisten som i Thailand kommenterer at smykket en thailandsk dame bærer, er vakker, og eieren av smykket føler seg forpliktet til å gi det til turisten. Andre eksempler er skandinaven som blir bedt ut på restaurant av sitt franske vertskap, og insisterer på å betale selv, eller den vestlige gjesten som spiser opp all maten sin hos et kinesisk vertskap, og så viser det seg at det er mange retter. Vi ser det samme i den gamle norske "nøde-kulturen", der gjesten gjentatte ganger blir bedt om å forsyne seg. I alle tilfellene dreier det seg om å vise gjestene at man har rikelig og er i stand til å by gjestene det beste. Det er et spørsmål om heder og ære.

Heder og ære kalte Bourdieu for **symbolsk kapital**. Gaven eller gjestfriheten var forbundet med ære og skjulte den økonomiske karakteren som lå bak dette. Det er et slags spill, men spillereglene i ulike kulturer er forskjellige og altfor kompliserte til at utenforstående umiddelbart vil forstå dem.

Sosial posisjon

Frankrike var, og er, et mye mer klassedelt samfunn enn Norge. I hjemlandet ble Bourdieu opptatt av å studere skjulte maktstrukturer og sosiale posisjoner slik de viste seg i blant annet boligmarkedet, utdanningssystemet og familieforholdene.

På grunnlag av studiene både fra Algerie og Frankrike kom han til at den sosiale posisjonen den enkelte har, er avhengig av hvilken kapital vedkommende har.

Gavetradisjonar

Gjester blir serverte på restaurant

Askeladden og prinsessa

- Den økonomiske kapitalen er adgangen til penger og materiell rikdom.
- Den kulturelle kapitalen opparbeides gjennom oppvekst og utdannelse. Det er symbolske goder som har både bruks- og bytteverdi. Eksempler på dette kan være kunnskaper, språk og det å mestre sosiale koder og regler for oppførsel.
- Den kulturelle kapitalen kan omsettes i **sosial kapital** ved at man kan få tilgang til sosiale kretser og nettverk som kan være nyttige og åpne dører.

Gjennom fødsel og oppvekst har man opparbeidet seg disse tre kapitalene, og til sammen utgjør de individets ressurser og muligheter. Bourdieu understreket imidlertid at man også kunne erverve seg disse kapitalformene senere i livet. Askepott og Askeladden er noen velkjente eksempler. Gjennom giftermål med kongelige fikk de ikke bare økt sin økonomiske kapital, men også den kulturelle og sosiale.

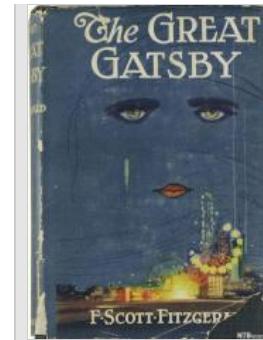
Muligheter og begrensninger

Kapitalformene innebærer at selv om det kan virke som vi står overfor frie valg og kan stake ut vår egen vei i livet, så vil kapitalen vi har med oss, begrense oss. Det er opplagt at den økonomiske kapitalen ofte kan hindre oss i å nå våre materielle mål, men kanskje ikke så åpenbart at vi kan mangle kulturell og sosial kapital til for eksempel å få venner innenfor miljøer vi ønsker oss inn i, eller å komme inn på den skolen vi ønsker.

Jay Gatsby i Scott Fitzgeralds roman *The Great Gatsby* kan være en illustrasjon på hvordan disse kapitalformene skaper muligheter og begrensninger. Romanen har 1920-årene i USA som bakteppe. Jay, som kommer fra enkle kår, forelsker seg hodestups i den sofistikerte og rike Daisy Buchanan da han er helt ung. Med hans bakgrunn er hun helt uoppnåelig. Hun blir en besettelse for han, og med henne for øye bygger han seg opp en stor formue. Som nyrik kjøper han et prangende hus på Long Island og holder overdådige fester for å tiltrekke seg Daisy og hennes venner. Det gir han innpass i miljøet, men han blir aldri helt godtatt med sine "nye" penger fordi han ikke kjenner de sosiale kodene godt nok.

Sosial kompetanse

Alt vi har hatt fått med oss i form av sosial kompetanse på grunnlag av oppveksten og sosialiseringen vår, kaller Bourdieu for **habitus**. Dette er hvordan vi framstår for andre og for oss selv. Habitus speiler våre innerste verdier og holdninger. De sosiale omgivelsene våre er avgjørende for hvilke holdninger og verdier som blir **internalisert**.

The Great Gatsby

Oppgaver

1. Forklar alle begrepene som er skrevet med utevært skrift med dine egne ord. Gi ett eksempel på hvert begrep.
2. Hvis vi skulle beskrive onkel Skrue med Bourdieus kapitalformer, er det vel lett å være enig om at pengebingen gir ham høy økonomisk kapital. Men skåren på den kulturelle og sosiale vil nok være ganske lav. Se på beskrivelsen av kulturell og sosial kapital. Hvorfor er den lav for onkel Skrue sin del?
3. Det er nevnt noen eksempler på "feil" vi gjør i interkulturell kommunikasjon, der økonomisk kapital symbolsk er forbundet med heder og ære. Har du flere og andre eksempler? Har du selv hatt lignende opplevelser?
4. Det snakkes mye om nettverk i dag og nytten av nettverk, for eksempel i forbindelse med venner på sosiale medier. Hvordan vil du knytte dette opp mot Bourdieus kapitalformer?

Lag fiktive personer med ulik kapital

Bourdieu kartla smaken i det borgerlige Paris på 1960-tallet. Funnene utga han i boka *Distinksjonen* (oversatt til norsk i 1995). Norge er ikke et utpreget klassedelt samfunn, men allikevel er det kanskje noen skillelinjer?

1. Lag de fire personene:

Person 1 har høy økonomisk kapital, men liten sosial og kulturell kapital

Person 2 har lav økonomisk kapital, men stor kulturell og sosial kapital

Person 3 har høy økonomisk kapital, høy kulturell og sosial kapital

Person 4 har lav økonomisk kapital og lav kulturell og sosial kapital

Beskriv/lag for hver av dem:

- navnet deres
- hvor og hvordan de bor
- livssyn
- politisk syn
- hvem de omgås
- jobb
- utdannelse
- inntekt
- interesser og fritid
- klessmak
- hva de leser (hvis de leser)
- musikksmak
- matpreferanser
- hva de drikker
- filmer de liker
- bil (hvis de har bil)
- saker de er spesielt opptatt av

2. Presenter personene for hverandre.

3. Drøft etterpå:

1. Hvordan skapte dere personene?
2. Hvorfor opplever de fleste det enkelt å skape dem? Brukte dere stereotypier? I så fall hvilke?
3. Var stereotypiene forbundet med fordommer?
4. Har en person med høy kulturell kapital også god interkulturell kompetanse?

5. Se på hva som utgjør den kulturelle kapitalen hos personene dere har laget. Har dere rangert noe som lavkulturelt (eksempelvis fotball) og noe som høykulturelt (eksempelvis opera)? Diskuter hva høy og lav kulturell kapital egentlig er. Blir dere enige?

Veiviseren (Ofelas)

Forfatter: Ragna Marie Tørdal

[Veiviseren \(Ofelaš\) \(125295\)](#)

Veiviseren (Ofelaš) / fagstoff

<http://ndla.no/nb/node/125295>

En norsk-samisk spillefilm

Filmen *Veiviseren* (samisk tittel *Ofelaš*) er en av få norske spillefilmer som har oppnådd å bli nominert til Oscar-prisen som beste fremmedspråklige film. Manusforfatter og regissør er Nils Gaup. Han har seinere regissert spillefilmen *Kautokeino-opprøret* som også er basert på viktige hendelser i samisk historie.

I *Veiviseren* tar Gaup utgangspunkt i et gammelt samisk sagn fra 1200-tallet. En same blir tatt til fange av en karelsk røverbande (tsjudene). Valget står mellom å bli drept eller forråde sitt eget folk. Men den samiske veiviseren klarer med kløkt å lede angriperne utfør et stup. Slik redder han folket sitt fra ytre fiender som vil plyndre og drepe dem.

Filmen gir et innblikk i sentrale verdier i samisk kultur og religion, der mennesket inngår i et større fellesskap som omfatter alt som lever og gror. Ved hjelp av bildeutsnitt, klipperytmme, lyd og musikk skapes en lyrisk stemning som understreker det tette båndet mellom menneskene og den naturen de er en del av.

Politiske undertoner

Bakteppet for filmen *Veiviseren* er samenes kamp for å bevare egen kultur og rettigheter til tradisjonelle samiske beiteområder. Denne kampen toppet seg på slutten av 1970-tallet da samer og naturvernaktivister grep til sivil ulydighet for å hindre utbyggingen av Alta–Kautokeino-vassdraget. Filmregissør Nils Gaup deltok selv aktivt i disse aksjonene.

Selv om aktivistene tapte kampen om Alta-utbyggingen, førte konflikten til en sterkere bevissthet om urbefolkningens kulturelle identitet og rettigheter, både i den samiske befolkningen og i det norske storsamfunnet.

Om filmen

- *Veiviseren (Ofelaš)* 1987
- Manus og regi: Nils Gaup
- Produsent: John M. Jacobsen
- Varighet: 1 t 26 min
- Skuespillere:
Mikkel Gaup
Nils Utsi
Nils-Aslak Valkeapää
Helgi Skúlason
Svein Scharffenberg
Henrik H. Buljo
Ailu Gaup
Ingvald Guttorm
Amund Johnskareng
Svein Birger Olsen

Ressurser

Mikkel Gaup i rollen som samegutten Aigin.

[Filmstudieark](#)

[Veiviseren](#)

[Westernfilm fra sameland](#)

Les mer om samisk kultur og religion på nettstedet [Infonuorra](#).

Alta–Kautokeino-aksjonen

Noaiden som veiviser

I filmen møter vi en liten gruppe samer som lever et tradisjonelt nomadeliv med jakt, fiske og reindrift på Finnmarksvidda. Livet er tilsynelatende sorgløst. Men flere tegn i naturen tyder på at det er fare på ferde. I tillegg er gruppen splittet av indre motsetninger.

I samisk folketradisjon ble den religiøse lederen, *noai'di* eller *noaide* på norsk, tillagt magiske evner. En noaide var en veiviser for den gruppa han var leder for.

I filmen er det i utgangspunktet karakteren Raste som har rollen som veiviser. Etter hvert blir oppgaven overført til ungutten Aigin som blir satt på den største av alle prøver: valget mellom å redde seg selv eller ofre livet for de andre. I løpet av filmen utvikler Aigin seg fra å være en hjelpesløs ungutt til å bli en voksen lederskikkelse.

En "northernfilm"

Dramaturgien i *Veiviseren* følger den klassiske Hollywood-modellen. Personer og konflikter presenteres i introduksjonen. Deretter trappes konfliktene opp mot et tydelig klimaks, før spenningen avløses, og det hele slutter med "happy ending".

Filmen er blitt omtalt som en norsk westernfilm. Noen bruker sjangerbetegnelsen "northernfilm". De klassiske amerikanske westernfilmene foregår gjerne i små, isolerte samfunn med et begrenset persongalleri. Karakterene framstår ofte som gode eller onde. Helten utsettes for en rekke prøvelser, før skurkene blir nedkjempet. Så er freden gjenopprettet, og helten kan ri inn i solnedgangen.

Som mange andre westernfilmer inneholder også *Veiviseren* en parallel kjærlighetshistorie der de to elskende etter mange prøvelser får hverandre til slutt.

Aksjonistene tapte kampen om vern av Alta-vassdraget, men i etterkant ble det vedtatt en lov som sikrer urfolks rettigheter i Norge.

Alta-aksjonen

I 1988 fikk Nils Gaup Amandaprisen for beste norske spillefilm.

De fire store - oppgaver

Forfatter: Eli M. Huseby

[De fire store – oppgaver \(116706\)](#)

Er kulturforskjellene mellom kjønnene så store at de innebærer ulike måter å kommunisere på? (Jf. definisjonen på interkulturell kommunikasjon.) Og på hvilken måte har dette påvirket maktforholdet mellom menn og kvinner? La oss se på dette i lys av fire kvinner som spilte en stor rolle i kampen for kvinners stemmerett: Camilla Collett, Gina Krog, Fernanda Nissen og Fredrikke Marie Qvam.

I kultur- og kommunikasjonsfaget har vi lært at interkulturell kommunikasjon er en prosess som innebærer utveksling og fortolkning av tegn og meldinger mellom mennesker som representerer ulike kulturelle fellesskap som er så forskjellige at deres tilskriving av mening blir påvirket (Dahl 2001: 188). Vi vet i tillegg at makt er en viktig faktor i interkulturell kommunikasjon.

"Makt er evnen til å kontrollere hva som skjer, få ting til å skje og blokkere ting som ikke skal skje." (Samovar, Porter og McDaniel 2007) [Makt og avmakt](#)

"Det er ikke sikkert at samtalepartene er bevisst på kulturforskjellene. En gutt og en jente som argumenterer med hverandre tenker kanskje ikke på at kjønn skulle innbære ulike måter å kommunisere på. Begge mener at de handler og kommuniserer ut fra det som er naturlig for dem som individer." (Øyvind Dahl om [Interkulturell kommunikasjon med en beskrivende kulturforståelse](#))

"Hersketeknikker brukes for å styre hvordan en selv og andre framstår. Med hersketeknikker kan man framheve seg selv eller få den man er uenig med, til å virke dum og kunnskapsløs [...]. Mange bruker hersketeknikker hele tiden, mer eller mindre bevisst." [Om hersketeknikker på ung.no](#)

Til refleksjon og drøfting

Se dramatiseringene som er laget om de fire kvinnene som Stemmerettskomiteen har valgt å trekke fram fra kampen for stemmerett for kvinner.

1. Hva slags verdier og kultursyn kommer til uttrykk?
2. Hva tenker du er grunnen til at Norge ga stemmerett til kvinner allerede i 1913?
3. I Saudi-Arabia vil kvinner få anledning til å stemme for første gang ved lokalvalget i 2015. Hva tenker du er grunnen til at Saudi-Arabia ligger så langt etter Norge på dette området?
4. Hvorfor tror du akkurat disse fire kvinnene er løftet fram?
5. Hvilke faktorer tenker du er viktige for at akkurat disse kvinnene sto fram i kvinnekampen?

Lag en presentasjon

Bruk sitatene i firkantene og se på lenkene som følger med. Ta utgangspunkt i ett av sitatene og portrettet av én av kvinnene. Skriv et blogginnlegg, lag en digital fortelling eller en video. Du kan sende dette inn til [minstemme.no](#)

Camilla Collett (1813–1895)

De fire store – oppgaver / oppgave

<http://ndla.no/nb/node/116706>

Gina Krog (1847–1916)

De fire store – oppgaver / oppgave

<http://ndla.no/nb/node/116706>

Fernanda Nissen (1862–1920)

De fire store – oppgaver / oppgave

<http://ndla.no/nb/node/116706>

Fredrikke Marie Qvam (1843–1938)

De fire store – oppgaver / oppgave

<http://ndla.no/nb/node/116706>

Retorisk analyse

I forbindelse med avdukingen av Camilla Collett-statuen i Slottsparken i Kristiania i 1911 holdt Gina Krog talen "Det var aarhundreders taushet hun brøt".

1. Før du leser talen, kan du repetere dette: [Retoriske begreper](#)

Du har sett dramatiseringene om de fire kvinnene. Tenk på talen Gina Krog skal holde.

- Hva tenker du er den retoriske situasjonen (kairos)?
- Hvilke hensyn må hun ta (aptum)?
- Hvordan skal hun finne argumenter til talen (inventio)?

2. Les talen [Gina Krogs hyllingstale til Camilla Collett](#)

3. Talen blir innledet slik:

Norges frihetsdag har vi nylig feiret. Igjen er tankerne gaat til Eidsvold, til 1814, til grundloven. Aar efter aar tar vi minderne frem om Eidsvoldsmændene, om vore fædre. Aldrig synes vi, at vi kan faa fuldtakket dem for den arv de ga os.

Mændene, fædrene! - Men kvinderne, mødrerne? Hvorfor fortæller historien os ingenting om dem? Hadde de ikke et eneste ord at si, ikke et indvielsens ord over verket?

Nei, ikke et ord hører vi.

Dispositio – hvordan elementene i talen er ordnet – vet vi har stor betydning. Hvorfor tror du Gina Krog velger å innlede slik? Hvilke retoriske grep bruker hun? Se også på slutten av talen. Hvordan er innledning og avslutning bundet sammen? Hvilken effekt har dette? Virker hun overbevisende?

4. Camilla Collett blir sett på som den kvinnnen som først brøt århundrer med stillhet for sine medsøstre:

Men spør hende selv - da hun brøt tausheten? - Et skrik var det som undslap mig, sier hun. Fangen var hun, som med sit blod optegner sine bekjendelser paa en strimmel tøi. "Jeg sad dog længe, længe i den varetægtscelle, som kaldes kvinde, før det faldt mig ind at skrive paa lappen." - -

Hva får Gina Krog fram her? Hvilke grep bruker hun?

5. Finn eksempler på hvordan Gina Krog bruker ethos, pathos og logos i talen.

6. Drøft til slutt: Hvordan har romanen *Amtmandens Døtre* og taler som Gina Krogs hyllingstale til Camilla Collett vært med på å gi kvinner en stemme i samfunnet vårt? Hvor viktig er innsatsen deres for norske kvinner og jenter i dag?

Språkåret 2013

Forfatter: Marion Federl, Trine Andersen, Andrea Øien Sæverud , NTB, NPK, Hege Røyert
[Språkåret 2013 \(111563\)](#)

ÅPNER SPRÅKFESTEN: Kulturminister Hadia Tajik åpner Språkåret 2013 og understreker at det er viktig å snakke så folk forstår.

Språkfest i nynorske fotspor

I Språkåret 2013 legger Ivar Aasen ut på norgesturné og dukker opp gratis på mobilen. En hundreåring i hovedstaden får også preget feiringen.

– Gjennom et helt år skal vi feire språk, diskutere språk og lære mer om den unike språksituasjonen her i landet, både nasjonalt og lokalt, sier prosjektleder i Språkåret 2013, Inger Johanne Sæterbakk.

[Les mer.](#)

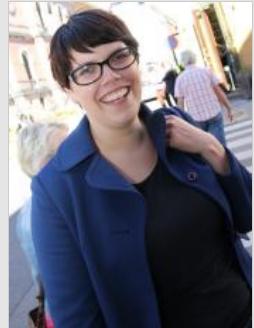
Oppgave 1

Delta i stor konkurranse: Språk i ditt liv

Språkåret 2013

- Språklig mangfold
- Ivar Aasen ble født for 200 år siden
- Det Norske Teatret er 100 år

ØNSKER TIPS: Inger Johanne Sæterbakk (30) er prosjektleder for Språkåret 2013, og hun tar gjerne imot tips om arrangementer fra hele landet.

Hva skjer?

Se kommende aktiviteter, eller meld inn et arrangement til språkårets aktivitetskalender [her](#).

IKKE PØLSEVEV: Nå lover Øystein Pettersen å snakke enda bredere.

Øystein «Pølsa»
Pettersen hylles av
språkforskere. Her
kan du lese [hvorfor](#).

**KLIKK PÅ BILDET FOR
INTERAKTIV GRAFIKK:**

Omtrent 14% av alle
nordmenn skriver nynorsk.
I skolen blir språket stadig
mindre brukt.

NYNORSK KJENDIS: 96
prosent av det norske folk
vet hvem Ivar Aasen er.

Ivar Aasen holder
stand hos folket

MMI har undersøkt
statusen for
nynorskens far hos
det norske folk.

96 prosent av de spurte svarte at de kjenner til språkforskeren. 56 prosent har et godt inntrykk av ham, mens 7 prosent svarte at de ikke liker Ivar Aasen. Den selvlærte språkforskeren Ivar Aasen ga ut «Det norske Folkesprogs Grammatik» i 1848, og fulgte opp med en rekke ordbøker og lesebøker fram til 1870-tallet.

JON FOSSE: Forfatter og dramatiker Jon Fosse har skrevet prologen som ble framført under åpningen av Språkåret 2013.

QUIZ

Språkåret 2013

Nasjonalbiblioteket vil vite mer om hvilke språk og dialekter norske skoleelever møter i hverdagen, og inviterer til språkkonkurranse.

– Gjennom konkurransen ønsker Nasjonalbiblioteket å dokumentere det språklige mangfoldet blant barn og unge i Norge i dag, sier nasjonalbibliotekar Vigdis Moe Skarstein.

Elevene skal dokumentere de ulike språkene og dialektene de møter i hverdagen. Med «språk» menes alt fra norsk, samisk, tegnspråk og urdu til språkformer som ungdomsspråk, politikerspråk, språk i musikk – eller kroppsspråk. Det er opp til elevene hva de definerer som språk. Bidragene kan leveres i ulike formater, som tegning, collage, bilde, film, digital fortelling eller lydopptak.

Elevene på videregående trinn kan velge mellom eller kombinere følgende oppgaver:

- Finn forskjellige dialekter og/eller språk som du møter i hverdagen din, i familie, nærmiljø osv.
- Dokumentér 24 timer i ditt liv: Hvilke språk møter du, og i hvilken sammenheng?
- Finn ulike språk hjemme hos deg selv – på produkter, i bøker, filmer, musikk, m.m.
- Dokumentér språk i ungdomsmiljøer. Hvilke ord bruker du eller vennene dine nå – og hvilke ord brukte dere for et år siden? Kan du sammenligne med slanguttrykk fra dine foreldre eller andre?
- Hvor bruker du skriftspråket? På skolen, på Facebook, mobilen, m.m.? Hvilke ord bruker du bare i skrift, og hvilke bare muntlig?

Fristen for å sende inn bidrag til konkurransen er 8. mars, og vinnerne blir kåret i april. Konkurransen er et samarbeid mellom Nasjonalbiblioteket, Språkåret 2013 og de nasjonale sentrene for flerkulturell opplæring, fremmedspråk, matematikk, nynorsk og samisk.

Mer informasjon om konkurransen finner du [her](#).

Oppgave 2

Tolk en tekst

Til Det Norske Teatrets 100-årsfeiring har Jon Fosse skrevet en prolog som ble framført for første gang på Kilden teater- og konserthus i Kristiansand 2. januar 2013, av skuespilleren Gjertrud Jynge. Les prologen [her](#).

Teksten handler om virkeligheten, men Fosse uttrykker seg på en poetisk måte, ved hjelp av bilder, eksempler og et rytmisk, høytidspreget språk.

1. Hva er en prolog? Slå opp i bokmåls- eller nynorsk-ordboka på nett.
2. Hvem er Jon Fosse, og hvor i Norge kommer han fra?
3. Hvorfor er språket viktig for oss mennesker, ifølge Fosse? Hva gjør det for oss?
4. Hva sier Fosse om arbeidet til Ivar Aasen?
5. Hvorfor har Det Norske Teatret vært viktig Fosses utvikling til forfatter?
6. Hvordan karakteriserer Fosse det nynorske skriftspråket? Hva mener han er typisk for det?
7. Velg et avsnitt, et uttrykk eller språklig bilde fra diktet som du liker særlig godt, og lag en plakat der du kombinerer teksten med bilder eller illustrasjoner og passende grafiske virkemidler. Jobb gjerne sammen med en klassekamerat om oppgaven.
8. Velg et avsnitt, et uttrykk eller språklig bilde fra diktet som du liker særlig godt. Framfør det for klassen og kommenter det.

Hva er norsk kultur?

Forfatter: Eli M. Huseby

[Hva er norsk kultur? \(113909\)](#)

Debatten om norsk kultur og hva som kjennetegner den, har pågått i mange år. Men den skjøt ekstra fart etter at FrP-politikeren Christian Tybring-Gjedde i desember 2012 ba den nyutnevnte kulturministeren Hadia Tajik besvare følgende spørsmål i Stortinget: "I de senere årene er det vært diskutert flittig i ulike medier om hva norsk kultur inneholder og innebærer. Kulturministeren er landets øverste ansvarlig for kultur, og jeg ønsker derfor å vite hvordan statsråden definerer norsk kultur og hvilken grad hun mener det er viktig for landet å verne om og beskytte vårt lands kultur og tradisjoner?" (www.stortinget.no) Hadia Tajik er 29 år og fra Rogaland. Hun er muslim og den første ministeren med minoritetsbakgrunn.

Er bunad norsk kultur?

Fotograf: [Berit Roald](#)

Er färkål norsk kultur?

Er 17. mai norsk kultur?

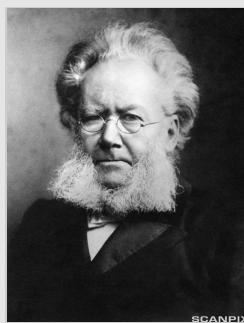
Er stavkirker norsk kultur?
Fotograf: [Knut Olav Åmås](#)

Er Pizza Grandiosa

norsk kultur?

Fotograf: [Knut Snare](#)

Er Henrik Ibsen norsk

kultur?

Fotograf: [Scanpix](#)

Er votten norsk kultur?

Opphavsmann:

[plattmunk](#)

Professor i
sosialantropologi

Thomas Hylland

Eriksen

Fotograf: [Thomas Winje](#)

[Øijord](#)

Geir Lippestad

Fotograf: [Berit Roald](#)

Snø og granskog

Opphavsmann: [Kristin Bøhle](#)

[Les mer](#)

[Finnes det en norsk kultur?](#)

Hva er norsk kultur? Bunad og lusekofte eller fremmedfrykt? Hva mener du?

Hva vil DU svare på det spørsmålet?

Aftenposten har siden kulturdebatten blusset opp på nyåret, stilt spørsmålet til leserne sine. Hvilke svar tror du dominerer?

Disse leder pr. 27.1.13:

- Friluftsmennesker – nordmenn trives best når vi får gå på tur i skog og mark (1656 stemmer)
- Vikingene og trolltet – våre myter og historier har formet dagens samfunn (1200 stemmer)
- 17. mai – denne viktige historiske dagen representerer norsk kultur (1183 stemmer)
- Fremmedfrykt – her langt i nord frykter vi alt som er nytt (776 stemmer)

(Kilde: [Aftenposten.no/spesial](#))

Hva tenker du når du ser disse svarene? Hva sier svarene om dem som har sendt inn forslag? Hva slags kulturbegrep har de? Tenker de på kulturarven? Samsvarer dette med det du ville ha svart?

Kulturminister Hadia Tajik leser meldingen om rikets tilstand

Fotograf: [Erlend Aas](#)

Hva svarte så kulturministeren på spørsmålet til Tybring-Gjedde? Hun henviste til kulturloven og dens formålsparagraf som legger til grunn at alle skal få anledning til å delta i kulturelle aktiviteter og oppleve et mangfold av kulturuttrykk. Nettopp dette mangfoldet mente hun var det som utgjorde norsk kultur i kulturpolitisk forstand. Videre påpekte hun at norsk kultur alltid har vært i endring, og at kulturarven har et pluralistisk opphav, slik som eksempelvis stavkirker og hardingfele, som framstår som sentrale deler av den norsk kulturarven i dag. [Les mer her](#)

Hadjiks svar om at den norske kulturen stadig er i endring, og at det er vanskelig å definere den og finne essensen, fikk journalisten Jon Hustad til å gå i strupen på kulturministeren. Han skrev en kronikk i Aftenposten 2.1.13 med overskriften "Ikkje min kulturminister". Her støtter han seg på sosialantropologen Fredrik Barths utsagn:

«Dersom det lønner seg å gjøre noe annet enn hva man har gjort før eller blitt fortalt man skal gjøre, ja, så gjør man det. Enhver samfunnsordning er under stadig press fra folk som vil lure seg unna eller bruke den til egen fordel. Er ikke et samfunn konstituert slik at det bestyrker seg selv, vil folk komme til å undergrave det. Samfunn blir altså dypest sett skapt på mikronivå i relasjoner mellom enkeltindivider.» (Jon Hustads kronikk i Aftenposten. 2.1.13)

Med henvisning til Barth mener altså Hustad at det ikke kan være så vanskelig å definere en **essens** av norsk kultur, og han går langt i å antyde at denne essensen er truet på grunn av stor innvandring. Til slutt oppfordrer han kulturministeren til å se på forskjellen mellom norsk og pakistansk kultur. Han antar at hun ikke vil ha problemer med å skille disse kulturene fra hverandre og heller ikke med å se hvilken av de to samfunnsmodellene hun ville ha foretrukket.

Les kronikken her: [Ikkje min kulturminister](#)

Kronikken til Hustad blåste virkelig liv i debatten. Professor i sosialantropologi Thomas Hylland Eriksen kommenterte utspillene fra Tybring-Gjedde og Hustad med at han ser dem som utslag av frykt for at det velkjente i den norske kulturen skulle forsvinne på grunn av innvandring, men også som utslag av en slags konkurranse om moralisk overlegenhet. Han tror heller ikke at det er tilfeldig at en kulturminister med minoritetsbakgrunn blir bedt om å definere norsk kultur. Les artikkelen [Hylland Eriksen om norsk kultur](#)

Med bakgrunn i den heftige debatten ble det 16. januar 2013 arrangert et møte i Interkulturelt Museum i Oslo. I panelet satt mange av aktørene som hadde gjort seg bemerket med ulike innspill rundt spørsmålet om norsk kultur. Noen av problemstillingene som ble reist på møtet, var:

- Finnes den norske kulturen?
- Kan man i så fall definere den?
- Er denne kulturen konstant, eller i stadig endring?

- Er det i et globalisert Norge riktigere å snakke om kultur i Norge enn norsk kultur?

Hva ville du ha svart på disse spørsmålene? Hvordan forholder dette seg til det du har lært om den beskrivende og den dynamiske kulturforståelsen?

En av paneldeltakerne, Høyres Torbjørn Røe Isaksen, mente at kulturbegrepet kanskje burde defineres på nytt, og at det handler mer om norsk virkelighet – erfaringer gjennom vår historie og kontekst – enn om norsk kultur.

Med 22. juli som bakteppe har flere debattanter tatt til orde for at det er våre verdier som er det sentrale for norsk kultur. Geir Lippestad, Breiviks forsvarsadvokat, er en av dem:

"For meg er det ikke et viktig tema om norsk kultur er hva du har på deg eller hvor du drar på ferie. Det viktige er hva som er norske verdier, som ytringsfrihet, likestilling, respekt, og at vi forsto at Breivik måtte ha en rettssak." (<http://www.ta.no/nyheter/article6434631.ece>)

Her framhevet han forundringen den norske reaksjonen på massemorderen ble møtt med av utenlandske medier; Satt han ikke i bur? Hvorfor fikk han i det hele tatt en rettssak og en advokat? Hvorfor fikk han ikke dødsstraff?

Som vi ser, er det ikke lett å bli enig om hva norsk kultur er, eller om den en gang finnes. Kanskje må vi nøye oss med å se på naturen som noe særegent norsk, slik som i Tarjei Vesaas sitt dikt *Snø og granskog*:

Tale om heimsleg –
snø og granskog
er heimsleg

Snø og granskog

Eller kanskje vi ikke kan bli enig om det heller?

Oppgaver

1. Hva vil du definere som norsk kultur? Finnes den? Skriv et blogginnlegg.
2. Diskuter:
 - Hvorfor er det så vanskelig å bli enige om hva norsk kultur er?
 - I denne artikkelen møter vi mange synspunkter på hva norsk kultur er. Plasser hvor de ulike synspunktene hører hjemme i forhold til begrepene du har lært (normativ, deskriptiv, dynamisk, essensialistisk, etnosentrisk og kulturrelativistisk kulturforståelse).

Ny krig i Gaza

Forfatter: Eli M. Huseby

[Ny krig i Gaza - oppgaver for kultur og kommunikasjon \(109085\)](#)

Striden mellom palestinerne på Gazastripen og Israel står om landområder, men også om kulturelle verdier. Sommeren 2014 brøt krigen ut igjen.

På grunnlag av det du leser i denne artikkelen fra 2012 [Ny krig i Gaza](#), annet bakgrunnsstoff og nyhetsstoff om krigen som brøt ut igjen, skal du si noe om disse punktene:

1. Hva tenker du er viktig for henholdsvis palestinernes og israelernes kulturelle identitet?
2. Hva skiller disse to folkegruppene, og hva har de felles, kulturelt sett?
3. Er dette også en kulturkonflikt?
4. Synes det som om den i så fall dreier seg mest om religion?
5. Hva skaper den store kulturavstanden mellom palestinerne og israelerne?
6. På hvilken måte blir disse landenes historie en del av barnas kulturelle identitet?
7. Hvilke kulturelle faktorer tror du kan bidra til større kulturell forståelse mellom israelere og palestinerne?

Mediedekning

- Ser du noen stereotypier i nyhetsdekningen av konflikten? Se på engelskspråklige arabiske medier som Al Jazeera og israelske som Jerusalem Post. Se også på norske medier som Dagen.no og vl.no (Vårt Land) og Klassekampen.no - Kan mediedekningen på hver side bidra til en opptrapping av konflikten?
- I Norge har vi de siste tiårene sett en dreining fra stor sympati for Israel til enda større sympati for palestinerne. Hva kan forklare denne dreiningen? Har det sammenheng med religion og kultur? Vurder hvordan norske nyhetsmedier og sosiale medier legger fram den pågående konflikten. Hvilke «stemmer» hører du mest? Israelernes eller palestinerne? De pro-israelske eller de pro-palestinske? Tell opp.
- Vurder bruken av medier i konflikten i 2014 og i 2012. Samtidig som journalistene som dekker konflikten rapporterer fra Gaza, kommenterer de konflikten i sosiale medier. Hvorfor er dette problematisk?
- Vurder hvor og hvordan pathos brukes. I hvilken av «leirene» (den pro-israelske eller pro-palestinske) brukes det mest pathos? Hvordan virker bruken av pathos inn på vårt syn på konflikten? Gi eksempler.

Tekstmelding fra Mads Gilbert

I jula 2009 var to norske kirurger de to eneste som kunne rapportere (de fleste utenlandske journalister var uteslengt) fra krigen mellom Israel og Gaza. Tusenvis av nordmenn fikk denne tekstmeldingen av den ene legen, Mads Gilbert, ved innledningen til det nye året:

Lag en presentasjon

Lag en collage av konflikten der du spiller på pathos.

Noen lager en framstilling der de ser konflikten med palestinske øyne.

Andre lager en framstilling sett med israelske øyne.

Collage

En collage er en sammensetning av bilder og symboler.

Mads Gilbert og Erik Fosse

Fotograf: [Frode Hansen](#)

Tekstmeldinger var en viktig nyhetskilde

Opphavsmann:

[Shutterstock](#)

Sosiale medier er viktige nyhetskilder

Fotograf: [Toby Talbot](#)

Sidsel Wold

Fotograf: [Vegard Grøtt](#)

"De bombet det sentrale grønnsaksmarkedet i Gaza by for to timer siden. 80 skadde, 20 drept, alt kom hit til Shifa. Hades! Vi vasser i død, blod og amputater. Masse barn. Gravid kvinne. Jeg har aldri opplevd noe så fryktelig. Nå hører vi tanks. Fortell videre, send videre, rop det videre. Alt. Gjør noe! Gjør mer! Vi lever i historieboka nå, alle! Mads G. 3.1.09 13:50 Gaza by."

- Hvorfor tror du denne meldingen fikk tusenvis av nordmenn til å videresende? Vurder bruk av retoriske virkemidler, blant annet kairos.
- Noen kritikere så på denne meldingen som propaganda. Hvor går grensen?
- Hadde en tekstmelding hatt samme gjennomslagskraft i dag?
- Gjør om tekstmeldingen til en relevant Facebook- eller Twitter-oppdatering. Hva skjer med teksten?

Hatefulle ytringer

I forbindelse med at krigen brøt ut igjen sommeren 2014 har norske reportere blitt kritisert for å være partiske, og de har fått mange hatmeldinger i sosiale medier. En av disse reporterne er NRKs Sidsel Wold.

- Hva går denne kritikken ut på?
- Fra hvem kommer kritikken?

- Hva bunner den i?

Retorikk i amerikansk valgkamp

Forfatter: Åsmund Gram Dokka, NTB, Hege Røyert
[Retorikk i amerikansk valgkamp \(108059\)](#)

Retorikk i amerikansk valgkamp / video

<http://ndla.no/nb/node/108244>

NDLAktuelt

Retorikk er læren om talekunst, men begrepet benyttes i dagligale vel så mye om talegaver generelt og ikke minst overtalelse.

INTERAKTIV GRAFIKK:

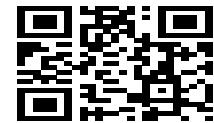
Her vil Obama og Romney kjempe om velgere.

DA DEBATTEN

AVGJORDE

PRESIDENTVALGET: Det er ikke alltid debattene mellom presidentkandidatene blir utslagsgivende for valgresultatet. De gangene det har skjedd, blir imidlertid husket for alltid. Klikk på bildet og les mer!

Retorikk i amerikansk valgkamp / aktuelt

<http://ndla.no/nb/node/108059>

#HORSESANDBAYO NETS

President Barack Obamas kommentar om «hester og bajonetter», som falt under debatten med rivalen Mitt Romney, har gått sin seiersgang på sosiale medier.

Hvorfor tror du dette klippet ble så populært?

Visste du at...
pengebruken i
forbindelse med årets
presidentvalg i USA
blir trolig den største
noensinne? Til
sammen vil
presidentvalgkampen
koste 2,5 milliarder
dollar, nesten 15
milliarder kroner.

FRAMOVER: Etter tre
tøffe TV-debatter går
Barack Obama og Mitt
Romney for alvor ut blant
velgerne. To uker med
heftig valgkamp for å få
folk opp av sofaen venter.
Her fra et valgmøte i
vippestaten Ohio.

QUIZ

Amerikanske presidenter

Dette er saken:

- Presidentvalget i USA holdes den 6. november 2012.
- **President Barack Obama** er demokratenes kandidat.
- **Mitt Romney** er republikanernes kandidat.
- I løpet av valgkampen har kandidatene deltatt på landsmøter, i TV-debatter og mange valgmøter.
- Kandidatene har finpusset retorikken for å overtale velgerne til å stemme.

Å snakke seg til president

Skal man bli president i USA, må man vise at man har talegavene i orden. Og skulle Mitt Romney vinne årets presidentvalg i USA, vil mange peke på den første debatten som det avgjørende øyeblikket. [Les mer](#).

Kan du dette om retorikk?

Les fagteksten [Retorikk: kunsten å overbevise](#) og svar på spørsmålene:

1. Hva er retorikk?
2. Hvor kommer ordet fra?
3. Hvem kalles også for retorikkens far, og hvorfor?
4. Forklar begrepene ethos, logos og patos.
5. Hva er det overordnede målet med disse tre retorske grepene?
6. Hvordan kan en taler styrke troverdigheten sin? Nevn gjerne flere momenter enn de som står i teksten.
7. Hvilke faser består arbeidet med en tale av?
8. Hva er de fire kravene vi stiller til en retorisk god tekst?
9. Gjør rede for hva de enkelte kravene går ut på.
10. Hvorfor er språklige bilder og eksempler godt egnet til å framkalle følelser og engasjement?
11. Hvorfor er ordenes klang og rytme viktig i en tale?
12. Hvorfor kan kunnskap om retorikk være nyttig for deg?

Oppgave 2

Drøft i klassen

Se filmen *A Love story*.

- Hvilken rolle spiller presidentkandidatenes ektefeller i valgkampen?
- Hvilke velgere forsøker man å nå med denne filmen.
- I Norge er det totalforbud mot politisk TV-reklame. Bør dette forbudet oppheves?

Retorikk i amerikansk valgkamp / aktualitet

<http://ndla.no/nb/node/108059>

Oppgave 3

Drøft i klassen

Se filmen *Ian's Letter: "Dear Mr. President"*.

- Hvilke følelser er det filmen prøver å vekke, og hvordan gjør den det?
- Hva ønsker man å oppnå med filmen?
- Politisk reklame på internett er tillatt i Norge. Kunne en tilsvarende kampanjefilm vært laget for norske velgere?

Retorikk i amerikansk valgkamp / aktualitet

<http://ndla.no/nb/node/108059>

Andre oppgaver om retorikk

[Lyrikk, retorikk og politikk](#) (Medie og informasjonskunnskap)

[Oppgave: Skriv og hold en tale](#) (Kommunikasjon og kultur)

[Oppgave: Lag en reklamefilm](#) (Kommunikasjon og kultur)

Åpningsseremonien - de olympiske sommerlekene i London

Forfatter: Eli M. Huseby

[Åpningsseremonien – de olympiske sommerlekene i London \(103640\)](#)

Åpningsseremonien for de olympiske sommerlekene i London skal ha kostet 27 millioner pund og ble iscenesatt av Danny Boyle (regissør av kassaseksesser som *Slumdog Millionaire* og *Trainspotting*). Dronning Elizabeth og kjendiser som David Beckham og "James Bond" kastet glans over forestillingen. Seremonien har høstet mye applaus, men også sterkt kritikk.

La oss se på følgende:

Hva får Storbritannia til å satse så mye på en gigantisk forestilling i økonomiske nedgangstider?

Hva tenker du på som "typisk" britisk?

Hvordan velger man å framstille seg selv foran en hel verden i 2012?

Hvordan henger dette sammen med kulturell identitet?

Før du ser klippene:

1. Hva tenker du på som "typisk" britisk? Lag en liste.
2. Sammenlign lister. Diskuter hva forskjellen på engelsk og britisk innebærer.

[Klipp 1](#)

[Klipp 2](#)

[Klipp 3](#)

Etter du har sett klippene:

- Hvilke personer, bygninger og gjenstander i klippene og bildeserien ser du på som "typisk" britiske? Skriv ned stikkord.
 - Sammenlign med listen du hadde før du så dette, ser du noen sammenfall? Har du gjort noen tilføyelser?
 - Hvor mye av det du ser i klippene, vil du kalte symboler? Hva gjør at noe blir et symbol?
 - Ut fra klippene, hvilke sider av britisk kulturell identitet har det vært viktig å vise fram? [Kulturell identitet](#)
-
- Hvilke forskjellige sider av britisk kultur har man valgt å legge vekt på i Klipp 1 og Klipp 2 fra åpningsseremonien? Hva appellerer mest til unge mennesker?
 - Britisk musikk hadde en framtredende rolle i hele åpningsseremonien. Hvorfor, tror du?
 - Kjenner du igjen musikken i klipp 1? Hvordan bidrar musikken til stemningen i denne sekvensen?
 - Mange ser på britisk humor som særegen. Med utgangspunkt i klipp 1: Hva kjennetegner denne humoren? Appellerer denne humoren til deg? Hvorfor eller hvorfor ikke?

Diskuter

1. Se på noen flere Internett-klipp fra åpningsseremonien.
 - Hva er ditt generelle inntrykk?
 - Reflekterer den britiske kultur, eller synes du den legger mest vekt på det engelske?
 - På hvilken måte reflekteres Storbritannias rolle i verdenssamfunnet før og nå?
 - Hvorfor fokuseres det så mye på historie?

Det britiske flagget til topps.

Fotograf: [Alastair Grant](#)

- Gir seremonien et riktig bilde av det moderne Storbritannia? Er det et glansbilde som vises?
 - Ut fra seremonien, hvem framstilles som *britisk* i dag? Hva med: kjente/ukjente personer, voksne/barn, etnisitet, seksuell legning, rike/fattige, funksjonshemmede?
2. Det får trolig politiske følger for et parlamentsmedlem fra det konservative partiet som i en twitter-melding uttalte om seremonien: "*Leftist multicultural crap*" (venstreorientert multikulturelt sludder). Hva tror du lå til grunn for denne påstanden? Er denne uttalesen rasistisk?
 3. I klipp 1 ser vi et eksempel på britisk humor. Hvor viktig er humor for kulturell identitet?
 4. Hvorfor er det så viktig for verterne å "vise seg fram" i OL og andre gigantiske sportsarrangementer? Hvordan spiller slike arrangementer for danningen og uviklingen av en nasjonal kulturell identitet?
 5. Er det riktig å bruke enorme pengesummer på slike arrangementer i økonomiske nedgangstider?

Punk og politikk

Forfatter: Hege Røyert, NTB
[Punk og politikk \(103564\)](#)

Sett Pussy Riot fri! / video
<http://ndla.no/nb/node/103693>

PROTESTERER: Pussy

Riot blir dannet i august 2011. Kvinnene i punkrockkollektivet opptrer under pseudonym og alltid med finlandshetter.

SLIPP PUSSY RIOT FRI!

Amnestyaktivister over hele verden markerte sin støtte til Pussy Riot.

Ordforklaringer:

[Feminist](#)
[Dissident](#)
[Ortodoks](#)
[Punkrock](#)
[Radikal](#)

QUIZ

KJENTER DISSIDENTER:

Hvor godt kjenner du disse?

Dette er saken:

- Tre medlemmer av Pussy Riot blir pågrepet i mars for å ha tatt seg inn Frelserkatedralen i Moskva hvor de fremførte en regimekritisk der de ba jomfru Maria jage bort Vladimir Putin.
- Den 17. august dømmes Maria Aljokhina, Jekaterina Samutsevitsj og Nadezjda Tolokonnikova til to års fengsel for å ha forstyrret offentlig ro og orden.
- Flere land har kritisert rettssaken og fordømt fengselsstraffen.

Les artikkelen: [**Pussy Riot straffes for strengt**](#)

Se bildeserie: [**Saken mot Pussy Riot**](#)

Amnesty vil følge saken videre

Til tross for at saken ses som et slag mot ytringsfriheten, ser generalsekretær John Peder Egenæs i Amnesty Norge også en positiv side.

- Man har aldri tidligere opplevd en så allmenn diskusjon om ytringsfrihet i Russland. Folk snakker om denne saken ved kafébord, på jobben, over middagen. Det at man har fått en diskusjon om ytringsfrihet, er i seg selv positivt, mener han.
- Det kan godt hende at folk flest reflekterer mer over spørsmålet, og at flere russere nå mener at man har gått for langt, sier han.

En russisk meningsmåling tyder imidlertid på at kun 6 prosent har sympati med medlemmene av Pussy Riot, mens 51 prosent føler irritasjon eller harme.

Samvittighetsfanger

Amnesty betrakter de tre medlemmene av det russiske punkbandet Pussy Riot som samvittighetsfanger og krever at kvinnene settes fri. Amnesty har siden 1961 vært med på å bidra til at over 50 000 samvittighetsfanger har blitt løslatt fra fengsel.

INTERAKTIV GRAFIKK: Amnesty krever at urettmessig fengslede mennesker i 48 land blir satt fri.

Oppgaver

1. Hvorfor tror dere russere flest mener at Pussy Riot må straffes?
2. Søk på sosiale medier og se hva dere finner av støtteerklæringer til Pussy Riots. Se også om det er mulig å finne noen som ikke støtt bandet.
3. Se filmen **Pussy Riot - Punk Prayer**. Beskriv Pussy Riots aksjon i kirken som en ytring. Hvilke virkemidler tas i bruk, og hvorfor?
4. I retorikken brukes begrepet kairos (å velge det rette stedet og tidspunktet for å komme med en ytring). Drøft kirke-aksjonen i forhold til dette.
5. Ville en lignende opptreden i kirken her i landet ha fått samme oppmerksomhet? Hvordan henger dette sammen med tabuer i kulturer og vår kulturelle identitet?
6. Politisk og religiøst grunnsyn henger sammen med kulturelle verdier. På hvilken måte ser vi dette i tilfellet med Pussy Riots aksjon i kirken?
7. For å oppnå god kontakt med en man ikke kjenner så godt, er et vanlig råd at man skal styre unna religion og politikk. Pussy Riot utfordrer begge deler. Drøft hvorfor religion og politikk vekker sterke følelser.
8. Pek på grunner til den store medieoppmerksomheten rundt Pussy Riot og behandlingen fra russiske styremakter.
9. Bør kunstnere ha en større frihet enn andre samfunnsaktører til å komme med kritiske ytringer? Har de en forpliktelse til det?
10. Lytt til låta **På tynn is** av [Honningbarna](#): [På tynn is](#). Hva tror dere denne sangen handler om?

Innocence of Muslims

Forfatter: Eli M. Huseby, Hege Røyert, NTB

[Innocence of Muslims \(105470\)](#)

NTB scanpix

FREDELIG PROTEST: Muslimer over hele verden føler seg krenket og protesterer mot det blasfemiske innholdet i filmen «Innocence of Muslims».

NDLAktuelt

TRÅKET PÅ: Både islamister og andre ungdommer har deltatt i demonstrasjonene i Kairo. For unge egyptere går mangel på jobb og inntekt på selvrespekten løs. Og filmen «Innocence of Muslims» gjør at mange føler seg enda mer tråkett på.

KRENKET: En gruppe muslimer i Dhaka, hovedstaden i Bangladesh, brenner et amerikansk flagg under en demonstrasjon mot den islamkritiske amatørfilmen «Innocence of Muslims».

YTRINGSFRIHETENS VOKTER: Per Edgar Kokkvold, generalsekretæren i Norsk Presseforbund, fikk mye medieomtale i 2006 på grunn av sin støtte til trykkingen av de såkalte Muhammedkarikaturene.

Se intervjuet med Kokkvold:
[Ytringsfrihet og Muhammed-karikatur](#)

QUIZ

Hva vet du om Muhammed og Muhammed-protestene?

Dette er saken:

- Den amerikanskproduserte filmen «Innocence of Muslims», som gjør narr av islams profet Muhammed, ble lagt ut på YouTube i juni. Den kristne egypteren Nakoula Bassely Nakoula sto bak.
- Demonstranter angrep USA's og andre vestlige lands ambassader som protest mot filmen.
- Mest alvorlig var demonstrasjonene i den libyske byen Benghazi 11. september. Et væpnet angrep som skjedde samtidig med demonstrasjonen kostet USA's ambassadør livet.
- Tross advarsler mot å øke spenningen ytterligere, valgte det franske satiriske magasinet Charlie Hebdo å trykke flere karikaturtegninger av islams profet Muhammed.
- Tusener demonstrerte mot filmen i Oslo.

Les artikkelen: [Tusener demonstrerte mot islamkritisk film](#)

- Filmen er ren provokasjon

Shoaib Sultan, rådgiver ved Antirasistisk Senter, mener disse reaksjonene er akkurat det filmskaperen var ute etter da han lagde filmen.

– Jeg synes det er veldig synd at noen som tydeligvis kun ønsker å lage konflikt, har lyktes med det. Jeg hører at han som står bak filmen er overrasket over reaksjonene, men det tror jeg ikke noe på. Jeg tror han visste hvilke reaksjoner han ville få, og at det var nettopp derfor han gjorde dette, sier Sultan til NTB.

– Det er ekstremt ubehagelig at det har gått så galt, og jeg håper dette ikke leder til flere konflikter. Ekstremister av ulik valør vil sikkert forsøke å skape flere konflikter av dette, sier han.

Oppgave 1

I forbindelse med filmen "The Innocence of Muslims" har Afnan Ahmed (17) et innlegg i Si;D i Aftenposten (19. september) under overskriften "Min kjære profet hånes". Les første del av innlegget:

«For hver gang de håner Muhammed (fred være med ham), blir min kjærlighet og respekt sterkere. For til og med i hans tid ble han hånet og behandlet dårlig. Hver gang dette skjer, hver gang karikaturer oppstår, så har man et ord å forsvare seg med: ytringsfrihet. Jeg begynner å lure, har friheten til å ytre seg blitt sterkere enn respekt? Har denne friheten retten til å trå over andre verdier? Er ytringsfriheten blitt sterker enn toleranse og respekt?»

I ett debattprogram i forbindelse med karikaturtegningene av Mohammed for sju år siden, uttalte generalsekretær Per Edgar Kokkvold i Norsk Presseforbund at man i ytringsfrihetens navn har rett til å krenke, og at "muslimer også må lære seg til å bli gjennomkrenket" slik som kristne og jøder har lært seg det.

- Drøft Kokkvolds uttalelse i lys av Afnan Ahmeds innlegg.

Oppgave 2

Både i Afnan Ahmeds og Per Edgard Kokkvolds innlegg omtales kulturelle verdier.

- Hva er egentlig kulturelle verdier, og hvordan skiller de seg fra meninger og holdninger?
- Synes du det kan se ut som den vestlige verden har gitt ytringsfriheten en overordnet verdi, mens man i Midtøsten har forbeholdt det guddommelige den plassen? Hva kan i så fall dette komme av?

Oppgave 3

- Når føler DU deg krenket? Kan du si noe generelt om det? Har det noe med kulturelle verdier å gjøre?
- Dersom du var nettredaktør, ville du ha lagt ut YouTube-klippet fra filmen på sidene dine, dersom du visste at den hadde blasfemisk innhold?